Active Learning

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ภาษาไทย
วรรณคดีและวรรณกรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ม.๑

ตัวอย่าง คู่มือครู อจท.

ใช้ประกอบการสอนคู่กับหนังสือเรียน

- สร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21
- ส่งเสริมการเรียนรู้ Active Learning เพื่อพัฒนาสมรรถนะ
- ใช้วิธีสอนหลากหลาย ตามธรรมชาติวิชา
- มีคำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา
- มีแนวทาง และเครื่องมือวัดและประเมินผลที่หลากหลาย
- แบ่งโซนสำหรับครูผู้สอน สำหรับนักเรียน
- เพิ่มคลังสื่อ Digital : PowerPoint, Interactive 3D, Simulation และอื่นๆ ให้การสอน ง่าย สนุก ได้ผลสัมฤทธิ์

หนังสือเล่มนี้อยู่ในระหว่างส่งตรวจพิจารณา เนื้อหาอาจมีการปรับปรุงแก้ไข

อักษร

● ...จันทร์ สุขยิ่ง ● กัลยา สหชาติโกสีย์ ● ศรีวรรณ ช้อยหิรัญ
● ภาสกร พงษ์สิทธากร ● ระวีวรรณ อินทรประพันธ์

▲ ภาพปกนี้มีขนาดเท่ากับหนังสือเรียนฉบับจริงของนักเรียน

ดาวน์โหลด แผนการจัดการเรียนรู้
www.aksorn.com/download

ผู้เรียบเรียงคู่มือครู ๐ สายงานวิชาการ อจท.

คู่มือครู

ภาษาไทย วรรณคดี และวรรณกรรม ม.1

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ผู้เรียบเรียงคู่มือครู
สายงานวิชาการ อจท.

บรรณาธิการคู่มือครู
นางสาวพิชญาพร เพชรรัตน์
นางสาวนวลักษณ์ ตันธนาภินันท์

พิมพ์ครั้งที่ 1
สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ
รหัสสินค้า 2101002

อักษร
www.aksorn.com
จัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศโดย
บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด
142 ถนนตะนาว เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
โทร. 0 2622 2999 (อัตโนมัติ 20 คู่สาย)
พิมพ์ที่ : **บริษัท ไทยร่มเกล้า จำกัด** โทร. 0 2903 9101-6

คำแนะนำการใช้

คู่มือครูรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม ม.1 จัดทำขึ้นสำหรับให้ครูผู้สอนใช้เป็นแนวทางวางแผนการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประกันคุณภาพผู้เรียนตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน เพื่ออำนวยความสะดวกครูผู้สอน

การจัดการเรียนรู้ Active Learning เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ช่วยสร้างความเข้าใจในกระบวนการออกแบบการจัดการเรียนการสอน Active Learning เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำอธิบายรายวิชา แสดงขอบข่ายเนื้อหาสาระของรายวิชาซึ่งครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดตามที่หลักสูตรกำหนด

โครงสร้างการจัดการเรียนรู้รายวิชา ระบุตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง ช่วยให้เห็นภาพรวมของการจัดการเรียนการสอนของรายวิชาก่อนที่จะลงมือสอนจริง

โครงสร้างการจัดการเรียนรู้รายหน่วยการเรียนรู้ ช่วยสร้างความเข้าใจและเห็นภาพรวมในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละหน่วยการเรียนรู้

สาระสำคัญสำหรับครู ช่วยให้เห็นภาพรวมคอนเซปต์ และเนื้อหาสำคัญของหน่วยการเรียนรู้

คลังข้อสอบ ช่วยอำนวยความสะดวกในการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยข้อสอบกลางภาคและข้อสอบปลายภาคที่ตรงตามตัวชี้วัด

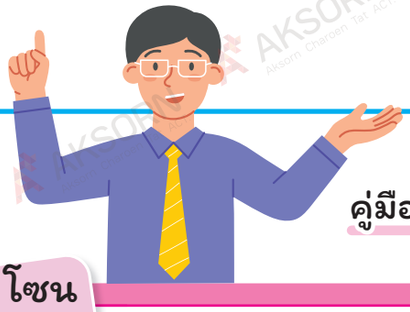

คู่มือครูมีองค์ประกอบที่ง่ายต่อการใช้งาน

โซน 1 สำหรับครูผู้สอน

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยแนะนำขั้นตอนการสอน และการจัดกิจกรรมอย่างละเอียดเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามตัวชี้วัด

นำ | สอน | สรุป | ประเมิน

ตัวชี้วัดระหว่างทาง (ระหว่างทาง) **ตัวชี้วัดปลายทาง** (ปลายทาง)

ระบุกิจกรรมสะท้อนตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง

Active Learning เพื่อนำไปสู่สมรรถนะ

แนวทางการจัดการเรียนรู้ Active Learning ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการคิด การสำรวจค้นหา การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และการลงมือทำ เพื่อนำผู้เรียนไปสู่สมรรถนะ

เกร็ดแนะครู

ความรู้เสริมสำหรับครู ข้อเสนอแนะ ข้อสังเกต แนวทางการจัดกิจกรรม และอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน

ใบกิจกรรมและใบงาน

ช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ด้วยการจัดทำใบกิจกรรมและใบงานให้เข้าถึงง่ายผ่านการสแกน QR Code

โดยใช้*หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม ม.1 และแบบฝึกสมรรถนะและการคิด ภาษาไทย ม.1* ของบริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด เป็นสื่อหลัก (Core Materials) ประกอบการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

โซน 2 สำหรับผู้เรียน

ประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์สำหรับครู เพื่อนำไปประยุกต์ใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน

เป้าหมายการเรียนรู้

ชี้แจงเป้าหมายให้ทราบว่า หน่วยการเรียนรู้นี้ต้องการเน้นให้ผู้เรียนบรรลุอะไร ทำอะไรได้ หรือผลลัพธ์ที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นกับผู้เรียน

นักเรียนควรรู้

ความรู้เพิ่มเติมจากเนื้อหา สำหรับอธิบายเสริมให้กับผู้เรียน

ข้อสอบเน้นการคิด

ตัวอย่างข้อสอบที่มุ่งเน้นการคิด มีทั้งปรนัย-อัตนัย พร้อมเฉลยอย่างละเอียด

กิจกรรมท้าทาย

เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรม เพื่อต่อยอดสำหรับผู้เรียนที่เรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว และต้องการท้าทายความสามารถในระดับที่สูงขึ้น

กิจกรรมสร้างเสริม

เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมซ่อมเสริมสำหรับผู้เรียนที่ควรได้รับการพัฒนาการเรียนรู้

สื่อ Digital

เสริมพลังการจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย เข้าถึงง่ายด้วยการสแกน QR Code

- คลิปอักษรเรียนสรุป
- PowerPoint
- Smart Infographic
- Audio

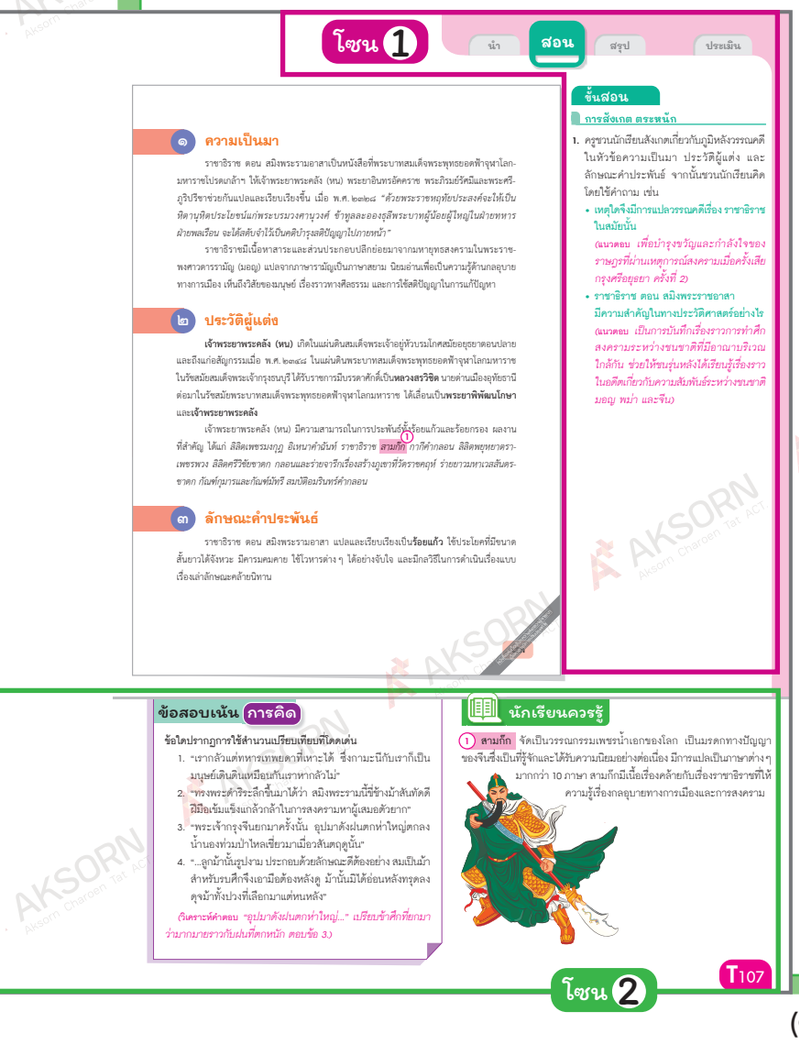

ตัวอย่าง : PowerPoint

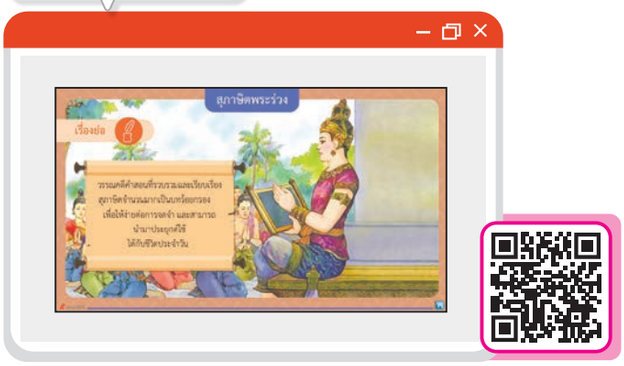

คลังข้อสอบ

วิชาภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม ม.1

ข้อสอบ กลางภาค

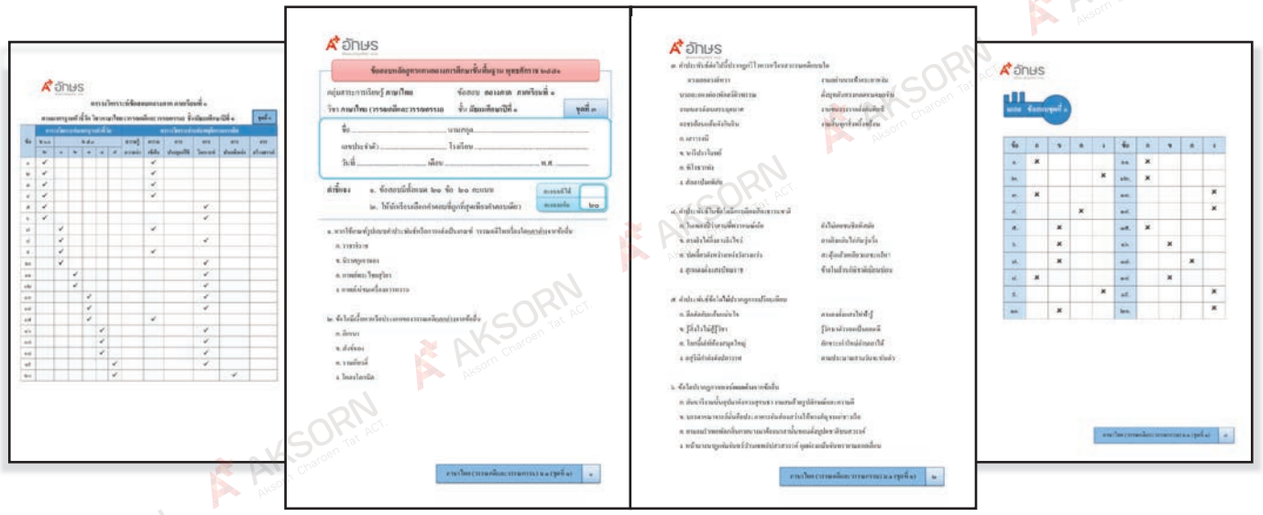

ข้อสอบ ปลายภาค

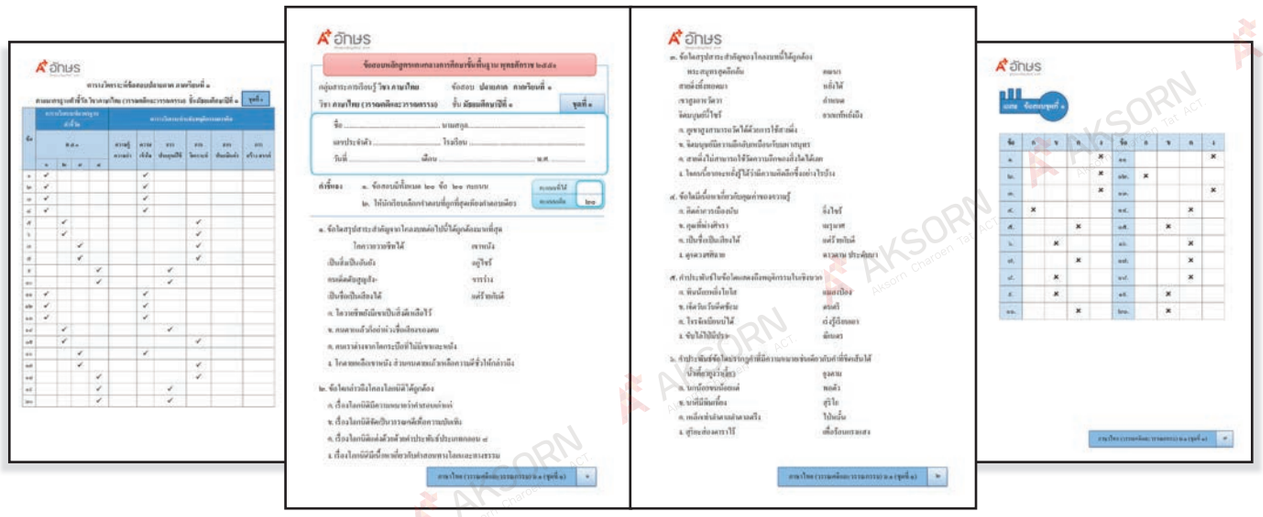

https://www.aksorn.com/testP4

การจัดการเรียนรู้ Active Learning เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้ Active Learning เป็นการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้นำความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณค่า มาลงมือปฏิบัติผ่านกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ เพื่อสร้างความรู้ของตนเองและสื่อสารได้ด้วยความเข้าใจ จนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้และเกิดสมรรถนะ (Competency) ซึ่งการจัดการเรียนรู้ **Active Learning** มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ **การเรียนรู้ผ่านการคิด การเรียนรู้จากการสำรวจและค้นหา การเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน** และ**การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ** โดยการจัดการเรียนรู้ **Active Learning** ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับตัวชี้วัด จุดเน้นของสาระ และธรรมชาติของวิชา เพื่อทำให้การจัดการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งวิธีการจัดการเรียนรู้ **Active Learning** ที่มีประสิทธิภาพและนำผู้เรียนไปสู่สมรรถนะมีหลากหลายวิธี

องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ Active Learning

การเรียนรู้ผ่านการคิด

เน้นวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้เรียนจะมีส่วนสำคัญในกระบวนการคิด เพื่อต่อยอดการเรียนรู้ของตนเอง

การเรียนรู้จากการสำรวจและค้นหา

เน้นกระตุ้นให้ผู้เรียนได้สำรวจค้นหา โดยเชื่อมโยงความสนใจและประสบการณ์โดยตรงระหว่างเรื่องที่สอนกับความสนใจของตนเอง

การเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน

เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ได้ภายใต้การแนะนำของผู้สอน หรือการทำงานร่วมกับเพื่อน รวมถึงมีการสื่อสารและนำเสนอผลงานให้ผู้อื่นได้รับรู้

การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ

เน้นให้ผู้เรียนมีโอกาสลงมือปฏิบัติผ่านการร่วมมือกันวางแผน วิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างชิ้นงานหรือนวัตกรรม

ตัวอย่าง วิธีการจัดการเรียนรู้ Active Learning

- **กระบวนการปฏิบัติ** (Practice Teaching)
- **วิธีสอนแบบใช้กรณีตัวอย่าง** (Case)
- **กระบวนการทางภูมิศาสตร์** (Geo Literacy)
- **วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง** (Simulation)
- **วิธีสอนแบบแก้ปัญหา** (Problem Solving Method)
- **วิธีสอนโดยการอภิปรายกลุ่มย่อย** (Small Group Discussion)
- **การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน** (Brain-Based Learning)
- **การเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบสอบ** (Inquiry-Based Learning)
- **การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน** (Project-Based Learning)
- **รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสืบสอบความรู้** (5Es Instructional Model)
- **การเรียนการสอนเน้นมโนทัศน์** (Concept Based Teaching and Learning)
- **รูปแบบการสอน PPP Model**
- **วิธีสอน Task-Based Language Teaching**

คู่มือครูรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม ม.1 รวมถึงสื่อการเรียนรู้รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้จัดทำได้ออกแบบการสอน (Instructional Design) ให้เป็นการจัดการเรียนรู้ **Active Learning** โดยใช้กระบวนการความรู้ ความเข้าใจ เป็นกระบวนการหลัก เนื่องจากเป็นกระบวนการการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดเน้นของสาระและธรรมชาติวิชา อีกทั้งยังใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนอื่น ๆ และเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ร่วมในการออกแบบจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ครูสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด อีกทั้งยังบรรลุสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้

คำอธิบายรายวิชา

ภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม ม.1

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เวลาเรียน 40 ชั่วโมง/ปี

ฝึกทักษะการอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูด การวิเคราะห์และประเมินค่าวรรณคดีและวรรณกรรม โดยศึกษาเกี่ยวกับการอ่านออกเสียงการอ่านจับใจความ การอ่านตามความสนใจ ฝึกทักษะการคัดลายมือ การเขียนข้อความตามสถานการณ์และโอกาสต่าง ๆ เขียนอัตชีวประวัติหรือชีวประวัติ เขียนย่อความ การเขียนจดหมายกิจธุระ เขียนอธิบายชี้แจง แสดงความคิดเห็น และโต้แย้ง เขียนวิเคราะห์วิจารณ์ และแสดงความรู้ความคิดเห็น หรือโต้แย้งจากสื่อต่างๆ กรอกแบบสมัครงาน เขียนรายงาน ฝึกทักษะการพูดแสดงความคิดเห็นและการประเมินเรื่องจากการฟังและการดู พูดวิเคราะห์วิจารณ์จากเรื่องที่ฟังและดู พูดรายงานการศึกษาค้นคว้า พูดในโอกาสต่าง ๆ พูดโน้มน้าว และศึกษาเกี่ยวกับคำภาษาต่างประเทศที่ใช้ในภาษาไทย คำทับศัพท์และศัพท์บัญญัติ คำศัพท์ทางวิชาการและวิชาชีพ การแต่งบทร้อยกรองประเภทโคลงสี่สุภาพ

วิเคราะห์วิถีไทย ประเมินค่า ความรู้และข้อคิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม ท่องจำบทอาขยานที่กำหนดและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจ โดยใช้กระบวนการอ่านเพื่อสร้างความรู้ความคิดนำไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต กระบวนการเขียนเขียนสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพกระบวนการฟัง การดู และการพูด สามารถเลือกฟังและดู และพูดแสดงความรู้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์เพื่อให้เข้าใจธรรมชาติภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษา พลังภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา วิเคราะห์วิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง รักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ และมีนิสัยรักการอ่าน การเขียน มีมารยาทในการอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูด

ตัวชี้วัด

มาตรฐาน	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มฐ. ท 1.1, มฐ. ท 5.1	ท 5.1 ม.1/1, ม.1/2, ม.1/3, ม.1/4	ท 1.1 ม.1/8
มฐ. ท 5.1	-	ท 5.1 ม.1/5
	4 ตัวชี้วัด	2 ตัวชี้วัด

รวม 6 ตัวชี้วัด

โครงสร้างการจัดการเรียนรู้รายวิชา

ภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม ม.1

หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	การประเมิน	สื่อที่ใช้
1 นิราศภูเขาทอง 8 *ชั่วโมง*	**ตัวชี้วัดระหว่างทาง** 1. สรุปเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน (ท 5.1 ม.1/1) 2. วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน พร้อมยกเหตุผลประกอบ (ท 5.1 ม.1/2) 3. สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่าน เพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (ท 5.1 ม.1/4) **ตัวชี้วัดปลายทาง** 1. วิเคราะห์คุณค่าที่ได้รับจากการอ่านงานเขียนอย่างหลากหลายเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิต (ท 1.1 ม.1/8) 2. ท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจ (ท 5.1 ม.1/5)	1) **สมรรถนะที่ 1** ความสามารถในการสื่อสาร **ตัวชี้วัดที่ 1** ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน **พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 3** เขียนถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดู ด้วยภาษาของตนเองได้ **พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 4** เขียนถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกและทรรศนะของตนเองจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดู ด้วยภาษาของตนเองได้ 2) **สมรรถนะที่ 2** ความสามารถในการคิด **ตัวชี้วัดที่ 1** คิดพื้นฐาน (คิดวิเคราะห์) **พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 2** หาความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ของข้อมูลที่พบเห็นในบริบทของการดำเนินชีวิตประจำวัน	- ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน - ตรวจใบงาน - สังเกตการนำเสนอผลงาน - สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล - สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม - ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์	- หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - คลิปอักษรเรียนสรุปเรื่อง นิราศภูเขาทอง - คลิปเสียง วรรณคดีฯ ม.1 - ใบงานที่ 1.1, 1.2, 1.3 - วีดิทัศน์การท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา - บัตรคำสถานที่ในนิราศ

หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	การประเมิน	สื่อที่ใช้
2 โคลงโลกนิติ **6** *ชั่วโมง*	**ตัวชี้วัดระหว่างทาง** 1. สรุปเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน (ท 5.1 ม.1/1) 2. วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านพร้อมยกเหตุผลประกอบ (ท 5.1 ม.1/2) 3. สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่านเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (ท 5.1 ม.1/4) **ตัวชี้วัดปลายทาง** 1. วิเคราะห์คุณค่าที่ได้รับจากการอ่านงานเขียนอย่างหลากหลายเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิต (ท 1.1 ม.1/8) 2. ท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจ (ท 5.1 ม.1/5)	1) **สมรรถนะที่ 1** ความสามารถในการสื่อสาร **ตัวชี้วัดที่ 1** ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน **พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 3** เขียนถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดู ด้วยภาษาของตนเองได้ **ตัวชี้วัดที่ 3** เลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสาร **พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 1** รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ 2) **สมรรถนะที่ 4** ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต **ตัวชี้วัดที่ 1** เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง **พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 3** มีวิธีการในการศึกษาความรู้เพิ่มเติมเพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ และสร้างองค์ความรู้ตามความสนใจอย่างต่อเนื่อง	- ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน - ตรวจใบงาน - สังเกตการนำเสนอผลงาน - สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล - สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม - ประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน - ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์	- หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - คลิปอักษรเรียนสรุปเรื่อง โคลงโลกนิติ - คลิปเสียง วรรณคดีฯ ม.1 - ใบงานที่ 2.1, 2.2, 2.3, 2.4 - ใบกิจกรรม เรื่อง โคลงโลกนิติ ชีวิตลิขิตได้
3 สุภาษิตพระร่วง **6** *ชั่วโมง*	**ตัวชี้วัดระหว่างทาง** 1. สรุปเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน (ท 5.1 ม.1/1) 2. วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านพร้อมยกเหตุผลประกอบ (ท 5.1 ม.1/2) 3. สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่านเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (ท 5.1 ม.1/4) **ตัวชี้วัดปลายทาง** 1. วิเคราะห์คุณค่าที่ได้รับจากการอ่านงานเขียนอย่างหลากหลายเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิต (ท 1.1 ม.1/8) 2. ท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจ (ท 5.1 ม.1/5)	1) **สมรรถนะที่ 1** ความสามารถในการสื่อสาร **ตัวชี้วัดที่ 1** ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน **พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 4** เขียนถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกและทรรศนะของตนเองจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดู ด้วยภาษาของตนเองได้ 2) **สมรรถนะที่ 2** ความสามารถในการคิด **ตัวชี้วัดที่ 1** คิดพื้นฐาน (คิดวิเคราะห์) **พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 2** หาความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ของข้อมูลที่พบเห็นในบริบทของการดำเนินชีวิตประจำวัน	- ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน - ตรวจใบงาน - สังเกตการนำเสนอผลงาน - สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล - สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม - ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์	- หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - คลิปเสียง วรรณคดีฯ ม.1 - ใบงานที่ 3.1, 3.2 - บัตรเปล่าสำหรับเขียนสุภาษิต และความหมาย

หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	การประเมิน	สื่อที่ใช้
4 กาพย์เรื่องพระไชยสุริยา **6** *ชั่วโมง*	**ตัวชี้วัดระหว่างทาง** 1. สรุปเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน (ท 5.1 ม.1/1) 2. วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านพร้อมยกเหตุผลประกอบ (ท 5.1 ม.1/2) 3. สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่านเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (ท 5.1 ม.1/4) **ตัวชี้วัดปลายทาง** 1. วิเคราะห์คุณค่าที่ได้รับจากการอ่านงานเขียนอย่างหลากหลายเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิต (ท 1.1 ม.1/8) 2. ท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจ (ท 5.1 ม.1/5)	1) **สมรรถนะที่ 1** ความสามารถในการสื่อสาร **ตัวชี้วัดที่ 1** ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน **พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 1** พูดถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดู ด้วยภาษาของตนเองได้ 2) **สมรรถนะที่ 2** ความสามารถในการคิด **ตัวชี้วัดที่ 1** คิดพื้นฐาน (คิดวิเคราะห์) **พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 3** ระบุหลักการสำคัญ แนวคิด หรือความรู้ที่ปรากฏในข้อมูลที่พบเห็นในบริบทของการดำเนินชีวิตประจำวัน	- ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน - ตรวจใบงาน - สังเกตการนำเสนอผลงาน - สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล - สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม - ประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน - ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์	- หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - คลิปเสียง วรรณคดี ม.1 - ใบงานที่ 4.1, 4.2
5 ราชาธิราชตอนสมิงพระรามอาสา **6** *ชั่วโมง*	**ตัวชี้วัดระหว่างทาง** 1. สรุปเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน (ท 5.1 ม.1/1) 2. วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านพร้อมยกเหตุผลประกอบ (ท 5.1 ม.1/2) 3. สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่านเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (ท 5.1 ม.1/4) **ตัวชี้วัดปลายทาง** 1. วิเคราะห์คุณค่าที่ได้รับจากการอ่านงานเขียนอย่างหลากหลายเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิต (ท 1.1 ม.1/8)	1) **สมรรถนะที่ 1** ความสามารถในการสื่อสาร **ตัวชี้วัดที่ 1** ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูด **พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 3** เขียนถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดู ด้วยภาษาของตนเองได้ 2) **สมรรถนะที่ 2** ความสามารถในการคิด **ตัวชี้วัดที่ 1** คิดพื้นฐาน (คิดวิเคราะห์) **พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 2** หาความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ของข้อมูลที่พบเห็นในบริบทของการดำเนินชีวิตประจำวัน	- ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน - ตรวจใบงาน - สังเกตการนำเสนอผลงาน - สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล - สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม - ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์	- หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - คลิปเสียง วรรณคดีฯ ม.1 - ใบงานที่ 5.1, 5.2

หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	การประเมิน	สื่อที่ใช้
6 กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน **4** *ชั่วโมง*	**ตัวชี้วัดระหว่างทาง** 1. สรุปเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน (ท 5.1 ม.1/1) 2. วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน พร้อมยกเหตุผลประกอบ (ท 5.1 ม.1/2) 3. สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่าน เพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (ท 5.1 ม.1/4) **ตัวชี้วัดปลายทาง** 1. วิเคราะห์คุณค่าที่ได้รับจากการอ่านงานเขียนอย่างหลากหลายเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิต (ท 1.1 ม.1/8) 2. ท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจ (ท 5.1 ม.1/5)	1) **สมรรถนะที่ 1** ความสามารถในการสื่อสาร **ตัวชี้วัดที่ 1** ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน **พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 4** เขียนถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดู ด้วยภาษาของตนเองได้ 2) **สมรรถนะที่ 4** ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต **ตัวชี้วัดที่ 1** เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง **พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 3** มีวิธีการในการศึกษาความรู้เพิ่มเติมเพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ และสร้างองค์ความรู้ตามความสนใจอย่างต่อเนื่อง	- ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน - ตรวจใบงาน - สังเกตการนำเสนอผลงาน - สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล - สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม - ประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน - ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์	- หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - คลิปเสียง วรรณคดีฯ ม.1 - ใบงานที่ 6.1
7 นิทานพื้นบ้าน **4** *ชั่วโมง*	**ตัวชี้วัดระหว่างทาง** 1. สรุปเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน (ท 5.1 ม.1/1) 2. วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน พร้อมยกเหตุผลประกอบ (ท 5.1 ม.1/2) 3. สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่าน เพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (ท 5.1 ม.1/4) **ตัวชี้วัดปลายทาง** 1. วิเคราะห์คุณค่าที่ได้รับจากการอ่านงานเขียนอย่างหลากหลายเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิต (ท 1.1 ม.1/8)	1) **สมรรถนะที่ 1** ความสามารถในการสื่อสาร **ตัวชี้วัดที่ 1** ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน **พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 3** เขียนถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดู ด้วยภาษาของตนเองได้ 2) **สมรรถนะที่ 4** ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต **ตัวชี้วัดที่ 2** เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง **พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 1** มีทักษะในการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร	ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน - ตรวจแบบฝึกหัด - ตรวจใบงาน - สังเกตการนำเสนอผลงาน - สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล - สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม - ประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน - ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์	- หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - คลิปเสียง วรรณคดีฯ ม.1 - ใบงานที่ 7.1

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้	โครงสร้างการจัดการเรียนรู้รายหน่วยการเรียนรู้	สาระสำคัญสำหรับครู	แนวทางการจัดการเรียนรู้
บทนำ	T2	T3-T4	T5-T12
• ความหมายของวรรณคดี			T5
• แนวการพินิจวรรณคดี			T5-T7
• วรรณศิลป์ในวรรรณคดีไทย			T7-T12
ตอนที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม			
หน่วยตัวอย่าง หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 **นิราศภูเขาทอง**	T14	T15	T16-T37
• ความเป็นมา			T17
• ประวัติผู้แต่ง			T18-T19
• ลักษณะคำประพันธ์			T20
• เรื่องย่อ			T20
• เนื้อเรื่อง			T21-T26
• คำศัพท์			T27-T30
• บทวิเคราะห์			T31-T36
ท้ายหน่วยการเรียนรู้ที่ 1			T37
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 **โคลงโลกนิติ**	T38	T39	T40-T59
• ความเป็นมา			T41
• ประวัติผู้แต่ง			T42
• ลักษณะคำประพันธ์			T42-T43
• เนื้อเรื่อง			T44-T48
• คำศัพท์			T49-T50
• บทวิเคราะห์			T51-T58
ท้ายหน่วยการเรียนรู้ที่ 2			T59
หน่วยตัวอย่าง หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 **สุภาษิตพระร่วง**	T60	T61	T62-T75
• ความเป็นมา			T63
• ประวัติผู้แต่ง			T64
• ลักษณะคำประพันธ์			T64
• เนื้อเรื่อง			T65-T66
• คำศัพท์			T67-T70
• บทวิเคราะห์			T71-T74
ท้ายหน่วยการเรียนรู้ที่ 3			T75

หน่วยการเรียนรู้	โครงสร้างการจัดการเรียนรู้รายหน่วยการเรียนรู้	สาระสำคัญสำหรับครู	แนวทางการจัดการเรียนรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ **4 กาพย์พระไชยสุริยา**	T76	T77-T78	T79-T103
• ความเป็นมา			T80
• ประวัติผู้แต่ง			T80
• ลักษณะคำประพันธ์			T81-T82
• เรื่องย่อ			T82
• เนื้อเรื่อง			T83-T92
• คำศัพท์			T93-T96
• บทวิเคราะห์			T97-T102
ท้ายหน่วยการเรียนรู้ที่ 4			T103
หน่วยตัวอย่าง หน่วยการเรียนรู้ที่ **5 ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา**	T104	T105	T106-T133
• ความเป็นมา			T107
• ประวัติผู้แต่ง			T107
• ลักษณะคำประพันธ์			T107
• เรื่องย่อ			T108
• เนื้อเรื่อง			T109-T124
• คำศัพท์			T125-T126
• บทวิเคราะห์			T127-T132
ท้ายหน่วยการเรียนรู้ที่ 5			T133
หน่วยการเรียนรู้ที่ **6 กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน**	T134	T135	T136-T149
• ความเป็นมา			T137
• ประวัติผู้แต่ง			T137
• ลักษณะคำประพันธ์			T138
• เนื้อเรื่อง			T138-142
• คำศัพท์			T143-145
• บทวิเคราะห์			T146-148
ท้ายหน่วยการเรียนรู้ที่ 6			T149
หน่วยการเรียนรู้ที่ **7 นิทานพื้นบ้าน**	T150	T151	T152-T172
• ความเป็นมา			T153-156
• นิทานพื้นบ้านไทยในท้องถิ่นต่าง ๆ			T157-T164
• นิทานไทย เรื่องสังข์ทอง			T165-T168
• บทวิเคราะห์			T168-T171
ท้ายหน่วยการเรียนรู้ที่ 7			T172

เกร็ดแนะครู

ครูทบทวนความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับวรรณคดีและวรรณกรรมที่จะเรียนในชั้น ม.1 โดยครูให้สังเกตภาพ แล้วลองบอกเกี่ยวกับภาพหรือชื่อตัวละครเอกของเรื่อง เพื่อชวนนักเรียนสนทนา ช่วยกันเล่าเรื่องย่อหรือแก่นของวรรณคดีหรือวรรณกรรมโดยสังเขป หรือขออาสาสมัคร 2-3 คน มาเล่าเกี่ยวกับวรรณคดีหรือวรรณกรรมที่จะเรียนในชั้น ม.1 ที่นักเรียนรู้จักและจำได้

ข้อสังเกต

การจัดการเรียนการสอนสาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ปัจจุบันมีแนวทางหลอมรวมตัวชี้วัดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ ตัวชี้วัด มฐ. ท 5.1 จึงจัดรวมไว้ในสาระที่ 1 การอ่าน ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนวรรณคดีและวรรณกรรม จึงต้องนำตัวชี้วัดปลายทางและตัวชี้วัดระหว่างทางมาจัดการเรียนรู้ เช่น การอ่านสรุป อ่านวิเคราะห์ อ่านอธิบาย ในชั้น ม.1-3 ส่วนชั้น ม.4-6 จะเน้นไปที่การอ่านวิเคราะห์ วิจารณ์ เช่น วิเคราะห์ลักษณะเด่น วิเคราะห์ประเมินคุณค่า วิเคราะห์ข้อคิดและการนำไปประยุกต์ใช้ ตลอดจนการท่องจำ บทอาขยาน

รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้จึงต้องคำนึงถึงทักษะการอ่าน ซึ่งเป็นการฝึกทักษะกระบวนการและสร้างความรู้ ความเข้าใจ ประกอบกัน

โครงสร้างการจัดการเรียนรู้หน่วยที่ 1

แผนการจัดการเรียนรู้	จุดประสงค์	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	กระบวนการการเรียนรู้	ประเมิน	สื่อที่ใช้
แผนฯ ที่ 1 สรุปเนื้อหาและความสำคัญ 4 *ชั่วโมง*	1. เขียนสรุปใจความสำคัญ เรื่อง นิราศภูเขาทอง ได้ถูกต้อง ครบถ้วนตามลำดับเหตุการณ์ (K, S) 2. เห็นความสำคัญของวรรณคดี เรื่อง นิราศภูเขาทอง (S, A)	**สมรรถนะที่ 1** ความสามารถในการสื่อสาร **ตัวชี้วัดที่ 1** ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน **พฤติกรรมบ่งชี้** 3. เขียนถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้	กระบวนการความรู้ความเข้าใจ	- ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน - ตรวจใบงานที่ 1.1 เรื่อง รอบรู้นิราศภูเขาทอง - สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม - สังเกตสมรรถนะสำคัญด้านการสื่อสาร	- หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - คลิปอักษรเรียนสรุป เรื่อง นิราศภูเขาทอง - ใบงานที่ 1.1 เรื่อง รอบรู้นิราศภูเขาทอง - วีดิทัศน์ การท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
แผนฯ ที่ 2 วิเคราะห์คุณค่าและประยุกต์ใช้ข้อคิด 4 *ชั่วโมง*	1. อธิบายคุณค่าด้านวรรณศิลป์ของวรรณคดี เรื่อง นิราศภูเขาทอง และยกเหตุผลประกอบได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน ชัดเจน (K, S) 2. อธิบายคุณค่าด้านเนื้อหาของวรรณคดี เรื่อง นิราศภูเขาทองได้ (K, S) 3. นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ข้อคิดที่ได้จาก เรื่อง นิราศภูเขาทอง อย่างสมเหตุสมผล (S, A) 4. เห็นคุณค่าของการศึกษาวรรณคดีประเภทบันทึกการเดินทาง (S, A)	**1) สมรรถนะที่ 1** ความสามารถในการสื่อสาร **ตัวชี้วัดที่ 1** ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน **พฤติกรรมบ่งชี้** 2. พูดถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และทรรศนะของตนเองจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดู ด้วยภาษาของตนเองได้ **2) สมรรถนะที่ 2** ความสามารถในการคิด **ตัวชี้วัดที่ 1** คิดพื้นฐาน (การคิดวิเคราะห์) **พฤติกรรมบ่งชี้** 2. หาความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ของข้อมูลที่พบเห็นในบริบทของการดำเนินชีวิตประจำวัน	กระบวนการความรู้ความเข้าใจ	- ตรวจใบงานที่ 1.2 เรื่อง คุณค่าด้านวรรณศิลป์นิราศภูเขาทอง - ตรวจใบงานที่ 1.3 เรื่อง ความรู้และข้อคิดนิราศภูเขาทอง - สังเกตการนำเสนอผลงานนิทรรศการนิราศภูเขาทอง - ประเมินชิ้นงานนิทรรศการนิราศภูเขาทอง	- หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - ใบงานที่ 1.2 เรื่อง คุณค่าด้านวรรณศิลป์นิราศภูเขาทอง - ใบงานที่ 1.3 เรื่อง ความรู้และข้อคิดนิราศภูเขาทอง - บัตรคำสถานที่ในนิราศ - คลิปอักษรเรียนสรุป เรื่อง นิราศภูเขาทอง

สาระสำคัญสำหรับครู

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 นิราศภูเขาทอง

ลักษณะคำประพันธ์ในหน่วยการเรียนรู้นี้เป็นบทร้อยกรองประเภทกลอนนิราศที่สุนทรภู่แต่งขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สุนทรภู่มักบอกเล่าเป็นบันทึกการเดินทางและเล่าประวัติชีวิตของตนเองไว้ในนิราศ ซึ่งนอกจากนิราศภูเขาทองแล้ว ยังมีนิราศเรื่องอื่น ๆ ที่น่าสนใจและเหมาะกับการศึกษา ดังนี้

กระบวนการความรู้ ความเข้าใจ

ขั้นนำ

ครูกระตุ้นความสนใจโดยให้ดูวีดิทัศน์การท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แล้วสนทนาพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์การท่องเที่ยว การเดินทาง ความประทับใจ

เกร็ดแนะครู

ครูอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่า การเรียนการสอนในหน่วยการเรียนรู้นี้ใช้ตัวชี้วัด 2 รูปแบบ ประกอบด้วย

ตัวชี้วัดปลายทาง

มฐ. ท 1.1 ม.1/8 วิเคราะห์คุณค่าที่ได้รับจากการอ่านงานเขียนอย่างหลากหลายเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิต

มฐ. ท 5.1 ม.1/5 ท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจ

ตัวชี้วัดระหว่างทาง

มฐ. ท 5.1 ม.1/1 สรุปเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน

มฐ. ท 5.1 ม.1/2 วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน พร้อมยกเหตุผลประกอบ

มฐ. ท 5.1 ม.1/3 อธิบายคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน

มฐ. ท 5.1 ม.1/4 สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่านเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

นิราศภูเขาทอง

นิราศภูเขาทอง เป็นนิราศเรื่องเอกของสุนทรภู่ที่เล่าถึงการเดินทางจากวัดราชบุรณะไปนมัสการเจดีย์ภูเขาทองที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นิราศเรื่องนี้นับว่ามีความดีเด่น ทั้งด้านถ้อยคำและสำนวนโวหาร เนื้อเรื่องมิได้บรรยายเฉพาะเรื่องราวการเดินทางหรือพรรณนาเรื่องความรักเพียงอย่างเดียว แต่ยังสอดแทรกข้อคิด รวมทั้งเกร็ดความรู้ และสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นอีกด้วย

ตัวชี้วัด

- สรุปเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน *(ท ๕.๑ ม.๑/๑)*
- วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านพร้อมยกเหตุผลประกอบ *(ท ๕.๑ ม.๑/๒)*
- อธิบายคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน *(ท ๕.๑ ม.๑/๓)*
- สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่านเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง *(ท ๕.๑ ม.๑/๔)*
- ท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจ *(ท ๕.๑ ม.๑/๕)*

หมายเหตุ: ตัวชี้วัดเน้นประเมินคุณค่าและข้อคิดจากการอ่าน

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- การวิเคราะห์คุณค่าและข้อคิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม เรื่อง *นิราศภูเขาทอง*
- บทอาขยานและบทร้อยกรองที่มีคุณค่า

สื่อ Digital

PowerPoint

ครูใช้คำถามนำสู่บทเรียน จาก PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง นิราศภูเขาทอง https://www.aksorn.com/qrcode/TMPPLTM10

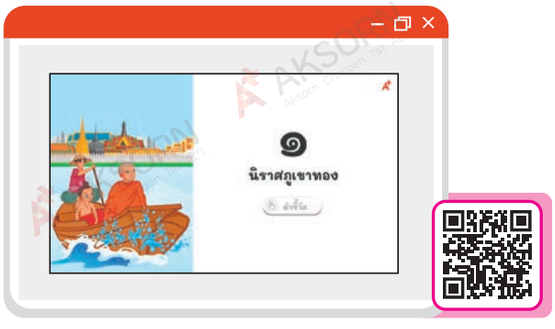

เป้าหมายการเรียนรู้

การศึกษา เรื่อง นิราศภูเขาทอง มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ นักเรียนสามารถสรุปเนื้อหาวรรณคดีประเภทนิราศ ลักษณะคำประพันธ์ที่เป็นกลอนนิราศ สามารถวิเคราะห์คุณค่าจากวรรณคดีที่มีการบรรยายสิ่งที่พบเห็นระหว่างการเดินทางโดยใช้ความเปรียบ บอกความคิด ความรู้สึกของกวีในระหว่างการเดินทาง สามารถบอกลักษณะคำประพันธ์ที่เป็นจุดเด่น สามารถสรุปความรู้และข้อคิดที่ได้จากวรรณคดี เรื่อง นิราศภูเขาทอง เช่น การเลือกคบคน การปฏิบัติตน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง สามารถจดจำบทประพันธ์ตามความสนใจอย่างรู้คุณค่า การจัดกิจกรรมที่ทำให้การเรียนนิราศภูเขาทองเกิดความสนุกสนาน น่าสนใจ และเข้าใจเนื้อหา เช่น การทายปัญหาปริศนาจากวรรณคดีหรือถามตอบในระหว่างที่อ่านบทประพันธ์ ตลอดจนกระตุ้นให้นักเรียนลองฝึกตั้งคำถาม วิเคราะห์ และหาคำตอบด้วยตนเอง จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ได้

๑ ความเป็นมา

สุนทรภู่แต่งนิราศภูเขาทองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) เมื่อปลาย พ.ศ. ๒๓๗๓ โดยเล่าถึงการเดินทางเพื่อไปนมัสการเจดีย์ภูเขาทองที่เมืองกรุงเก่าหรือจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบัน หลังจากจำพรรษาอยู่ที่วัดราชบุรณราชวรวิหารหรือวัดเลียบ

นิราศเป็นงานประพันธ์ประเภทหนึ่งของไทย มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ เท่าที่ปรากฏหลักฐานในปัจจุบัน นิราศเรื่องแรกของไทย ได้แก่ *โคลงนิราศหริภุญชัย* ซึ่งแต่งขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา

เนื้อหาของนิราศส่วนใหญ่มักเป็นการคร่ำครวญของกวีต่อสตรีอันเป็นที่รัก เนื่องจากต้องพลัดพรากจากนางมาไกล อย่างไรก็ตาม นางในนิราศที่กวีพรรณนาว่าจากมานั้น อาจมีตัวตนจริงหรือไม่ก็ได้ แต่กวีส่วนใหญ่ถือว่านางผู้เป็นที่รักเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเอื้อให้กวีแต่งนิราศได้ไพเราะ แม้ในสมัยหลังกวีอาจไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องการคร่ำครวญถึงนาง แต่เน้นที่การบันทึกระยะทาง เหตุการณ์ และอารมณ์ แต่ก็ยังคงมีบทครวญถึงนางแทรกอยู่ ดังเช่นที่สุนทรภู่แต่งนิราศภูเขาทองทั้ง ๆ ที่กำลังบวชอยู่ สุนทรภู่ก็ยังเห็นว่าการครวญถึงสตรีเป็นสิ่งจำเป็นในการแต่งนิราศ จึงกล่าวไว้ในกลอนตอนท้ายนิราศเรื่องนี้ว่า

ใช่จะมีที่รักสมัครมาด แรมนิราศร้างมิตรพิสมัย
ซึ่งครวญคร่ำทำทีพิรี้พิไร ตามวิสัยกาพย์กลอนแต่ก่อนมา
เหมือนแม่ครัวคั่วแกงพะแนงผัด สารพัดเพียญชนังเครื่องมังสา
อันพริกไทยใบผักชีเหมือนสีกา ต้องโรยหน้าเสียสักหน่อยอร่อยใจ
จงทราบความตามจริงทุกสิ่งสิ้น อย่านึกนินทาแถลงแหนงไฉน
นักเลงกลอนนอนเปล่าก็เศร้าใจ จึงร่ำไรเรื่องร้างเล่นบ้างเอย

บอกเล่าเก้าสิบ วัดราชบุรณราชวรวิหาร

วัดราชบุรณราชวรวิหารหรือวัดเลียบ เป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยาโดยพ่อค้าชาวจีน วัดนี้นับเป็น ๑ ใน ๓ วัดสำคัญประจำราชธานี คือ วัดมหาธาตุ วัดราชประดิษฐ์ และวัดราชบุรณะ แต่เนื่องจากวัดราชบุรณะตั้งอยู่ใกล้สถานที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ คือ สะพานพระพุทธยอดฟ้าฯ และโรงไฟฟ้า เป็นเหตุให้สิ่งก่อสร้างสำคัญภายในวัดโดยเฉพาะพระอุโบสถซึ่งมีภาพจิตรกรรมฝาผนังฝีมือขรัวอินโข่งถูกระเบิดทำลายในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ คงเหลือแต่พระปรางค์ซึ่งสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๓

ขั้นสอน

การสังเกต ตระหนัก

1. นักเรียนและครูร่วมกันสนทนา เรื่อง ความงดงามของวิวทิวทัศน์ สถานที่ ระหว่างทาง การท่องเที่ยวไปจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ครูอธิบายเชื่อมโยงความรู้สึกของคนที่มีประสบการณ์จนสามารถถ่ายทอดเป็นสื่อต่าง ๆ ตามความถนัด ดังเช่นสุนทรภู่ แต่งเป็นบทร้อยกรองประเภทนิราศ

กิจกรรม สร้างเสริม

นักเรียนศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเป็นมาของคำประพันธ์ประเภทนิราศ จากนั้นเขียนสรุปความรู้เป็นแผนผังความคิด (Mind Mapping)

กิจกรรม ท้าทาย

นักเรียนเขียนสรุปความเป็นมาของนิราศภูเขาทอง จากหนังสือเรียนและสืบค้นเพิ่มเติม เขียนสรุปเป็นใบความรู้ แล้วเลือกคำประพันธ์ที่เป็นบทเด่นหรือเป็นที่รู้จัก 1 บท พร้อมระบุเหตุผล

สื่อ Digital

PowerPoint

ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับความสำคัญของวรรณคดี จาก PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง นิราศภูเขาทอง https://www.aksorn.com/qrcode/TMPPLTM10

ขั้นสอน

การสังเกต ตระหนัก

3. ครูแนะนำให้นักเรียนสังเกตจุดสำคัญ ๆ ขณะที่ครูเล่าเรื่องราวประวัติชีวิตของสุนทรภู่ ผลงานนิราศภูเขาทอง ซึ่งเป็นผลงานที่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย จนได้รับการบรรจุไว้ว่าเป็นวรรณคดีวรรณกรรมที่นักเรียนควรศึกษา
4. นักเรียนศึกษาความรู้ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย การวิเคราะห์ การสรุปเนื้อหา การพิจารณาคุณค่าของวรรณคดี และการท่องจำบทอาขยาน บทร้อยกรองที่ไพเราะ โดยครูอธิบาย บรรยาย ใช้แบบบันทึกข้อความ แผนภูมิประกอบ
5. ครูเล่าพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธ-เลิศหล้านภาลัย ซึ่งเป็นรัชสมัยที่สุนทรภู่มีชีวิตที่รุ่งโรจน์ โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ และการสนทนาซักถามประกอบการเล่า
6. ครูนำเสนอบทสรุปของพระราชประวัติ นักเรียนสังเกตบทสรุปพระราชประวัติ
7. ครูยกตัวอย่างบทพระราชนิพนธ์ เรื่อง กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน มาบางตอนและสรุปเนื้อหาของบทพระราชนิพนธ์ เรื่อง กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน
8. ครูยกตัวอย่างคุณค่าจากบทพระราชนิพนธ์ และอธิบายความหมายของคำว่า “คุณค่า” โดยอ้างอิงความหมายจากพจนานุกรม และยกตัวอย่างคุณค่าด้านต่าง ๆ ประกอบคำอธิบาย

๒ ประวัติผู้แต่ง

สุนทรภู่ มีนามเดิมว่า **ภู่** เกิดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ ๑) เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๒๙ ในวัยเด็ก สุนทรภู่อาศัยอยู่กับมารดาซึ่งถวายตัวเป็นพระนมในพระองค์เจ้าหญิงจงกล พระธิดาในกรมพระราชวังบวรสถานพิมุข และได้รับการศึกษาขั้นต้นที่วัดชีปะขาวซึ่งปัจจุบัน คือ วัดศรีสุดาราม

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) สุนทรภู่เข้ารับราชการและได้แสดงความสามารถด้านการประพันธ์ จนเป็นที่พอพระราชหฤทัย จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น **ขุนสุนทรโวหาร** แต่เมื่อสิ้นรัชกาล สุนทรภู่ออกบวชเป็นเวลาร่วม ๒๐ ปี ในระหว่างนี้สุนทรภู่มีโอกาสเดินทางไปยังหัวเมืองต่าง ๆ และแต่งนิราศขึ้นหลายเรื่องซึ่งรวมถึงนิราศภูเขาทอง

สุนทรภู่จำพรรษาอยู่ ณ วัดราชบุรณราชวรวิหาร ในปี พ.ศ. ๒๓๗๐ แต่พระสุนทรภู่อยู่จำพรรษาได้ไม่นานท่านก็ต้องอธิกรณ์เสียก่อน ในปลายปี พ.ศ. ๒๓๗๑ เจ้าอาวาสจึงให้พระสุนทรภู่ออกจากวัดราชบุรณะไป เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้สุนทรภู่ช้ำใจ ดังที่กล่าวในนิราศภูเขาทองตอนต้นไว้ว่า

โอ้อาวาสราชบุรณะพระวิหาร	แต่นี้นานนับทิวาจะมาเห็น
เหลือรำลึกนึกน่าน้ำตากระเด็น	เพราะขุกเข็ญคนพาลมารานทาง
จะยกหยิบธิบดีเป็นที่ตั้ง	ก็ใช้ถังแทนสัดเห็นขัดขวาง
จึ่งจำลาอาวาสนิราศร้าง	มาอ้างว้างวิญญาณ์ในสาคร ฯ

ต่อมาท่านรับกฐินแล้วเดินทางไปกรุงเก่า และได้แต่งนิราศภูเขาทอง

เมื่อลาสิกขาแล้ว สุนทรภู่ได้กลับเข้ารับราชการอีกครั้งในปลายรัชกาลที่ ๓ โดยเป็นอาลักษณ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุธามณี กรมขุนอิศเรศรังสรรค์

ในรัชสมัยของรัชกาลที่ ๔ สุนทรภู่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น **พระสุนทรโวหาร** เจ้ากรมอาลักษณ์ ฝ่ายพระราชวังบวรสถานมงคล ซึ่งเป็นตำแหน่งราชการสุดท้ายก่อนถึงแก่กรรมใน พ.ศ. ๒๓๙๘ รวมอายุได้ ๖๙ ปี

สุนทรภู่ได้รับการยกย่องว่าเป็นกวีที่มีความสามารถในการแต่งกลอน เนื่องจากกลอนที่สุนทรภู่แต่งมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง จึงได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง และถือเป็นแบบอย่างที่มีผู้แต่งตามตลอดมา นอกจากนี้ผลงานของสุนทรภู่อีกหลายเรื่องยังมีการนำไปแปลและดัดแปลงเป็นการ์ตูน ภาพยนตร์ เพลง และละคร

หนังสือเล่มนี้เป็นกรรมสิทธิ์ของกระทรวงศึกษาธิการ
ไม่อนุญาตให้จำหน่าย ยกเว้นกรณีที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น

สื่อ Digital

PowerPoint

ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติผู้แต่ง จาก PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง นิราศภูเขาทอง https://www.aksorn.com/qrcode/TMPPLTM10

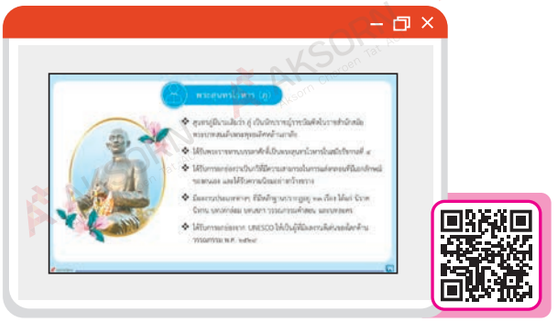

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดกล่าว *ไม่ถูกต้อง*เกี่ยวกับสุนทรภู่

1. นิราศเรื่องแรกของสุนทรภู่ คือ นิราศพระบาท
2. นิราศภูเขาทองเป็นเรื่องที่สุนทรภู่แต่งในสมัยรัชกาลที่ 3
3. สุนทรภู่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสุนทรโวหารในสมัยรัชกาลที่ 4
4. สุนทรภู่เข้ามาอยู่ในกรมพระราชวังบวรสถานพิมุข เพราะมารดาเป็นพระนมของพระธิดา

วิเคราะห์คำตอบ นิราศเรื่องแรกที่สุนทรภู่แต่ง คือ นิราศเมืองแกลง แต่งขึ้นใน พ.ศ. 2349 เล่าเรื่องเมื่อครั้งเดินทางไปหาบิดา ซึ่งขณะนั้นบวชอยู่ที่วัดป่าบ้านกร่ำ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง เมื่อแต่งนิราศเรื่องนี้สุนทรภู่อายุย่างเข้า 22 ปี ส่วนนิราศพระบาทแต่งขึ้นใน พ.ศ. 2350 หลังจากกลับจากเมืองแกลง และต้องตามเสด็จพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ไปนมัสการรอยพระพุทธบาทที่จังหวัดสระบุรีในวันมาฆบูชา ตอบข้อ 1.)

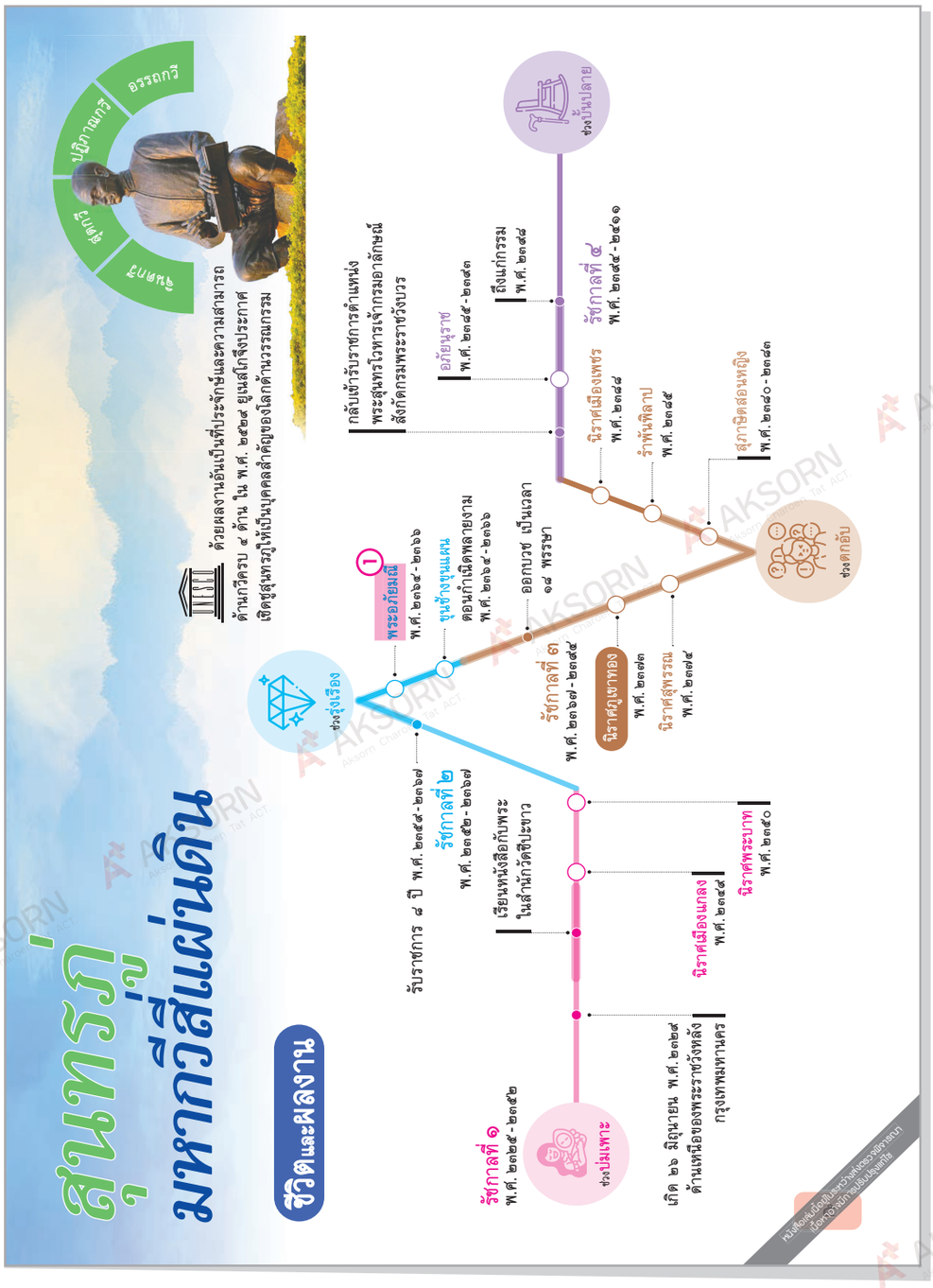

ขั้นสอน

การสังเกต ตระหนัก

9. ครูสรุปคุณค่าจากบทพระราชนิพนธ์ที่ยกมาเป็นตัวอย่าง โดยทำเป็นแผนภูมิประกอบหรือบทสรุป
10. ครูซักถามความเข้าใจ เรื่อง การสรุปความ วิธีการสรุปความเมื่ออ่านข้อเขียนต่าง ๆ
11. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
12. นักเรียนและครูร่วมกันเรียบเรียงวิธีการอ่านสรุปความ เขียนเป็นคำอธิบาย หรือเขียนเป็นข้อ ๆ
13. ครูทบทวนบทพระราชนิพนธ์ เรื่อง กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน พระราชประวัติ แล้ววิเคราะห์ให้เป็นตัวอย่างโดยใช้อินโฟกราฟิก แผนภูมิ ตาราง ประกอบคำอธิบาย
14. นักเรียนซักถามและร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดกล่าว *ไม่ถูกต้อง*เกี่ยวกับนิราศภูเขาทอง

1. สุนทรภู่สอดแทรกชีวประวัติของตนเองลงในเรื่อง นิราศภูเขาทอง
2. นิราศภูเขาทองแต่งขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
3. สุนทรภู่กล่าวถึงเส้นทางการเดินทางไปยังกรุงเก่าเพื่อนมัสการเจดีย์ภูเขาทอง
4. นิราศภูเขาทองมีการพรรณนาสถานที่ตลอดเส้นทางการเดินทางไปจนถึงกรุงเก่า

วิเคราะห์คำตอบ สุนทรภู่แต่งนิราศภูเขาทองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากมีความตอนหนึ่งในนิราศภูเขาทองที่บรรยายความเสียใจต่อการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ที่ว่า ถึงหน้าวังดังหนึ่งใจจะขาด คิดถึงบาทบพิตรอดิศร... ตอบข้อ 2.)

นักเรียนควรรู้

1 พระอภัยมณี เป็นผลงานชิ้นเอกของสุนทรภู่ เป็นคำประพันธ์ประเภทนิทานคำกลอนที่มีความยาวมากที่สุด (94 เล่มสมุดไทย) แบ่งเป็น 64 ตอน เริ่มจากตอนที่ 1 พระอภัยมณีกับศรีสุวรรณเรียนวิชา จนถึงตอนที่ 64 พระอภัยมณีออกบวช เป็นเรื่องแฟนตาซี ซึ่งมีตัวละครและเรื่องราวที่แสดงถึงจินตนาการล้ำยุค

ขั้นสอน

การสังเกต ตระหนัก

15. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปแนวทางการวิเคราะห์ประวัติบุคคล เนื้อหางานเขียน และคุณค่าของงานเขียนที่อ่าน โดยเขียนเป็นข้อ ๆ
16. ครูทบทวนและสรุปการวิเคราะห์งานเขียน โดยให้นักเรียนร่วมกันสรุปและวิเคราะห์
17. ครูยกตัวอย่างคุณค่าที่วิเคราะห์ได้จากตัวอย่าง และอธิบายคุณค่านั้น ๆ โดยใช้สื่อ แถบบันทึกข้อความประกอบ
18. ครูอธิบายโดยใช้วีดิทัศน์และแถบบันทึกข้อความประกอบ
19. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปวิธีการอธิบายคุณค่าของงานเขียน

๓ ลักษณะคำประพันธ์

นิราศภูเขาทองแต่งด้วยคำประพันธ์ประเภท**กลอนนิราศ**ซึ่งมีลักษณะคล้ายกลอนสุภาพ แตกต่างกันตรงที่กลอนนิราศจะแต่งขึ้นต้นเรื่องด้วยกลอนวรรครับและแต่งต่อไปอีกโดยไม่จำกัดจำนวนบท แต่ต้องให้คำสุดท้ายซึ่งอยู่ในวรรคส่งจบลงด้วยคำว่า “เอย”

แผนผัง กลอนนิราศ

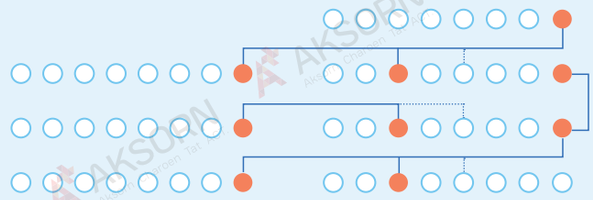

ตัวอย่าง

	เดือนสิบเอ็ดเสร็จธุระพระวสา
รับกฐินภิญโญโมทนา	ซุลีลาลงเรือเหลืออาลัย
.....	.....
จงทราบความตามจริงทุกสิ่งสิ้น	อย่านึกนินทาแถลงแหนงไฉน
นักเลงกลอนนอนเปล่าก็เศร้าใจ	จึงร่ำไรเรื่องร้างเล่นบ้างเอย

๔ เรื่องย่อ

สุนทรภู่เริ่มเรื่องด้วยการกล่าวถึงสาเหตุที่ต้องออกจากวัดราชบุรณราชวรวิหารและเดินทางโดยเรือพร้อมหนูพัดซึ่งเป็นบุตรชาย ล่องไปตามลำน้ำเจ้าพระยาผ่านพระบรมมหาราชวัง จนมาถึงวัดประโคนปัก ผ่านโรงเหล้า บางจาก บางพลู บางพลัด บางโพ บ้านญวน วัดเขมา ตลาดแก้ว ตลาดขวัญ บางธรณี เกาะเกร็ด บางพูด บ้านใหม่ บางเดื่อ บางหลวง เชิงราก สามโคก บ้านงิ้ว เกาะใหญ่ราชคราม จนถึงกรุงเก่าเมื่อเวลาเย็น โดยจอดเรือพักที่ท่าน้ำวัดหน้าพระเมรุ รุ่งเช้าจึงไปนมัสการเจดีย์ภูเขาทอง ขากลับสุนทรภู่กล่าวเพียงว่า เมื่อถึงกรุงเทพฯ ได้จอดเทียบเรือที่ท่าน้ำหน้าวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

หนังสือเล่มนี้ประกาศพระราชูปถัมภ์ เพื่อการศึกษาและประโยชน์สาธารณะ

สื่อ Digital

PowerPoint

ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับลักษณะคำประพันธ์ จาก PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง นิราศภูเขาทอง https://www.aksorn.com/qrcode/TMPPLTM10

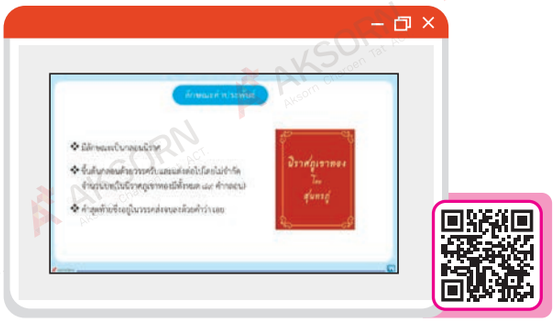

ข้อสอบเน้น การคิด

ลักษณะนิราศตามความคิดของนักเรียนเป็นอย่างไร

(แนวตอบ นิราศส่วนใหญ่มักเป็นการคร่ำครวญของกวีต่อสตรีอันเป็นที่รัก เนื่องจากต้องพลัดพรากจากนางมาไกล ซึ่งนางในนิราศอาจมีตัวตนหรือไม่มีก็ได้ ลักษณะคำประพันธ์ที่แต่งเป็นนิราศในช่วงแรกจะเป็นโคลง และต่อมานิยมแต่งเป็นกลอนสุภาพ โดยเฉพาะนิราศของสุนทรภู่ แต่ในนิราศคำกลอนนั้น มีข้อสังเกตว่าจะไม่มีบทสดุดี เมื่อเริ่มเรื่องก็จะเริ่มด้วยการรำพันถึงการนิราศจากไป แล้วบอกถึงสาเหตุของการจาก มีการกล่าวอำลาสถานที่ที่เคยอยู่และบอกเวลาที่เดินทางไว้)

๕ เนื้อเรื่อง

นิราศภูเขาทอง

๏ เดือนสิบเอ็ดเสร็จธุระพระวสา
รับกฐินภิญโญโมทนา ชุลีลาลงเรือเหลืออาลัย
ออกจากวัดทัศนาดูอาวาส เมื่อตรุษสารทพระพรรษาได้อาศัย
สามฤดูอยู่ดีไม่มีภัย มาจำไกลอารามเมื่อยามเย็น
โอ้อาวาสราชบุรณะพระวิหาร แต่นี้นานนับทิวาจะมาเห็น
เหลือรำลึกนึกน่าน้ำตากระเด็น เพราะขุกเข็ญคนพาลมารานทาง
จะยกหยิบธิบดีเป็นที่ตั้ง ก็ใช้ถังแทนสัดเห็นขัดขวาง
จึ่งจำลาอาวาสนิราศร้าง มาอ้างว้างวิญญาณ์ในสาคร ฯ
๏ ถึงหน้าวังดังหนึ่งใจจะขาด คิดถึงบาทบพิตรอดิศร
โอ้ผ่านเกล้าเจ้าประคุณของสุนทร แต่ปางก่อนเคยเฝ้าทุกเช้าเย็น
พระนิพพานปานประหนึ่งศีรษะขาด ด้วยไร้ญาติยากแค้นถึงแสนเข็ญ
ทั้งโรคซ้ำกรรมซัดวิบัติเป็น ไม่เล็งเห็นที่ซึ่งจะพึ่งพา
จึงสร้างพรตอตส่าห์ส่งส่วนบุญถวาย ประพฤติฝ่ายสมถะทั้งวสา
เป็นสิ่งของฉลองคุณมุลิกา ขอเป็นข้าเคียงบาททุกชาติไป ฯ
๏ ถึงหน้าแพแลเห็นเรือที่นั่ง คิดถึงครั้งก่อนมาน้ำตาไหล
เคยหมอบรับกับพระจมื่นไวย แล้วลงในเรือที่นั่งบัลลังก์ทอง
เคยทรงแต่งแปลงบทพจนารถ เคยรับราชโองการอ่านฉลอง
จนกฐินสิ้นแม่น้ำในลำคลอง มิได้ข้องเคืองขัดหัทยา
เคยหมอบใกล้ได้กลิ่นสุคนธ์ตรลบ ละอองอบรสรื่นชื่นนาสา
สิ้นแผ่นดินสิ้นรสสุคนธา วาสนาเราก็สิ้นเหมือนกลิ่นสุคนธ์ ฯ
๏ ดูในวังยังเห็นหอพระอัฐิ ตั้งสติเติมถวายฝ่ายกุศล
ทั้งปิ่นเกล้าเจ้าพิภพจบสากล ให้ผ่องพ้นภัยสำราญผ่านบุรินทร์ ฯ
๏ ถึงอารามนามวัดประโคนปัก ไม่เห็นหลักลือเล่าว่าเสาหิน
เป็นสำคัญปันแดนในแผ่นดิน มิรู้สิ้นสุดชื่อที่ลือชา
ขอเดชะพระพุทธคุณช่วย แม้นมอดม้วยกลับชาติวาสนา
อายุยืนหมื่นเท่าเสาศิลา อยู่คู่ฟ้าดินได้ดังใจปอง
ไปพ้นวัดทัศนาริมท่าน้ำ แพประจำจอดรายเขาขายของ
มีแพรผ้าสารพัดสีม่วงตอง ทั้งสิ่งของขาวเหลืองเครื่องสำเภา ฯ

ขั้นสอน

วางแผนปฏิบัติ

20. นักเรียนและครูร่วมประชุมวางแผนการศึกษาวรรณคดี เรื่อง นิราศภูเขาทอง โดยมีประเด็นประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น ประกอบด้วย
    1. สรุป ได้แก่ สรุปประวัติสุนทรภู่ สรุปเนื้อหาหลัก เนื้อหาย่อย และสรุปคุณค่าของนิราศภูเขาทอง
    2. วิเคราะห์ ได้แก่ วิเคราะห์ประวัติสุนทรภู่ วิเคราะห์เนื้อหาหลัก เนื้อหาย่อย และวิเคราะห์คุณค่านิราศภูเขาทอง
    3. อธิบาย ได้แก่ อธิบายคุณค่าด้านต่าง ๆ ของนิราศภูเขาทอง

เกร็ดแนะครู

ครูอาจแนะความรู้ให้นักเรียนเกี่ยวกับการใช้ภาพพจน์อติพจน์ในนิราศภูเขาทอง คือ การกล่าวเกินจริงในแง่อารมณ์ความรู้สึก เพื่อให้ผู้ฟังผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตาม เช่น

"ขอเดชะพระพุทธคุณช่วย
แม้นมอดม้วยกลับชาติวาสนา
อายุยืนหมื่นเท่าเสาศิลา
อยู่คู่ฟ้าดินได้ดังใจปอง"

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของนิราศ

1. การครวญ
2. การเดินทาง
3. การสอดแทรกวัฒนธรรม
4. การเล่าความรุ่งเรืองของบ้านเมือง

วิเคราะห์คำตอบ นิราศมีองค์ประกอบสำคัญ คือ การครวญหรือบทครวญ ในขณะที่นิราศบางเรื่องไม่ได้มีการเดินทางจริง เช่น นิราศเดือน โคลงทวาทศมาส การครวญถึงนางอันเป็นที่รักจึงเป็นขนบในการแต่งนิราศ เนื่องจากนิราศมีความหมายถึงการจากลา ตอบข้อ 1.)

สื่อ Digital

PowerPoint

ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับวรรคทองในวรรณคดี จาก PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง นิราศภูเขาทอง https://www.aksorn.com/qrcode/TMPPLTM10

ขั้นสอน

วางแผนปฏิบัติ

21. ครูแนะนำแหล่งค้นหา เช่น หนังสือเรียน สื่อวีดิทัศน์ หนังสืออื่นๆ จากห้องสมุด สื่อออนไลน์
22. ครูใช้คำถามกระตุ้นการวางแผนปฏิบัติ เช่น
    - จะเริ่มต้นอย่างไรในการค้นคว้าหาข้อมูล
    - จะมีวิธีแบ่งงานอย่างไร ให้การทำงานเป็นกลุ่มได้งานตามเวลาที่กำหนด
    - จะนำเสนออย่างไรให้น่าสนใจ
    - จะมีวิธีตรวจสอบผลการศึกษาค้นคว้าปฏิบัติอย่างไร เพื่อความถูกต้อง น่าเชื่อถือ
23. เปิดโอกาสให้สนทนาซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ถึงโรงเหล้าเตากลั่นควันโขมง มีคันโพงผูกสายไว้ปลายเสา
โอ้บาปกรรมน้ำนรกเจียวอกเรา ให้มัวเมาเหมือนหนึ่งบ้าเป็นน่าอาย
ทำบุญบวชกรวดน้ำขอสำเร็จ พระสรรเพชญโพธิญาณประมาณหมาย
ถึงสุราพารอดไม่วอดวาย ไม่ใกล้กรายแกล้งเมินก็เกินไป
ไม่เมาเหล้าแล้วแต่เรายังเมารัก สุดจะหักห้ามจิตคิดไฉน
ถึงเมาเหล้าเข้าสายก็หายไป แต่เมาใจนี้ประจำทุกค่ำคืน ฯ

ถึงบางจากจากวัดพลัดพี่น้อง มามัวหมองม้วนหน้าไม่ฝ่าฝืน
เพราะรักใคร่ใจจืดไม่ยืดยืน จำต้องขืนใจพรากมาจากเมือง

ถึงบางพลูคิดถึงคู่เมื่ออยู่ครอง เคยใส่ซองส่งให้ล้วนใบเหลือง
ถึงบางพลัดเหมือนพี่พลัดมาขัดเคือง ทั้งพลัดเมืองพลัดสมรมารอนรน

ถึงบางโพโอ้พระศรีมหาโพธิ ร่มนิโรธรุกขมูลให้พูนผล
ขอเดชะอานุภาพพระทศพล ให้ผ่องพ้นภัยพาลสำราญกาย ฯ

ถึงบ้านญวนล้วนแต่โรงแลสะพรั่ง มีข้องขังกุ้งปลาไว้ค้าขาย
ตรงหน้าโรงโพงพางเขาวางราย พวกหญิงชายพร้อมเพรียงมาเมียงมอง
จะเหลียวกลับลับเขตประเทศสถาน ทรมานหม่นไหม้ฤทัยหมอง
ถึงเขมาอารามอร่ามทอง พึ่งฉลองเลิกงานเมื่อวานซืน ฯ

โอ้ปางหลังครั้งสมเด็จบรมโกศ มาผูกโบสถ์ก็ได้มาบูชาชื่น
ชมพระพิมพ์ริมผนังยังยั่งยืน ทั้งแปดหมื่นสี่พันได้วันทา
โอ้ครั้งนี้มิได้เห็นเล่นฉลอง เพราะตัวต้องตกประดาษวาสนา
เป็นบุญน้อยพลอยนึกโมทนา พอนาวาติดชลเข้าวนเวียน
ดูน้ำวิ่งกลิ้งเชี่ยวเป็นเกลียวกลอก กลับกระฉอกฉาดฉัดฉวัดเฉวียน
บ้างพลุ่งพลุ่งวุ้งวงเหมือนกงเกวียน ดูเวียนเวียนคว้างคว้างเป็นหว่างวน
ทั้งหัวท้ายกรายแจวกระชากข้วง ครรไลล่วงเลยทางมากลางหน
โอ้เรือพ้นวนมาในสาชล ใจยังวนหวังสวาทไม่คลาดคลา ฯ

ตลาดแก้วแล้วไม่เห็นตลาดตั้ง สองฟากฝั่งก็แต่ล้วนสวนพฤกษา
โอ้รินรินกลิ่นดอกไม้ใกล้คงคา เหมือนกลิ่นผ้าแพรดำร่ำมะเกลือ
เห็นโศกใหญ่ใกล้น้ำระกำแฝง ทั้งรักแซงแซมสวาทประหลาดเหลือ
เหมือนโศกพี่ที่ช้ำระกำเจือ เพราะรักเรื้อแรมสวาทมาคลาดคลาย

ถึงแขวงนนท์ชลมารคตลาดขวัญ มีพ่วงแพแพรพรรณเขาค้าขาย
ทั้งของสวนล้วนเรืออยู่เรียงราย พวกหญิงชายประชุมกันทุกวันคืน ฯ

หนังสือนิราศเรื่องที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรำลึกถึงเมืองเก่าที่เคยอาศัยมาแล้ว

เกร็ดแนะครู

ครูแนะนักเรียนเรื่องการเล่นคำว่า คำประพันธ์ที่มีการเล่นคำมีลักษณะเด่นทางวรรณศิลป์ คือ ทำให้คำประพันธ์มีภาษาไพเราะและมีความหมายลึกซึ้งกินใจ ช่วยพัฒนาความคิด ความรู้ทางภาษา ส่วนกวีที่แสดงให้เห็นการเล่นคำ ย่อมหมายถึงว่ากวีผู้นั้นมีความสามารถในการใช้ภาษาได้ดี

สื่อ Digital

PowerPoint

ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับวรรคทองในวรรณคดี จาก PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง นิราศภูเขาทอง https://www.aksorn.com/qrcode/TMPPLTM10

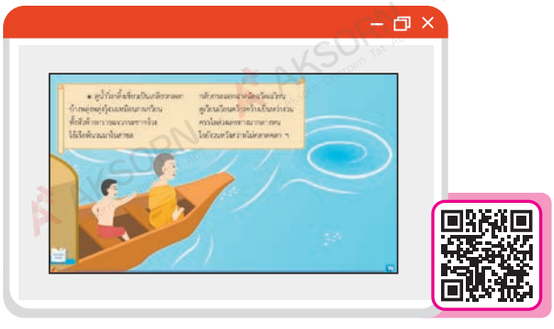

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดมีการเปรียบเทียบเหมือนคำประพันธ์ที่ยกมานี้

เคยหมอบใกล้ได้กลิ่นสุคนธ์ตลบ ละอองอบรสรื่นชื่นนาสา
ลิ้นแผ่นดินสิ้นรสสุคนธา วาสนาเราก็สิ้นเหมือนกลิ่นสุคนธ์

1. ล้วนหนามเหน็บเจ็บแสบคับแคบใจ เหมือนนกไร้รังเร่อยู่เอกา
2. ถึงบ้านงิ้วเห็นแต่งิ้วละลิ่วสูง ไม่มีฝูงสัตว์สิงกึ่งพฤกษา
3. ดูน้ำวิ่งกลิ้งเชี่ยวเป็นเกลียวกลอก กลับกระฉอกฉาดฉัดฉวัดเฉวียน
4. โอ้บุญน้อยลอยลับครรไลไกล เสียน้ำใจเจียนจะดิ้นสิ้นชีวัน

(วิเคราะห์คำตอบ จากบทประพันธ์ที่ยกมา มีการใช้คำเปรียบเทียบคำว่า “เหมือน” จากความว่า “วาสนาเราก็สิ้นเหมือนกลิ่นสุคนธ์” คำประพันธ์ที่มีการเปรียบเทียบเหมือนกัน คือ “เหมือนนกไร้รังเร่อยู่เอกา” ตอบข้อ 1.)

- มาถึงบางธรณีทวีโศก ยามวิโยคยากใจให้สะอื้น
โอ้สุธาหนาแน่นเป็นแผ่นพื้น ถึงสี่หมื่นสองแสนทั้งแดนไตร
เมื่อเคราะห์ร้ายกายเราก็เท่านี้ ไม่มีที่พสุธาจะอาศัย
ล้วนหนามเหน็บเจ็บแสบคับแคบใจ เหมือนนกไร้รังเร่อยู่เอกา ฯ
- ถึงเกร็ดย่านบ้านมอญแต่ก่อนเก่า ผู้หญิงเกล้ามวยงามตามภาษา
เดี๋ยวนี้มอญถอนไรจุกเหมือนตุ๊กตา ทั้งผัดหน้าจับเขม่าเหมือนชาวไทย
โอ้สามัญผันแปรไม่แท้เที่ยง เหมือนอย่างเยี่ยงชายหญิงทิ้งวิสัย
นี่หรือจิตคิดหมายมีหลายใจ ที่จิตใครจะเป็นหนึ่งอย่าพึงคิด ฯ
- ถึงบางพูดพูดดีเป็นศรีศักดิ์ มีคนรักรสถ้อยอร่อยจิต
แม้นพูดชั่วตัวตายทำลายมิตร จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพูดจา ฯ
- ถึงบ้านใหม่ใจจิตก็คิดอ่าน จะหาบ้านใหม่มาดเหมือนปรารถนา
ขอให้สมคะเนเถิดเทวา จะได้ผาสุกสวัสดิ์กำจัดภัย
- ถึงบางเดื่อโอ้มะเดื่อเหลือประหลาด บังเกิดชาติแมลงหวี่มีในไส้
เหมือนคนพาลหวานนอกย่อมขมใน อุปไมยเหมือนมะเดื่อเหลือระอา
- ถึงบางหลวงเชิงรากเหมือนจากรัก สู้เสียศักดิ์สังวาสพระศาสนา
เป็นล่วงพ้นรนราคราคา ถึงนางฟ้าจะมาให้ไม่ไยดี ฯ
- ถึงสามโคกโศกถวิลถึงปิ่นเกล้า พระพุทธเจ้าหลวงบำรุงซึ่งกรุงศรี
ประทานนามสามโคกเป็นเมืองตรี ชื่อปทุมธานีเพราะมีบัว
โอ้พระคุณสูญลับไม่กลับหลัง แต่ชื่อตั้งก็ยังอยู่เขารู้ทั่ว
แต่เรานี้ที่สุนทรประทานตัว ไม่รอดชั่วเช่นสามโคกยิ่งโศกใจ
สิ้นแผ่นดินสิ้นนามตามเสด็จ ต้องเที่ยวเร็ดเตร่หาที่อาศัย
แม้นกำเนิดเกิดชาติใดใด ขอให้ได้เป็นข้าฝ่าธุลี
สิ้นแผ่นดินขอให้สิ้นชีวิตบ้าง อย่ารู้ร้างบงกชบทศรี
เหลืออาลัยใจตรมระทมวี ทุกวันนี้ก็ซังตายทรงกายมา ฯ
- ถึงบ้านงิ้ว[1]เห็นแต่งิ้วละลิ่วสูง ไม่มีฝูงสัตว์สิงกิ่งพฤกษา
ด้วยหนามดกรกดาษระดะตา นึกก็น่ากลัวหนามขามขามใจ
งิ้วนรกสิบหกองคุลีแหลม ดังขวากแซมเสี้ยมแทรกแตกไสว
ใครทำชู้คู่ท่านครั้นบรรลัย ก็ต้องไปปีนต้นน่าขนพอง
เราเกิดมาอายุเพียงนี้แล้ว ยังคลาดแคล้วครองตัวไม่มัวหมอง
ทุกวันนี้วิปริตผิดทำนอง เวียนจะต้องปีนบ้างหรืออย่างไร ฯ

ขั้นสอน

ลงมือปฏิบัติ

ระหว่างทาง

24. นักเรียนแบ่งกลุ่มเพื่อศึกษาค้นคว้า สรุป วิเคราะห์เกี่ยวกับนิราศภูเขาทอง

25. นักเรียนสรุป วิเคราะห์ประวัติสุนทรภู่ เนื้อหานิราศภูเขาทอง และอธิบายคุณค่านิราศภูเขาทอง

26. ครูคอยแนะนำ ตอบข้อซักถามที่นักเรียนสงสัย ขอคำแนะนำ

27. ครูสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ความสามารถเฉพาะตัว ความรับผิดชอบ ภาวะความเป็นผู้นำ มารยาทในการใช้หนังสือค้นคว้า ทักษะการสื่อสารในกลุ่ม

เกร็ดแนะครู

ครูเพิ่มเติมความรู้ที่เป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของชุมชนเรื่องชื่อบ้านนามเมืองที่เปลี่ยนไป สุนทรภู่ได้บันทึกไว้ว่า

"ถึงสามโคกโศกถวิลถึงปิ่นเกล้า
พระพุทธเจ้าหลวงบำรุงซึ่งกรุงศรี
ประทานนามสามโคกเป็นเมืองตรี
ชื่อปทุมธานีเพราะมีบัว"

ข้อสอบเน้น การคิด

ถึงบางเดื่อโอ้มะเดื่อเหลือประหลาด บังเกิดชาติแมลงหวี่มีในไส้
เหมือนคนพาลหวานนอกย่อมขมใน อุปไมยเหมือนมะเดื่อเหลือระอา

คำประพันธ์นี้ตรงกับสำนวนใด

1. ปากหวานก้นเปรี้ยว
2. ปากปราศรัยใจเชือดคอ
3. ข้างนอกสุกใส ข้างในเป็นโพรง
4. มือถือสาก ปากถือศีล

(วิเคราะห์คำตอบ แต่ละข้อเป็นสำนวนเกี่ยวกับการพูด ข้อ 1. และข้อ 2. มีความหมายคล้ายกันว่า พูดจาดี อ่อนหวาน แต่ใจคิดร้าย สำนวนข้อ 3. มีความหมาย 2 ทาง ทางหนึ่งหมายถึงสิ่งที่แลดูภายนอกเป็นของดีหรือของแท้ แต่แท้จริงกลับไม่ใช่ อีกทางหนึ่งเปรียบได้กับสตรีที่งามแต่รูป แต่กิริยาและความประพฤติไม่งาม สำนวนข้อ 4. หมายถึง คนที่แสร้งให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนเองเป็นอย่างหนึ่ง แต่ในความเป็นจริงเป็นอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เจาะจงว่าเป็นอย่างไร ตอบข้อ 3.)

นักเรียนควรรู้

1 บ้านงิ้ว เป็นชื่อหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ในตำบลบ้านงิ้ว อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่มีลักษณะเป็นที่ดอน มีต้นงิ้วขึ้นอยู่เป็นจำนวนมากจนมีสภาพเป็นป่า จึงเรียกว่า บ้านงิ้ว ลักษณะของต้นงิ้ว มีความสูงประมาณ 10-20 เมตร มีหนามแข็งและแหลมตามลำต้นและกิ่งก้าน ต้นงิ้วจึงได้ถูกเชื่อมโยงกับความเชื่อเกี่ยวกับโทษในการทำผิดประเวณีเมื่อตกนรก

ขั้นสอน

ลงมือปฏิบัติ

28. ในระหว่างที่นักเรียนลงมือปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมการทำงานของนักเรียนแต่ละกลุ่ม ครูอาจใช้คำถาม เช่น

- กลอนของสุนทรภู่ในนิราศภูเขาทอง มีลักษณะเด่นอย่างไร จงยกบทประพันธ์ประกอบการอธิบาย

  (แนวตอบ *บทประพันธ์มีการเล่นเสียงสัมผัสในอย่างไพเราะ เด่นทั้งสัมผัสพยัญชนะและสัมผัสสระ เสียงสัมผัสคล้องจองกัน อีกทั้งมีการเลียนเสียงธรรมชาติ ทำให้เกิดจินตภาพจากบทประพันธ์ได้ชัดขึ้น ดังบทประพันธ์*

  "ทั้งกบเขียดเกรียดกรีดจังหรีดเรื่อย
  พระพายเฉื่อยฉิวฉิววะหวิวหวาม
  วังเวงจิตคิดคะนึงรำพึงความ
  ถึงเมื่อยามยังอุดมโสมนัส"

- นักเรียนคิดว่า กวีเล่าเรื่องราวการเดินทางด้วยอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

  (แนวตอบ *กวีมีความรู้สึกเศร้าใจ และหวนอาลัยถึงความหลังเมื่อครั้งยังมีความสุข*)

เกร็ดแนะครู

ครูอาจแนะความรู้ทางวรรณศิลป์เรื่องการเล่นคำ โดยยกตัวอย่างจากนิราศภูเขาทอง ให้นักเรียนฟังว่า การเล่นคำ คือ การใช้ถ้อยคำคำเดียวในความหมายต่างกันเพื่อให้การพรรณนาไพเราะ น่าอ่าน และมีความลึกซึ้งยิ่งขึ้น เช่น คำว่า โศก ระกำ รัก สวาท ดังว่า

"เห็นโศกใหญ่ใกล้น้ำระกำแฝง
ทั้งรักแซงแซมสวาทประหลาดเหลือ
เหมือนโศกพี่ที่ก็ระกำช้ำเจือ
เพราะรักเรื้อแรมสวาทมาคลาดคลาย"

ในบาทแรกเป็นชื่อของต้นไม้และคำที่กล่าวในบาทต่อมาเป็นคำที่ใช้แสดง

โอ้คิดมาสารพัดจะตัดขาด ตัดสวาทตัดรักมิยักไหว
ถวิลหวังนั่งนึกอนาถใจ ถึงเกาะใหญ่ราชครามพอยามเย็น
ดูห่างย่านบ้านช่องทั้งสองฝั่ง ระวังทั้งสัตว์น้ำจะทำเข็ญ
เป็นที่อยู่ผู้ร้ายไม่วายเว้น เที่ยวซ่อนเร้นตีเรือเหลือระอา ฯ

พระสุริยงลงลับพยับฝน ดูมัวมนมืดมิดอากาศา
ถึงทางลัดตัดทางมากลางนา ทั้งแฝกคาแขมกกขึ้นรกเรี้ยว
เป็นเงาง้ำน้ำเงิ่งดูเวิ้งว้าง ทั้งกว้างขวางขวัญหายไม่วายเหลียว
เห็นดุ่มดุ่มหนุ่มสาวเสียงกราวเกรียว ล้วนเรือเพรียวพร้อมหน้าพวกปลาเลย
เขาถ่อคล่องว่องไวไปเป็นยืด เรือเราฝืดเฝือมานิจจาเอ๋ย
ต้องถ่อค้ำร่ำไปล้วนไม่เคย ประเดี๋ยวเสยสวบตรงเข้าพงรก
กลับถอยหลังรั้งรอเฝ้าถ่อถอน เรือขย้อนโยกโยนกระโถนหก
เงียบสงัดสัตว์ป่าคณานก น้ำค้างตกพร่างพรายพระพายพัด
ไม่เห็นคลองต้องค้างอยู่กลางทุ่ง พอหยุดยุงจู่ซุมมารุมกัด
เป็นกลุ่มกลุ่มกลุ้มกายเหมือนทรายซัด ต้องนั่งปัดแปะไปมิได้นอน ฯ

แสนวิตกอกเอ๋ยมาอ้างว้าง ในทุ่งกว้างเห็นแต่แขมแซมสลอน
จนดึกดาวพราวพร่างกลางอัมพร กระเรียนร่อนร้องก้องเมื่อสองยาม
ทั้งกบเขียดเกรียดกรีดจังหรีดเรื่อย พระพายเฉื่อยฉิวฉิววะหวิวหวาม
วังเวงจิตคิดคะนึงรำพึงความ ถึงเมื่อยามยังอุดมโสมนัส
สำรวลกับเพื่อนรักสะพรักพร้อม อยู่แวดล้อมหลายคนปรนนิบัติ
โอ้ยามเช้ญเห็นอยู่แต่หนูพัด ช่วยนั่งปัดยุงให้ไม่ไกลกาย
จนเดือนเด่นเห็นเหล่ากระจับจอก ระดะดอกบัวเผื่อนเมื่อเดือนหงาย
เห็นร่องน้ำลำคลองทั้งสองฝ่าย ข้างหน้าท้ายถ่อมาในสาคร
จนแจ่มแจ้งแสงตะวันเห็นพันธุ์ผัก ดูน่ารักบรรจงส่งเกสร
เหล่าบัวเผื่อนแลสล้างริมทางจร ก้ามกุ้งซ้อนเสียดสาหร่ายใต้คงคา
สายติ่งแกมแซมสลับต้นตับเต่า เป็นเหล่าเหล่าแลรายทั้งซ้ายขวา
กระจับจอกดอกบัวบานผกา ดาษดาดูขาวดังดาวพราย
โอ้เช่นนี้สีกาได้มาเห็น จะลงเล่นกลางทุ่งเหมือนมุ่งหมาย
ที่มีเรือน้อยน้อยจะลอยพาย เที่ยวถอนสายบัวผันสันตะวา
ถึงตัวเราเล่าถ้ามีโยมหญิง ไหนจะนิ่งดูดายอายบุปผา
คงจะใช้ให้ศิษย์ที่ติดมา อุตส่าห์หาเอาไปฝากตามยากจน

นักเรียนควรรู้

(1) **แขม** เป็นไม้ล้มลุกจำพวกหญ้า สกุลเดียวกับอ้อ มักขึ้นเป็นกอขนาดใหญ่ตามที่ลุ่มต่ำ มีน้ำท่วมขัง ลำต้นสูงประมาณ 3 เมตร เป็นปล้องคล้ายต้นอ้อย ข้างในกลวง ใบยาวปลายเรียว ขอบใบหยาบ เส้นกลางใบสีขาว ผิวกาบเรียบเกลี้ยง เส้นใบเป็นเยื่อ ขอบเป็นขนแข็งเกลี้ยงคล้ายเส้นไหม ช่อดอกย่อย (spike) มีขนยาว สีขาว เป็นมันปกคลุม ต้นแขมเป็นพืชที่ชอบน้ำสะอาด ในอดีตตามริมคลองภาษีเจริญ เขตหนองแขม จะมีต้นแขมขึ้นอยู่ทั่วไป ปัจจุบันเหลืออยู่น้อย เนื่องจากสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปมาก

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดใช้ภาพพจน์

1. จะแวะหาถ้าท่านเหมือนเมื่อเป็นไวย ก็จะได้รับนิมนต์ขึ้นบนจวน
2. อายุยืนหมื่นเท่าเสาศิลา อยู่คู่ฟ้าดินได้ดังใจปอง
3. โอ้เช่นนี้สีกาได้มาเห็น จะลงเล่นกลางทุ่งเหมือนมุ่งหมาย
4. จนดึกดาวพราวพร่างกลางอัมพร กระเรียนร่อนร้องก้องเมื่อสองยาม

(วิเคราะห์คำตอบ *จากคำประพันธ์ ข้อที่มีการใช้การภาพพจน์เป็นการใช้ภาพพจน์อติพจน์ คือ "อายุยืนหมื่นเท่าเสาศิลา อยู่คู่ฟ้าดินได้ดังใจปอง มีการใช้คำว่า "เท่า" เปรียบอายุยืนยาวนานเท่ากับเสาหินที่มั่นคงแม้ผ่านกาลเวลามานาน ข้ออื่นมีคำที่ใช้คล้ายการเปรียบโดยใช้คำว่า "เหมือน" แต่ทั้งนี้ ไม่แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบกับสิ่งที่กล่าวถึง ดังนั้น ตอบข้อ 2.*)

นี่จนใจไม่มีเท่าชี้เล็บ
พอรอนรอนอ่อนแสงพระสุริยน
๏ มาทางท่าหน้าจวนจอมผู้รั้ง
จะแวะหาถ้าท่านเหมือนเมื่อเป็นไวย
แต่ยามยากหากว่าถ้าท่านแปลก
เหมือนเช็ญใจใฝ่สูงไม่สมควร
๏ มาจอดท่าหน้าวัดพระเมรุข้าม
บ้างขึ้นล่องร้องรำเล่นสำราญ
บ้างฉลองผ้าป่าเสภาขับ
มีโคมรายแลร่ามเหมือนสามเพ็ง
ไอ้สำหนึ่งครึ่งท่อน[1]กลอนมันมาก
ไม่จบบทลดเลี้ยวเหมือนเวียวงู
ได้ฟังเล่นต่างต่างที่ข้างวัด
ประมาณสามยามคล้ำในอัมพร
นาวาเอียงเสียงกุกลุกขึ้นร้อง
ไม่เห็นหน้าสานุศิษย์ที่ชิดเชื้อ
แต่หนูพัดจัดแจงจุดเทียนส่อง
ด้วยเดชะตบะบุญกับคุณพระ
๏ ครั้นรุ่งเช้าเข้าเป็นวันอุโบสถ
ไปเจดีย์ที่ชื่อภูเขาทอง
อยู่กลางทุ่งรุ่งโรจน์สันโดษเด่น
ที่พื้นลานฐานบัทม์ถัดบันได
มีเจดีย์วิหารเป็นลานวัด
ที่องค์ก่อย่อเหลี่ยมสลับกัน
บันไดมีสี่ด้านสำราญรื่น
ประทักษิณจินตนาพยายาม
มีห้องถ้ำสำหรับจุดเทียนถวาย
เป็นลมทักษิณาวรรตน่าอัศจรรย์
ทั้งองค์ฐานรานร้าวถึงเก้าแฉก
โอ้เจดีย์ที่สร้างยังร้างรัก
ชี้เกียจเก็บเลยทางมากลางหน
ถึงตำบลกรุงเก่ายิ่งเศร้าใจ ฯ
คิดถึงครั้งก่อนมาน้ำตาไหล
ก็จะได้รับนิมนต์ขึ้นบนจวน
อกมิแตกเสียหรือเราเขาจะสรวล
จะต้องม้วนหน้ากลับอัประมาณ ฯ
ริมอารามเรือเรียงเคียงขนาน
ทั้งเพลงการเกี้ยวแก้กันแซ่เซ็ง
ระนาดรับรัวคล้ายกับนายเส็ง
เมื่อคราวเคร่งก็มิใคร่จะได้ดู
ช่างยาวลากเลื้อยเจื้อยจนเหนื่อยหู
จนลูกคู่ขอทุเลาว่าหาวนอน ฯ
ดึกสงัดเงียบหลับลงกับหมอน
อ้ายโจรจรจู่ข้วงเข้าล้วงเรือ
มันดำล่องน้ำไปช่างไวเหลือ
เหมือนเนื้อเบื้อบ้าเลอะดูเซอะซะ
ไม่เสียของขาวเหลืองเครื่องอัฏฐะ
ชัยชนะมารได้ดังใจปอง ฯ
เจริญรสธรรมาบูชาฉลอง
ดูสูงล่องลอยฟ้านภาลัย
เป็นที่เล่นนาวาคงคาใส
คงคาไหลล้อมรอบเป็นขอบคัน
ในจังหวัดวงแขวงกำแพงกั้น
เป็นสามชั้นเชิงชานตระหง่านงาม
ต่างชมชื่นชวนกันขึ้นชั้นสาม
ได้เสร็จสามรอบคำนับอภิวันท์
ด้วยพระพายพัดเวียนดูเหียนหัน
แต่ทุกวันนี้ชราหนักหนานัก
เผยอแยกยอดทรุดก็หลุดหัก
เสียดายนักนึกน่าน้ำตากระเด็น

หนังสือเล่มนี้เป็นของสำนักงานวิชาการ
เพื่อการศึกษาเพื่อประโยชน์

ขั้นสอน

ลงมือปฏิบัติ

29. ครูอาจสังเกตความสามารถในการอ่านจับใจความ โดยให้นักเรียนลองสรุปเนื้อหา เช่น

- เกิดเหตุการณ์อะไรขึ้น เมื่อสุนทรภู่จอดเรือเพื่อพักค้างคืนที่หน้าวัดพระเมรุ

(แนวตอบ เมื่อกวีเดินทางมาถึงวัดหน้าพระเมรุ มีการแสดงร้องเล่นกันสนุกสนาน ครั้นพอตกดึก เวลาประมาณตีสาม มีโจรเข้ามาขโมยข้าวของในเรือ แต่เรือเอียงเกิดเสียงดัง ทำให้โจรดำน้ำหนีไปได้ และเมื่อตรวจดูก็ไม่พบว่ามีข้าวของหาย)

30. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มทำใบงานที่ 1.1 เรื่อง รอบรู้นิราศภูเขาทอง

ใบงาน

เกร็ดแนะครู

ครูอธิบายบทประพันธ์ในหน้า 11 เพิ่มเติมเกี่ยวกับการเดินทางของสุนทรภู่และหนูพัด ลูกชายที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์โจรเข้ามาขโมยของในเรือ เพื่อทบทวนความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับการเดินทางที่มีความยากลำบาก ซึ่งเป็นที่มาของบทประพันธ์ที่สุนทรภู่พรรณนาการเดินทางด้วย

ข้อสอบเน้น การคิด

...โอ้เจดีย์ที่สร้างยังร้างรัก เสียดายนักนึกน่าน้ำตากระเด็น
กระนี้หรือชื่อเสียงเกียรติยศ จะมิหมดล่วงหน้าทันตาเห็น...

คำประพันธ์ข้างต้นสะท้อนความเชื่อเรื่องใดของคนในสังคม

(แนวตอบ จากคำประพันธ์ข้างต้น สะท้อนความเชื่อเรื่องความไม่แน่นอนของชีวิต โดยเปรียบเจดีย์ที่เคยเป็นที่เคารพศรัทธาของผู้คน แต่เมื่อเวลาล่วงเลยผ่านไปก็ถูกปล่อยให้เก่าร้างทรุดโทรม เทียบกับชื่อเสียงเกียรติยศของคนว่าไม่มีความแน่นอน)

นักเรียนควรรู้

[1] **ครึ่งท่อน** เป็นชื่อของเพลงพื้นเมืองโบราณ มีมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา มักเล่นกันในฤดูน้ำหลากที่มีน้ำท่วมทุ่งนา เหมือนเล่นสักวาหรือเพลงเรือ ในการเล่นจะมีพ่อเพลงร้อง 1 คน และมีลูกคู่ 9–10 คน เป็นผู้รองรับ เครื่องดนตรีที่ใช้ในการเล่นเพลงนี้ คือ กรับพวง เพื่อใช้ตีกำกับจังหวะ เหตุผลที่เรียกว่าเพลงครึ่งท่อน เพราะเวลาร้องไม่ได้ร้องเต็มเพลงตามจำนวนบท ผู้ร้องสามารถลดหรือตัดบางท่อน บางตอนลงได้

ขั้นสอน

ลงมือปฏิบัติ

31. ครูอาจสร้างบรรยากาศชั้นเรียนเมื่อนักเรียนทำงานกลุ่มเสร็จแล้ว โดยใช้คำถาม เช่น
    - หากนักเรียนจะเดินทางตามรอยสุนทรภู่ในนิราศภูเขาทอง นักเรียนจะต้องเดินทางผ่านจุดใดบ้าง

(แนวตอบ

1. *วัดราชบุรณราชวรวิหาร*
2. *พระบรมมหาราชวัง*
3. *วัดประโคนปัก*
4. *บางจาก*
5. *บางพลู*
6. *บางโพ*
7. *บ้านญวน*
8. *วัดเขมา*
9. *ตลาดแก้ว*
10. *ตลาดขวัญ*
11. *บางธรณี*
12. *บางพูด*
13. *บ้านใหม่*
14. *บางเดื่อ*
15. *บางหลวง*
16. *สามโคก*
17. *บ้านงิ้ว*
18. *วัดหน้าพระเมรุ*
19. *เจดีย์ภูเขาทอง (อยุธยา))*

กระนี้หรือชื่อเสียงเกียรติยศ จะมิหมดล่วงหน้าทันตาเห็น
เป็นผู้ดีมีมากแล้วยากเย็น คิดก็เป็นอนิจจังเสียทั้งนั้น ฯ

ขอเดชะพระเจดีย์คิรีมาศ บรรจุธาตุที่ตั้งนรังสรรค์
ข้าอุตส่าห์มาเคารพอภิวันท์ เป็นอนันต์อานิสงส์ดำรงกาย
จะเกิดชาติใดใดในมนุษย์ ให้บริสุทธิ์สมจิตที่คิดหมาย
ทั้งทุกข์โศกโรคภัยอย่าใกล้กราย แสนสบายบริบูรณ์ประยูรวงศ์
ทั้งโลโภโทโสและโมหะ ให้ชนะใจได้อย่าใหลหลง
ขอฟุ้งเฟื่องเรืองวิชาปัญญายง ทั้งให้ทรงศีลขันธ์ในสันดาน
อีกสองสิ่งหญิงร้ายและชายชั่ว อย่าเมามัวหมายรักสมัครสมาน
ขอสมหวังตั้งประโยชน์โพธิญาณ ตราบนิพพานชาติหน้าให้ถาวร ฯ

พอกราบพระปะดอกปทุมชาติ พบพระธาตุสถิตในเกสร
สมถวิลยินดีชุลีกร ประคองช้อนเชิญองค์ลงนาวา
กับหนูพัดมัสการสำเร็จแล้ว ใส่ขวดแก้ววางไว้ใกล้เกศา
มานอนกรุงรุ่งขึ้นจะบูชา ไม่ปะตาตันอกยิ่งตกใจ
แสนเสียดายหมายจะชมบรมธาตุ ใจจะขาดคิดมาน้ำตาไหล
โอ้บุญน้อยลอยลับครรไลไกล เสียน้ำใจเจียนจะดิ้นสิ้นชีวัน
สุดจะอยู่ดูอื่นไม่ฝืนโศก กำเริบโรคร้อนฤทัยเฝ้าใฝ่ฝัน
พอตรู่ตรู่สุริย์ฉายขึ้นพรายพรรณ ให้ล่องวันหนึ่งมาถึงธานี ฯ

ประทับท่าหน้าอรุณอารามหลวง ค่อยสร่างทรวงทรงศีลพระชินสีห์
นิราศเรื่องเมืองเก่าของเรานี้ ไว้เป็นที่โสมนัสทัศนา
ด้วยได้ไปเคารพพระพุทธรูป ทั้งสถูปบรมธาตุพระศาสนา
เป็นนิสัยไว้เหมือนเตือนศรัทธา ตามภาษาไม่สบายพอคลายใจ
ใช่จะมีที่รักสมัครมาด แรมนิราศร้างมิตรพิสมัย
ซึ่งครวญคร่ำทำทีพิรี้พิไร ตามวิสัยกาพย์กลอนแต่ก่อนมา
เหมือนแม่ครัวคั่วแกงพะแนงผัด สารพัดเพียญชนังเครื่องมังสา
อันพริกไทยใบผักชีเหมือนสีกา ต้องโรยหน้าเสียสักหน่อยอร่อยใจ ฯ
จงทราบความตามจริงทุกสิ่งสิ้น อย่านึกนินทาแถลงแหนงไฉน
นักเลงกลอนนอนเปล่าก็เศร้าใจ จึงร่ำไรเรื่องร้างเล่นบ้างเอย ฯ

หมายเหตุ: ตัวอักษรสีเทาเป็นคำที่ควรอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับความหมายของคำ

สื่อ Digital

PowerPoint

ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับเส้นทางในนิราศ จาก PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง นิราศภูเขาทอง https://www.aksorn.com/qrcode/TMPPLTM10

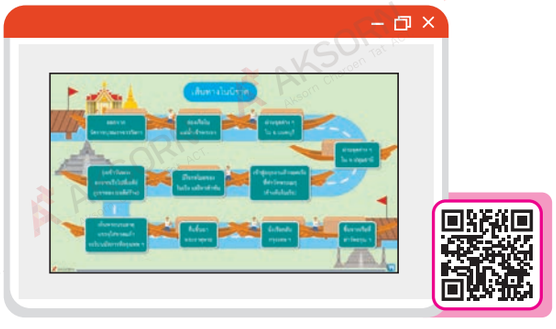

ข้อสอบเน้น การคิด

นิราศภูเขาทองมีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวข้องกับอะไร

1. การบันทึกเรื่องราวของชาววังในการปฏิบัติตนตลอดการเดินทางจนถึงภูเขาทอง
2. การบรรยายชีวประวัติของตนเองอย่างละเอียดมากที่สุดในจำนวนนิราศทั้งหมด
3. การพรรณนาความรุ่งเรืองของกรุงศรีอยุธยาและความงดงามของปราสาทราชวัง
4. การบันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ตลอดการเดินทางและสอดแทรกอารมณ์ความรู้สึก

(วิเคราะห์คำตอบ นิราศภูเขาทองพรรณนาสถานที่และมีการแทรกบทครวญแสดงอารมณ์ความรู้สึก ส่วนข้ออื่นไม่ปรากฏเป็นลักษณะสำคัญหรือจุดเด่นชัดเจน ตอบข้อ 4.)

๖ คำศัพท์

คำศัพท์	ความหมาย
ก้ามกุ้ง	ชื่อพันธุ์ไม้พุ่มชนิดหนึ่ง มีลำต้นตรง กิ่งมีสี่เหลี่ยมและมีหนามแหลมเล็ก ออกดอกเป็นกระจุกสีชมพูหรือแดงอมเหลือง ปลูกเป็นไม้ประดับ
ขวาก	ไม้หรือเหล็กมีปลายแหลม สำหรับปักหรือโปรยเพื่อดักหรือให้ตำผู้ผ่านเข้าไป
ข้อง	เครื่องจักสานสำหรับใส่ปลา ปู
คันโพง ①	เครื่องวิดน้ำ มีคันถือยาว
ครึ่งท่อน	ชื่อเพลงพื้นบ้านชนิดหนึ่ง
คิรีมาศ	ภูเขาทอง (คิรี หมายถึง ภูเขา มาศ หมายถึง ทอง)
เครื่องอัฏฐะ	หมายถึง เครื่องอัฐบริขาร เป็นเครื่องใช้สอยสำหรับภิกษุ มี ๘ อย่าง คือ สบง จีวร สังฆาฏิ ประคดเอว บาตร มีดโกนหรือมีดตัดเล็บ เข็ม และกระบอกหรือหม้อกรองน้ำ
จวน	ที่อยู่อาศัยของเจ้าเมือง หรือบ้านที่ทางราชการจัดให้เป็นที่อยู่ของผู้ว่าราชการจังหวัด เรียกว่า จวนผู้ว่าราชการจังหวัด
จับเขม่า	วิธีแต่งผมของผู้หญิงสมัยโบราณ โดยการนำเขม่าผสมน้ำมันตานีทาไรผมให้ดำ
ทักษิณาวรรต	การเวียนขวา (เวียนไปทางขวาตามเข็มนาฬิกา)
ฐานบัทม์	หรือ *ฐานปัทม์* เป็นองค์ประกอบสำคัญทางโครงสร้างของเจดีย์ทำหน้าที่รับน้ำหนักหรือใช้เสริมองค์เจดีย์ให้ดูสูงขึ้น เหตุที่เรียกว่าฐานปัทม์ เนื่องจากฐานชนิดนี้มักก่อเป็นรูปบัวหงาย (๑) และบัวคว่ำ (๒) (ปัทม์ แปลว่า ดอกบัว)

ข้อง

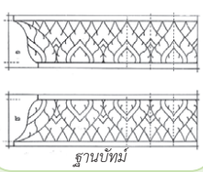
ฐานบัทม์

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

ระหว่างทาง

32. หลังจากนักเรียนศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติสุนทรภู่ เนื้อหานิราศภูเขาทอง และอธิบายคุณค่านิราศภูเขาทอง ครูอธิบาย แนะนำเทคนิค วิธีการ เพื่อช่วยการสื่อสาร การค้นคว้า และการนำเสนอ เช่น เทคนิคการใช้ภาพ แผนภาพกราฟิก สถิติ ตัวเลข ตาราง แผนภูมิ

33. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่ละกลุ่มเลือกเทคนิควิธีไปปรับปรุงผลงานให้สมบูรณ์

34. ครูแนะนำให้นักเรียนพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับคำศัพท์ เช่น

- ทำปริศนาทายคำ
  - อะไรเอ่ยใช้ขังปลา
    (แนวตอบ *ข้อง*)
  - อะไรเอ่ยใช้มุงหลังคา
    (แนวตอบ แฝก คา)
  - อะไรเอ่ยใช้ย้อมผ้าให้เป็นสีดำ
    (แนวตอบ *ผลมะเกลือ*)
- ให้นักเรียนค้นหาและรวบรวมคำไวพจน์จากเนื้อเรื่องนิราศภูเขาทอง ดังนี้
  - แม่น้ำ
  - ฟ้า
  - ดวงอาทิตย์
    (แนวตอบ *เช่น แม่น้ำ ได้แก่ คำว่า คงคา ชลธาร*)

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดไม่ได้กล่าวถึงสถานที่ในเส้นทางการเดินทางของสุนทรภู่

1. ถึงบ้านงิ้วเห็นแต่งิ้วละลิ่วสูง ไม่มีฝูงสัตว์สิงกิ่งพฤกษา
2. ถึงเมาเหล้าเข้าสายก็หายไป แต่เมาใจนี้ประจำทุกค่ำคืน
3. ถึงเขมาอารามอร่ามทอง เพิ่งฉลองเลิกงานเมื่อวานซืน
4. ถึงสามโคกโศกถวิลถึงปิ่นเกล้า พระพุทธเจ้าหลวงบำรุงซึ่งกรุงศรี

วิเคราะห์คำตอบ ถึงเมาเหล้าเข้าสายก็หายไป แต่เมาใจนี้ประจำทุกค่ำคืน คำประพันธ์ดังกล่าวไม่ปรากฏชื่อสถานที่ ส่วนข้ออื่นๆ ได้แก่ บ้านงิ้ว (วัด)เขมา และสามโคก ตอบข้อ 2.)

นักเรียนควรรู้

① **คันโพง** หรือโพง อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับตักน้ำ โพงน้ำ หรือวิดน้ำเข้าออกจากนาให้ง่ายขึ้น เป็นงานหัตถกรรม ประดิษฐ์จากไม้ไผ่จักสาน ชนิดที่มีด้ามยาวจะผูกเชือกคล้องกับเสาเพื่อทุ่นแรง ทำหน้าที่เหมือนเครื่องสูบน้ำในปัจจุบัน โดยคำว่า คัน ในที่นี้หมายถึง สิ่งของที่มีลักษณะเป็นแนวยาว หรือมีด้ามจับ เช่น คันธนู คันชั่ง

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

35. ให้นักเรียนค้นหาคำซ้อนในบทประพันธ์ เช่น

- จงหาคำซ้อนจากบทประพันธ์ หน้า 8
  (แนวตอบ
  ทั้งพลัดเมืองพลัดสมรมาร้อนรน
  พวกหญิงชายพร้อมเพรียงมาเมียงมอง
  ทรมานหมั่นไหม้ฤทัยหมอง
  กลับกระฉอกฉาดฉัดฉวัดเฉวียน)
- คำใดเป็นคำซ้อนเพื่อเสียง และคำใดเป็นคำซ้อนเพื่อความหมาย
  (แนวตอบ *จากตัวอย่างคำซ้อนในคำประพันธ์ข้างต้นเป็นคำซ้อนเพื่อเสียง ส่วนคำว่า "หม่นไหม้" เป็นคำซ้อนเพื่อความหมาย)*
- การเลือกใช้คำซ้อนส่งผลต่อบทประพันธ์อย่างไร
  (แนวตอบ *การเลือกใช้คำซ้อนเป็นการเลือกคำโดยคำนึงถึงเสียงของคำ ทำให้เห็นรายละเอียดของสิ่งที่กวีกล่าวถึง สร้างความมีชีวิตให้แก่ถ้อยคำที่เลือกอย่างพิถีพิถัน ส่งผลให้บทประพันธ์มีความไพเราะ มีจังหวะเสนาะหู กระตุ้นให้เห็นภาพที่กวีบรรยาย)*

คำศัพท์	ความหมาย
ตกประดาษ	สิ้นวาสนา ตกต่ำ
ตรุษ	คำว่า ตรุษ เป็นภาษาทมิฬ แปลว่า การสิ้นปี ซึ่งตรุษไทยกำหนดตามจันทรคติ ตรงกับวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๔
ประทักษิณ	การเดินเวียนตามเข็มนาฬิกา โดยให้สิ่งที่เรานับถือหรือผู้ที่เรานับถืออยู่ทางขวาของผู้เวียน
ผูกโบสถ์	ผูกพัทธสีมา คือ การกำหนดเขตโบสถ์ โดยมีหลักหินหรือใบเสมาเป็นเครื่องหมาย
ผ้าแพรดำร่ำมะเกลือ	ผ้าแพรที่ย้อมด้วยผลของมะเกลือ ซึ่งเป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ ผลดิบใช้ย้อมผ้าให้เป็นสีดำ แล้วนำไปอบร่ำให้มีกลิ่นหอม
แฝกคาแขมกก	เป็นชื่อพืชน้ำ ๔ ชนิด คือ แฝก - หญ้าชนิดหนึ่ง ขึ้นเป็นกอ ใบใช้มุงหลังคา รากใช้ทำยา คา - หญ้าชนิดหนึ่ง ใบใช้มุงหลังคา เหง้าใช้ทำยา แขม - ไม้ล้มลุก มักขึ้นตามชายน้ำ ชายป่า และชายเขาที่มีสภาพชุ่มชื้น กก - ไม้ล้มลุก เกิดในที่ชุ่มแฉะ มีหลายชนิด ชนิดที่มีลำต้นกลมใช้สานเสื่อ แฝก กก
พระวสา	วันออกพรรษา ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑
โพงพาง	เครื่องมือดักปลาชนิดหนึ่ง เป็นถุงตาข่ายรูปยาวรี ใช้ผูกกับเสาใหญ่ ๒ ต้น ที่ปักขวางลำน้ำ สำหรับจับกุ้งทุกชนิด
เพียญชนัง ①	มาจากคำว่า *พยัญชนะ* หมายถึง กับข้าวประเภทนึ่ง ต้ม

หมายเลขนี้ต่อท้ายคำศัพท์ดูความหมายในหนังสือเรียนนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 เล่ม 1

เกร็ดแนะครู

ครูให้นักเรียนทำตารางแยกหมวดหมู่คำศัพท์ เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำและนำไปใช้ โดยเกณฑ์ในการแยกอาจแยกตามชนิดของคำ หรือแยกตามความหมายที่บอกถึงคุณประโยชน์ต่าง ๆ ของสิ่ง ๆ นั้นที่มีเหมือนกัน

นักเรียนควรรู้

① **เพียญชนัง** คำนี้คำเดิมในภาษาบาลีสันสกฤตเป็น "พยัญชน์" แปลว่า กับข้าว ของแห้งที่มิใช่แกง คำเดิม "พ" กับ "ย" จะควบกล้ำกันเป็น "พฺย" ออกเสียงคล้าย "เพียะ" และเมื่อมีตัว "ญ" สะกด จึงออกเสียงคล้าย "เพียญชนัง" อย่างมาก หากไม่ใช้คำนี้ในคำประพันธ์ แต่ใช้เป็น "พยัญชนัง" ที่อ่านเป็น พะ-ยัน-ชะ-นัง ก็จะมีเสียงหลายพยางค์เกินควร และคนไทยก็ไม่ถนัดที่จะออกเสียง "พย" ควบกัน แต่ในความหมายของภาษาเขมร ชนัง หมายถึง หม้อดิน เพียร หมายถึง เต็มหรือเต็มหม้อดิน

ข้อสอบเน้น การคิด

คำประพันธ์ในข้อใดมีความหมายเหมือนคำที่ขีดเส้นใต้ "พระสุริยงลงลับพยับฝน"

1. แต่นี้นานนับทิวาจะมาเห็น
2. มาอ้างว้างวิญญาในสาคร
3. จนดึกดาวพราวพร่างกลางอัมพร
4. จนแจ่มแจ้งแสงตะวันเห็นพันธุ์ผัก

(วิเคราะห์คำตอบ "พระสุริยง" หมายความว่า ดวงอาทิตย์ คำที่ขีดเส้นใต้ในคำประพันธ์ข้อ 1. "ทิวา" มีความหมายว่า วัน ข้อ 2. "สาคร" มีความหมายว่า แม่น้ำ ข้อ 3. "อัมพร" มีความหมายว่า ท้องฟ้า และข้อ 4. ตะวัน มีความหมายว่า ดวงอาทิตย์ ตอบข้อ 4.)

คำศัพท์	ความหมาย
ผู้รั้ง	ตำแหน่งผู้รักษาการหัวเมืองต่าง ๆ ในสมัยโบราณ
มุลิกา ①	มหาดเล็กหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา
มะเกลือ	ชื่อไม้ต้นขนาดใหญ่ แก่นดำ ผลดิบใช้ย้อมผ้าให้เป็นสีดำและใช้ทำยาได้ *ผลมะเกลือ*
วสา	มาจากคำว่า *วัสสะ* แปลว่า ฤดูฝน *เสร็จธุระพระวสา* สุนทรภู่หมายถึงออกพรรษา
ไวย	ในข้อความ *"จะแวะหาถ้าท่านเหมือนเมื่อเป็นไวย"* หมายถึง พระจมื่นไวยวรนาถ (เผือก) ซึ่งเป็นเพื่อนของสุนทรภู่ ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาไชยวิชิต เจ้าเมืองกรุงเก่า
เรือเพรียว	เรือขุดรูปคล้ายเรือแข่ง แต่ขนาดเล็กกว่า หัวยาวท้ายสั้น เป็นเรือที่ขุนนางหรือผู้มีฐานะดีนิยมใช้กันในสมัยโบราณ
สถูป	สิ่งก่อสร้างสำหรับบรรจุของควรบูชา มีกระดูกของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ บางทีใช้เข้าคู่กับคำว่า เจดีย์ เป็นสถูปเจดีย์
สัด	ชื่อมาตราตวงโบราณ รูปทรงกระบอก ใช้ตวงข้าว
สารท	เทศกาลทำบุญในวันสิ้นเดือน ๑๐
สันตะวา	ชื่อไม้น้ำชนิดหนึ่ง ใบอ่อน และยอดอ่อนกินได้
เหียนหัน	เปลี่ยนท่าทาง พลิกแพลง

ชวนคิด ชวนคุย

นักเรียนคิดว่าสุนทรภู่ เล่าเรื่องราวการเดินทางในนิราศภูเขาทอง ด้วยอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปการเรียนรู้สาระการอ่านวรรณคดี เรื่อง นิราศภูเขาทอง ในประเด็น ดังนี้

- ข้อสรุปประวัติสุนทรภู่ เนื้อหาวรรณคดี เรื่อง นิราศภูเขาทอง คุณค่าของนิราศภูเขาทอง
- บทวิเคราะห์ประวัติสุนทรภู่ เนื้อหาวรรณคดี เรื่อง นิราศภูเขาทอง คุณค่านิราศของนิราศภูเขาทอง

ข้อสอบเน้น การคิด

"ถึงทางลัดตัดทางมากลางนา ทั้งแฝกคาแขมกกขึ้นรกเรี้ยว" จากบทประพันธ์ข้างต้น ปรากฏชื่อพืชกี่ชนิดชนิด

1. 2 ชนิด
2. 3 ชนิด
3. 4 ชนิด
4. 5 ชนิด

(วิเคราะห์คำตอบ พิจารณาจากวรรคในคำประพันธ์ที่กล่าวว่า *"ทั้งแฝกคาแขมกกขึ้นรกเรี้ยว"* ที่เป็นชื่อพืช ได้แก่ แฝก คา แขม และกก ซึ่งเป็นพืชที่มักเกิดในที่ชุ่มชื้น รวมทั้งหมด 4 ชนิด ตอบข้อ 3.)

นักเรียนควรรู้

① **มุลิกา** คำนี้เป็นคำตัดให้เสียงสั้นลง ในพจนานุกรม มีคำว่า "มูลิกากร" แปลว่า ข้าทูลละอองธุลีพระบาท และคำเต็มคือ "บาทมูลิกากร" สุนทรภู่ตัดให้เหลือเพียง "มูลิกา" ลดเสียงสระให้สั้นลงจาก อู เป็น อุ กลายเป็น มุลิกา

แนวตอบ ชวนคิดชวนคุย

สุนทรภู่เล่าเรื่องราวด้วยความรู้สึกเศร้าเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นช่วงที่ชีวิตเผชิญกับความทุกข์ ดังที่กล่าวไว้ในตอนต้นของบทประพันธ์ว่า

"พระนิพพานปานประหนึ่งศีรษะขาด ด้วยไร้ญาติยากแค้นถึงแสนเข็ญ
ทั้งโรคซ้ำกรรมซัดวิบัติเป็น ไม่เล็งเห็นที่ซึ่งจะพึ่งพา")

ขั้นประเมิน

การวัดผลตามตัวชี้วัดระหว่างทาง

เครื่องมือ

1. ใบงานการสรุปความ วิเคราะห์วรรณคดี และอธิบายคุณค่าวรรณคดี เรื่อง นิราศภูเขาทอง
2. บทสนทนา คำถาม คำตอบ ระหว่างจัดกิจกรรมกลุ่ม

วิธีวัด

1. ตรวจใบงานที่ 1.1 เรื่อง รอบรู้นิราศภูเขาทอง โดยเพื่อนตรวจเพื่อนและครูตรวจ
2. สังเกตการทำใบงาน โดยใช้แบบสังเกตสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
3. สังเกตการสนทนา ซักถาม แสดงความคิดเห็น

แบบสังเกต

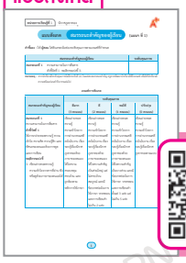

เกร็ดแนะครู

ครูแนะให้นักเรียนหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการศึกษาวรรณคดีว่า เมื่ออ่านวรรณคดีแล้วนักเรียนควรพิจารณาคุณค่าของวรรณคดีด้านต่าง ๆ เช่น คุณค่าทางอารมณ์ คุณค่าทางสติปัญญา คุณค่าทางศีลธรรม คุณค่าทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์

บอกเล่าเก้าสิบ **เจดีย์ภูเขาทอง**

เจดีย์ภูเขาทองเป็นโบราณสถานเก่าแก่ ตั้งอยู่กลางทุ่งภูเขาทอง นอกเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยาออกไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ ๒ กิโลเมตร เป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองบนฐานสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ ๔ ชั้น กว้าง ๘๐ เมตร ความสูงจากพื้นถึงยอด ๖๔ เมตร

สันนิษฐานว่าเจดีย์ภูเขาทองสร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในรัชกาลสมเด็จพระราเมศวร เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๙๓๐ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีชื่อเดิมอย่างไร เมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๒ ซึ่งตรงกับรัชกาลสมเด็จพระมหินทราธิราช พระเจ้าบุเรงนอง[1]แห่งกรุงหงสาวดี ยกกองทัพเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จ จึงโปรดให้สร้างเจดีย์องค์ใหญ่ในแบบมอญขึ้นไว้เป็นอนุสรณ์แห่งชัยชนะ แล้วให้เรียกชื่อว่า เจดีย์ภูเขาทอง

ครั้นถึงรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พ.ศ. ๒๒๘๗ เจดีย์ภูเขาทองพังทลายลงพระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์และเปลี่ยนรูปแบบองค์เจดีย์ใหม่ให้เป็นทรงย่อมุมไม้สิบสอง ส่วนฐานเจดีย์ยังคงเป็นรูปทรงแบบมอญ

หลังจากนั้นยังไม่พบหลักฐานว่ามีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้โปรดให้ปฏิสังขรณ์เจดีย์แห่งนี้ จนเมื่อต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๓๗๓ สุนทรภู่เดินทางมานมัสการพร้อมทั้งแต่งนิราศภูเขาทองไว้ในครั้งนั้น

หนังสือเล่มนี้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่มีจำหน่าย

นักเรียนควรรู้

[1] **พระเจ้าบุเรงนอง** เคยเป็นทหารเอกของพระเจ้าตะเบ็งชะเวตี้ ก่อนที่จะขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ มีชื่อเสียงในด้านการรบจนได้ฉายาว่าเป็นผู้ชนะสิบทิศ สามารถยึดลุ่มน้ำที่มีเมืองสำคัญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ลุ่มน้ำอิระวดี (เมืองอังวะ เมืองแปร และรัฐไทยใหญ่)
2. ลุ่มน้ำสะโตง (เมืองหงสาวดี เมืองตองอู)
3. ลุ่มน้ำสะละวิน (เมืองเมาะตะมะ)
4. ลุ่มน้ำเจ้าพระยา (กรุงศรีอยุธยา)
5. ลุ่มน้ำโขง (ล้านช้าง)

กิจกรรม สร้างเสริม

นักเรียนศึกษาค้นหาวรรณคดีและวรรณกรรมไทยเรื่องอื่นที่เนื้อเรื่องกล่าวถึงสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของไทย พร้อมระบุชื่อเรื่อง ประวัติความเป็นมาของสถานที่ที่กล่าวถึง และบอกความสำคัญของสถานที่แห่งนั้น จัดทำเป็นใบงานส่งครู

กิจกรรม ท้าทาย

นักเรียนวิเคราะห์บทประพันธ์ที่กล่าวถึงสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ว่ามีการสอดแทรกข้อคิดคติธรรมคำสอนหรือไม่ และวิเคราะห์วรรณศิลป์การใช้สำนวนภาษา หรือโวหารต่าง ๆ จัดทำเป็นใบงานส่งครู

๗ บทวิเคราะห์

นิราศภูเขาทอง เป็นนิราศเรื่องที่สั้นที่สุดของสุนทรภู่ มีความยาวเพียง ๘๙ คำกลอน แต่มีความดีเด่นทั้งในด้านเนื้อหาและวรรณศิลป์ จนได้รับการยกย่องว่าเป็นนิราศที่มีความไพเราะมากที่สุดในจำนวนนิราศทั้ง ๙ เรื่องของสุนทรภู่ ดังจะเห็นได้จากคุณค่าในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๗.๑ คุณค่าด้านเนื้อหา

เนื้อหาดังที่ปรากฏในนิราศภูเขาทอง แสดงให้เห็นถึงความรอบรู้และความช่างสังเกตของสุนทรภู่ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากสุนทรภู่ได้บันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ตนได้พบเห็นตลอดเส้นทาง ตั้งแต่ออกจากวัดราชบุรณราชวรวิหารจนถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้นิราศเรื่องนี้มีคุณค่าในด้านเนื้อหา ควรค่าแก่การศึกษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑) สะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรม นิราศภูเขาทองมีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงสภาพบ้านเมือง สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนโดยเฉพาะริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้เป็นอย่างดี อาทิ

๑.๑) การติดต่อค้าขาย สุนทรภู่มักถ่ายทอดสภาพสังคมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาไว้ในบทประพันธ์เรื่องต่าง ๆ ที่ตนเองแต่งอยู่เสมอ เช่นเดียวกับในนิราศภูเขาทองที่สุนทรภู่ได้บรรยายสภาพบ้านเมืองและวิถีชีวิตของผู้คน ตลอดจนบรรยากาศของสถานที่ เช่น ภาพการค้าขายที่ดำเนินไปอย่างคึกคัก มีการนำสินค้าหลากหลายประเภทที่บรรทุกมากับเรือสำเภามาวางขายในแพที่จอดเรียงรายอยู่ตามริมน้ำ

ไปพ้นวัดทัศนาริมท่าน้ำ แพประจำจอดรายเขาขายของ
มีแพรผ้าสารพัดสีม่วงตอง ทั้งสิ่งของขาวเหลืองเครื่องสำเภา

นอกจากนี้ สุนทรภู่ยังกล่าวถึง *ตลาดขวัญ* โดยบรรยายไว้ว่าเมื่อเดินทางผ่านตลาดขวัญก็เห็นภาพการค้าขาย หรือการจับจ่ายสินค้าหลากหลายชนิด ทั้งเสื้อผ้า และพืชผลต่าง ๆ อยู่บนเรือมากมายหลายลำ และตลาดแห่งนี้ยังเป็นสถานที่ที่ใช้สำหรับพบปะพูดคุยกันของชาวบ้านอีกด้วย

ถึงแขวงนนท์ชลมารคตลาดขวัญ มีพ่วงแพแพรพรรณเขาค้าขาย
ทั้งของสวนล้วนเรืออยู่เรียงราย พวกหญิงชายประชุมกันทุกวันคืน

หนังสือเล่มนี้เป็นของสำนักพิมพ์วงศ์ปัญญา
เพื่อการศึกษาเท่านั้น ห้ามจำหน่าย

กระบวนการความรู้ ความเข้าใจ

ขั้นนำ

ครูทบทวนความรู้เกี่ยวกับเนื้อหา โดยให้นักเรียนสุ่มหยิบสถานที่ที่กวีให้แง่คิด หรือมีความไพเราะ แล้วอ่านออกเสียงกลอนที่เกี่ยวข้องกับสถานที่นั้น ๆ เช่น

บางเดื่อ

บ้านงิ้ว

บางพูด

(แนวตอบ เช่น บางเดื่อ
ถึงบางเดื่อโอ้มะเดื่อเหลือประหลาด
บังเกิดชาติแมลงหวี่มีในไส้
เหมือนคนพาลหวานนอกย่อมขมใน
อุปไมยเหมือนมะเดื่อเหลือระอา)

เกร็ดแนะครู

ครูอาจเสริมความรู้ให้นักเรียนเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลงานของสุนทรภู่ว่า เป็นวรรณกรรมสำหรับประชาชนโดยแท้ กวีมิได้มุ่งแต่ในเชิงรักอย่างเดียว แต่ได้แทรกคติธรรม โดยการอุปมาอุปไมยตำนานของท้องถิ่น ความเชื่อเรื่องเวรกรรม และยังได้พรรณนาสถานที่ที่เดินทางผ่านทั้งธรรมชาติและวิถีชีวิตที่หลากหลายของผู้คนในแต่ละชุมชน

ข้อสอบเน้น การคิด

เมื่อถึงภูเขาทองสุนทรภู่ได้กล่าวคำอธิษฐานหลายข้อยกเว้นข้อใด

1. ขอให้มีความสุขสบายพร้อมด้วยหมู่ญาติทั้งหลาย
2. อย่าให้มีโลภะ โทสะ และโมหะใด ๆ
3. อย่าให้มีความทุกข์และโรคภัย
4. ขอให้มีชื่อเสียงขจรไปไกล

(วิเคราะห์คำตอบ คำอธิษฐานของสุนทรภู่กล่าวว่า

"จะเกิดชาติใดใดในมนุษย์ ให้บริสุทธิ์สมจิตที่คิดหมาย
ทั้งทุกข์โศกโรคภัยอย่าใกล้กราย แสนสบายบริบูรณ์ประยูรวงศ์
ทั้งโลภโทโสแลโมหะ ให้ขนะใจได้อย่าใหลหลง
ขอฟุ้งเฟื่องเรื่องวิชาปัญญายง ทั้งให้ทรงศีลขันธ์ในสันดาน"

ข้อที่สุนทรภู่ไม่ได้ขอ คือ ขอให้มีชื่อเสียงขจรไปไกล ตอบข้อ 4.)

สื่อ Digital

PowerPoint

ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณค่าด้านเนื้อหา จาก PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง นิราศภูเขาทอง https://www.aksorn.com/qrcode/TMPPLTM10

ขั้นสอน

การสังเกต ตระหนัก

1. ครูให้นักเรียนสังเกตแนวทางการวิเคราะห์ด้านเนื้อหา แล้วถามคำถามชวนคิด เช่น
   - นิราศภูเขาทองสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทยอย่างไร
     (แนวตอบ นิราศภูเขาทองสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทยที่ผูกพันกับแม่น้ำมาตั้งแต่สมัยก่อน เป็นเส้นทางคมนาคม การติดต่อค้าขาย มีตลาดที่สำคัญ ๆ และมีการตั้งบ้านเรือนชุมชนตามริมน้ำ)
   - นิราศภูเขาทองให้แง่คิดในเรื่องใดบ้าง
     (แนวตอบ นิราศภูเขาทองให้แง่คิดเรื่องต่าง ๆ เช่น การพูด ความไม่แน่นอนของชีวิต การคบคน)
2. ครูชวนนักเรียนสืบค้นเกี่ยวกับความสำคัญของสถานที่ที่ปรากฏในนิราศภูเขาทอง

๑.๒) ชุมชนชาวต่างชาติ การตั้งบ้านเรือนของชาวต่างชาติมีมานานแล้ว จนชาวต่างชาติส่วนใหญ่ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยและได้ซึมซับขนบธรรมเนียม ประเพณี และคติความเชื่อต่าง ๆ เข้าไปผสมผสานกับวัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตที่ติดตัวมาแต่เดิม ดังตอนที่สุนทรภู่กล่าวถึงหญิงสาวชาวมอญ ซึ่งอาศัยอยู่ในย่านปากเกร็ด (เขตจังหวัดนนทบุรี) ในสมัยนั้นนิยมแต่งหน้าและแต่งผมตามอย่างหญิงสาวชาวไทย เช่น การผัดหน้า ถอนไรจุก คือ ถอนผมรอบ ๆ ผมจุกให้เป็นแนวเล็ก ๆ จนเป็นวงกลมรอบผมจุกและจับเขม่า ซึ่งเป็นวิธีการแต่งผมเพื่อให้ผมมีสีดำเป็นมันโดยใช้เขม่าผสมกับน้ำมันหอม

ถึงเกร็ดย่านบ้านมอญแต่ก่อนเก่า	ผู้หญิงเกล้ามวยงามตามภาษา
เดี๋ยวนี้มอญถอนไรจุกเหมือนตุ๊กตา	ทั้งผัดหน้าจับเขม่าเหมือนชาวไทย

นอกจากนี้สุนทรภู่ยังได้กล่าวถึงการประกอบอาชีพของชาวต่างชาติในช่วงที่สุนทรภู่เดินทางผ่าน *บ้านญวน* ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวญวนในสมัยนั้นเลี้ยงชีพด้วยการทำประมง

ถึงบ้านญวน[1]ล้วนแต่โรงแลสะพรั่ง	มีข้องขังกุ้งปลาไว้ค้าขาย
ตรงหน้าโรงโพงพางเขาวางราย	พวกหญิงชายพร้อมเพรียงมาเมียงมอง

๑.๓) การละเล่นและงานมหรสพ สุนทรภู่ได้กล่าวถึงการละเล่นและงานมหรสพพื้นบ้าน ซึ่งเป็นที่นิยมกันในสมัยนั้นและจัดขึ้นในช่วงเทศกาลสำคัญประจำปี เช่น งานฉลองผ้าป่าที่วัดพระเมรุ มีการประดับประดาโคมไฟ แลดูสว่างไสวไปทั่วบริเวณงาน และยังมีการขับเสภาและร้องเพลงเรือเกี้ยวกันระหว่างหนุ่มสาวชาวบ้าน

มาจอดท่าหน้าวัดพระเมรุข้าม	ริมอารามเรือเรียงเคียงขนาน
บ้างขึ้นล่องร้องรำเล่นสำราญ	ทั้งเพลงการเกี้ยวแก้กันแซ่เซ็ง
บ้างฉลองผ้าป่าเสภาขับ	ระนาดรับรัวคล้ายกับนายเส็ง
มีโคมรายแลร่ามเหมือนสามเพ็ง	เมื่อคราวเคร่งก็มิใคร่จะได้ดู

๒) ตำนานสถานที่ เนื่องจากเนื้อหาของนิราศส่วนใหญ่ ได้แก่ การพรรณนาการเดินทาง ดังนั้น เมื่อกวีล่องเรือผ่านสถานที่ใด ก็มักจะกล่าวถึงสถานที่นั้น เช่นเดียวกับสุนทรภู่เมื่อเดินทางผ่านสถานที่ เช่น *วัดประโคนปัก* สุนทรภู่ได้บอกเล่าเรื่องราวอันเป็นที่มาของชื่อวัดแห่งนี้ไว้ว่าเหตุที่วัดมีชื่อว่าประโคนปัก เนื่องจากมีการเล่าสืบต่อกันมาว่าบริเวณนี้เป็นที่ปักเสาประโคนเพื่อปันเขตแดน

หนังสือนี้เป็นส่วนหนึ่งของชุดการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อการอนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรมไทย

นักเรียนควรรู้

[1] **บ้านญวน** หรือชุมชนบ้านญวนสามเสน เกิดขึ้นเพราะพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ชาวญวนที่ติดตามกองทัพไทยเข้ามาเมื่อครั้งที่เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ยกกองทัพไปทำสงครามขับไล่ญวนออกจากเขมรเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2376 โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณวัดส้มเกลี้ยง เหนือบ้านเขมร บริเวณที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงใช้เงินส่วนพระองค์ซื้อที่ดินสวนแปลงใหญ่ใกล้เคียงกัน พระราชทานให้เป็นที่อยู่อาศัย ด้านการอาชีพ อาชีพหลักคือ การเข้ารับราชการทหาร สังกัดกอง "ญวนสวามิภักดิ์" รองลงมาคือทำนา ทำการประมง รับจ้างต่อเรือ ปลูกบ้าน และช่างไม้ อาชีพรับจ้างต่อเรือเป็นอาชีพสำคัญของหมู่บ้านแห่งนี้ เพราะมีโรงต่อเรือถึง 8 แห่ง ล้วนมีชื่อเสียงและฝีมือดีทั้งสิ้น

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดใช้อวัจนภาษา

1. นาวาเอียงเสียงกุกลุกขึ้นร้อง	มันดำล่องน้ำไปช่างไวเหลือ
2. ตลิ่งเบื้องบูรพาศาลาลาน	เรือขนานจอดโจษกันจอแจ
3. ถึงวัดแจ้งแสงจันทร์จำรัสเรือง	แลขำเลืองเหลียวหลังหลั่งน้ำตา
4. พี่เร่งเตือนเพื่อนชายพายสะโพก	ถึงสามโคกต้องแดดยิ่งแผดเผา

(วิเคราะห์คำตอบ ข้อที่มีการใช้วัจนภาษา ได้แก่ ข้อ 1. มีคำว่า ร้อง ข้อ 2. มีคำว่า โจษ และข้อ 4. มีคำว่า เตือน ส่วนข้อที่มีการใช้อวัจนภาษา คือ ข้อที่มีการแสดงกิริยาอาการเพื่อสื่ออารมณ์ความรู้สึกโดยไม่ใช้ถ้อยคำ ดังว่า "ถึงวัดแจ้งแสงจันทร์จำรัสเรือง แลขำเลืองเหลียวหลังหลั่งน้ำตา" สื่อความว่า กำลังโศกเศร้า คิดถึง และอาลัยอาวรณ์ ตอบข้อ 3.)

บอกเล่าเก้าสิบ วัดประโคนปัก

วัดประโคนปักหรือวัดเสาประโคน เป็นวัดที่มีมาตั้งแต่อยุธยา ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาใกล้ปากคลองบางกอกน้อย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงศรีสุนทรเทพ พระเจ้าลูกเธอในรัชกาลที่ ๑ ได้ทรงปฏิสังขรณ์ใหม่ทั้งวัด ต่อมากรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์ทรงปฏิสังขรณ์และพระราชทานนามใหม่ว่า วัดดุสิดาราม โดยโปรดให้รวมวัดภุมรินราชปักษี ซึ่งเป็นวัดร้างขนาดเล็กที่อยู่ติดกันเข้าไว้ด้วย สิ่งก่อสร้างที่น่าสนใจภายในวัด ได้แก่ พระอุโบสถ ซึ่งมีภาพจิตรกรรมฝาผนังฝีมือช่างสมัยรัชกาลที่ ๑ โดยเฉพาะภาพนรกภูมิที่วาดอยู่บนผนังด้านหลังพระประธาน ได้รับการยกย่องว่าเขียนได้งามราวกับมีชีวิต

ถึงอารามนามวัดประโคนปัก ไม่เห็นหลักลือเล่าว่าเสาหิน
เป็นสำคัญปันแดนในแผ่นดิน มิรู้สิ้นสุดชื่อที่ลือชา

นอกจากนี้ สุนทรภู่ยังได้กล่าวถึงสถานที่อีกแห่งหนึ่ง ซึ่งเดิมมีชื่อว่า *สามโคก* แต่ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยพระราชทานเปลี่ยนชื่อให้ใหม่เป็น *ปทุมธานี* เพราะมีพระราชดำริว่าเมืองนี้เป็นเมืองที่มีดอกบัวขึ้นอยู่มาก (ปทุม หมายถึง ดอกบัว และ ธานี หมายถึง เมือง)

ถึงสามโคกโศกถวิลถึงปิ่นเกล้า พระพุทธเจ้าหลวงบำรุงซึ่งกรุงศรี
ประทานนามสามโคกเป็นเมืองตรี ชื่อปทุมธานีเพราะมีบัว

๓) ความเชื่อของคนไทย สุนทรภู่ได้สอดแทรกคติความเชื่อของคนไทย ซึ่งส่วนใหญ่มักเกี่ยวเนื่องในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่องนรก-สวรรค์ อาทิ ความเชื่อที่ว่าหากใครคบชู้ คือประพฤติตนผิดศีลข้อ ๓ ตามหลักศีล ๕ เมื่อตายไป ผู้นั้นจะตกนรกและต้องปีนต้นงิ้วซึ่งมีหนามยาวและแหลมคม

งิ้วนรกสิบหกองคุลี[1]แหลม ดังขวากแซมเสี้ยมแทรกแตกไสว
ใครทำชู้คู่ท่านครั้นบรรลัย ก็ต้องไปปีนต้นน่าขนพอง

ขั้นสอน

วางแผนปฏิบัติ

ระหว่างทาง

3. ครูให้นักเรียนวางแผนการปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อวิเคราะห์คุณค่าวรรณคดีในประเด็นต่อไปนี้
   - สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่านนิราศภูเขาทอง
   - วิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์
   - แนวทางการนำข้อคิดไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง
   - เลือกท่องจำบทกลอนตามความสนใจอย่างมีเหตุผล
4. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนสนทนาแลกเปลี่ยนกัน

เกร็ดแนะครู

ครูให้ความรู้นักเรียนเกี่ยวกับหลักการตั้งชื่อเรื่องของนิราศ ดังนี้

1. ตั้งชื่อตามชื่อผู้แต่ง เช่น นิราศนรินทร์
2. ตั้งชื่อตามตัวละครเอกในวรรณคดี เช่น นิราศอิเหนา
3. ตั้งชื่อตามสถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทาง เช่น นิราศพระบาท นิราศเมืองแกลง นิราศภูเขาทอง

ข้อสอบเน้น การคิด

คำประพันธ์ใดแสดงความเชื่อของสังคมไทย

1. สายติ่งแกมสลับต้นตับเต่า เป็นเหล่าเหล่าแลรายทั้งซ้ายขวา
กระจับจอกดอกบัวบานผกา ดาษดาขาวดั่งดาวพราย
2. งิ้วนรกสิบหกองคุลีแหลม ดังขวากแซมเสี้ยมแซกแตกไสว
ใครทำชู้คู่ท่านครั้นบรรลัย ก็ต้องไปปีนต้นน่าขนพอง
3. อยู่กลางทุ่งรุ่งโรจน์สันโดษเด่น เป็นที่เล่นนาวาคงคาใส
ที่พื้นลานฐานปัทม์ถัดบันได คงคาลัยล้อมรอบเป็นขอบคัน
4. แสนวิตกอกเอ๋ยมาอ้างว้าง ในทุ่งกว้างเห็นแต่แขมแซมสลอน
จนดึกดาวพราวพร่างกลางอัมพร กระเรียนร่อนร้องก้องเมื่อสองยาม

วิเคราะห์คำตอบ บทประพันธ์แต่ละข้อพรรณนาดอกไม้พันธุ์ไม้ ข้อที่แสดงให้เห็นความเชื่อของสังคม คือ ข้อที่กล่าวถึงต้นงิ้วว่าเป็นสัญลักษณ์ของการเป็นชู้ผิดคู่ผิดเมียผู้อื่น จะถูกลงโทษให้ปีนต้นงิ้วถูกหนามจิ้วทิ่มแทง โดยเชื่อว่าเป็นการลงโทษ ตอบข้อ 2.)

นักเรียนควรรู้

[1] **สิบหกองคุลี** หมายถึง นิ้วมือ เป็นชื่อมาตราวัดแต่โบราณ ยาวเท่ากับข้อปลายของนิ้วกลาง สิบหกองคุลี คือ ความยาว 16 ข้อปลายนิ้วกลาง ในที่นี้เป็นการนำมาเปรียบเทียบความยาวของหนามต้นงิ้ว

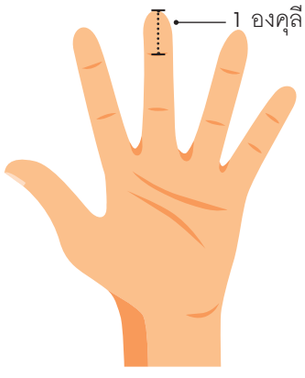

ขั้นสอน

วางแผนปฏิบัติ

5. ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มปฏิบัติ โดยให้แต่ละกลุ่มแบ่งหน้าที่กันทำงานให้ครอบคลุมทั้ง 4 ประเด็นที่ครูตั้งไว้
6. ครูแนะนำการเชื่อมโยงความรู้ในการอ่านวรรณคดี การอธิบายคุณค่าให้เข้าใจชัดเจน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้
7. ครูคอยแนะนำ ตอบข้อซักถามที่นักเรียนสงสัย หรือขอคำแนะนำ
8. ครูสังเกตพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม ความสามารถเฉพาะตัว ความรับผิดชอบภาวะความเป็นผู้นำ ทักษะการสื่อสารและการคิด
9. ครูให้แต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานของกลุ่มตนเองและให้เพื่อนร่วมแสดงความคิดเห็น
10. ครูให้แต่ละกลุ่มทำใบงานที่ 1.2 เรื่อง คุณค่าด้านวรรณศิลป์นิราศภูเขาทอง ใบงานที่ 1.3 เรื่อง ความรู้และข้อคิดนิราศภูเขาทอง

ใบงาน

ใบงาน

๔) แง่คิดเกี่ยวกับความจริงของชีวิต บทประพันธ์ของสุนทรภู่มักได้รับการยกย่องอยู่เสมอมาว่ามีเนื้อหาที่สอดแทรกข้อคิด คติการดำเนินชีวิต และช่วยยกระดับจิตใจของผู้อ่านให้ปฏิบัติตนไปตามแนวทางที่เหมาะสม ดังปรากฏในบทกลอนตอนหนึ่งซึ่งมีเนื้อหากล่าวเกี่ยวเนื่องถึงเรื่อง *โลกธรรม ๘* ① ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยสุนทรภู่กล่าวว่า แม้เจดีย์ภูเขาทองที่ครั้งหนึ่งเคยงดงามก็ยังมีวันทรุดโทรม ชื่อเสียงเกียรติยศก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีรุ่งเรืองก็มีเสื่อมได้ เป็นธรรมดาจึงควรมองโลกอย่างเข้าใจว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นอนิจจัง

ทั้งองค์ฐานรานร้าวถึงเก้าแฉก เผยอแยกยอดทรุดก็หลุดหัก
โอ้เจดีย์ที่สร้างยังร้างรัก เสียดายนักนึกน่าน้ำตากระเด็น
กระนี้หรือชื่อเสียงเกียรติยศ จะมิหมดล่วงหน้าทันตาเห็น
เป็นผู้ดีมีมากแล้วยากเย็น คิดก็เป็นอนิจจังเสียทั้งนั้น

สุนทรภู่ยังให้แง่คิดเรื่องการเลือกคบคนว่า ไม่ควรประมาทและไม่ควรวางใจผู้ใดง่าย ๆ เนื่องจากบางคนอาจพูดหรือทำให้เราเห็นว่าเขาเป็นคนดี แต่แท้ที่จริงเขาอาจเป็นคนที่มีจิตใจไม่ดี เปรียบได้กับผลมะเดื่อที่ภายนอกมีสีสันสวยงาม แต่กลับเต็มไปด้วยหนอนแมลงหวี่ชอนไชอยู่ภายใน

ถึงบางเดื่อโอ้มะเดื่อเหลือประหลาด บังเกิดชาติแมลงหวี่มีในไส้
เหมือนคนพาลหวานนอกย่อมขมใน อุปไมยเหมือนมะเดื่อเหลือระอา

บอกเล่าเก้าสิบ มะเดื่อ

มะเดื่อเป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ออกดอกเป็นช่อ ผลมีรูปกลมแป้นหรือรูปไข่และมีขนออกผลเป็นกระจุกตามกิ่งและลำต้น เมื่อฉีกผลออกจะพบเกสรเล็ก ๆ อยู่ภายใน เมื่อผลสุกมีสีแดง สำหรับสาเหตุที่พบหนอนแมลงอยู่ภายในผลมะเดื่อเสมอ จนทำให้คนไทยมีทัศนคติไม่ดีต่อมะเดื่ออาจเป็นเพราะสิ่งมีชีวิตทั้ง ๒ ชนิด ต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยมะเดื่ออาศัยแมลงผสมเกสรให้ติดเมล็ด ส่วนแมลงอาศัยมะเดื่อเป็นอาหารและฟักไข่ให้เป็นตัวจนบินได้

ชื่อสามัญ : Fig
ชื่อวิทยาศาสตร์ : Ficus racemosa Lin
วงศ์ : MORACEAE
ชื่ออื่น : หมากเดื่อ (อีสาน) อุทุมพร มะเดื่ออุทุมพร มะเดื่อเกลี้ยง เดื่อน้ำ (ใต้)

หนังสือเรียนเชื่อมประสานหลักสูตรอาชีวศึกษา เกี่ยวกับการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์

นักเรียนควรรู้

① **โลกธรรม ๘** หมายถึง เรื่องของโลกซึ่งมีอยู่ประจำกับชีวิต สังคมและโลกของมนุษย์ เป็นความจริงที่ทุกคนต้องประสบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โลกธรรมแบ่งออกเป็น 8 ชนิด จำแนกออกเป็น 2 ฝ่าย ควบคู่กัน ซึ่งมีความหมายตรงข้ามกัน คือ ฝ่ายอิฏฐารมณ์ (อารมณ์ที่น่าปรารถนา) และฝ่ายอนิฏฐารมณ์ (อารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา) ดังนี้

ข้อสอบเน้น การคิด

นิราศภูเขาทองแสดงให้เห็นวิถีชีวิตคนไทยที่เด่นชัดอย่างไร

1. วัฒนธรรมของผู้คนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา
2. การติดต่อค้าขายของชุมชนชาวไทยมีเฉพาะบนบกเท่านั้น
3. ชาวไทยนิยมการพบปะพูดคุยกับนักเดินทางทางเรือสินค้า
4. การประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของทุกครัวเรือนไทย

(วิเคราะห์คำตอบ นิราศภูเขาทองแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของวัฒนธรรมชาวบ้านที่อยู่ริมแม่น้ำ ภาพการค้าขายทางเรือ แพริมน้ำ ตลาด และชุมชนต่าง ๆ ตอบข้อ 1.)

นอกจากนี้ สุนทรภู่ยังได้แทรกคำสอน ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตได้เป็นอย่างดี อาทิ คำสอนเรื่องการพูด โดยสอนให้รู้จักพูด เพื่อป้องกันไม่ให้คำพูดก่อให้เกิดโทษแก่ตนเอง เนื่องจากการพูดดีจะเป็นมงคลแก่ตัวและมีแต่คนรักใคร่เอ็นดู แต่ถ้าพูดไม่ดี ย่อมมีผลกระทบในด้านลบแก่ตนเอง

ถึงบางพูดพูดดีเป็นศรีศักดิ์ มีคนรักรสถ้อยอร่อยจิต
แม้นพูดชั่วตัวตายทำลายมิตร จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพูดจา

๗.๒ คุณค่าด้านวรรณศิลป์

นิราศภูเขาทอง นอกจากจะมีคุณค่าด้านเนื้อหาแล้ว ในด้านวรรณศิลป์ก็ได้รับการยอมรับว่ามีความงดงามและมีความไพเราะ แม้สุนทรภู่จะใช้ถ้อยคำธรรมดาสามัญในการประพันธ์ แต่ทว่ามีความหมายลึกซึ้ง สะเทือนอารมณ์ และสร้างจินตภาพได้อย่างชัดเจน นิราศภูเขาทองจึงมีคุณค่าและความดีเด่นในด้านวรรณศิลป์ ดังต่อไปนี้

๑) การเล่นเสียง บทประพันธ์ของสุนทรภู่ ถือได้ว่ามีความดีเด่นเรื่องการเล่นเสียง โดยเฉพาะการเล่นเสียงสัมผัสภายในวรรค ทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร ทำให้กลอนนิราศภูเขาทองมีความไพเราะเป็นอย่างมาก เช่น

ดูน้ำวิ่งกลิ้งเชี่ยวเป็นเกลียวกลอก กลับกระฉอกฉาดฉัดฉวัดเฉวียน
บ้างพลุ่งพลุ่งวุ้งวงเหมือนกงเกวียน ดูเวียนเวียนคว้างคว้างเป็นหว่างวน

สัมผัสในวรรค เช่น วิ่ง – กลิ้ง เชี่ยว – เกลียว ฉอก – ฉาด – ฉัด ฉวัด – เฉวียน

๒) ความเปรียบลึกซึ้งกินใจ สุนทรภู่เลือกใช้ถ้อยคำเปรียบเปรยที่สร้างอารมณ์สะเทือนใจให้แก่ผู้อ่าน เช่น

เมื่อเคราะห์ร้ายกายเราก็เท่านี้ ไม่มีที่พสุธาจะอาศัย
ล้วนหนามเหน็บเจ็บแสบคับแคบใจ เหมือนนกไร้รังเร่อยู่เอกา

บทกลอนตอนนี้มีเนื้อความแสดงถึงการคร่ำครวญโศกเศร้า ซึ่งตรงกับรสวรรณคดีที่เรียกว่า *สัลลาปังคพิสัย* โดยทำให้เห็นภาพพจน์ที่ว่า คนเรามีร่างกายเล็กมากหากเทียบกับพื้นแผ่นดินซึ่งกว้างใหญ่ แต่เมื่อถึงคราวตกอับ กลับไม่มีพื้นที่จะอาศัย

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

11. ครูแนะนำให้นักเรียนสังเกตวรรณคดีประเภทร้อยกรอง บทร้อยกรองมักมีจุดเด่นด้านวรรณศิลป์ เช่น มีวรรคทอง บทที่ไพเราะน่าจดจำ อ้างอิงได้
12. ครูยกตัวอย่างบทอาขยานจากนิราศภูเขาทอง

ถึงหน้าวัดดังหนึ่งใจจะขาด
คิดถึงบาทบพิตรอดิศร
โอ้ผ่านเกล้าเจ้าประคุณของสุนทร
แต่ปางก่อนเคยเฝ้าทุกเช้าเย็น

ถึงบางพูดพูดดีเป็นศรีศักดิ์
มีคนรักรสถ้อยอร่อยจิต
แม้นพูดชั่วตัวตายทำลายมิตร
จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพูดจา

ปลายทาง

13. ครูฝึกให้นักเรียนอ่านและระดมความคิดโดยใช้เทคนิคการท่องจำ เช่น อ่านบ่อยๆ นำไปใช้บ่อยๆ เขียนบ่อยๆ เทคนิคอื่นๆ นักเรียนเลือกวิธีการได้ตามความสนใจ
14. ครูแนะนำให้นักเรียนวิเคราะห์บทอาขยานตามความรู้ที่ฝึกมาแล้ว เช่น คุณค่าด้านวรรณศิลป์ หรือคุณค่าด้านคติคำสอนอื่นๆ อย่างมีเหตุผล
15. ครูจัดกิจกรรมแข่งขันต่อวรรคทองบทอาขยาน
16. แนะนำให้ท่องทุกครั้งก่อนเรียนวิชาภาษาไทย
17. ครูเปิดโอกาสให้สนทนาซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ข้อสอบเน้น การคิด

คำประพันธ์ใดเด่นในการเล่นเสียงสัมผัสอักษรที่สุด

1. เผยอแยกยอดทรุดก็หลุดหัก
2. ตรงหน้าโรงโพงพางเขาวางราย
3. พวกหญิงชายพร้อมเพรียงมาเมียงมอง
4. เป็นกลุ่มกลุ่มกลุ้มกายเหมือนทรายซัด

(วิเคราะห์คำตอบ กลอนของสุนทรภู่มีความเด่นในสัมผัส ทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร แต่วรรคที่เด่นในการเล่นเสียงอักษรที่สุด คือ ข้อ 3. พวกหญิงชายพร้อมเพรียงมาเมียงมอง สัมผัสอักษรในวรรคนี้ ได้แก่ พร้อมเพรียง มา-เมียง-มอง จะเห็นว่ามีจำนวนคำที่มีอักษรคล้องจองกันมากกว่าวรรคอื่น ตอบข้อ 3.)

สื่อ Digital

Audio

ฝึกอ่านออกเสียง จาก Audio ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง นิราศภูเขาทอง https://www.aksorn.com/qrcode/TMAULTM10

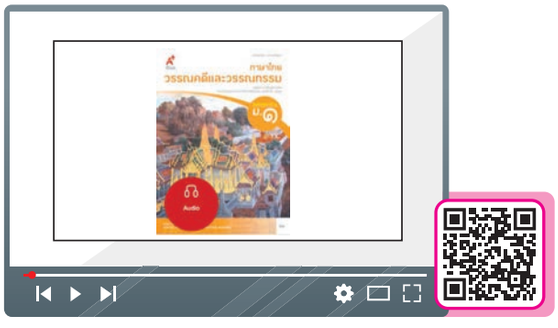

ขั้นสรุป

1. ครูชวนนักเรียนสรุปความรู้และข้อคิดที่ได้จากเรื่อง นิราศภูเขาทอง
2. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มจัดนิทรรศการนิราศภูเขาทอง โดยครอบคลุมประเด็น ดังนี้ (ปลายทาง)
   - การสรุปเนื้อหาวรรณคดี
   - การวิเคราะห์และอธิบายคุณค่าของวรรณคดี
   - การสรุปข้อคิดจากวรรณคดี

สุนทรภู่ยังใช้ความเปรียบแบบ *อุปมาโวหาร* คำว่า *เหมือน* โดยเปรียบตนเองเหมือนกับ *นก* ที่ต้อง (บิน) ร่อนเร่เรื่อยไปตามลำพัง ไม่มีที่อยู่อาศัย (รัง) เป็นหลักแหล่ง

นอกจากนี้ยังมี *วรรคทอง* ที่ได้รับการจดจำและมีการอ้างอิงอยู่เสมอ เมื่อกล่าวถึงชีวประวัติของสุนทรภู่ ก็คือ บทที่สุนทรภู่รำพันถึงความหลัง เมื่อครั้งที่เคยเข้าเฝ้าฯ รับใช้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แต่เมื่อสิ้นรัชสมัยของพระองค์ สุนทรภู่ก็ถึงคราวตกยาก จึงรำพันไว้ในนิราศภูเขาทองได้อย่างสะเทือนอารมณ์ว่า

ถึงหน้าวังดังหนึ่งใจจะขาด	คิดถึงบาทบพิตรอดิศร
โอ้ผ่านเกล้าเจ้าประคุณของสุนทร	แต่ปางก่อนเคยเฝ้าทุกเช้าเย็น
พระนิพพานปานประหนึ่งศีรษะขาด	ด้วยไร้ญาติยากแค้นถึงแสนเข็ญ
ทั้งโรคซ้ำกรรมซัดวิบัติเป็น	ไม่เล็งเห็นที่ซึ่งจะพึ่งพา

๓) การใช้คำเพื่อสร้างจินตภาพ เป็นการพรรณนาความด้วยถ้อยคำที่เรียบง่าย แต่เห็นภาพชัดเจน ดังเช่น

จนแจ่มแจ้งแสงตะวันเห็นพันธุ์ผัก	ดูน่ารักบรรจงส่งเกสร
เหล่าบัวเผื่อนแลสล้างริมทางจร	ก้ามกุ้งซ้อนเสียดสาหร่ายใต้คงคา

บทกลอนตอนนี้สุนทรภู่ได้พรรณนาภาพบรรยากาศธรรมชาติระหว่างการเดินทาง ทำให้ผู้อ่านจินตนาการเห็นถึงภาพท้องน้ำยามรุ่งเช้าที่ละลานตาไปด้วยพืชน้ำนานาชนิดที่ชูช่อประชันกัน และยังทำให้เห็นว่าสายน้ำนั้นมีความใสสะอาดจนสามารถมองเห็นพืชที่ขึ้นอยู่ใต้น้ำได้

นิราศภูเขาทอง มีลักษณะการแต่งแบบกลอนนิราศ จึงได้ปรุงเรื่องขึ้นตามขนบนิราศ คือ กล่าวถึงการเดินทางและรำพึงถึงนางอันเป็นที่รัก แต่มิได้มีการจากหญิงคนรักจริง ๆ เพียงแต่สมมติขึ้น *ตามนิสัยกาพย์กลอนแต่ก่อนมา* นอกจากนี้นิราศภูเขาทองยังเปี่ยมด้วยคุณค่าทั้งด้านเนื้อหาและวรรณศิลป์จึงควรค่าแก่การอ่านเป็นอย่างยิ่ง

หนังสือเสริมเนื้อหาประกอบการเรียนรู้ ม.3 เล่มที่ 1

สรุปสาระสำคัญ ตอนที่ ๕ หน่วยที่ ๑ นิราศภูเขาทอง

สื่อ Digital

คลิปอักษรเรียนสรุป

ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับนิราศภูเขาทอง จากคลิปวิดีโออักษรเรียนสรุป ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง นิราศภูเขาทอง https://www.aksorn.com/qrcode/TMAOLLTM10001

ข้อสอบเน้น การคิด

ถึงเกร็ดย่านบ้านมอญแต่ก่อนเก่า ผู้หญิงเกล้ามวยงามตามภาษา
เดี๋ยวนี้มอญถอนไรจุกเหมือนตุ๊กตา ทั้งผัดหน้าจับเขม่าเหมือนชาวไทย
โอ้สามัญผันแปรไม่แท้เที่ยง เหมือนอย่างเยี่ยงชายหญิงทิ้งวิสัย
นี่หรือจิตคิดหมายมีหลายใจ ที่จิตใครจะเป็นหนึ่งอย่าพึ่งคิด

อุปมาอุปไมยที่ปรากฏในนิราศที่คัดมานี้คืออะไร

1. เปรียบความเปลี่ยนแปลงของโลกกับชาวมอญ
2. เปรียบความไม่แน่นอนของใจกับการแต่งกาย
3. เปรียบความหลากหลายของชีวิตกับการแต่งกาย
4. เปรียบความน่ารักของตุ๊กตากับชาวไทยที่น่ารัก

(วิเคราะห์คำตอบ *คำประพันธ์บทแรกกล่าวถึงการแต่งกายของหญิงชาวมอญที่เปลี่ยนตามหญิงไทย และคำประพันธ์บทที่ 2 กล่าวถึงความไม่แน่นอนของใจคนทั้งหญิงชาย ดังนั้น จึงเปรียบความไม่แน่นอนของใจคนเหมือนกับการแต่งกาย ตอบข้อ 2.)*

คำถาม พัฒนาการคิด

๑. นักเรียนสามารถนำข้อคิดที่ได้จากเรื่องนิราศภูเขาทองไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร
๒. วรรณศิลป์ที่ใช้ในบทประพันธ์เรื่องนิราศภูเขาทองส่งผลต่อนักเรียนด้านใด อย่างไรบ้าง
๓. นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับการตั้งชื่อสถานที่ต่าง ๆ ของคนในอดีต

กิจกรรม การเรียนรู้เชิงรุก

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

ความสามารถด้าน	
✓ การคิด	✓ การสื่อสาร
✓ การใช้ทักษะชีวิต	○ การแก้ปัญหา
	○ การใช้เทคโนโลยี

กิจกรรมที่ ๑ นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๓ - ๔ คน คัดเลือกบทประพันธ์จากนิราศภูเขาทองที่กล่าวถึงสถานที่ต่าง ๆ แล้วจัดทำเป็นฐานการเรียนรู้สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเรียนรู้ร่วมกัน

กิจกรรมที่ ๒ นักเรียนแต่งคำประพันธ์ร้อยกรองเพื่อบันทึกการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ โดยใช้กลวิธีที่หลากหลายตามความถนัด เช่น ใช้ความเปรียบ ใช้คำให้เกิดจินตภาพ โดยศึกษาและสังเกตจากกวีผู้แต่งนิราศภูเขาทอง จากนั้นออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

กิจกรรมที่ ๓ นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๓ - ๔ คน จากนั้นแต่ละกลุ่มร่วมกันศึกษา วิเคราะห์วรรณคดีเรื่องนิราศภูเขาทองในด้านที่สนใจ เช่น วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างในอดีตและปัจจุบัน พร้อมอธิบายเหตุผล จากนั้นออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

หนังสือเพื่อเรียนรู้ในระหว่างสั่งสอนวิชาชีวิตเล่มเดียวกับการเรียนรู้เพื่อใช้

ขั้นประเมิน

การวัดผลตามตัวชี้วัดระหว่างทาง

เครื่องมือ

1. ใบงานการวิเคราะห์วรรณคดี และอธิบายคุณค่าวรรณคดี เรื่อง นิราศภูเขาทอง
2. บทสนทนา คำถาม คำตอบ ระหว่างจัดกิจกรรม

วิธีวัด

1. ตรวจใบงาน โดยเพื่อนตรวจเพื่อนและครูตรวจ
2. สังเกตการทำใบงาน
3. สังเกตการสนทนา ซักถาม แสดงความคิดเห็น

การวัดผลตามตัวชี้วัดปลายทาง

เครื่องมือ

1. แบบทดสอบแบบปรนัยและอัตนัย
2. บทอาขยานตามที่กำหนด

วิธีวัด

1. ตรวจแบบทดสอบ
2. ท่องจำบทอาขยาน
3. ประเมินการนำเสนอนิทรรศการนิราศภูเขาทอง โดยใช้แบบประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

แบบประเมิน

แนวตอบ คำถามพัฒนาการคิด

1. *นิราศภูเขาทองให้ข้อคิดที่น่าสนใจ เช่น การพูด ความไม่เที่ยง การคบคน โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ตามสถานการณ์ที่เหมาะสม เช่น ถึงบางพูดพูดดีเป็นศรีศักดิ์ สอนให้ระวังการใช้คำพูดเพราะมีผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่นสุดที่จะประมาณได้ เมื่อต้องพูดสื่อสารอะไรโดยเฉพาะในประเด็นที่อ่อนไหวควรไตร่ตรองก่อนและระวังคำพูดเสมอ*
2. *ในนิราศภูเขาทองใช้คำเปรียบที่ลึกซึ้งกินใจจะทำให้ผู้อ่านซึมซับสุนทรียภาพในการใช้ภาษา มีผลต่อความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อจรรโลงใจโน้มน้าวใจ ส่วนเรื่องของการใช้คำเพื่อสร้างจินตภาพจะสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับผู้อ่านได้*
3. *คนในอดีตมักตั้งชื่อสถานที่ตามสิ่งที่เห็นแบบเรียบง่าย ตรงไปตรงมา ช่วยให้ผู้คนในสมัยนั้นจดจำได้ง่าย เนื่องจากสิ่งปลูกสร้างยังมีไม่มาก และเป็นวิถีชีวิตที่เข้าถึงผู้คน เช่น ถึงบ้านงิ้วเห็นแต่งิ้วละลิ่วสูง หรือ ถึงบางเดื่อโอ้มะเดื่อเหลือประหลาด จะสังเกตได้ว่าการจดจำชื่อกับสถานที่มีความสัมพันธ์กัน เพราะสถานที่แห่งนั้นผู้คนจะเห็นพืชพันธุ์ที่ขึ้นในบริเวณนั้นเมื่อเดินทางไปถึง*

AKSORN Aksorn Charoen Tat ACT

โครงสร้างการจัดการเรียนรู้หน่วยที่ 3

แผนการจัดการเรียนรู้	จุดประสงค์	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	กระบวนการการเรียนรู้	ประเมิน	สื่อที่ใช้
แผนฯ ที่ 1 สรุปเนื้อหา 3 *ชั่วโมง*	1. เขียนสรุปเกี่ยวกับภูมิหลังของเรื่อง สุภาษิตพระร่วง ได้ถูกต้อง ครบถ้วน (K, S) 2. ตีความความหมายของคำ และสำนวนไทยของเรื่อง สุภาษิตพระร่วง ได้อย่างสมเหตุสมผลในภาษาของตนเอง (S, A) 3. เห็นความสำคัญของการอ่านวรรณคดี เรื่อง สุภาษิตพระร่วง (S, A)	**สมรรถนะที่ 1** ความสามารถในการสื่อสาร **ตัวชี้วัดที่ 1** ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน **พฤติกรรมบ่งชี้** 3. เขียนถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้	กระบวนการความรู้ความเข้าใจ	- ตรวจใบงานที่ 3.1 เรื่อง แผนที่ความคิดสุภาษิตพระร่วง - แบบประเมินการเขียนสรุปเนื้อหา - สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	- หนังสือเรียนภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - ใบงานที่ 3.1 เรื่อง แผนที่ความคิดสุภาษิตพระร่วง
แผนฯ ที่ 2 อธิบายคุณค่า 3 *ชั่วโมง*	1. อธิบายคุณค่าด้านวรรณศิลป์ของวรรณคดี เรื่อง สุภาษิตพระร่วง ได้อย่างถูกต้องตามหลักการ (K, S) 2. อธิบายคุณค่าด้านเนื้อหาของวรรณคดี เรื่อง สุภาษิตพระร่วง ได้พร้อมยกตัวอย่างประกอบ (S, A) 3. นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ข้อคิดที่ได้จากเรื่องอย่างสมเหตุสมผล (K, S, A)	1) **สมรรถนะที่ 1** ความสามารถในการสื่อสาร **ตัวชี้วัดที่ 1** ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน **พฤติกรรมบ่งชี้** 4. เขียนถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดู ด้วยภาษาของตนเองได้ 2) **สมรรถนะที่ 2** ความสามารถในการคิด **ตัวชี้วัดที่ 1** คิดพื้นฐาน (การคิดวิเคราะห์) **พฤติกรรมบ่งชี้** 2. หาความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ของข้อมูลที่พบเห็นในบริบทของการดำเนินชีวิตประจำวัน	กระบวนการความรู้ความเข้าใจ	- ตรวจใบงานที่ 3.2 เรื่อง การวิเคราะห์และอธิบายคุณค่า สุภาษิตพระร่วง - ประเมินการนำเสนอผลงาน - ประเมินชิ้นงานการเขียนเรียงความ - ประเมินสมรรถนะความสามารถในการสื่อสาร - ประเมินสมรรถนะความสามารถในการคิด	- หนังสือเรียนภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - ใบงานที่ 3.2 เรื่อง การวิเคราะห์สุภาษิตพระร่วง

สาระสำคัญสำหรับครู

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 สุภาษิตพระร่วง

หน่วยการเรียนรู้นี้ นักเรียนควรมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับสุภาษิต โดยครูอาจทบทวนความหมายของคำว่า สุภาษิตและคำพังเพย พร้อมยกตัวอย่างให้เห็นความแตกต่าง ดังนี้

เปรียบเทียบสุภาษิตและคำพังเพย

คำพังเพย

ถ้อยคำที่ใช้กล่าวเปรียบเทียบหรือเปรียบเปรยต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่มีจุดมุ่งหมายในการสอนหรือให้แง่คิดเป็นหลัก

สุภาษิต

ถ้อยคำที่มีลักษณะเป็นคติสอนใจ อาจเป็นคำที่เข้าใจได้โดยทันที หรือเป็นคำที่ต้องใช้การตีความ โดยอาศัยบริบทหรือพื้นฐานความเข้าใจที่มาของถ้อยคำ

ตัวอย่าง

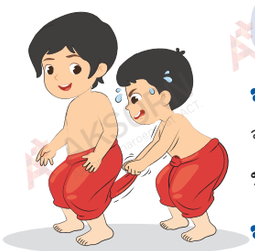

"ชักหน้าไม่ถึงหลัง"

ความหมาย : มีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ชีวิตจึงมีความขัดสนในช่วงหลังของเดือน

ที่มา : การนุ่งโจงกระเบนหากผ้าที่นุ่งมีความยาวไม่พอที่จะม้วนไปสอดถึงกระเบนเหน็บ หรือส่วนด้านหลังของเอว

"ร้อนตับแตก"

ความหมาย : อากาศร้อนมาก

ที่มา : ตับในที่นี้ไม่ใช่อวัยวะในร่างกาย แต่หมายถึงใบจากที่เย็บต่อกันเป็นตับ จะโก่งตัวและแตกจนมีเสียงดังเปรี๊ยะ เมื่อถูกแดดจัด

"งอมพระราม"

ความหมาย : มีความทุกข์ยากลำบาก

ที่มา : รามเกียรติ์ ตอนที่พระรามต้องออกเดินทางรอนแรมในป่าเป็นเวลา 14 ปี เพื่อให้พระพรต พระอนุชาต่างมารดาได้ขึ้นครองราชย์ตามบัญชาของท้าวทศรถ

ตัวอย่าง

"รู้ไว้ใช่ว่า ใส่บ่าแบกหาม"

ความหมาย : การเรียนรู้ไม่ยากลำบากหรือเสียหาย ไม่ใช่การแบกหาม

ที่มา : เมื่อขนย้ายสิ่งของด้วยการแบก มักใช้กระบุงใส่ของแบกไว้บนบ่า

"น้ำขึ้นให้รีบตัก"

ความหมาย : เมื่อมีโอกาสดี ๆ เข้ามา ควรรีบทำ

ที่มา : สมัยก่อนเราใช้น้ำจากแม่น้ำลำคลอง เมื่อถึงเวลาน้ำขึ้น น้ำจะใสสะอาด ต่างจากช่วงน้ำลด น้ำจะแห้งขอดและขุ่น

"ปากเป็นเอก เลขเป็นโท"

ความหมาย : คำพูดของเรานั้นมีความสำคัญมาก บางครั้งสำคัญกว่าวิชาความรู้ที่เรามี

ที่มา : สมัยก่อนการเล่าเรียนเขียนอ่านยังไม่แพร่หลาย คนที่มีความรู้ดีแต่พูดไม่เก่งก็เอาดีได้ยาก

กระบวนการความรู้ ความเข้าใจ

ขั้นนำ

ครูกระตุ้นความสนใจ โดยเล่นเกมแข่งขันต่อข้อความจากตัวอย่างที่ครูกำหนดให้

ตัวอย่าง เข้าเถื่อน...(อย่าลืมพร้า)
ปลูกไมตรีอย่ารู้ร้าง....
(สร้างกุศลอย่ารู้โรย)

เกร็ดแนะครู

ครูอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่า การเรียนการสอนในหน่วยการเรียนรู้นี้ใช้ตัวชี้วัด 2 รูปแบบ ประกอบด้วย

ตัวชี้วัดปลายทาง

มฐ. ท 1.1 ม.1/8 วิเคราะห์คุณค่าที่ได้รับจากการอ่านงานเขียนอย่างหลากหลายเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิต

มฐ. ท 5.1 ม.1/5 ท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจ

ตัวชี้วัดระหว่างทาง

มฐ. ท 5.1 ม.1/1 สรุปเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน

มฐ. ท 5.1 ม.1/2 วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน พร้อมยกเหตุผลประกอบ

มฐ. ท 5.1 ม.1/4 สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่านเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

สุภาษิตพระร่วง

สุภาษิต หมายถึง ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานและมีความหมายเป็นคติสอนใจ สุภาษิตพระร่วงจึงเป็นถ้อยคำ ข้อความสั้นๆ ที่ให้ข้อคิดคติเตือนใจ ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิต

ตัวชี้วัด

- สรุปเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน *(ท ๕.๑ ม.๑/๑)*
- วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านพร้อมยกเหตุผลประกอบ *(ท ๕.๑ ม.๑/๒)*
- อธิบายคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน *(ท ๕.๑ ม.๑/๓)*
- สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่านเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง *(ท ๕.๑ ม.๑/๔)*

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- การวิเคราะห์คุณค่าและข้อคิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม เรื่อง *สุภาษิตพระร่วง*

หน้าที่พลเมืองที่ประกอบด้วยคุณธรรมและมีความรู้ความเข้าใจในประเทศไทย

สื่อ Digital

PowerPoint

ครูใช้คำถามนำสู่บทเรียนจาก PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง สุภาษิตพระร่วง https://www.aksorn.com/qrcode/TMP-PLTM10

เป้าหมาย การเรียนรู้

การศึกษา เรื่อง สุภาษิตพระร่วง มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ นักเรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาวรรณคดีประเภทสุภาษิตคำสอน ลักษณะคำประพันธ์ที่เป็นร่ายสุภาพ สาเหตุของการบันทึกเป็นสำนวนสุภาษิต สามารถวิเคราะห์ลักษณะเด่นในด้านกลวิธีการประพันธ์ที่ใช้คำน้อยแต่กินความมาก การเล่นเสียง เล่นคำ เห็นคุณค่าของวรรณคดีในด้านที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมจากเนื้อเรื่องที่สะท้อนให้เห็นการดำเนินชีวิตของคนในสมัยนั้น และถอดคุณค่าที่เป็นข้อคิดคติสอนใจนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

๑ ความเป็นมา

สุภาษิตพระร่วง หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า บัญญัติพระร่วง เป็นสุภาษิตเก่าแก่ เชื่อกันมาแต่เดิมว่าแต่งขึ้นในสมัยสุโขทัย แต่ทั้งนี้มีปรากฏเป็นหลักฐานว่า ใน พ.ศ. ๒๓๗๙ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จารึกเรื่องสุภาษิตพระร่วงลงบนแผ่นศิลาประดับไว้บนฝาผนังด้านในศาลาหลังเหนือหน้าพระมหาเจดีย์ ภายในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

นอกจากจารึกเรื่องสุภาษิตพระร่วงที่วัดพระเชตุพนฯ แล้ว ยังพบสุภาษิตพระร่วงในสมุดไทย ① อีกหลายฉบับ รวมถึงสมุดไทยดำเรื่อง *บัญฑิตพระร่วง* พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสรวมอยู่กับเรื่อง *กฤษณาสอนน้องคำฉันท์* และ *แม่สอนลูก* เรื่องบัญฑิตพระร่วงนี้มีข้อความคล้ายคลึงสุภาษิตพระร่วงมากและมีเนื้อเรื่องครบถ้วน กรมศิลปากรจึงใช้เป็นเอกสารในการตรวจสอบชำระสุภาษิตพระร่วงจนเป็นฉบับสมบูรณ์

สำหรับสุภาษิตพระร่วงฉบับที่กรมวิชาการกำหนดให้เป็นวรรณคดีที่เสนอให้เลือกเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ นี้ พิมพ์รวมอยู่ในหนังสือประชุมสุภาษิตพระร่วงของสถาบันภาษาไทยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด ๖ สำนวน สำหรับฉบับที่นำมาเป็นแบบเรียนนี้เป็นสุภาษิตพระร่วงสำนวนที่ ๑

สุภาษิตพระร่วง ๖ สำนวน	
๑. ร่ายสุภาษิตพระร่วง	ฉบับจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม พระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส
๒. โคลงประดิษฐ์พระร่วง	ฉบับพระราชนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ
๓. ร่ายสุภาษิตพระร่วง	ฉบับวัดเกาะ สำนวนร่าย
๔. สุภาษิตพระร่วงคำโคลง	ฉบับพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
๕. ร่ายสุภาสิทตัง	ฉบับวัดลาด อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี
๖. กาพย์สุภาษิตพระร่วง	ฉบับวัดเกาะ สำนวนกาพย์

หนังสือนี้เป็นเอกสารของสำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ห้ามนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงธุรกิจ

ขั้นสอน

การสังเกต ตระหนัก

1. ครูชวนนักเรียนดูและสังเกตภาพจารึกที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม แล้วร่วมกันสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

- นักเรียนคิดว่า เหตุใดจึงมีการจารึกสุภาษิตพระร่วงและติดไว้ที่วัดพระเชตุพนฯ เช่นเดียวกับโคลงโลกนิติ

(แนวตอบ *นักเรียนตอบได้หลากหลาย เช่น เพราะเป็นคำสอนแบบศาสนสุภาษิต และมีความสำคัญต่อบ้านเมืองในสมัยนั้น*)

เกร็ดแนะครู

ครูแนะความรู้จากตอนขึ้นต้นและลงท้ายของสุภาษิตพระร่วงที่ระบุไว้ชัดเจนว่า พระร่วงเจ้าเป็นผู้บัญญัติคำสอนนี้ ประกอบกับภาษาที่ปรากฏบางแห่ง มีลักษณะโบราณแบบสุโขทัย จึงเป็นเหตุผลสนับสนุนให้จัดวรรณกรรมเรื่องนี้อยู่ในสมัยสุโขทัย ซึ่งยังไม่มีข้อยุติหรือแก้ไขเป็นอย่างอื่น

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดกล่าวถึงสุภาษิตพระร่วงได้ถูกต้อง

1. โคลงสุภาษิตเก่าแก่สืบมาแต่สมัยธนบุรี
2. ผลงานการประพันธ์จากจินตนาการของสุนทรภู่
3. นิทานสอนใจที่มีเค้าโครงมาจากอรรถกถาชาดก
4. คำสอนที่มีการจารึกลงบนแผ่นศิลาภายในวัดโพธิ์

(วิเคราะห์คำตอบ *สุภาษิตพระร่วงเป็นสุภาษิตเก่าแก่ ไม่สามารถระบุผู้แต่งได้ สืบทอดมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ต่อมาในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จารึกไว้ภายในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) ตอบข้อ 4.*)

นักเรียนควรรู้

① **สมุดไทย** ในที่นี้หมายถึง กระดาษที่ใช้สำหรับจดบันทึก มีลักษณะเป็นแผ่นยาว ประมาณ 70-80 เซนติเมตร มีความกว้าง 15-25 เซนติเมตร ทำจากเปลือกไม้ มักเรียกชื่อตามต้นที่นำมาทำ เช่น สมุดข่อย สมุดกระดาษสา มี 2 สี คือ สีขาวและสีดำ จึงมักเรียกว่า สมุดไทยขาว สมุดไทยดำ

ที่มา : ภาพจากเว็บไซต์องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ

ขั้นสอน

การสังเกต ตระหนัก

2. ครูแนะนำข้อสังเกตในการศึกษาประวัติสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส โดยการสนทนา เล่าเรื่อง หรือร่วมกันสืบค้นเพิ่มเติม
3. ครูทบทวนแนวทางการสรุปความและการวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้คำถาม เช่น
   - การสรุปความมีขั้นตอนอย่างไร

     (แนวตอบ

     1. อ่านกวาดสายตาคร่าว ๆ เพื่อหาประเด็นหลัก

     2. อ่านซ้ำอย่างละเอียดเพื่อทำความเข้าใจ

     3. จดบันทึกเป็นกลุ่มคำสั้น ๆ ในภาษาของตนเอง

     4. สรุปแต่ละส่วนและเรียบเรียงอย่างกระชับ)
   - ข้อควรคำนึงถึงในการวิเคราะห์เนื้อหาคืออะไร

     (แนวตอบ *กำหนดประเด็นต่าง ๆ ที่จะวิเคราะห์ให้ชัดเจน และอ้างอิงเนื้อหาบทประพันธ์ที่กล่าวถึงประกอบการวิเคราะห์)*
4. นักเรียนอ่านประวัติผลงานของบุคคลสำคัญ
5. นักเรียนตอบคำถามประวัติบุคคล เนื้อหาของผลงาน และคุณค่าของผลงาน
6. นักเรียนดูตัวอย่างบทสรุปประวัติบุคคลตัวอย่างผลงาน บทสรุปคุณค่าของผลงานบุคคลตัวอย่าง ตัวอย่างบทวิเคราะห์เนื้อหาของผลงานและคำอธิบายคุณค่าของผลงาน
7. นักเรียนดูตัวอย่างการอ่านงานเขียนและวิเคราะห์คุณค่าของงานเขียนที่เรียบเรียงอย่างกระชับ อ่านเข้าใจง่าย

๒ ประวัติผู้แต่ง

สุภาษิตพระร่วง ไม่ปรากฏนามผู้แต่งแน่นอนและมีหลายฉบับ สำหรับฉบับที่นำมาเป็นแบบเรียนในหนังสือเล่มนี้ได้รับการชำระโดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส เป็นพระราชโอรส พระองค์ที่ ๒๘ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ประสูติเมื่อวันเสาร์ที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๓๓ มีพระนามว่า *พระองค์เจ้าวาสุกรี* ทรงผนวชเป็นภิกษุและประทับจำพรรษาที่วัดพระเชตุพนฯ จนตลอดพระชนมชีพสิริรวมพระชนมายุได้ ๖๓ พรรษา

บทพระนิพนธ์ของพระองค์มีเป็นจำนวนมาก เช่น *ลิลิตตะเลงพ่าย ปฐมสมโพธิกถา โคลงดั้นเรื่องปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ สมุทรโฆษคำฉันท์ตอนปลาย สรรพสิทธิคำฉันท์ตำราฉันท์มาตราพฤติและวรรณพฤติ*

ภาพวาดสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส
ภาพจากกองกลาง สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร

๓ ลักษณะคำประพันธ์

สุภาษิตพระร่วงแต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทร่ายสุภาพ วรรคละ ๕-๘ คำ ร่ายแต่ละวรรคมีการรับส่งสัมผัสอย่างสม่ำเสมอ โดยคำสุดท้ายของวรรคหน้าจะสัมผัสสระกับคำในวรรคต่อไป แต่ไม่มีกำหนดตำแหน่งคำรับสัมผัสที่ตายตัวและจบด้วยโคลงสองสุภาพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ร่ายสุภาพ

ป่างสมเด็จพระร่วงเจ้า เผ้าแผ่นภพสุโขทัย มลักเห็นในอนาคต จึงผายพจนประภาษ เป็นอนุสาสนกถา สอนคณานรชน...

โคลงสองสุภาพ

โดยอรรถอันถ่องถ้วน แถลงเลศเหตุเลือกล้วน
เลิศอ้างทางธรรม แลนา ฯ

หนังสือเล่มนี้อยู่ในระหว่างเพื่อตรวจพิจารณา เนื้อหาอาจมีการปรับปรุงแก้ไข

สื่อ Digital

PowerPoint

ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับลักษณะคำประพันธ์จาก PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง สุภาษิตพระร่วง https://www.aksorn.com/qrcode/TMPPLTM10

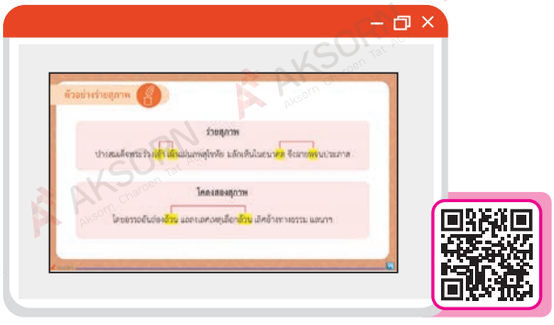

ข้อสอบเน้น การคิด

โดยอรรถอันถ่องถ้วน แถลงเลศเหตุเลือกล้วน เลิศอ้างทางธรรม แลนา

คำในข้อใดเป็นสัมผัสบังคับระหว่างวรรคของโคลงสองสุภาพ

1. ถ่อง-ถ้วน
2. ถ้วน-ล้วน
3. เลือก-ล้วน
4. ล้วน-เลิศ

(วิเคราะห์คำตอบ สัมผัสบังคับระหว่างวรรคของโคลงสองสุภาพมีเพียงแห่งเดียว คือ คำสุดท้ายของวรรคแรกสัมผัสสระกับคำสุดท้ายของวรรคที่สอง ดังนี้ "โดยอรรถอันถ่องถ้วน แถลงเลศเหตุเลือกล้วน" ตอบข้อ 2.)

๔ เนื้อเรื่อง

สุภาษิตพระร่วง

ป่างสมเด็จพระร่วงเจ้า เผ้าแผ่นภพสุโขทัย มลักเห็นในอนาคต จึงผายพจนประภาษ เป็นอนุสาสนกถา สอนคณานรชน ทั่วธราดลพึงเพียร เรียนอำรุงผดุงอาตม์ อย่าเคลื่อนคลาดคลาถ้อย เมื่อน้อยให้เรียนวิชา ให้หาสินเมื่อใหญ่ อย่าใฝ่เอาทรัพย์ท่าน อย่าริร่านแก่ความประพฤติ ตามบูรพระบอบ เอาแต่ชอบเสียผิด อย่าประกอบกิจเป็นพาล อย่าอวดหาญแก่เพื่อน เข้าเถื่อนอย่าลืมพร้า หน้าศึกอย่านอนใจ ไปเรือนท่านอย่านั่งนาน การเรือนตนเร่งคิด อย่านั่งชิดผู้ใหญ่ อย่าใฝ่สูงให้พ้นศักดิ์ ที่รักอย่าดูถูก ปลูกไมตรีอย่ารู้ร้าง สร้างกุศลอย่ารู้โรย อย่าโดยคำคนพลอด เข็นเรือทอดทางถนน เป็นคนอย่าทำใหญ่ ข้าคนไพร่อย่าไฟฟุน คบขุนนางอย่าโหด

โทษตนผิดรำพึง อย่าคะนึงถึงโทษท่าน หว่านพืชจักเอาผล เลี้ยงคนจักกินแรง อย่าขัดแข็งผู้ใหญ่ อย่าใฝ่ตนให้เกิน เดินทางอย่าเดินเปลี่ยว น้ำเชี่ยวอย่าขวางเรือ ที่สุ้ม[๑]เสือจงประหยัด จงเร่งระมัดฟืนไฟ ตนเป็นไทอย่าคบทาส อย่าประมาทท่านผู้ดี มีสินอย่าอวดมั่ง ผู้เฒ่าสั่งจงจำความ ที่ขวากหนามอย่าเสียเกือก ทำรั้วเรือกไว้กันตน คนรักอย่าวางใจ ที่มีภัยพึงหลีกปลีกตนไปโดยด่วน ได้ส่วนอย่ามักมาก อย่ามีปากว่าคน รักตนกว่ารักทรัพย์ อย่าได้รับของเช็ญเห็นงามตาอย่าปอง ของฝากท่านอย่ารับ ที่ทับจงมีไฟ ที่ไปจงมีเพื่อน ทางแถวเถื่อนไคลคลาครูบาสอนอย่าโกรธ โทษตนผิดพึงรู้

สู้เสียสินอย่าเสียศักดิ์ ภักดีอย่าด่วนเคียด อย่าเบียดเสียดแก่มิตร ที่ผิดช่วยเตือนตอบ ที่ชอบช่วยยกยอ อย่าขอของรักมิตร ชอบชิดมักจางจาก พบศัตรูปากปราศรัย ความในอย่าไขเขา อย่ามัวเมาเนืองนิตย์ คิดตรองตรึกทุกเมื่อ พึงผันเผื่อต่อญาติ รู้ที่ขลาดที่หาญ คนพาลอย่าพาลผิด อย่าผูกมิตรไมตรี เมื่อพาทีพึงตอบ จงนบนอบผู้ใหญ่ ช้างไล่แล่นเลี่ยงหลบ สุวานขบอย่าขบตอบ อย่ากอปรจิตริษยา เจรจาตามคดี อย่าปลุกผีกลางคลอง อย่าปองเรียนอาถรรพ์ พลันฉิบหายวายม้วย อย่ายลเยี่ยงถ้วยแตกมิติด จงยลเยี่ยงสัมฤทธิ์แตกมิเสีย ลูกเมียอย่าวางใจ ภายในอย่านำออก ภายนอกอย่านำเข้า อาสาเจ้าจนตัวตาย อาสานายจงพอแรง

[๑] ปัจจุบันสะกดว่า ซุ่ม

ครูสามารถใช้เนื้อหาในระหว่างทดลองใช้ประกอบการสอนได้ก่อนการตีพิมพ์เผยแพร่

ขั้นสอน

วางแผนปฏิบัติ

ระหว่างทาง

1. นักเรียนร่วมกันวางแผน วิเคราะห์คุณค่าวรรณคดีเรื่องสุภาษิตพระร่วง โดยกำหนดประเด็นการอ่านวิเคราะห์คุณค่าวรรณคดี ตามแบบที่เคยปฏิบัติ ประกอบด้วย
   - สรุปประวัติผู้แต่ง เนื้อหาวรรณคดีสุภาษิตพระร่วง คุณค่าของวรรณคดีสุภาษิตพระร่วง
   - วิเคราะห์เนื้อหาสุภาษิตพระร่วง
   - อธิบายคุณค่าของสุภาษิตพระร่วง
2. นักเรียนศึกษาเพิ่มเติม เรื่อง คำศัพท์สำนวนสุภาษิต จากคำอธิบายและตัวอย่างที่ครูแนะนำ
3. นักเรียนวางแผนการทำงานกลุ่ม โดยครูกระตุ้นโดยใช้คำถามนำ
4. ครูแนะนำแหล่งการศึกษาค้นคว้า เช่น จากหนังสือเรียน สื่อวิดิทัศน์

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดที่ไม่ใช่คำสอนเกี่ยวกับการพูด

1. อย่าขุดคนด้วยปาก
2. ยอมิตรเมื่อลับหลัง
3. อย่าริกล่าวคำคด
4. อย่าเบา

(วิเคราะห์คำตอบ ข้อ 1. อย่าขุดคนด้วยปาก หมายความว่า อย่าพูดจาทิ่มแทงให้คนอื่นเสียหาย ข้อ 2. ยอมิตรเมื่อลับหลัง เป็นการพูดถึงมิตรในทางที่ดี แม้ผู้เป็นมิตรจะไม่ได้ยินก็ตาม ข้อ 3. อย่าริกล่าวคำคด หมายถึง อย่าเริ่มโกหก ส่วนข้อ 4. อย่าเบา หมายถึง อย่าหลงเชื่อคนง่าย เรามักจะคุ้นกับสำนวนว่า "อย่าหูเบา" ซึ่งไม่เกี่ยวกับการพูดแต่เกี่ยวกับการฟัง ตอบข้อ 4.)

สื่อ Digital

Audio

ครูให้นักเรียนฝึกอ่านออกเสียงบทประพันธ์จาก คลิปเสียง ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง สุภาษิตพระร่วง https://www.aksorn.com/qrcode/TMAULTM10

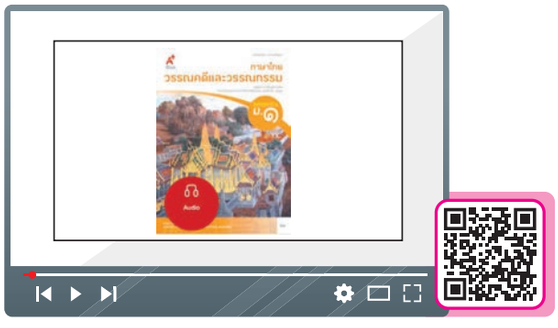

ขั้นสอน

ลงมือปฏิบัติ

1. นักเรียนแบ่งกลุ่มศึกษาเนื้อเรื่อง เช่น อาจบันทึกข้อความที่ไม่เข้าใจ สืบค้นความหมาย หรือสนทนาแลกเปลี่ยนกัน แล้วจดลงในสมุด
2. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปเนื้อหาโดยให้ทำใบงานที่ 3.1 เรื่อง แผนที่ความคิดสุภาษิตพระร่วง

ใบงาน

3. นักเรียนแต่ละกลุ่มผลัดกันนำเสนองานจากใบงานที่ครูมอบหมาย
4. ครูสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่มและให้คำแนะนำ

ของแพงอย่ามักกิน อย่ายินคำคนโลภ โอบอ้อมเอาใจคน อย่ายลเหตุแต่ใกล้ ท่านไท้อย่าหมายโทษ คนโหดให้เอ็นดู ยอครูยอต่อหน้า ยอข้าเมื่อแล้วกิจ ยอมิตรเมื่อลับหลัง ลูกเมียยังอย่าสรรเสริญ เยียวสะเทินจะอดสู อย่าชังครูชังมิตร ผิดอย่าเอาเอาแต่ชอบ นอบตนต่อผู้เฒ่า เข้าออกอย่าวางใจ ระวังระไวหน้าหลัง เยียวผู้ชังจะคอยโทษ อย่ากริ้วโกรธเนืองนิตย์ ผิวผิดปลิดไปร้าง ข้างตนไว้อาวุธ เครื่องสรรพยุทธอย่าวางจิต คิดทุกข์ในสงสาร อย่าทำการที่ผิด คิดขวนขวายที่ชอบ โต้ตอบอย่าเสียคำ คนขำอย่าร่วมรัก พรรคพวกพึงทำนุก ปลุกเอาแรงทั่วตน ยลเยี่ยงไก่นกกระทา พาลูกหลานมากิน

ระบือระบิลอย่าฟังคำ การจะทำอย่าด่วนได้ อย่าใช้คนบังบด ทดแทนคุณท่านเมื่อยากฝากของรักจงพอใจ เฝ้าท้าวไทอย่าทะนง ภักดีจงอย่าเกียจ เจ้าเคียดอย่าเคียดตอบ นอบนบใจใสสุทธิ์ อย่าขุดคนด้วยปาก อย่าถากคนด้วยตา อย่าพาผิดด้วยหู อย่าเลียนครูเตือนด่า อย่าริกล่าวคำคด คนทรยศอย่าเชื่อ อย่าแผ่เผื่อความผิด อย่าผูกมิตรคนจร ท่านสอนอย่าสอนตอบ ความชอบจำใส่ใจ ระวังระไวที่ไปมา เมตตาตอบต่อมิตร คิดแล้วจึงเจรจา อย่านินทาผู้อื่น อย่าตื่นยกยอตน คนจนอย่าดูถูก ปลูกไมตรีทั่วชน ตระกูลตนจงคำนับ อย่าจับลิ้นแก่คน ท่านรักตนจงรักตอบ ท่านนอบตนจงนอบแทน

ความแหนให้ประหยัด เผ่ากษัตริย์เพลิงงู ① อย่าดูถูกว่าน้อย หิ่งห้อยอย่าแช่งไฟ อย่าปองภัยต่อท้าว อย่ามักห้าวพลันแตก อย่าเข้าแบกงาช้าง อย่าออกก้างขุนนาง ปางมีชอบท่านช่วย ปางป่วยท่านชิงชัง ผิจะบังบังจงลับ ผิจะจับจับจงมั่น ผิจะคั้นคั้นจงตาย ผิจะหมายหมายจงแท้ ผิจะแก้แก้จงกระจ่าง อย่ารักห่างกว่าชิด คิดข้างหน้าอย่าเบา อย่าถือเอาตื้นกว่าลึก เมื่อเข้าศึกระวังตน เป็นคนเรียนความรู้ จงยิ่งผู้ผู้มีศักดิ์ อย่ามักง่ายมิดี อย่าตีงูให้แก่กา อย่าตีปลาหน้าไซ อย่าใจเบาจงหนัก อย่าตีสุนัขห้ามเห่า ข้าเก่าร้ายอดเอา อย่ารักเหากว่าผม อย่ารักลมกว่าน้ำ อย่ารักถ้ำกว่าเรือน อย่ารักเดือนกว่าตะวัน สบสิ่งสรรพโอวาท ผู้เป็นปราชญ์พึงสดับ ตรับตริตรองปฏิบัติ โดยอรรถอันถ่องถ้วน แถลงเลศเหตุเลือกล้วน เลิศอ้างทางธรรม แลนา ฯ

ชวนคิด ชวนคุย

นักเรียนเคยได้ยินคำสอนจากสุภาษิตพระร่วงหรือไม่ หากเคยนักเรียนเคยได้ยินมาจากที่ใด

นักเรียนควรรู้

① **เผ่ากษัตริย์เพลิงงู** ในสุภาษิตพระร่วงมักไม่ให้บริบทแวดล้อม แต่นักเรียนสามารถสังเกตคำที่อยู่ร่วมกันในสุภาษิตนั้นๆ คือ กษัตริย์ เพลิง และงู ให้ความหมายที่ควรระมัดระวังตัวอยู่เสมอ อย่าประมาท เช่นว่า อย่าทำให้กษัตริย์ขัดเคือง เพราะทรงมีพระราชอำนาจเด็ดขาด หากทำสิ่งที่ไม่ถูก ไม่ควรจะทำให้ได้รับโทษ อย่าไว้ใจงู เพราะเป็นสัตว์อันตรายแม้จะฝึกดีก็ไม่สามารถทำให้เชื่องได้ และอย่าประมาทฟืนไฟ เพราะเมื่อไฟลุกลามแล้วก็ยากที่จะควบคุมได้

แนวตอบ ชวนคิดชวนคุย

(เคยได้ยินเป็นส่วนน้อย เพราะเป็นถ้อยคำที่ไม่ได้มีใช้ในปัจจุบัน ที่เคยพบเห็น เช่น "ความในอย่านำออก ความนอกอย่านำเข้า" จากสื่อสังคมออนไลน์และบทความที่อ่าน)

กิจกรรม สร้างเสริม

นักเรียนสืบค้นสุภาษิตไทยจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีความหมายเหมือนกับสุภาษิตพระร่วง 2-3 สำนวน แล้วบอกความสำคัญของสุภาษิตนั้น

กิจกรรม ท้าทาย

นักเรียนจำแนกข้อคิดและคติคำสอนในสุภาษิตพระร่วงตามเกณฑ์ต่อไปนี้

- หลักการปฏิบัติตนโดยทั่วไป
- หลักการปฏิบัติต่อผู้ที่สูงกว่า
- หลักการปฏิบัติต่อผู้เสมอกัน
- หลักการปฏิบัติต่อผู้ต่ำกว่า
- หลักการปฏิบัติต่อผู้ที่ตนรัก

๕ คำศัพท์

คำศัพท์	ความหมาย
ของเข็ญ	สิ่งของที่นำความเดือดร้อนมาให้ ของที่มีลับลมคมใน ของไม่สุจริต
เข็นเรือทอดทางถนน	(อย่า) เข็นเรือจอดขวางทางผู้อื่น
คนขำ ①	คนเจ้าเล่ห์ คนที่มีลับลมคมใน
คนพาลอย่าพาลผิด	คนเขาพาลก็อย่าหลงผิดไปกับเขา
คนโหดให้เอ็นดู	ให้สงสารคนที่ยากไร้ คำว่า *โหด* ในที่นี้ หมายถึง ยากไร้
ความแหนให้ประหยัด	สิ่งที่ควรหวงแหนก็ให้ระมัดระวังรักษาให้ดีหรืออาจแปลว่าสิ่งใดเป็นความลับก็ให้รักษาไว้ให้ได้
เคียด	โกรธ
จงยลเยี่ยงสัมฤทธิ์แตกมิเสีย	เป็นการเปรียบเทียบกับสัมฤทธิ์ ซึ่งเมื่อแตกหักแล้ว ก็นำมาหลอมใหม่ให้ดีได้ดังเดิม
เจรจาตามคดี	ให้พูดความจริงหรือพูดตามทางที่ควรพูด
ได้ส่วนอย่ามักมาก	มีความหมายเช่นเดียวกับ *ได้คืบอย่าเอาศอก* หมายความว่า อย่าอยากได้มากกว่าที่ได้มาแล้ว
ตระกูลตนจงคำนับ	ให้ความเคารพและไม่อับอายในชาติกำเนิดของตระกูลตน
โต้ตอบอย่าเสียคำ	พูดสิ่งใดออกไปแล้ว ก็อย่ากลับคำพูด
ที่ชอบ	สิ่งที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
ที่ทับ ①	ที่อยู่อาศัย บ้านเรือน
ที่สุ้มเสือจงประหยัด	ที่ที่เสือแอบซ่อนอยู่ ให้มีความระมัดระวัง
ธราดล	พื้นแผ่นดิน
บูรพระบอบ	แบบแผนแต่ครั้งโบราณ
ปลุกเอาแรง	บำรุงเลี้ยง ให้เขามีแรง
ผิดอย่าเอาเอาแต่ชอบ	อย่าทำในสิ่งที่ผิด ให้ทำในสิ่งที่ชอบธรรม
ผิวผิดปลิดไปร้าง	ถ้าทำความผิด ความผิดนั้นย่อมติดตัวไปตลอด
เผ้าแผ่นภพ	พระเจ้าแผ่นดิน
ไฟฟุน	ปัจจุบันใช้ *ฟืนไฟ* ในที่นี้หมายถึง โมโหกราดเกรี้ยว เป็นฟืนเป็นไฟ
เมื่อยาก	เมื่อ (ท่าน) ลำบาก

กรุงเทพฯ เนื้อหาในระดับวิชาการ เนื้อหาทางวิชาการ

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ความเข้าใจ

1. ครูพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ โดยขออาสาสมัครมาหยิบบัตรสุภาษิต แสดงท่าทางประกอบสำนวนสุภาษิตที่ครูกำหนดให้ ให้เพื่อนในชั้นเรียนทาย และบอกความหมาย เช่น
   - ตีงูให้กากิน
     (แนวตอบ ทำสิ่งที่ตนควรได้ประโยชน์ แต่ผลกลับไปตกแก่ผู้อื่น)
   - ตีปลาหน้าไซ
     (แนวตอบ พูดหรือทำให้กิจการของผู้อื่นซึ่งกำลังดำเนินไปด้วยดีต้องเสียไป)
   - หิ่งห้อยอย่าแข่งไฟ
     (แนวตอบ ผู้ที่มีกำลังน้อยกว่าไม่ควรแข่งกับผู้ที่มีกำลังมากกว่า)

เกร็ดแนะครู

ครูจัดกิจกรรมเกี่ยวกับคำศัพท์เพิ่มเติม โดยการให้นักเรียนค้นหาคำศัพท์ในบทเรียน เริ่มจากครูบอกคำศัพท์มา 1 คำ แล้วให้นักเรียนหาคำศัพท์จากเนื้อเรื่องให้ถูกต้อง จากนั้นให้นักเรียนทุกคน หรือครูอาจสุ่มเฉพาะบางคนมาอธิบายความหมายของคำศัพท์นั้นที่ปรากฏอยู่ในเนื้อเรื่อง นักเรียนจดบันทึกคำศัพท์และความหมายที่ได้จากการทำกิจกรรมค้นหาคำศัพท์ลงในสมุด โดยเรียงตามพจนานุกรมให้ถูกต้อง

ข้อสอบเน้น การคิด

สุภาษิตพระร่วงที่ว่า “ที่สุ้มเสือจงประหยัด” คำว่า “ประหยัด” มีความหมายตรงกับข้อใด

1. สุมนาเป็นคนตระหนี่
2. อรทัยทำอะไรระมัดระวังเสมอ
3. สุพรจะยั้บยั้งเพื่อนไม่ให้ไปเที่ยว
4. กาญจนาใช้จ่ายแต่พอควรแก่ฐานะ

(วิเคราะห์คำตอบ “ที่สุ้มเสือ” ในความหมายตรงอาจหมายถึงที่ที่มีเสืออยู่จริง ๆ หรือความหมายโดยนัยอาจหมายถึง ที่ที่อันตราย ส่วนคำว่า “จงประหยัด” หมายถึง ระมัดระวัง จึงตรงกับข้อที่ว่า “อรทัยทำอะไรระมัดระวังเสมอ” ตอบข้อ 2.)

นักเรียนควรรู้

① **คนขำ** คำว่า ขำไม่ใช่คากิริยา แต่เป็นวิเศษณ์ มีสองความหมาย เช่น คมขำหรืองามขำ มีหน้าตาชวนให้มอง กับอีกความหมายคือ มีเล่ห์เหลี่ยมชั้นเชิง ซึ่งปัจจุบันไม่มีการใช้ในความหมายนี้แล้ว

② **ที่ทับ** คำว่า ทับ หมายถึง สิ่งปลูกสร้างที่ทำไว้สำหรับอยู่อาศัยเป็นการชั่วคราว ประทับ หมายถึง อยู่ เช่น พระตำหนักทับแก้ว (ที่ซึ่งเคยเป็นที่ประทับในฤดูหนาวของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

ขั้นสอน

2. ครูอาจพัฒนาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม โดยใช้บัตรเปล่า ให้นักเรียนเขียนคำและความหมายแยกออกจากกัน แล้วจับคู่คำกับความหมาย เช่น

โต้ตอบอย่าเสียคำ

พูดสิ่งใดออกไปแล้ว ก็อย่ากลับคำพูด

3. ครูให้นักเรียนสืบค้นคำศัพท์ที่เป็นสำนวนหรือใกล้เคียงกับสำนวนในเรื่องสุภาษิตพระร่วง พร้อมบอกความหมาย เช่น

(แนวตอบ เช่น สำนวนว่า "ขุดด้วยปาก ถากด้วยตา" มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวน "อย่าขุดคนด้วยปาก" ในสุภาษิตพระร่วง อย่าขุดคนด้วยปาก หมายความว่า อย่าพูดจาทิ่มแทงคนอื่นให้ได้รับความเสียหาย ขุดด้วยปากถากด้วยตา หมายความว่า แสดงอาการเหยียดหยามทั้งวาจาและสายตา)

คำศัพท์	ความหมาย
ยอครูยอต่อหน้า	ควรชมครูหรือเชิดชูครูเมื่ออยู่ต่อหน้า
ยอข้าเมื่อแล้วกิจ	รู้จักชมข้าทาสเมื่องานเสร็จเขาจะได้มีกำลังใจ หายเหนื่อย
ยอมิตรเมื่อลับหลัง	เป็นการชมอย่างจริงใจ ไม่เสแสร้ง
เยียว ① ผู้ชังจะคอยโทษ	คนที่ไม่ชอบเรา อาจจะคอยหาเรื่องหรือทำร้ายเรา
เยียวสะเทินจะอดสู	ถ้าทำสิ่งใดไม่พอดีหรือไม่ดีพอก็อาจเป็นที่อับอาย
ระบือระบิล	ถ้อยคำเล่าลือ ข่าวลือ
หน้าศึก	ช่วงที่มีศึกสงครามหรือเมื่ออยู่ต่อหน้าข้าศึก
อย่าเกียจ ①	อย่าไม่ซื่อ อย่าคด
อย่าขุดคนด้วยปาก	อย่าพูดจาทิ่มแทงให้คนอื่นเสียหาย
อย่าเข้าแบกงาช้าง	อย่าทำการใดที่เสี่ยงภัยอันตรายและไม่เกิดประโยชน์
อย่าจับลิ้นแก่คน	อย่าจับผิดคำพูดคนอื่น
อย่าใช้คนบังบด	เมื่อใช้เขาทำสิ่งใดแล้ว อย่าปิดบังความดีของเขา หรืออาจแปลว่า อย่าใช้คนที่ทำอะไรไม่โปร่งใส คนที่มีเงื่อนงำ
อย่าด่วนเคียด	อย่าด่วนโกรธ (คนที่ภักดีตน)
อย่าเดินเปลี่ยว	อย่าเดินคนเดียว
อย่าโดยคำคนพลอด	อย่าเชื่อตามคำพูดที่หวานหู
อย่าตีงูให้แก่กา	อย่าทำสิ่งอันไร้ประโยชน์ เพราะอาจเกิดโทษแก่ตน
อย่าตีปลาหน้าไซ	อย่าขัดขวางประโยชน์ที่กำลังจะเกิดขึ้น

บอกเล่าเก้าสิบ ไซ

ไซ

ไซ เป็นเครื่องมือดักสัตว์น้ำ โดยเฉพาะปลาขนาดเล็ก มักใช้งานในแหล่งน้ำที่ไม่ลึก มีหลายรูปทรง เช่น ไซปากแตร ปากไซบานออกเป็นรูปปากแตร ไซสองหน้า มีช่อง ๒ ด้าน แม้ไซจะมีรูปทรงที่ต่างกัน แต่มีลักษณะร่วมกัน คือ สานเป็นทรงกระบอกและทำปากทางเข้าเป็นซี่ไม้เสี้ยมปลายแหลมรูปทรงคล้ายกรวยที่บีบแบน ๆ ทำให้ปลาเข้าได้ แต่ว่ายสวนความคมของปลายไม้ออกมาไม่ได้

สุภาษิตพระร่วงใช้สำนวนอย่าตีปลาหน้าไซโดยเปรียบพฤติกรรมของคนที่ไปตีปลาหน้าไซว่าเป็นการขัดขวางผลประโยชน์ เพราะการตีปลาที่หน้าไซจะทำให้ปลาว่ายหนีไปทางอื่นแทนที่จะว่ายเข้าไปในไซ

หนังสือเล่มนี้อยู่ในระหว่างเพิ่งตรวจพิจารณา เนื้อหาอาจมีการปรับปรุงแก้ไข

นักเรียนควรรู้

① **เยียว** เป็นคำที่มักใช้ในวรรณคดีโบราณ มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า ผิว่า หรือในปัจจุบันใช้คำว่า ถ้า นั่นเอง

② **อย่าเกียจ** คำว่า "เกียจ" ตามประสบการณ์ของนักเรียนอาจเชื่อมไปสู่คำว่า เกียจคร้าน แต่ความหมายที่แท้จริงในสุภาษิตพระร่วง หมายถึง ความซื่อสัตย์ ซึ่งมีคำที่มีความหมายเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะดังกล่าวอยู่จำนวนมากในบทประพันธ์ การศึกษาความหมายของคำจึงมีความสำคัญ

ข้อสอบเน้น การคิด

"...อย่ายลเยี่ยงถ้วยแตกมิติด จงยลเยี่ยงสัมฤทธิ์แตกมิเสีย"

ข้อใดสรุปเนื้อหาจากคำประพันธ์ตอนนี้ได้สมบูรณ์มากที่สุด

1. จงทำตนอย่างถ้วยแตกที่นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป
2. จงอย่าเสียใจมากไปหากทำถ้วยตกจนแตกแล้วต่อคืนไม่ได้
3. จงอย่าทำตนอย่างถ้วยที่แตกแล้วสามารถต่อคืนได้
4. จงกระทำตนอย่างสัมฤทธิ์ที่แตกหักแล้วสามารถนำมาหลอมรวมได้

(วิเคราะห์คำตอบ จากคำประพันธ์ที่ว่า "...อย่ายลเยี่ยงถ้วยแตกมิติด จงยลเยี่ยงสัมฤทธิ์แตกมิเสีย" หมายถึง อย่าเป็นเหมือนถ้วยที่แตกแล้วไม่สามารถต่อกลับดังเดิม แต่จงเป็นอย่างสัมฤทธิ์ที่สามารถหลอมคืนรวมกันดังเดิมได้" ตอบข้อ 4.)

คำศัพท์	ความหมาย
อย่าตีสุนัขห้ามเห่า	อย่าขัดขวางผู้ที่ปฏิบัติตามหน้าที่ อย่าทำสิ่งที่สวนทางกับธรรมชาติ
อย่าเบา	อย่าเชื่อคนง่าย
อย่าปลูกผีกลางคลอง	อย่าทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสถานที่หรืออย่าทำสิ่งที่ไม่สมควร เพราะอาจนำภัยมาสู่ตนเอง
อย่าแผ่เผื่อความผิด	อย่าโยนความผิดหรือความไม่ดีให้แก่คนอื่น
อย่าพาผิดด้วยหู	อย่าด่วนเชื่อสิ่งที่ได้ยิน
อย่ามักห้าวพลันแตก	อย่าแข็งเกินไป จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนเอง
อย่ายลเยี่ยงถ้วยแตกมิติด	อย่าเอาอย่างถ้วย (กระเบื้อง) ซึ่งเมื่อแตกแล้ว ไม่สามารถทำให้กลับคืนดีดังเดิมได้
อย่าริร่านแก่ความ	อย่าใจร้อนหาเรื่องหรืออย่าหาเหตุก่อการวิวาท (ร่าน แปลว่า อยาก)
อย่าเลียนครู	อย่าล้อเลียนครู

พระมหาเจดีย์ ๔ รัชกาล ตั้งอยู่ในวัดพระเชตุพนฯ ① หรือวัดโพธิ์

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความเป็นมาและเนื้อเรื่องสุภาษิตพระร่วง

เกร็ดแนะครู

ครูให้นักเรียนสังเกตภาพพระมหาเจดีย์ 4 รัชกาล (ในหน้า 50) แล้วศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในบริบทที่เกี่ยวข้องกับสุภาษิตพระร่วงด้านการเมืองการปกครองและประเพณีวัฒนธรรมในสมัยสุโขทัย จากนั้นอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ในชั้นเรียน

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดเป็นคำสอนที่นำมาใช้ในการทำงาน

1. อย่าพาผิดด้วยหู
2. อย่าเข้าแบกงาช้าง
3. อย่าโดยคำคนพลอด
4. อย่ายลเยี่ยงถ้วยแตกมิติด

วิเคราะห์คำตอบ อย่าพาผิดด้วยหู คือ อย่าด่วนเชื่อในสิ่งที่ได้ยิน อย่าเข้าแบกงาช้าง คือ อย่าทำการเสี่ยงภัยอันใดโดยไม่เกิดประโยชน์ อย่าโดยคำคนพลอด คือ อย่าเชื่อตามคำพูดที่หวานหู และอย่ายลเยี่ยงถ้วยแตกมิติด คือ อย่าเอาอย่างถ้วยที่เมื่อแตกแล้ว เพราะถ้วยที่แตกแล้วไม่สามารถทำให้ดีได้ดังเดิม ดังนั้น สำนวนที่สอนเกี่ยวกับการทำงาน คือ อย่าเข้าแบกงาช้าง สอนให้ระวังอย่าทำงานที่เสี่ยงภัยโดยไม่เกิดประโยชน์กับตนเองหรือผู้อื่น ตอบข้อ 2.)

นักเรียนควรรู้

① **วัดพระเชตุพนฯ** เป็นศูนย์รวมวิทยาการความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ เช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์ ซึ่งนอกจากจะเก็บจารึกสุภาษิตพระร่วงแล้ว ยังมีวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่น เช่น โคลงโลกนิติ ที่บริเวณศาลาราย จัดอยู่ในหมวดความรู้ด้านวรรณคดีและสุภาษิต

แผนผังภายในวัดพระเชตุพนฯ

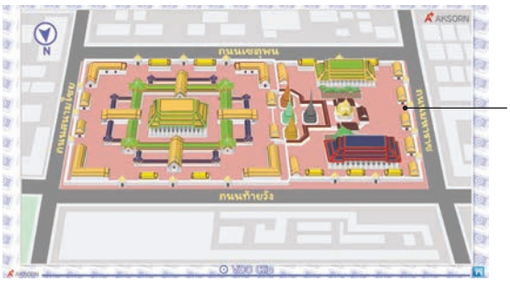

ขั้นประเมิน

การวัดผลตามตัวชี้วัดระหว่างทาง

เครื่องมือ

1. ใบงานที่ 3.1 เรื่อง แผนที่ความคิดสุภาษิตพระร่วง
2. บทสนทนา คำถาม คำตอบ ระหว่างจัดกิจกรรมกลุ่ม

วิธีวัด

1. ตรวจใบงาน โดยเพื่อนตรวจเพื่อน และครูตรวจ
2. สังเกตการทำใบงาน
3. สังเกตการสนทนา ซักถาม แสดงความคิดเห็น

เกร็ดแนะครู

ครูอาจให้นักเรียนบันทึกประสบการณ์การอ่านเกี่ยวกับพระร่วง เรียบเรียง และนำเสนอในรูปแบบที่ถนัด เป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถตรวจสอบความรู้ความเข้าใจ ความสนใจ และสามารถใช้เป็นสื่อภายในชั้นเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บอกเล่าเก้าสิบ **พระร่วง**

พระร่วง[1] สันนิษฐานกันว่าเป็นคำที่ใช้เรียกกษัตริย์สมัยสุโขทัย โดยไม่เจาะจงว่าเป็นพระองค์ใด นอกจากนี้ ยังมีนัยที่แสดงให้เห็นถึงความโบราณเก่าแก่จนไม่สามารถสืบหาที่มาหรือต้นตอที่แท้จริงของเรื่องราวได้ เช่นเดียวกับสุภาษิตพระร่วง ซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนว่าแต่งขึ้นในสมัยใด แต่เชื่อกันมาแต่เดิมว่าอาจแต่งขึ้นในสมัยสุโขทัย และได้มีการคัดลอกสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน จึงมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย อย่างไรก็ตาม คำว่าพระร่วงยังถูกนำไปใช้เป็นชื่อเรียกสิ่งของและสถานที่ต่าง ๆ เช่น

แก้งขี้พระร่วง เป็นไม้ยืนต้น เปลือกสีเทา ก้านใบ และช่อดอกมีขนนุ่ม สั้นใบเป็นรูปไข่แกมรูปใบหอก ดอกมีขนาดเล็กออกเป็นช่อสั้น ๆ ตามง่ามใบ ผลรูปไข่แต่ปลายผลเป็นติ่ง เนื้อไม้มีกลิ่นเหม็นคล้ายกลิ่นอุจจาระ มักนำมาปรุงเป็นยาขับพยาธิไส้เดือนในเด็ก ในทางตำนานเล่าว่า ครั้งหนึ่งพระร่วงประพาสป่า เสด็จไปลงพระบังคน เมื่อแล้วเสร็จทรงหยิบไม้ใกล้ ๆ พระองค์มาทรงชำระแล้วโยนทิ้งไป ไม้นั้นก็เกิดเป็นต้นไม้และขยายพันธุ์มาจนทุกวันนี้

แก้งขี้พระร่วง

ทำนบพระร่วง หรือสรีดภงค์ เป็นทำนบกั้นน้ำหรือเขื่อนตั้งอยู่ตรงบริเวณที่ถูกขนาบด้วยภูเขาสองลูกเป็นรูปก้ามปู คือ เขาพระบาทใหญ่และเขากิ่วอ้ายมา ภูเขาทั้งสองลูกนี้อยู่ในทิวเขาหลวงด้านหลังตัวเมืองสุโขทัยเก่า คนท้องถิ่น ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เรียกร่องรอยคันดินโบราณเพื่อการชลประทานแห่งนี้ว่า ทำนบพระร่วง เนื่องจาก เชื่อกันสืบมาว่ากษัตริย์สุโขทัยพระองค์ใดพระองค์หนึ่งทรงสร้างขึ้น จึงถือว่าเป็นของที่ทำหรือเกิดขึ้นด้วยอิทธิฤทธิ์ของพระร่วง

สรีดภงค์

ข้าวตอกพระร่วง ในทางธรณีวิทยาถือว่าเป็นแร่โลหะชนิดหนึ่งชื่อว่า แร่ไพไรต์ (Pyrite) แต่ในทางตำนาน เชื่อกันว่าเกิดจากวาจาสิทธิ์ของพระร่วงในขณะออกผนวช วันหนึ่งเมื่อฉันภัตตาหารเสร็จ ข้าวที่เหลือก้นบาตรท่านได้โปรยลงบนลานวัดและอธิษฐานว่าขอข้าวนี้กลายเป็นหินและมีอายุยืนนานชั่วลูกชั่วหลาน

หนังสือนี้เป็นสื่อที่ประชาชนพลเมืองพึงสงวนไว้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ทางการค้า

นักเรียนควรรู้

[1] **พระร่วง** คำว่า ร่วง อาจเข้าใจเป็นความหมายที่นักเรียนมีประสบการณ์ เช่น ร่วงหล่น ซึ่งเป็นคำกริยา แต่ความหมายที่แท้จริงของคำนี้ตามบริบทของเรื่องเป็นคำวิเศษณ์ แปลว่า รุ่ง (โรจน์) เป็นคำไทยโบราณ มาจากคำว่า พระร่วงโรจนฤทธิ์ ซึ่งคำต่าง ๆ ที่มีเสียงแตกต่างไปจากคำเดิม เช่นเดียวกับคำว่า ไฟฟุน ที่ปัจจุบันแผลงไปเป็นคำว่า ไฟฟืน ซึ่งสุภาษิตพระร่วง เป็นวรรณคดีที่เหมาะแก่การศึกษาในเรื่องวิวัฒนาการของคำในภาษาไทย ทั้งในเรื่องเสียงและความหมาย

ข้อสอบเน้น การคิด

บุคคลใดนำสุภาษิตที่ว่า “คนโหดให้เอ็นดู” ไปใช้ประโยชน์ได้เหมาะสม

1. สิระพบคนเมาก็รู้สึกสงสารจึงแบ่งค่าขนมให้
2. หยาดฝนรับคนดุเสียงดังมาเป็นผู้จัดการร้านค้า
3. กิ่งฟ้าพบเด็กยากไร้ไม่มีที่พักจึงไปแจ้งมูลนิธิให้มาช่วยเหลือ
4. ดาหวันพบผู้นำหมู่บ้านที่เข้มแข็งจึงชวนปรึกษาเรื่องการลงทุน

(วิเคราะห์คำตอบ สุภาษิตที่ว่า “คนโหดให้เอ็นดู” คนโหด หมายถึง คนยากไร้ เมื่อพบคนยากไร้ให้เห็นใจ สงสาร และช่วยเหลือ จึงสอดคล้องกับพฤติกรรมของกิ่งฟ้าที่ช่วยเหลือเด็กยากไร้ ตอบข้อ 3.)

๖ บทวิเคราะห์

เนื่องจากเนื้อความของสุภาษิตพระร่วง มีที่มาจากการรวบรวมคำสอนหรือสุภาษิตเก่าแก่ตั้งแต่สมัยโบราณเข้าไว้ด้วยกัน จึงไม่มีการเรียงลำดับเนื้อความที่แน่นอน แต่สามารถสรุปได้ว่าเนื้อความหรือคำสอนในสุภาษิตพระร่วง แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะด้วยกัน ได้แก่ คำสอนที่เป็นข้อห้ามและคำสอนที่เป็นคำแนะนำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำสอนที่เป็นข้อห้าม → อย่าใฝ่เอาทรัพย์ท่าน อย่าประกอบกิจเป็นพาล อย่าอวดหาญแก่เพื่อน อย่าชังครูชังมิตร อย่ามีปากว่าคน อย่าขุดคนด้วยปาก อย่าถากคนด้วยตา อย่านั่งชิดผู้ใหญ่ อย่าใฝ่ตนให้เกิน

คำสอนที่เป็นคำแนะนำ → ผิจะบังบังจงลับ ผิจะจับจับจงมั่น ผิจะคั้นคั้นจงตาย ที่มีภัยพึงหลีก โอบอ้อมเอาใจคน คนโหดให้เอ็นดู เมื่อน้อยให้เรียนวิชา ประพฤติตามบูรพระบอบ

๖.๑ คุณค่าด้านเนื้อหา

คำสอนในสุภาษิตพระร่วง เป็นการสอนอย่างกว้าง ๆ ครอบคลุมทั้งคติทางโลกและทางธรรม สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิต จึงทำให้สุภาษิตพระร่วงมีคุณค่าในด้านเนื้อหา ดังนี้

๑) **ข้อคิดและคติทางโลก** สุภาษิตพระร่วงมีเนื้อหามุ่งสอนให้รู้วิธีดำเนินชีวิตและการปฏิบัติในด้านต่าง ๆ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นอย่างเหมาะสม เพื่อความสงบสุขในสังคม เช่น

ความสำคัญของการศึกษาหาความรู้ สุภาษิตพระร่วงมีคำสอนที่สื่อให้เห็นคุณค่าของการศึกษาเล่าเรียน เช่น เมื่อน้อยให้เรียนวิชา เป็นคนเรียนความรู้

ข้อคิดในการทำงาน สุภาษิตพระร่วงมีคำสอนให้ประกอบอาชีพหรือการทำงานที่สุจริตและไม่เกิดโทษ เช่น อย่าประกอบกิจเป็นพาล ให้หาสินเมื่อใหญ่ อย่าทำการที่ผิด คิดขวนขวายที่ชอบ

ความสำคัญของการพูด สุภาษิตพระร่วงมีคำสอนให้รู้กาลเทศะหรือจังหวะเวลาในการพูด รู้จักรับผิดชอบในสิ่งที่พูด รู้จักคิดก่อนพูด และไม่พูดเท็จ เช่น

รู้จังหวะเวลาที่จะพูด → ยอครูยอต่อหน้า ยอข้าเมื่อแล้วกิจ ยอมิตรเมื่อลับหลัง ลูกเมียยังอย่าสรรเสริญ

หนังสือเล่มนี้อยู่ในระหว่างกำลังของสิ่งของสุภาษิตพระร่วง เนื้อหาอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้

ขั้นนำ

1. ครูยกคำสอนหรือคำคมที่ให้คติสอนใจจากบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น
   "ผู้ที่อ่อนแอไม่สามารถให้อภัยใครได้ เพราะการให้อภัยนั้นนับเป็นความเข้มแข็งที่แท้จริง" (มหาตมะคานธี) แล้วให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นโดยใช้คำถาม เช่น
   - คติคำสอนนี้เหมาะสมกับการนำไปใช้ในชีวิตหรือไม่ อย่างไร
     (แนวตอบ *เหมาะสม เพราะการเอาชนะสิ่งใดไม่เท่ากับการเอาชนะใจตนเอง การให้อภัยช่วยให้คลายความเครียดและอารมณ์ในด้านลบ ช่วยฝึกฝนให้จิตใจเข้มแข็ง สามารถเอาชนะใจตนเองได้เมื่อต้องเผชิญสถานการณ์ที่เลวร้ายต่าง ๆ*)
2. ครูอาจให้นักเรียนยกคติประจำใจของนักเรียนมาสนทนาแลกเปลี่ยนกัน

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดเป็นความหมายของสุภาษิตพระร่วงที่ว่า "อย่าเข้าแบกงาช้าง"

1. เพราะงาเป็นของมีค่าไม่ควรนำมาแบกเล่น
2. เพราะงาไม่ใช่ของเล่นที่จะนำมาแบกได้
3. เพราะงาช้างหนักอาจถูกงาทับได้
4. เพราะอาจถูกช้างแทงได้

(วิเคราะห์คำตอบ งาช้างเป็นสิ่งที่มีค่า ทั้งนี้ เพราะเอามายากและเสี่ยงต่อการถูกช้างทำร้าย เสี่ยงต่อการถูกช้างแทง การเข้าแบกงาช้างเป็นการทำโดยไม่คุ้มกับผลประโยชน์ที่จะได้รับ จึงมีคำสอนเตือนว่า "อย่าเข้าแบกงาช้าง" ตามความหมายที่กล่าวว่า อย่าทำอะไรที่เสี่ยงโดยไม่คุ้มค่ากับผลที่จะได้รับ อย่าเอาชีวิตเข้าเสี่ยงเพื่อแลกกับงาช้าง ตอบข้อ 4.)

สื่อ Digital

PowerPoint

ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณค่าด้านเนื้อหา จาก PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง สุภาษิตพระร่วง

ขั้นสอน

การสังเกต ตระหนัก

1. ครูให้นักเรียนสังเกตตัวอย่างการวิเคราะห์คุณค่าด้านเนื้อหาและวรรณศิลป์ของวรรณคดี เรื่อง สุภาษิต พระร่วง
2. ครูใช้คำถามเพื่อชวนนักเรียนคิดวิเคราะห์ เช่น
   - ทำไมเราจึงควรมีทั้งคติในทางโลกและทางธรรม

   (แนวตอบ คติทางโลกเป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นวิถีในการปฏิบัติตนทั่วไป เช่น การศึกษาหาความรู้ การทำงาน การพูดให้ถูกกาลเทศะ ในขณะที่คติทางธรรมเป็นสิ่งที่คอยควบคุมกำกับความคิดและพฤติกรรมของคนในสังคม ให้คิดดี พูดดี และทำดี อันก่อให้เกิดสิ่งที่ดีทั้งต่อผู้ปฏิบัติ ผู้อื่น และสังคม จึงสรุปได้ว่าเราต้องนำคติทางธรรมมาใช้ร่วมกันกับคติทางโลก จึงจะบังเกิดความสุข ความสำเร็จในชีวิต)

วางแผนปฏิบัติ

ระหว่างทาง

1. นักเรียนร่วมกันวางแผนวิเคราะห์คุณค่าด้านเนื้อหาและด้านวรรณศิลป์จากการอ่านวรรณคดี เรื่องสุภาษิตพระร่วง
2. นักเรียนร่วมกันวางแผนการนำข้อคิดจากสุภาษิตพระร่วงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

รับผิดชอบในสิ่งที่พูด	→	โต้ตอบอย่าเสียคำ
คิดก่อนพูด	→	คิดแล้วจึงเจรจา
ไม่จับผิดคำพูดคนอื่น	→	อย่าจับลิ้นแก่คน
ไม่พูดเท็จ	→	อย่าริกล่าวคำคด เจรจาตามคดี

มารยาทในการเข้าสังคม การใช้ชีวิตอยู่ในสังคม ย่อมต้องพบปะกับบุคคลอื่น ๆ อยู่เสมอ จึงต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับโอกาสและบุคคล เช่น ไปเรือนท่านอย่านั่งนาน จงนบนอบผู้ใหญ่

การรู้จักปรับตัวในสังคม เช่น น้ำเชี่ยวอย่าขวางเรือ เข็นเรือทอดทางถนน

การประหยัด เช่น ของแพงอย่ามักกิน

การดำเนินชีวิตครอบครัวให้มีความสุข เช่น การเรือนตนเร่งคิด ความในอย่าไขเขา ภายในอย่านำออก ภายนอกอย่านำเข้า

การให้ความสำคัญของญาติพี่น้องที่มีสายเลือดเดียวกัน ให้มากกว่าคนนอกครอบครัว เช่น อย่ารักห่างกว่าชิด

การรับราชการ มุ่งเน้นสอนผู้ที่ทำงานใกล้ชิดเจ้านาย ต้องเป็นผู้รู้จักระมัดระวังตน รู้จักการเคารพนับถือกันตามลำดับชั้น ดังที่เคยปฏิบัติกันมาแต่อดีต เช่น อย่าออกก้างขุนนาง คบขุนนาง อย่าโหด เฝ้าท้าวไทอย่าทะนง เจ้าเคียดอย่าเคียดตอบ

๒) **ข้อคิดและคติทางธรรม** เป็นคำสอนที่เชื่อมโยงกับหลักศาสนา จริยธรรม และคุณธรรมมีหลายด้าน เช่น

สอนให้มีศีล มีธรรม และมีความเมตตา เช่น อย่าใฝ่เอาทรัพย์ท่าน เมตตาตอบต่อมิตร สร้างกุศลอย่ารู้โรย อย่ากริ้วโกรธเนืองนิตย์

สอนให้มีความโอบอ้อมอารี เช่น ปลูกไมตรีอย่ารู้ร้าง โอบอ้อมเอาใจคน

สอนให้มีความกตัญญูรู้คุณ เช่น อย่าชังครูชังมิตร ครูบาสอนอย่าโกรธ ทดแทนคุณท่านเมื่อยาก อย่าเลียนครูเตือนด่า

สอนให้ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท เช่น เข้าเถื่อนอย่าลืมพร้า (1) เดินทางอย่าเดินเปลี่ยว ที่สุ้มเสือจงประหยัด จงเร่งระมัดฟืนไฟ

สอนให้เป็นผู้รู้ประมาณ เช่น อย่าใฝ่ตนให้เกิน รักตนกว่ารักทรัพย์ อย่าใฝ่สูงให้พ้นศักดิ์

ห้ามจำหน่ายหรือเผยแพร่ในรูปแบบหนังสือการค้า เพื่อการศึกษาเท่านั้น

นักเรียนควรรู้

(1) **เข้าเถื่อนอย่าลืมพร้า** เป็นสุภาษิตเพื่อสื่อความเข้าใจกับคนในสมัยก่อน หมายถึง เข้าป่าเพื่อไปเก็บของป่าอย่าลืมพกมีดติดตัวไปด้วย สอนให้รู้จักรอบคอบ จะทำการสิ่งใดต้องมีการตระเตรียมให้พร้อม เมื่อคราวจำเป็นจะได้หยิบฉวยได้อย่างสะดวก โดยพร้าจะมีลักษณะคล้ายกับมีด

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดเป็นผลลัพธ์ของพฤติกรรม "ยอมิตรเมื่อลับหลัง" ที่สอดคล้องกันมากที่สุด

1. ทำให้ผู้ใหญ่ชื่นชมในความสามารถด้านการทำงาน
2. ทำให้เพื่อนฝูงรักใคร่ มีไมตรีจิตที่ดี และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
3. ทำให้ผู้ใหญ่ไม่พอใจที่ไม่ชื่นชมผู้อาวุโสต่อหน้ามิตรสหายของตน
4. ทำให้มิตรสหายไม่พอใจที่นำเรื่องส่วนตัวไปกล่าวโทษเมื่ออยู่ลับหลัง

(วิเคราะห์คำตอบ พฤติกรรม "ยอมิตรเมื่อลับหลัง" คือ การชมผู้อื่นอย่างจริงใจ ไม่เสแสร้ง ซึ่งเป็นตัวอย่างการพูดที่ทำให้ผู้อื่นประทับใจ และส่งผลให้สอดคล้องกับการที่มีผู้คนรักใคร่เพราะจริงใจต่อผู้อื่น และส่งผลต่อเนื่องให้มีผู้ช่วยเหลือเกื้อกูลอีกด้วย ตอบข้อ 2.)

๖.๒ คุณค่าด้านวรรณศิลป์

สุภาษิตพระร่วงแต่งด้วยร่ายสุภาพที่มีสัมผัสคล้องจอง จดจำง่าย มีความไพเราะ และยังมีประโยชน์ต่อการศึกษาภาษาไทย ด้วยทำให้มีความรู้เรื่องคำศัพท์และสำนวนเก่าที่ใช้กันมาตั้งแต่ครั้งอดีต ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เป็นไปตามกาลเวลา คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของสุภาษิตพระร่วงมีดังต่อไปนี้

๑) **การใช้คำน้อยแต่กินความมาก** เนื่องจากสุภาษิตพระร่วงแต่งด้วยร่ายสุภาพ ซึ่งมีข้อจำกัดเรื่องจำนวนคำ ทำให้ในแต่ละวรรคจำเป็นต้องใช้คำน้อยแต่ให้ได้ใจความมาก ผู้อ่านต้องตีความให้ถูกต้องจึงจะเข้าใจความหมายที่แท้จริง เช่น

> **อย่าปลุกผีกลางคลอง** มีความหมายว่า ไม่ควรรื้อฟื้นเรื่องราวที่ได้ยุติหรือสิ้นสุดลงไปแล้วขึ้นมาใหม่ ในขณะที่การงานกำลังดำเนินไปได้ด้วยดีหรือในระหว่างที่อยู่ในภาวะคับขัน เป็นคำสอนที่เป็นความเปรียบและแสดงให้เห็นถึงความเชื่อของคนในอดีตที่ถือกันว่าเมื่อนำวิญญาณไปถ่วงน้ำ (คลอง) แล้ว ไม่ควรปลุกหรือเรียกวิญญาณนั้นให้ฟื้นขึ้นมาอีก อันเป็นการกระทำที่ไม่มีเหตุผลและไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แต่อย่างใด

> **เผ่ากษัตริย์เพลิงงู อย่าดูถูกว่าน้อย** มีความหมายว่า อย่าได้ประมาทหรือดูหมิ่นใน ๓ สิ่ง คือ ***พระเจ้าแผ่นดิน*** ไม่ควรหมิ่นว่าทรงพระเยาว์ ***ไฟ*** ไม่ควรดูหมิ่นว่าเล็กน้อย ***งู*** ไม่ควรดูหมิ่นว่าตัวเล็ก เพราะ ๓ สิ่งนี้สามารถบันดาลความหายนะและความทุกข์มาให้ได้

๒) **การใช้คำศัพท์คำเดียว** เป็นการนำศัพท์มาใช้เพียงคำเดียวโดด ๆ และแตกต่างจากคำที่ใช้ในปัจจุบันมาก ผู้อ่านต้องพินิจพิจารณา จึงจะเข้าใจความหมายของคำและเนื้อความ

องเร่ง**ระมัด**ฟืนไฟ	ปัจจุบันใช้	ระมัดระวัง
นอบตนต่อผู้เฒ่า	ปัจจุบันใช้	นบนอบ หรือ นอบน้อม
พรรคพวกพึง**ทำนุก**	ปัจจุบันใช้	ทำนุบำรุง หรือ ทะนุบำรุง
มีสินอย่าอวด**มั่ง**	ปัจจุบันใช้	มั่งมี

กรุงศรีอยุธยาเมื่อปีระกาวันพุธ จุลศักราช ๑๑๑๑ เมื่อกรมหลวงอาทิตยวงศ์ สิ้นพระชนม์ ๑๑๑๑ ปีมะเมีย

ขั้นสอน

ลงมือปฏิบัติ

ปลายทาง

1. นักเรียนแบ่งกลุ่มศึกษาค้นคว้าเพื่อวิเคราะห์คุณค่าสุภาษิตพระร่วง
2. ครูมอบหมายให้นักเรียนแต่ละกลุ่มทำใบงานที่ 3.2 เรื่อง การวิเคราะห์สุภาษิตพระร่วง

ใบงาน

3. ครูสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่มและให้คำแนะนำ

เกร็ดแนะครู

ครูแนะแนวทางในการค้นหาข้อมูลจากสื่อการเรียนรู้อย่างเหมาะสม โดยครูอาจจัดกิจกรรมพานักเรียนไปเรียนรู้ที่ห้องสมุด ให้นักเรียนเลือกสืบค้นความรู้ต่าง ๆ จากห้องสมุด แล้วให้นักเรียนบันทึกความรู้ที่ได้ลงสมุด ครูแนะนักเรียนเพิ่มเติมว่าให้นักเรียนระบุแหล่งที่มาของข้อมูลให้ครบถ้วนชัดเจน

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดคือคุณค่าด้านวรรณศิลป์ของสุภาษิตพระร่วง

1. มีการเล่นเสียงสัมผัสคล้องจองในวรรค
2. มีการพรรณนาด้วยภาษาสละสลวย
3. มีการใช้ภาพพจน์อติพจน์
4. มีข้อคิดคำสอน

วิเคราะห์คำตอบ ลักษณะทางวรรณศิลป์ของสุภาษิตพระร่วงมีการใช้คำน้อยแต่กินความมาก ใช้คำไม่เยิ่นเย้อ จึงไม่มีการพรรณนาด้วยภาษาสละสลวยตามข้อ 2. อีกทั้งไม่มีการใช้ภาพพจน์อติพจน์ซึ่งเป็นการกล่าวเกินจริงตามข้อ 3. ส่วนข้อคิดคำสอนในข้อ 4. เป็นสิ่งที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้ ข้อคิดคำสอนไม่ใช่คุณค่าด้านวรรณศิลป์ แต่เป็นคุณค่าด้านเนื้อหา คุณค่าด้านวรรณศิลป์ คือ การเล่นเสียงสัมผัสในวรรคทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร ตอบข้อ 1.)

สื่อ Digital

PowerPoint

ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณค่าด้านวรรณศิลป์ จาก PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง สุภาษิตพระร่วง

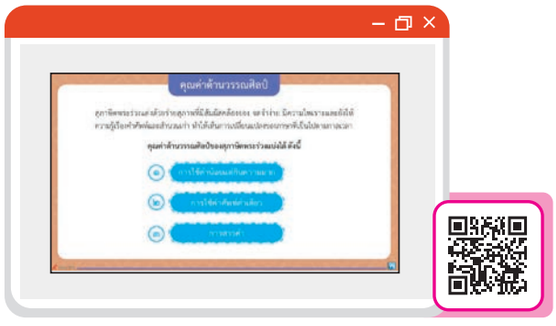

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

1. ครูแนะนำเทคนิควิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการอธิบายคุณค่าวรรณคดีที่ศึกษา
2. นักเรียนนำเสนอผลงานการวิเคราะห์สุภาษิตพระร่วง
3. ครูแนะนำการจดจำ เพื่อนำสุภาษิตพระร่วงไปใช้ในชีวิตจริง (ปลายทาง)
4. ครูทบทวนความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสุภาษิต โดยใช้แบบวัดความรู้ความเข้าใจ
5. ครูจัดกิจกรรมแข่งขันต่อสุภาษิตพระร่วง

๓) **การสรรคำ** (1) สุภาษิตพระร่วง เป็นร่ายที่ใช้ภาษาได้อย่างกระชับตรงไปตรงมา แต่มีสัมผัสคล้องจอง จึงจดจำได้ง่ายและมีความไพเราะ โดยเฉพาะจากการเล่นเสียงและการเล่นคำ ดังนี้

การเล่นเสียง (2) เป็นการเล่นเสียงสัมผัส ทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษรในวรรคเดียวกัน เช่น

สัมผัสอักษร

อย่า**เคลื่อนคลาดคลา**ถอย	เล่นเสียงสัมผัสอักษร	คือ	เคลื่อน-คลาด-คลา
อย่า**กริ้วโกรธเนืองนิตย์**	เล่นเสียงสัมผัสอักษร	คือ	กริ้ว-โกรธเนือง-นิตย์
ช้าง**ไล่แล่นเลี่ยงหลบ**	เล่นเสียงสัมผัสอักษร	คือ	ไล่-แล่น-เลี่ยง-หลบ

สัมผัสสระ

อย่าตี**ปลาหน้า**ไซ	เล่นเสียงสัมผัสสระ	คือ	ปลา-หน้า
อย่ากอปร**จิตริษ**ยา	เล่นเสียงสัมผัสสระ	คือ	จิต-ริษ(ยา)
อย่า**เบียดเสียด**แก่มิตร	เล่นเสียงสัมผัสสระ	คือ	เบียด-เสียด

การเล่นคำ การเล่นคำโดยเฉพาะการซ้ำคำที่ต้นวรรค ภายในวรรค และระหว่างวรรค ช่วยเน้นย้ำความหมายและยังได้ความไพเราะจากเสียงสัมผัสที่คล้องจอง เช่น

ยอครูยอต่อหน้า **ยอ**ข้าเมื่อแล้วกิจ **ยอ**มิตรเมื่อลับหลัง
อย่าถากคนด้วยตา **อย่า**พาผิดด้วยหู **อย่า**เลียนครูเตือนด่า **อย่า**ริกล่าวคำคด
อย่ารักเหากว่าผม **อย่ารัก**ลมกว่าน้ำ **อย่ารัก**ถ้ำกว่าเรือน **อย่ารัก**เดือนกว่าตะวัน
อย่า**ยลเยี่ยง**ถ้วย***แตก***มิติด จง**ยลเยี่ยง**สัมฤทธิ์***แตก***มิเสีย
ท่านรักตนจงรักตอบ **ท่านนอบตนจงนอบ**แทน
รู้ที่ขลาด**ที่**หาญ คน**พาล**อย่า**พาล**ผิด

สุภาษิตพระร่วง แม้จะเป็นวรรณคดีที่มีขนาดสั้น แต่มีคุณค่ามากมาย และให้แนวทางในการปฏิบัติตนที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิต

สรุปสาระสำคัญ ตอนที่ ๕ หน่วยที่ ๓
สุภาษิตพระร่วง

หนังสือเล่มนี้อยู่ในระหว่างแจ้งขอรับรองการเป็นหนังสือเล่มนี้ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนเพื่อการศึกษา

นักเรียนควรรู้

(1) **การสรรคำ** เป็นการเลือกใช้คำเพื่อสื่อความเข้าใจ อารมณ์ ความรู้สึก ประกอบด้วย 4 วิธี คือ การเล่นคำ การเล่นเสียง นาฏการ และคำไวพจน์ ในเรื่องสุภาษิตพระร่วงจะมี 2 วิธี คือ การเล่นเสียงและการเล่นคำ มีการสรรคำที่ดี มีประสิทธิผล ซึ่งไม่เพียงแต่จะมีความถูกต้องชัดเจนตรงเจตนาเท่านั้น แต่ประกอบด้วยความสง่างาม โดยคำ ความคิด และวิธีการแสดงออกผสมผสานกันอย่างกลมกลืน

(2) **การเล่นเสียง** เป็นการเลือกใช้คำที่มีเสียงสัมผัสกัน ได้แก่ การเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ เสียงสระ และเสียงวรรณยุกต์ เป็นการแสดงความสามารถของกวีในการเขียนบทประพันธ์ ซึ่งนอกจากจะต้องมีความไพเราะหรือได้อารมณ์ตามจังหวะที่เหมาะสมแล้ว ยังต้องคำนึงถึงการสื่อความหมายด้วย

ข้อสอบเน้น การคิด

ผิจะบังบังจงลับ ผิจะจับจับจงมั่น
ผิจะคั้นคั้นจงตาย ผิจะหมายหมายจงแท้

ข้อใดไม่ใช่ลักษณะทางวรรณศิลป์ของบทประพันธ์ข้างต้น

1. มีการซ้ำคำทุกวรรค
2. มีการซ้ำคำที่ขึ้นต้นวรรค
3. มีการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ
4. มีการเล่นเสียงสัมผัสระหว่างวรรค

(วิเคราะห์คำตอบ จากบทประพันธ์ ลักษณะทางวรรณศิลป์ เช่น มีการเล่นเสียงสัมผัสระหว่างวรรค คือ ลับ-จับ มั่น-คั้น และตาย-หมาย มีการซ้ำคำว่า "ผิ" ในต้นวรรค มีการซ้ำคำทุกวรรค คือ คำว่า "บังบัง" ในวรรคแรก "จับจับ" ในวรรคที่ 2 "คั้นคั้น" ในวรรคที่ 3 และ "หมายหมาย" ในวรรคที่ 4 ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า สุภาษิตพระร่วงไม่มีการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ ตอบข้อ 3.)

คำถาม พัฒนาการคิด

๑. สุภาษิตพระร่วงสะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นของภาษาไทยอย่างไรบ้าง
๒. คำสอนในสุภาษิตพระร่วงข้อใดที่นักเรียนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในการศึกษาเล่าเรียน จงยกตัวอย่างประกอบ
๓. สุภาษิตพระร่วงสะท้อนสภาพสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง อธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ

กิจกรรม การเรียนรู้เชิงรุก

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

ความสามารถด้าน	
✓ การคิด	✓ การสื่อสาร
✓ การใช้ทักษะชีวิต	○ การแก้ปัญหา
	○ การใช้เทคโนโลยี

กิจกรรมที่ ๑ ให้นักเรียนคัดเลือกสุภาษิต จากเรื่องสุภาษิตพระร่วงที่นักเรียนเห็นว่าสามารถยึดเป็นคติประจำใจได้ จากนั้นทดลองนำมาปฏิบัติ แล้วสรุปผลการปฏิบัติแลกเปลี่ยนกับเพื่อน

กิจกรรมที่ ๒ ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม จากนั้นเลือกดูสื่อ เช่น ภาพยนตร์ มิวสิกวิดีโอ ละคร แล้วเลือกฉากที่มีแนวคิดสอดคล้องกับสุภาษิตพระร่วงมากลุ่มละ ๑ ฉาก จากนั้นออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน และร่วมกันแสดงความคิดเห็น

กิจกรรมที่ ๓ นักเรียนแบ่งกลุ่มตามความเหมาะสม ร่วมกันอภิปรายเพื่อสังเคราะห์คุณค่าของเรื่องสุภาษิตพระร่วง แล้วนำมาเขียนบทละครนั้นในแนวทางที่สร้างสรรค์ จากนั้นออกมาแสดงบทบาทสมมติหน้าชั้นเรียน

กรุงศรีอยุธยาเมื่อปีประสาทองวางผังของวังจักรพรรดิ เนื่องจากอาจเป็นสิ่งมงคลได้

ขั้นสรุป

1. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปการเรียนรู้จากการอ่านวรรณคดี เรื่อง สุภาษิตพระร่วง โดยจัดทำเป็นอินโฟกราฟิก
2. ครูให้นักเรียนแต่ละคนเขียนเรียงความเกี่ยวกับการนำความรู้และข้อคิดจากสุภาษิตพระร่วงไปวิธีในชีวิตประจำวัน

ขั้นประเมิน

การวัดผลตามตัวชี้วัดระหว่างทาง

เครื่องมือ
1. ใบงานที่ 3.2 การวิเคราะห์ สุภาษิตพระร่วง
2. บทสนทนา คำถาม คำตอบ ระหว่างจัดกิจกรรม

วิธีวัด
1. ตรวจใบงานและชิ้นงานเรียงความ โดยเพื่อนตรวจเพื่อน และครูตรวจ
2. สังเกตการทำใบงานและชิ้นงานเรียงความ
3. สังเกตการสนทนา ซักถาม แสดงความคิดเห็น

การวัดผลตามตัวชี้วัดปลายทาง

เครื่องมือ
1. แบบทดสอบแบบปรนัยและอัตนัย
2. บทอาขยานตามที่กำหนด

วิธีวัด
1. ตรวจแบบทดสอบ
2. ท่องจำบทอาขยาน

แนวตอบ คำถามพัฒนาการคิด

1. มีการใช้คำน้อยกินความมาก เช่น อย่าปลูกผีกลางคลอง มีความหมายว่า ไม่ควรรื้อฟื้นเรื่องที่ยุติไปแล้วขึ้นมาใหม่ ในขณะที่การทำงานกำลังดำเนินไปด้วยดี หรือในระหว่างภาวะคับขัน ใช้คำเดียว ต่างจากคำซ้อนที่ใช้ในปัจจุบัน เช่น จงเร่งระมัดฟืนไฟ ปัจจุบันใช้คำว่า ระมัดระวัง นอบตนต่อผู้เฒ่า ปัจจุบันใช้คำว่า นบนอบ หรือนอบน้อม การสรรคำ : เล่นเสียง เช่น อย่าเคลื่อนคลาดคลาถอย (สัมผัสอักษร) อย่าตีปลาหน้าไซ (สัมผัสสระ) การสรรคำ : เล่นคำ โดยการซ้ำคำ เช่น รู้ที่ขลาดที่หาญ คนพาลอย่าพาลผิด

2. สุภาษิตพระร่วงที่เน้นความสำคัญของการศึกษา เช่น เมื่อน้อยให้เรียนวิชา เป็นคนเรียนความรู้ คือ รู้จักหน้าที่ของตนเองคือการเรียน จึงควรสร้างนิสัยให้เป็นผู้ที่ขยันเล่าเรียน และเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ให้เกิดกับตนเอง การขวนขวายที่จะศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่ยังไม่รู้อยู่เสมอ

3. สุภาษิตพระร่วงเป็นวรรณคดีสมัยสุโขทัย ซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตที่อาศัยบริเวณแหล่งน้ำ สังเกตได้จากพาหนะ เช่น น้ำเชี่ยวอย่าขวางเรือ อุปกรณ์หาปลา เช่น อย่าตีปลาหน้าไซ สภาพสังคมแบบเคารพผู้มีพระคุณ เช่น ทดแทนคุณท่านเมื่อยาก ให้ความสำคัญของการศึกษา เช่น เมื่อน้อยให้เรียนวิชา วัฒนธรรมเคารพผู้ใหญ่ ครูอาจารย์ เช่น ผู้เฒ่าสั่งจงจำความ ครูบาสอนอย่าโกรธ ยึดมั่นในคุณความดีและการประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี เช่น อย่าทำการที่ผิด คิดขวนขวายที่ชอบ

โครงสร้างการจัดการเรียนรู้หน่วยที่ 5

แผนการจัดการเรียนรู้	จุดประสงค์	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	กระบวนการการเรียนรู้	ประเมิน	สื่อที่ใช้
แผนฯ ที่ 1 วิเคราะห์เรื่องราว 3 *ชั่วโมง*	1. เขียนสรุปเนื้อหาของเรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา ได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน (K, S) 2. วิเคราะห์เนื้อหาของเรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา ได้อย่างสมเหตุสมผลในภาษาของตนเอง (S, A) 3. เห็นความสำคัญของการอ่านวรรณคดีเรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา (S, A)	**สมรรถนะที่ 1** ความสามารถในการสื่อสาร **ตัวชี้วัดที่ 1** ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน **พฤติกรรมบ่งชี้** 3. เขียนถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้	กระบวนการความรู้ความเข้าใจ	- ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน - ตรวจใบงาน ที่ 5.1 เรื่อง การสรุปเนื้อหา ตอน สมิงพระรามอาสา - แบบประเมินการเขียนสรุปเนื้อหา - สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	- หนังสือเรียนภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - ใบงานที่ 5.1 การสรุปเนื้อหา ตอน สมิงพระรามอาสา
แผนฯ ที่ 2 อธิบายคุณค่า 3 *ชั่วโมง*	1. อธิบายคุณค่าด้านวรรณศิลป์ของวรรณคดีเรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา ได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนตามหลักการ (K, S) 2. อธิบายคุณค่าด้านเนื้อหาของวรรณคดีเรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา ได้อย่างสมเหตุสมผล (S, A) 3. นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ข้อคิดที่ได้จากเรื่องอย่างมีวิจารณญาณ (K, S, A)	1) **สมรรถนะที่ 1** ความสามารถในการสื่อสาร **ตัวชี้วัดที่ 1** ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน **พฤติกรรมบ่งชี้** 3. เขียนถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้ 2) **สมรรถนะที่ 2** ความสามารถในการคิด **ตัวชี้วัดที่ 1** คิดพื้นฐาน (การคิดวิเคราะห์) **พฤติกรรมบ่งชี้** 2. หาความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ของข้อมูลที่พบเห็นในบริบทของการดำเนินชีวิตประจำวัน	กระบวนการความรู้ความเข้าใจ	- ตรวจใบงานที่ 5.2 เรื่องการวิเคราะห์และอธิบายคุณค่า ตอน สมิงพระรามอาสา - ประเมินการนำเสนอผลงาน - ประเมินชิ้นงานการเขียนเรียงความ - ประเมินสมรรถนะความสามารถในการสื่อสาร	- หนังสือเรียนภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม ม.1 - PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 - ใบงานที่ 5.2 เรื่อง การวิเคราะห์และอธิบายคุณค่า ตอน สมิงพระรามอาสา

สาระสำคัญสำหรับครู

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา

ราชาธิราช เป็นวรรณคดีที่แปลมาจากพงศาวดารมอญ ซึ่งปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของประเทศพม่า มีพื้นที่ติดกับจังหวัดกาญจนบุรี ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา ที่นำมาให้นักเรียนศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในราชาธิราช ตอนที่ 2 พระเจ้าราชาธิราช จากทั้งหมด 3 ตอน ซึ่งมีเรื่องราว ดังนี้

จากพงศาวดารมอญสู่ราชาธิราช

ตอนที่ 1 พระเจ้าฟ้ารั่ว ราว พ.ศ. 1368-1850

กษัตริย์พุกามสร้างเมืองเมาะตะมะขึ้นในป่า | แล้วแต่งตั้งเจ้าเมืองมาปกครอง | กำเนิดมะกะโท ลูกพ่อค้าเกาะวาน | มะกะโทคุมบริวารมาค้าขายเมื่อเติบใหญ่ | กษัตริย์สุโขทัยทรงเอ็นดูชุบเลี้ยง

แต่กลับลอบเป็นชู้กับพระธิดาแล้วพาหนี | ชาวเกาะวานมาสมัครใจขอเป็นพวก | เจ้าเมืองเมาะตะมะทรงคิดระแวง | แต่ถูกมะกะโทซ้อนกลสังหาร | แล้วมะกะโทก็ได้ขึ้นครองเมืองแทน

ตอนที่ 2 พระเจ้าราชาธิราช ราว พ.ศ. 1911-1965

กษัตริย์เมืองพะโค มีโอรสธิดาต่างมารดา | เสด็จป้าคบชู้จะฆ่าหลานชิงบัลลังก์ หลานจึงหนีไป | แล้วกลับมาชิงบัลลังก์หลังเสด็จพ่อสวรรคต | เมื่อได้ขึ้นครองราชย์ก็เปลี่ยนชื่อเมืองใหม่ | พม่าทำศึกกับมอญเนิ่นนานแต่ไม่ชนะ

พม่าจับทหารเอกของมอญมาเป็นเชลยได้ | กรุงจีนยกกองทัพมาหมายบุกพม่า | สมิงพระรามอาสาออกศึกแทน | จนชนะศึก ได้ยศและอภิเษกกับพระธิดา | สมิงพระรามหนีกลับหงสาวดี

ตอนที่ 3 พระเจ้าหงสาวดีมหาปิฎกธรา ราว พ.ศ. 1966-2035

กษัตริย์หญิงของมอญเสด็จไปนมัสการพระเกศธาตุ | กษัตริย์พม่าให้ทหารไปลอบจับตัวมา | แล้วแต่งตั้งขึ้นเป็นอัครมเหสี | สามเณรช่วยพาหนีกลับหงสาวดี | กษัตริย์ยกบัลลังก์ให้สามเณรปกครอง

ที่มาของข้อมูล : เว็บไซต์นามานุกรมวรรณคดีไทย https://www.sac.or.th/databases/thailitdir/detail.php?meta_id=199

กระบวนการความรู้ ความเข้าใจ

ขั้นนำ

ครูกระตุ้นความสนใจโดยให้นักเรียนดูภาพหน้าหน่วยการเรียนรู้ภาพต่าง ๆ หรือวีดิทัศน์สั้น ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องราชาธิราช เพื่อชวนนักเรียนสนทนาเกี่ยวกับประสบการณ์การอ่านหรือรับชม โดยถามคำถามเกี่ยวกับสถานที่ ช่วงเวลา ตัวละคร หรือให้นักเรียนบอกเล่าสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง เช่น

- นักเรียนคิดว่า เรื่องราชาธิราชเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร

  (แนวตอบ นักเรียนตอบได้หลากหลาย เช่น เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับการทำสงคราม เกี่ยวกับวีรบุรุษ ผู้ชนะสงคราม)

เกร็ดแนะครู

ครูอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่า การเรียนการสอนในหน่วยการเรียนรู้นี้ ใช้ตัวชี้วัด 2 รูปแบบ ประกอบด้วย

ตัวชี้วัดปลายทาง

มฐ.ท 1.1 ม.1/8 วิเคราะห์คุณค่าจากการอ่านงานเขียนอย่างหลากหลาย เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาชีวิต

ตัวชี้วัดระหว่างทาง

มฐ.ท 5.1 ม.1/1 สรุปเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน

มฐ.ท 5.1 ม.1/2 วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านพร้อมยกเหตุผลประกอบ

มฐ.ท.5.1 ม.1/3 อธิบายคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน

มฐ.ท 5.1 ม.1/4 สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่านเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา

ราชาธิราช เป็นเรื่องแปลจากพงศาวดารมอญ ซึ่งเชื่อถือกันสืบมาว่าเขียนขึ้นจากเรื่องจริงเกี่ยวกับบุคคลในประวัติศาสตร์ เป็นวรรณคดีร้อยแก้วที่มีสำนวนโวหารคมคาย ไพเราะ เนื้อเรื่องชวนติดตาม และมีข้อคิดเป็นคติเตือนใจ ตลอดจนปลูกฝังให้มีความรักชาติและภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ตัวชี้วัด

- สรุปเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน *(ท ๕.๑ ม.๑/๑)*
- วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านพร้อมยกเหตุผลประกอบ *(ท ๕.๑ ม.๑/๒)*
- อธิบายคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน *(ท ๕.๑ ม.๑/๓)*
- สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่านเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง *(ท ๕.๑ ม.๑/๔)*

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- การวิเคราะห์คุณค่าและข้อคิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม เรื่อง *ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา*

หนังสือเรียนเล่มนี้ประกอบด้วยตัวชี้วัดระหว่างทาง (เรียงตามลำดับปีงบประมาณ)

สื่อ Digital

PowerPoint

ครูใช้คำถามนำสู่บทเรียนจาก PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา https://www.aksorn.com/qrcode/TMPPLTM10

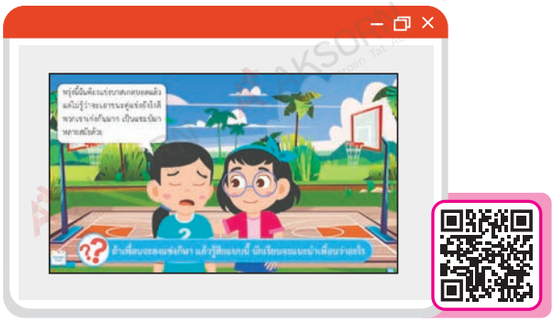

เป้าหมายการเรียนรู้

การศึกษา เรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ นักเรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาวรรณคดีประเภทประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างพม่า มอญ และจีน สาเหตุที่มาของการแปลวรรณคดีจากพงศาวดารมอญเป็นภาษาไทยเพื่อให้คนไทยได้ศึกษา สามารถวิเคราะห์ลักษณะเด่นในด้านกลวิธีการประพันธ์วรรณคดีร้อยแก้วที่ใช้โวหารตลอดทั้งเรื่อง เล็งเห็นคุณค่าของจริยธรรมที่ปรากฏอย่างเด่นชัด เช่น การรักษาสัจจะ ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

๑ ความเป็นมา

ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสาเป็นหนังสือที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาพระคลัง (หน) พระยาอินทรอัคคราช พระภิรมย์รัศมีและพระศรีภูริปรีชาช่วยกันแปลและเรียบเรียงขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๘ *"ด้วยพระราชหฤทัยประสงค์จะให้เป็นหิตานุหิตประโยชน์แก่พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้น้อยผู้ใหญ่ในฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือน จะได้สดับจำไว้เป็นคติบำรุงสติปัญญาไปภายหน้า"*

ราชาธิราชมีเนื้อหาสาระและส่วนประกอบปลีกย่อยมาจากมหายุทธสงครามในพระราชพงศาวดารรามัญ (มอญ) แปลจากภาษารามัญเป็นภาษาสยาม นิยมอ่านเพื่อเป็นความรู้ด้านกลอุบายทางการเมือง เห็นถึงวิสัยของมนุษย์ เรื่องราวทางศีลธรรม และการใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหา

๒ ประวัติผู้แต่ง

เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เกิดในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศสมัยอยุธยาตอนปลาย และถึงแก่อสัญกรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๘ ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้รับราชการมีบรรดาศักดิ์เป็น**หลวงสรวิชิต** นายด่านเมืองอุทัยธานี ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้เลื่อนเป็น**พระยาพิพัฒนโกษา** และ**เจ้าพระยาพระคลัง**

เจ้าพระยาพระคลัง (หน) มีความสามารถในการประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ผลงานที่สำคัญ ได้แก่ *ลิลิตเพชรมงกุฎ อิเหนาคำฉันท์ ราชาธิราช สามก๊ก*(1) *กากีคำกลอน ลิลิตพยุหยาตราเพชรพวง ลิลิตศรีวิชัยชาดก กลอนและร่ายจารึกเรื่องสร้างภูเขาที่วัดราชคฤห์ ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมารและกัณฑ์มัทรี สมบัติอมรินทร์คำกลอน*

๓ ลักษณะคำประพันธ์

ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา แปลและเรียบเรียงเป็น**ร้อยแก้ว** ใช้ประโยคที่มีขนาดสั้นยาวได้จังหวะ มีคารมคมคาย ใช้โวหารต่าง ๆ ได้อย่างจับใจ และมีกลวิธีในการดำเนินเรื่องแบบเรื่องเล่าลักษณะคล้ายนิทาน

ขั้นสอน

การสังเกต ตระหนัก

1. ครูชวนนักเรียนสังเกตเกี่ยวกับภูมิหลังวรรณคดีในหัวข้อความเป็นมา ประวัติผู้แต่ง และลักษณะคำประพันธ์ จากนั้นชวนนักเรียนคิดโดยใช้คำถาม เช่น
   - เหตุใดจึงมีการแปลวรรณคดีเรื่อง ราชาธิราช ในสมัยนั้น
     (แนวตอบ เพื่อบำรุงขวัญและกำลังใจของราษฎรที่ผ่านเหตุการณ์สงครามเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2)
   - ราชาธิราช ตอน สมิงพระราชอาสา มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์อย่างไร
     (แนวตอบ เป็นการบันทึกเรื่องราวการทำศึกสงครามระหว่างชนชาติที่มีอาณาบริเวณใกล้กัน ช่วยให้ชนรุ่นหลังได้เรียนรู้เรื่องราวในอดีตเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติมอญ พม่า และจีน)

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดปรากฏการใช้สำนวนเปรียบเทียบที่โดดเด่น

1. "เรากลัวแต่ทหารเทพยดาที่เหาะได้ ซึ่งกามะนีกับเราก็เป็นมนุษย์เดินดินเหมือนกันเราหากลัวไม่"
2. "ทรงพระดำริระลึกขึ้นมาได้ว่า สมิงพระรามนี้ขี่ช้างม้าสันทัดดี ฝีมือเข้มแข็งแกล้วกล้าในการสงครามหาผู้เสมอตัวยาก"
3. "พระเจ้ากรุงจีนยกมาครั้งนั้น อุปมาดังฝนตกห่าใหญ่ตกลงน้ำนองท่วมป่าไหลเชี่ยวมาเมื่อวสันตฤดูนั้น"
4. "...ลูกม้านั้นรูปงาม ประกอบด้วยลักษณะดีต้องอย่าง สมเป็นม้าสำหรับรบศึกจึงเอามือต้องหลังดู ม้านั้นมิได้อ่อนหลังทรุดลง ดุจม้าทั้งปวงที่เลือกมาแต่หนหลัง"

(วิเคราะห์คำตอบ "อุปมาดังฝนตกห่าใหญ่..." เปรียบข้าศึกที่ยกมาว่ามากมายราวกับฝนที่ตกหนัก ตอบข้อ 3.)

นักเรียนควรรู้

(1) **สามก๊ก** จัดเป็นวรรณกรรมเพชรน้ำเอกของโลก เป็นมรดกทางปัญญาของจีนซึ่งเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง มีการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ มากกว่า 10 ภาษา สามก๊กมีเนื้อเรื่องคล้ายกับเรื่องราชาธิราชที่ให้ความรู้เรื่องกลอุบายทางการเมืองและการสงคราม

ขั้นสอน

การสังเกต ตระหนัก

2. ครูให้นักเรียนสังเกตจุดที่สำคัญขณะที่นักเรียนอ่านเรื่องย่อ เช่น คำสำคัญ โดยให้นักเรียนช่วยกันบอกความหมายของคำ เช่น
   - หาบสองบ่าอาสาสองเจ้า

     (แนวตอบ *ตามความหมายที่สมิงพระรามต้องการจะสื่อ คือ ไม่ต้องการเป็นข้ารับใช้ของนายที่เป็นเจ้าเมืองคู่อริกัน คือ เมืองหงสาวดีของมอญ และเมืองอังวะของพม่า*)
3. ครูชวนนักเรียนช่วยกันเล่าเหตุการณ์สำคัญเป็นช่วง ๆ โดยสังเขป เกี่ยวกับเรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา หลังจากอ่านเรื่องย่อจบ

   (แนวตอบ
   - *พระเจ้ากรุงต้าฉิงแห่งจีน ยกทัพมาล้อมกรุงรัตนบุระอังวะ ให้พระเจ้ามณเฑียรทองส่งทหารออกมาขี่ม้ารำทวนต่อสู้กันตัวต่อตัวกับทหารเอกของพระเจ้ากรุงจีน ถ้าแพ้ต้องยกเมืองให้ฝ่ายจีน แต่ถ้าเอาชนะได้ฝ่ายจีนจะยกทัพกลับ*
   - *พระเจ้ากรุงอังวะประกาศหาผู้ที่จะอาสาออกไปรบ*
   - *สมิงพระรามคิดตรึกตรองว่า หากจีนชนะศึกครั้งนี้จีนคงยกทัพไปตีเมืองหงสาวดีของตนต่อ จึงอาสาออกรบสู้ศึกและขอพระราชทานม้าฝีเท้าดีนำม้าออกไปฝึกหัด*
   - *กามะนีมีความชำนาญด้านการรบเพลงทวนและยังสวมหุ้มเกราะไว้แน่นหนา*
   - *สมิงพระรามใช้อุบายให้แต่ละฝ่ายแสดงท่ารำเพื่อสังเกตจุดอ่อน แล้วทำทีว่าสู้ไม่ได้ขี่ม้าหนี ให้ม้าของกามะนีตามจนอ่อนแรง เมื่อได้ทีก็สอดทวนแทงตัดศีรษะของกามะนีมาถวายพระเจ้ามณเฑียรทอง*
   - *พระเจ้ากรุงจีนจึงยกทัพกลับตามสัญญา*
   - *พระเจ้ามณเฑียรทองพระราชทานตำแหน่งมหาอุปราชและพระราชธิดาให้เป็นรางวัล*)

๔ เรื่องย่อ

พระเจ้ากรุงต้าฉิงแห่งเมืองจีนยกทัพมาล้อมกรุงอังวะ ต้องการให้พระเจ้ามณเฑียรทองออกไปถวายบังคมและขอให้ส่งทหารออกมาขี่ม้ารำทวนต่อสู้กันตัวต่อตัวกับกามะนีทหารเอกของเมืองจีน ถ้าฝ่ายกรุงรัตนบุระอังวะแพ้ต้องยกเมืองให้ฝ่ายจีน แต่ถ้าฝ่ายจีนแพ้ก็จะยกทัพกลับทันที

พระเจ้ามณเฑียรทองประกาศหาผู้ที่จะอาสาออกไปรบกับกามะนี ถ้าสามารถรบชนะจีนจะโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นพระมหาอุปราชและแบ่งสมบัติให้กึ่งหนึ่ง

ฝ่ายสมิงพระรามที่ถูกจับเป็นเชลยเมืองอังวะทราบข่าวก็คิดตรึกตรองว่า หากจีนชนะศึกครั้งนี้จีนคงจะยกทัพไปตีเมืองหงสาวดีของตนต่อเป็นแน่ ควรคิดป้องกันไว้ก่อนจึงอาสาออกรบ แม้แรก ๆ จะเกรงว่าการอาสาออกรบครั้งนี้จะเป็นการ *หาบสองบ่าอาสาสองเจ้า* ก็ตาม โดยขอพระราชทานม้าฝีเท้าดีตัวหนึ่งและได้เลือกม้าของหญิงม่าย ซึ่งมีลักษณะดีทุกประการ สมิงพระรามนำม้าออกไปฝึกหัดให้รู้จักทำนองจนคล่องแคล่วสันทัดขึ้น พร้อมทั้งทูลขอขอเหล็กและตะกรวยผูกข้างม้า

ในระหว่างการรบ สมิงพระรามเห็นว่ากามะนีมีความชำนาญด้านการรบเพลงทวนมากและยังสวมเกราะไว้แน่นหนา สมิงพระรามจึงใช้อุบายให้แต่ละฝ่ายแสดงท่ารำให้อีกฝ่ายรำตามก่อนที่จะต่อสู้กัน ทั้งนี้เพื่อจะคอยหาช่องทางที่จะแทงทวนให้ถูกตัวกามะนี

เมื่อสมิงพระรามได้หลอกล่อให้กามะนีรำตามในท่าต่าง ๆ สมิงพระรามเห็นช่องใต้รักแร้กับบริเวณเกราะช้อนท้ายหมวกเปิดออกได้ สมิงพระรามจึงหยุดรำและให้ต่อสู้กันโดยทำทีว่าสู้ไม่ได้ จากนั้นจึงขับม้าหนีให้ม้าของกามะนีเหนื่อยเมื่อได้ทีก็สอดทวนแทงซอกใต้รักแร้แล้วฟันย้อนกลับเกราะตัดศีรษะของกามะนีขาดและเอาขอเหล็กสับใส่ตะกรวยโดยไม่ให้ศีรษะตกดิน นำมาถวายพระเจ้ามณเฑียรทอง

เมื่อฝ่ายจีนแพ้ พระเจ้ากรุงจีนสั่งให้ยกทัพกลับตามสัญญา พระเจ้ามณเฑียรทองพระราชทานตำแหน่งพระมหาอุปราชและพระราชธิดาให้เป็นบาทบริจาริกาแก่สมิงพระรามตามที่ได้รับสั่งไว้

สถาปัตยกรรมบริเวณเมืองเก่าอังวะ ปัจจุบันอยู่ในเขตภาคมัณฑะเลย์ ประเทศเมียนมาร์

สื่อ Digital

PowerPoint

ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับ เรื่องย่อและตัวละคร จาก PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ 5 เรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา https://www.aksorn.com/qrcode/TMPPLTM10

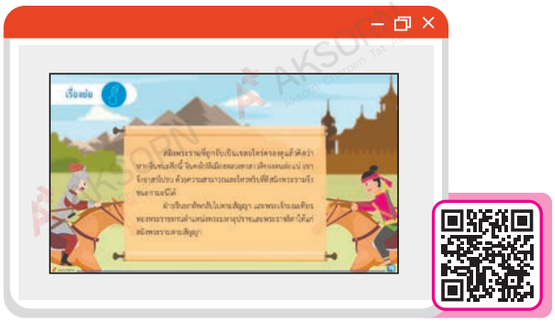

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดกล่าวถึงราชาธิราชได้ถูกต้อง

1. เป็นเรื่องที่มีเค้าโครงมาจากปัญญาสชาดก
2. เป็นเรื่องแปลจากพงศาวดารจีนเป็นภาษาสยาม
3. เป็นเรื่องแปลและเรียบเรียงขึ้นเป็นแบบร้อยแก้ว
4. เป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

(วิเคราะห์คำตอบ *ราชาธิราชตอนที่นำมาศึกษามีเค้าโครงมาจากพงศาวดารมอญที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้กวีแปลแต่งและเรียบเรียงขึ้นเป็นร้อยแก้ว ตอบข้อ 3.*)

๕ เนื้อเรื่อง

ราชาธิราช
ตอน สมิงพระรามอาสา

ฝ่ายพระเจ้ากรุงต้าฉิง ซึ่งเสวยราชสมบัติอยู่ในกรุงจีนนั้น มีทหารเอกคนหนึ่งชื่อกามะนี มีฝีมือขี่ม้าแทงทวนสันทัดดีหาผู้เสมอมิได้ จีนทั้งปวงก็สรรเสริญว่า กามะนีมิใช่มนุษย์ดุจเทพยดาก็ว่าได้

อยู่มาวันหนึ่งพระเจ้ากรุงจีนเสด็จออก ตรัสปรึกษาด้วยเสนาบดีมนตรีมุขทั้งปวงว่า ทำไฉนเราจะได้เห็นทหารขี่ม้าสู้กันกับกามะนีตัวต่อตัว ดูเล่นให้เป็นขวัญตาสักครั้งหนึ่ง กษัตริย์กรุงใดยังจะมีทแกล้วทหารที่สามารถจะสู้กามะนีได้แต่พอชมเล่นเป็นที่เจริญตาได้บ้าง

เสนาบดีทั้งปวงจึงกราบทูลว่า กษัตริย์ที่จะมีทแกล้วทหารขี่ม้าสันทัดนั้นมีอยู่แต่กรุงรัตนบุระอังวะกับกรุงหงสาวดี กษัตริย์ทั้งสองพระองค์นี้ย่อมทำสงครามแก่กันอยู่มิได้ขาด

พระเจ้ากรุงจีนได้ทรงฟังก็มีพระทัยยินดีนัก จึงสั่งให้จัดพลพยุหเสนาทั้งปวงเป็นอันมากจะนับประมาณมิได้ ครั้นได้ศุภฤกษ์แล้วพระองค์ก็เสด็จทรงม้าพระที่นั่ง ยกทัพบกมายังกรุงรัตนบุระอังวะ พระเจ้ากรุงจีนยกมาครั้งนั้นอุปมาดังฝนตกห่าใหญ่ตกลงน้ำนองท่วมป่าไหลเชี่ยวมาเมื่อวสันตฤดูนั้น หาสิ่งใดจะต้านทานมิได้ ① ครั้นเสด็จดำเนินกองทัพมาถึงกรุงรัตนบุระอังวะ ทอดพระเนตรเห็นกำแพงเมืองถนัดก็ให้ตั้งทัพมั่นลง

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้แจ้งว่า ทัพจีนยกมามากเหลือกำลังก็มิให้ออกรบสู้ต้านทาน ให้แต่รักษาพระนครมั่นไว้เป็นสามารถ

ฝ่ายพระเจ้ากรุงจีนจึงให้มีพระราชกำหนดประกาศแก่ทหารทั้งปวงว่า ถ้าผู้ใดไม่มีอาวุธสู้รบอย่าได้ทำอันตรายเป็นอันขาด ถ้าผู้ใดมิฟังจะให้ตัดศีรษะเสียบเสีย ครั้นพระเจ้ากรุงจีนให้ตั้งค่ายมั่นลงแล้วก็ให้แต่งพระราชสาส์นฉบับหนึ่ง แล้วให้จัดแพรลายมังกร② ร้อยม้วน แพรลายทองร้อยม้วนกับเครื่องยศประดับหยกอย่างกษัตริย์สำรับหนึ่งให้ขุนนางในตำแหน่งฝ่ายพลเรือนชื่อโจเปียวพูดภาษาพม่าได้ กับไพร่พอสมควร เชิญพระราชสาส์นกับเครื่องราชบรรณาการเข้ามาถวายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

โจเปียวก็ถวายบังคมลา ถือพระราชสาส์นคุมเครื่องราชบรรณาการมากับด้วยไพร่ จึงเรียกทหารผู้รักษาหน้าที่ให้เปิดประตูเมืองรับ นายทัพนายกองได้แจ้ง ดังนั้น ก็เข้ากราบบังคมทูลพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง จึงโปรดให้รับผู้ถือพระราชสาส์นเข้ามา โจเปียวก็เข้ามากราบถวายบังคมหน้าพระที่นั่ง ถวายพระราชสาส์นกับเครื่องราชบรรณาการพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงรับสั่งให้ล่ามเจ้าพนักงานเข้ามาแปลพระราชสาส์น ล่ามแลแล้วจึงตรัสสั่งให้อาลักษณ์อ่าน ในพระราชสาส์นนั้นว่า

ขั้นสอน

วางแผนปฏิบัติ

1. ครูและนักเรียนร่วมกันวางแผนการศึกษาเนื้อเรื่องตามที่ได้อ่านเรื่องย่อ แล้วแบ่งกลุ่มศึกษาเนื้อหาส่วนที่รับผิดชอบ
2. ครูแนะแนวทางให้นักเรียนตั้งคำถาม เพื่อช่วยในการจับใจความสำคัญ เช่น
   - ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา เป็นการสู้รบกันระหว่างเมืองใด
     (แนวตอบ กรุงต้าฉิงกับกรุงรัตนบุระอังวะ)
   - เหตุใดจึงมีการสู้รบกันระหว่างสองเมืองนี้
     (แนวตอบ เพราะจีนแผ่ขยายอาณาจักร พระเจ้ากรุงต้าฉิงแห่งเมืองจีนโปรดการประลองยุทธ์ต้องการเห็นกามะนีทหารเอกของตนขี่ม้าสู้กับทหารที่มีฝีมือทัดเทียมกัน จึงจัดทัพไปยังกรุงรัตนบุรีอังวะ ส่งพระราชสาส์นพร้อมเครื่องราชบรรณาการถวายแก่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง และให้ส่งทหารฝีมือดีมาสู้กับทหารของฝ่ายตน หากทหารของตนคือกามะนีชนะก็จะยึดเอากรุงรัตนบุระอังวะ แต่หากแพ้ก็จะถอยทัพกลับ)

เกร็ดแนะครู

ครูอาจเสริมความรู้ให้นักเรียนเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา ว่านิยมนำไปแสดงมหรสพ นำไปแสดงละครพันทาง ทั้งนี้ เพราะเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา มีความสมบูรณ์ด้วยอรรถรสของเนื้อเรื่องการร่ายรำที่สวยงาม เพลงและดนตรีที่ผสานและสอดคล้องกับเรื่องอย่างกลมกลืน

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดสอดคล้องกับข้อความต่อไปนี้
"สงครามถ้ายังไม่สิ้นสุดจะคาดหมายว่าใครเป็นผู้แพ้หรือชนะมิได้"

1. การสงครามเปรียบดังฟองอัณฑชะจะหมายแน่ว่าผู้เมียแพ้และชนะนั้นมิได้
2. อันตัวข้าพเจ้าบัดเดี๋ยวนี้อุปมาดังวานรนั่งอยู่บนตอไม้ อันไฟไหม้มาเมื่อวสันตฤดูนั้นจะงามฉันใด
3. ครั้งนี้พระเจ้าราชาธิราชเปรียบเหมือนอสรพิษหาเขี้ยวแก้วมิได้
4. ครั้งนี้แขนเราขาดไปสองข้าง คิดอะไรก็ขัดขวาง

(วิเคราะห์คำตอบ ข้อ 1. "ฟองอัณฑชะ" หมายถึง ไข่ที่ยังไม่ฟักออกเป็นตัวไม่มีใครรู้ว่าจะเป็นตัวผู้หรือตัวเมีย เช่นเดียวกับสงคราม หากยังไม่ถึงที่สิ้นสุดจะคาดหมายว่าใครเป็นผู้แพ้หรือชนะมิได้ ข้อ 2. กล่าวถึงการที่สมิงพระรามอยู่ในสงครามจึงจะมีความสง่างาม ข้อ 3. งูไม่มีเขี้ยวก็ไม่น่ากลัว สอดคล้องกับข้อความข้างต้น ตอบข้อ 1.)

นักเรียนควรรู้

① **อุปมาดังฝนตกห่าใหญ่ตกลงน้ำนองท่วมป่าไหลเชี่ยวมาเมื่อวสันตฤดูนั้น หาสิ่งใดจะต้านทานมิได้** หมายถึง เหตุการณ์ที่พระเจ้ากรุงจีนยกทัพกำลังพลมามากมายจนยากที่กรุงรัตนบุระอังวะจะต้านทานได้ เป็นโวหารภาพพจน์เปรียบเทียบให้เห็นภาพของปริมาณกำลังพลที่มีจำนวนมากมายมหาศาลกับปริมาณน้ำฝนในฤดูน้ำหลากที่ไม่มีสิ่งใดสามารถหยุดยั้งได้

② **แพรลายมังกร** เป็นผ้าแพรไหมจีน ที่ทอขึ้นจากไหมแล้วปักผ้าเป็นลวดลายมังกร ใช้สำหรับตัดเย็บเครื่องแต่งกายแบบราชสำนัก การที่พระเจ้ากรุงจีนส่งให้อังวะเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีแล้ว ยังใช้เป็นสัญลักษณ์แสดงให้เห็นถึงอำนาจบารมี

ขั้นสอน

ลงมือปฏิบัติ

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มลงมือศึกษาเนื้อเรื่องตามที่ได้แบ่งไว้อย่างเหมาะสม
2. ครูสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และความสามารถเฉพาะตัวเมื่อนักเรียนแบ่งหน้าที่รับผิดชอบกัน
3. ครูลองถามคำถามระหว่างการอ่าน เพื่อช่วยส่งเสริมนักเรียนในการจับใจความสำคัญ และคอยให้คำแนะนำ ตอบข้อซักถามแต่ละกลุ่ม เช่น
   - **พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องคิดว่าการทำศึกตามพระราชประสงค์ของพระเจ้ากรุงต้าฉิง มีความยุติธรรมหรือไม่ อย่างไร**
     (แนวตอบ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องเห็นว่าการสู้รบกันตามความประสงค์ของพระเจ้าต้าฉิงมีความยุติธรรม ดังความว่า "ด้วยทรงพระดำริว่าการทำสงครามครั้งนี้เป็นธรรมยุทธ์ใหญ่ยิ่ง สมณชีพราหมณ์อาณาประชาราษฎรจะมิได้ความเดือดร้อนสมควรแก่พระเจ้าแผ่นดินผู้ตั้งอยู่ในยุติธรรม")

เกร็ดแนะครู

ครูอาจให้นักเรียนถ่ายทอดประสบการณ์ก่อนเริ่มศึกษาเนื้อเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา โดยขออาสาสมัครเล่าให้เพื่อนฟังในชั้นเรียน แล้วคอยซักถามให้การเล่าเรื่องของนักเรียนนำไปสู่การเริ่มลงมือปฏิบัติ และเปิดโอกาสให้นักเรียนคนอื่นๆ ซักถาม โดยครูช่วยแนะคำตอบ หรือให้นักเรียนบันทึกคำถามนั้นลงสมุดและตอบคำถามเมื่ออ่านเนื้อเรื่องจบแล้ว

เรายกพยุหเสนามาครั้งนี้ ด้วยมีความปรารถนาสองประการ ประการหนึ่งจะให้พระเจ้าอังวะอยู่ในอำนาจออกมาถวายบังคมเรา ประการหนึ่งจะใคร่ดูทหารขี่ม้ารำทวนสู้กันตัวต่อตัวชมเล่นเป็นขวัญตา แม้นทหารกรุงรัตนบุระอังวะแพ้ ก็ให้ยอมถวายเมืองแก่เราโดยดี อย่าให้สมณชีพราหมณ์อาณาประชาราษฎรได้ความเดือดร้อนเลย ถ้าทหารฝ่ายเราแพ้ก็จะเลิกทัพกลับไปยังพระนคร และราษฎรในกรุงรัตนบุระอังวะนั้นโดยต่ำลงไปแต่กระท่อมน้อยหลังหนึ่ง ก็มิให้เป็นอันตราย พระเจ้าอังวะจะคิดประการใดก็เร่งบอกออกมา

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้แจ้งในพระราชสาส์นนั้นแล้ว ก็ดีพระทัยนัก ด้วยทรงพระดำริว่าการสงครามครั้งนี้เป็นธรรมยุทธ์ใหญ่ยิ่ง สมณชีพราหมณ์อาณาประชาราษฎรจะมิได้ความเดือดร้อนสมควรแก่พระเจ้าแผ่นดินผู้ตั้งอยู่ในยุติธรรม ทรงพระดำริแล้วจึงให้พระราชทานเงินทองเสื้อผ้าแก่ผู้ถือหนังสือเป็นอันมาก แล้วให้แต่งพระราชสาส์นตอบฉบับหนึ่ง ให้จัดเครื่องราชบรรณาการ ผ้าสักหลาดยี่สิบพับ นอระมาด① ห้าสิบยอด น้ำดอกไม้เทศ② สามสิบเต้า ช้างพลายผูกเครื่องทองช้างหนึ่ง มอบให้โจเปียวผู้จำทูลพระราชสาส์นนำกลับไปถวายพระเจ้ากรุงจีน พระเจ้ากรุงจีนจึงรับสั่งให้ล่ามพม่าเข้ามาแปลให้เจ้าพนักงานอ่านถวาย ในพระราชสาส์นตอบนั้นว่า

ซึ่งพระเจ้ากรุงจีนมีพระทัยปรารถนาจะใคร่ชมฝีมือทหารฝ่ายพม่าขี่ม้ารำทวนสู้กันเป็นสงครามธรรมยุทธ์นั้น เราเห็นชอบด้วยมีความยินดียิ่งนัก เพราะสมควรแก่พระองค์เป็นกษัตริย์ผู้ใหญ่อันประเสริฐ แต่การสงครามครั้งนี้เป็นมหายุทธนาการใหญ่หลวง จะด่วนกระทำโดยเร็วนั้นมิได้ ของดไว้ภายในเจ็ดวัน อนึ่ง พระองค์ก็เสด็จมาแต่ประเทศไกล ไพร่พล ทั้งปวงยังเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าอยู่ ขอเชิญพระองค์พักพลทหารระงับพระกายให้สำราญพระทัยก่อนเถิด แล้วเราจึงจะให้มีกำหนดนัดหมายออกไปแจ้ง ตามมีพระราชสาส์นมานั้น

พระเจ้ากรุงจีนได้แจ้งในพระราชสาส์นตอบแล้วก็ดีพระทัย จึงสั่งให้นายทัพนายกองทั้งปวงสงบไว้

ฝ่ายพระเจ้ามณเฑียรทอง ครั้นส่งพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการไปแล้วจึงตรัสปรึกษาเสนาพฤฒามาตย์ราชปุโรหิตข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทแกล้วทหารทั้งปวงว่า ผู้ใดจะรับอาสาขี่ม้าแทงทวนสู้กามะนีทหารพระเจ้ากรุงจีนตัวต่อตัวได้บ้าง

เสนาพฤฒามาตย์ ผู้ใหญ่ผู้น้อยทแกล้วทหารทั้งปวงก็มิอาจรับอาสาได้ พระเจ้ามณเฑียรทองก็ทรงพระวิตกเป็นทุกข์พระทัยนัก จึงให้หาโหรมาคำนวณพระชันษาและชะตาเมืองดู โหรก็คำนวณฎีกาดูทูลถวายว่า พระชันษาและชะตาเมืองยังดีอยู่หาเสียไม่ นานไปจะได้ลาภอันประเสริฐอีก

หนังสือนี้เป็นหนังสือที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อการศึกษา เพื่ออ้างอิงทางวิชาการเท่านั้น ไม่ใช่ตำรา

นักเรียนควรรู้

① **นอระมาด** หรือนอแรด จัดเป็นของป่าหายาก ซึ่งตามธรรมเนียมของการถวายเครื่องราชบรรณาการจะจัดหาของล้ำค่าหายากมาถวาย จึงเป็นหนึ่งในเครื่องราชบรรณาการในเรื่องราชาธิราช ซึ่งชนชั้นสูงมักใช้ทำเครื่องประดับที่แสดงฐานะทางสังคมถือเป็นของมงคล และมีสรรพคุณทางยา

② **น้ำดอกไม้เทศ** หมายถึง หัวน้ำหอมที่นิยมสกัดจากดอกกุหลาบมอญ มีกลิ่นหอมเย็น จัดเป็นหนึ่งในเครื่องราชบรรณาการที่พระเจ้ากรุงต้าฉิงส่งมายังอังวะ ใช้แต่งรสอาหาร มีสรรพคุณทางยา การสกัดน้ำดอกไม้ในสมัยโบราณมีความพิถีพิถัน กว่าจะได้หัวน้ำหอมต้องนำน้ำมันสัตว์มาทาบนไม้เนื้อหอมหรือไม้ดอกหอม วางทับเป็นชั้นแล้วบีบอัดให้น้ำมันดูดซับกลิ่นเป็นหัวน้ำหอม

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดแปลและสรุปความจากข้อความตอนนี้ได้สมบูรณ์มากที่สุด

"...ตกพนักงานข้าพเจ้าจะรับอาสาผูกจิตสมิงพระรามไว้ให้อยู่จงได้ อุปมาดังแพทย์ผู้วิเศษผูกกัณหสัปประชาติคืองูเห่าใหญ่ด้วยมนตราคมอันกล้าขลัง มิให้พ่นพิษเลื้อยหนีไปได้"

1. จะผูกใจสมิงพระรามไว้มิให้ไปไหนได้ดังงูเห่าถูกอาคม
2. จะให้สมิงพระรามเป็นแพทย์เพื่อเรียนรู้มนตราอาคมให้กล้าแกร่ง
3. จะให้ปล่อยสมิงพระรามไปเสียเพราะเปรียบเสมือนงูมีพิษร้ายไม่อาจเลี้ยงได้
4. จะผูกจิตสมิงพระรามให้จงรักภักดีต่อพระอัครมเหสีของพระเจ้ามณเฑียรทอง

(วิเคราะห์คำตอบ จากคำประพันธ์ที่หยิบยกมา เป็นตอนที่พระอัครมเหสีเปรียบว่าตนเองจะรับหน้าที่ผูกใจสมิงพระรามโดยเปรียบเป็นแพทย์ผู้วิเศษผูกจิตงูเห่าด้วยมนตรา หมายถึง จะผูกใจสมิงพระรามไว้ด้วยราชธิดาที่งามเลิศของตน ตอบข้อ 4.)

พระเจ้ามณเฑียรทองได้ทรงฟังก็ดีพระทัย จึงให้ตีฆ้องร้องป่าวทั่วทั้งพระนครว่าถ้าผู้ใดรับอาสาสู้กับกามะนีทหารพระเจ้ากรุงจีนได้ พระเจ้าแผ่นดินจะโปรดให้เป็นมหาอุปราช เสนาบดีรับสั่งแล้วก็ให้ป่าวร้องไปทั่วพระนคร ไม่มีผู้ใดที่จะอาจออกรับอาสาได้

ฝ่ายผู้คุมซึ่งคุมสมิงพระรามนั้น จึงเจรจากับเพื่อนกันตามเรื่องราว แล้วว่าครั้งนี้พระเจ้าอยู่หัวจะแบ่งสมบัติให้กึ่งหนึ่ง ก็ยังไม่มีผู้ใดรับอาสา เห็นเมืองจะตกต่ำเสียละกระมัง

สมิงพระรามได้ยินดังนั้นก็คิดว่า แต่เราต้องพันธนาการตรากตรำอยู่นานแล้ว มิได้ขี่ช้างขี่ม้าเหยียดมือเหยียดเท้าเยื้องแขนซ้ายย้ายแขนขวาเล่นบ้างเลยรำคาญใจนัก เราจะกลัวอะไรกับกามะนีทหารจีน อันจะเอาชัยชนะนั้นไม่สู้ยากนัก ครั้นจะรับอาสาบัดนี้เล่า ก็เหมือนหาบสองบ่าอาสาสองเจ้าหาควรไม่ คิดแล้วก็นิ่งอยู่ ครั้นรุ่งขึ้นผู้คุมได้ยินข้าหลวงมาป่าวร้องอีก จึงพูดกับเพื่อนกันว่าทัพจีนยกมาครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก หาทหารผู้ใดที่จะรับอาสาป้องกันพระนครไว้นั้นเป็นอันยากแล้ว อย่าว่าแต่เมืองพม่าเท่านี้เลย ถึงเมืองใหญ่ ๆ กว่าเมืองพม่าสักสิบเมืองก็เห็นจะสู้ไม่ได้ น่าที่จะเสียเมืองแก่จีนเป็นมั่นคง

สมิงพระรามได้ฟังดังนั้นก็คิดว่า กรุงอังวะนี้เป็นต้นทาง อุปมาดังหน้าด่านกรุงหงสาวดี (1) พระเจ้ากรุงจีนยกทัพมาครั้งนี้ก็มีความปรารถนาจะใคร่ดูทแกล้วทหารอันมีฝีมือขี่ม้ารำเพลงทวนสู้กันตัวต่อตัว ถ้าไม่มีผู้ใดสู้รบ ถึงจะได้เมืองอังวะแล้วก็ไม่สิ้นความปรารถนาแต่เพียงนี้ เห็นศึกจีนจะกำเริบยกล่วงเลยลงไปติดกรุงหงสาวดีด้วยเป็นมั่นคง ตัวเราเล่าก็ต้องจองจำตรากตรำอยู่ ถ้าเสียกรุงอังวะแล้วจะหมายใจว่าจะรอดคืนไปเมืองหงสาวดีได้ก็ใช่ที่ จำเราจะรับอาสาตัดศึกเสียจึงจะชอบ อย่าให้ศึกจีนยกลงไปติดกรุงหงสาวดีได้

คิดแล้วจึงพูดกับผู้คุมว่าจะกลัวอะไรกับกามะนีทหารพระเจ้ากรุงจีนนั้นจะมีฝีมือดีสักเพียงไหน เรากลัวแต่ทหารเทพยดาที่เหาะได้ ซึ่งกามะนีกับเราก็เป็นมนุษย์เดินดินเหมือนกันเราหากลัวไม่พอจะสู้รบเอาชัยชนะได้ นายผู้คุมได้ฟังก็ดีใจจึงตอบว่า ถ้าท่านรับอาสาได้แล้วก็ดียิ่งนัก เห็นท่านจะพ้นโทษ ได้ที่มหาอุปราชมียศถาศักดิ์ใหญ่เป็นมั่นคง ไปเบื้องหน้าเราจะขอพึ่งบุญท่าน สมิงพระรามตอบว่า ซึ่งเรารับอาสานี้จะหวังยศถาบรรดาศักดิ์หามิได้ ประสงค์จะกู้พระนครให้เป็นเกียรติยศไว้ และจะให้ราษฎรสมณชีพราหมณ์อยู่เย็นเป็นสุขเท่านั้น ผู้คุมได้ฟังก็ชอบใจ จึงนำถ้อยคำสมิงพระรามรีบเข้าไปแจ้งแก่เสนาบดี เสนาบดีได้ฟังก็มีความชื่นชม จึงนำความเข้ากราบทูลพระเจ้ามณเฑียรทองตามคำสมิงพระรามว่านั้นทุกประการ

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังก็เฉลียวพระทัย ทรงพระดำริระลึกขึ้นมาได้ว่า สมิงพระรามนี้ขี่ช้างขี่ม้าสันทัดดี ฝีมือเข้มแข็งแกล้วกล้าในการสงครามหาผู้เสมอตัวยาก เห็นจะสู้ทหารพระเจ้ากรุงจีนได้เป็นแท้

ขั้นสอน

ลงมือปฏิบัติ

4. ครูให้นักเรียนลองตั้งคำถามเพื่อค้นหาคำตอบในระหว่างที่อ่านเนื้อเรื่อง เพื่อเสริมความเข้าใจ เช่น
   - สมิงพระรามมีประวัติความเป็นมาอย่างไร
     (แนวตอบ สมิงพระรามเป็นเชลยศึกเมืองหงสาวดี เป็นทหารเอกมีฝีมือของพระเจ้าราชาธิราช ซึ่งครั้งหนึ่งมังรายกะยอชวาพระราชโอรสของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ยกทัพมาตีเมืองหงสาวดี ครั้งนั้นสมิงพระรามทหารมอญผู้มีฝีมือในการรบเป็นเยี่ยม มีความองอาจเข้มแข็งบังคับช้าง ม้าได้ชำนาญ แต่ช้างศึกพลายประกายมาศตกหล่ม มังรายกะยอชวาจึงจับสมิงพระรามได้ และนำไปจองจำไว้ที่กรุงอังวะในฐานะเชลย)
   - เหตุใดสมิงพระรามจึงอาสาออกรบ
     (แนวตอบ สมิงพระรามรู้ว่าการศึกครั้งนี้ยิ่งใหญ่ ความปรารถนาของพระเจ้ากรุงจีนที่ต้องการเห็นทหารเอกของตนสู้กันตัวต่อตัวกับทหารของเมืองอื่นยากจะหยุดยั้ง หากไม่มีใครในกรุงอังวะรับอาสาการศึกครั้งนี้ พระเจ้ากรุงจีนจะยึดกรุงอังวะไว้ในครอบครอง และจะเสาะหาทหารที่จะมาท้าสู้กับกามะนีในเมืองอื่นต่อไป ซึ่งสมิงพระรามก็คาดว่าน่าจะเป็นกรุงหงสาวดีของตน จึงถือโอกาสนี้ช่วยกรุงหงสาวดีและช่วยให้ตนเองหลุดพ้นโทษเป็นอิสระ)

เกร็ดแนะครู

ครูแนะให้นักเรียนเห็นว่า ก่อนจะตัดสินใจทำกิจการงานใด ๆ นั้น ควรตรึกตรองพิจารณาให้รอบคอบ ดังที่สมิงพระรามใคร่ครวญปัญหาก่อนจะตัดสินใจว่าควรหรือไม่ที่จะรับอาสาสู้ศึกจีน ทั้งนี้ สมิงพระรามนอกจากจะเป็นผู้ที่มีปัญญามีฝีมือแล้ว ยังมองการณ์ไกล สามารถคิดถึงปัญหาใหญ่ที่จะเกิดแก่กรุงหงสาวดีได้ จึงหาวิธีการป้องกันปัญหาด้วยการรับอาสาสู้ศึกจีน

ข้อสอบเน้น การคิด

เหตุใดสมิงพระรามจึงกล่าวว่า "เหมือนหาบสองบ่าอาสาสองเจ้าหาควรไม่"

1. เพราะคนเราไม่ควรทำงานพร้อม ๆ กันสองอย่าง
2. เพราะสมิงพระรามนั้นเป็นชาวมอญ ไม่ควรไปรับใช้ชาวพม่า
3. เพราะสมิงพระรามอาสามาสู้รบกับพม่า แล้วยังจะอาสาไปสู้รบกับจีนอีก
4. เพราะสมิงพระรามนั้นเป็นทหารของพระเจ้าราชาธิราช แล้วยังจะมารับใช้พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

วิเคราะห์คำตอบ สมิงพระรามเป็นทหารเอกของพระเจ้าราชาธิราช แต่ต่อมาถูกจับมาเป็นเชลยที่กรุงอังวะ เมื่อเกิดศึกจีน กรุงอังวะประกาศหาผู้อาสาขี่ม้ารำทวนสู้ตัวต่อตัวกับทหารจีน แม้สมิงพระรามเห็นว่าการรับอาสานั้นอาจเป็นเรื่องไม่ควร เพราะตนเป็นทหารของพระเจ้าราชาธิราช แต่ท้ายที่สุดเมื่อเห็นว่าหากกรุงอังวะชนะจะเป็นประโยชน์ต่อกรุงหงสาวดีด้วยจึงรับอาสา ตอบข้อ 4.)

นักเรียนควรรู้

(1) **กรุงอังวะนี้เป็นต้นทาง อุปมาดังหน้าด่านกรุงหงสาวดี** หมายถึง ตำแหน่งที่ตั้งของเมืองในทางยุทธศาสตร์ ตามเนื้อเรื่องตรงกับสมัยราชวงศ์ชิงของจีน แม้กรุงอังวะจะไม่ได้อยู่ทางชายแดนติดต้าฉิง แต่กองทัพของต้าฉิงมีแสนยานุภาพพอที่จะสามารถยกกองทัพมายึดกรุงอังวะซึ่งอยู่ทางตอนกลางของพม่าได้ ซึ่งกรุงหงสาวดี (เมืองพะโคในปัจจุบัน) อยู่ทางตอนใต้ถัดจากกรุงอังวะก็อาจเป็นเมืองต่อไปที่ต้าฉิงจะสามารถรุกรานได้ สมิงพระรามจึงเปรียบกรุงอังวะเป็นเมืองหน้าด่าน

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

1. ครูชวนนักเรียนสืบค้นเกี่ยวกับภาพม้าตามลักษณะที่สมิงพระรามเลือก แล้วนำมาอภิปรายร่วมกัน โดยเริ่มจากคำถามที่ว่า
   - สมิงพระรามอาสากล่าวถึงการเลือกม้าที่ดีอย่างไรบ้าง

   (แนวตอบ ลักษณะช้างดีเมื่อขี่จึงจะรู้ว่าดี ม้าดีต้องเอามือต้องหลังจึงจะรู้ว่าดี ทหารต้องเห็นตอนอาสาทำศึกจึงจะรู้ว่าดี

ทรงพระดำริแล้วก็มีพระทัยยินดีนัก จึงตรัสแก่เสนาบดีทั้งปวงว่า สมิงพระรามนี้มีฝีมือเป็นทหารเอกเมืองหงสาวดี เราลืมคิดไปพึ่งระลึกขึ้นได้ จึงตรัสสั่งขุนนางกรมนครบาล ให้ไปถอดสมิงพระรามมากระทำสัตย์เสียจึงนำเข้าเฝ้า

สมิงพระรามก็เข้ามากราบถวายบังคมหน้าพระที่นั่ง พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทอดพระเนตรเห็นสมิงพระรามก็มีพระทัยยินดีนัก จึงตรัสถามว่า ศึกมาติดกรุงอังวะครั้งนี้ หาผู้ใดที่จะอาสาออกสู้กับทหารจีนมิได้ ท่านจะรับอาสาเราหรือประการใด สมิงพระรามจึงกราบทูลว่า อันการสงครามเพียงนี้มิพอเป็นไรนัก ข้าพเจ้าจะขอรับอาสาพระองค์ออกไปต่อสู้ด้วยกามะนีสนองพระเดชพระคุณ มิให้อัปยศแก่พระเจ้ากรุงจีนนั้นพอจะได้อยู่ แต่ข้าพเจ้าจะขอรับพระราชทานม้าที่ดีมีฝีเท้าตัวหนึ่ง ถ้าได้สมคะเนแล้วอย่าว่าแต่กามะนีผู้เดียวเลย เว้นไว้แต่เทพยดานอกกว่านั้นข้าพเจ้าจะสู้ได้สิ้น

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังสมิงพระรามทูลดังนั้น ก็มีความโสมนัสยินดียิ่งนัก จึงตรัสว่าม้าของเรามีอยู่เป็นอันมากนับได้หลายหมื่นแสน ท่านจะปรารมภ์ไปไยด้วยม้าตัวเดียวที่จะให้ชอบใจนั้นพอจะหาได้ ถ้าชอบใจตัวใดแล้วก็เลือกเอาเถิด

สมิงพระรามจึงทูลว่าลักษณะช้างดีต่อเมื่อขี่จึงรู้ว่าดี ม้าดีได้ต้องเอามือต้องหลังดูก่อนจึงจะรู้ว่าดี ① ทแกล้วทหารก็ดี ถ้าอาสาออกสงครามทำศึกจึงจะรู้ว่าดี ทองนพคุณเล่าขีดลงหน้าศิลาก่อน จึงจะรู้ว่าดี สตรีรูปงามถ้าพร้อมด้วยลักษณะกิริยามารยาทต้องอย่างจึงควรนับว่างาม ถ้าจะให้รู้รสอร่อยได้สัมผัสถูกต้องก่อนจึงนับถือว่ามีโอชาอร่อย ถ้าใจดีต้องทดลองให้สิ้นเชิงปัญญาก่อนจึงจะนับว่าดี ความอุปมาสี่ข้อ ข้าพเจ้าทูลถวายดังนี้เป็นของหายาก ซึ่งพระองค์ตรัสว่าม้ามีมากนั้นก็มากจริง แต่ข้าพเจ้าเกรงว่าจะไม่ใคร่มีดี ที่ดีจะหายาก

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ได้ทรงฟังสมิงพระรามทูลเปรียบเทียบหลักแหลมดังนั้น ก็แย้มพระสรวลชอบพระทัย จึงสั่งกรมม้าให้จัดม้าต้น ม้าทรงระวางนอกระวางใน และม้าทั้งปวงมาให้สมิงพระรามดูที่หน้าพระลานหลวง พระองค์ก็เสด็จไปทอดพระเนตรพร้อมด้วยเสนาบดีขุนนางผู้ใหญ่ทั้งปวง กรมม้าผู้รับสั่งก็ให้จัดม้าส่งเข้ามามากกว่าหมื่นแสน

สมิงพระรามกราบถวายบังคมแล้วก็ออกไปยกมือขึ้นต้องหลังดู ม้าบรรดาที่ส่งเข้ามาเป็นอันมากนั้นเลือกเสียสิ้นไม่ชอบใจสักตัวหนึ่ง ขุนนางทั้งปวงเห็นดังนั้นก็พากันหัวเราะเยาะเล่นว่า มอญพูดมากอวดแต่ปาก ครั้นจะเอาจริงแสร้งเลือกม้าเสียนับหมื่นนับแสน ม้าทั้งปวงนี้ก็สามารถ เคยผจญทำสงครามได้รับอับจนมาเป็นอันมาก แต่ล้วนดี ๆ ทั้งนั้นเลือกมิได้ แกล้งทำบิดเบือนแก้ไขแต่พอให้เนิ่นช้าไปกว่าจะได้ช่องก็จะหนีเอาตัวรอดกลับไปเมือง แต่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องนั้นพระองค์มิได้สงสัย เพราะทรงทราบอยู่ว่าสมิงพระรามเป็นคนดีมีฝีมือจริง สมิงพระรามก็เข้ามากราบทูลว่า ข้าพเจ้าเลือกม้ามิได้ชอบใจสักตัวหนึ่ง พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงตรัสว่า เราจะให้หามาเลือกอีกให้ชอบใจท่านจงได้ จึงตรัสสั่งเสนาบดีให้จัดหาม้าเชลยศักดิ์ในพระนครนอกพระนครมาให้สิ้นเชิง

หนังสือเล่มนี้อยู่ในระหว่างเฝ้าสงวนพิจารณา เนื้อหาอาจมีการปรับปรุงแก้ไข

เกร็ดแนะครู

ครูอาจเสริมความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของสมิงพระรามเพิ่มเติม ในเรื่องการเป็นคนมีสติปัญญาและรอบคอบ โดยแนะว่าการเป็นคนฉลาด แต่ขาดความเฉลียว คือ รอบคอบถี่ถ้วนนั้น จะทำให้ประสบกับอุปสรรคติดขัดและทำการใด ๆ ก็ไม่ประสบความสำเร็จ นักเรียนจึงควรขยันหมั่นเรียนรู้เพื่อให้เป็นผู้มีปัญญา และต้องมีสติ คิดพิจารณาในการตัดสินใจ โดยนักเรียนสามารถยึดเอาคุณลักษณะการเป็นคนมีปัญญาและรอบคอบมายึดถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

นักเรียนควรรู้

① **ม้าดีได้ต้องเอามือต้องหลังก่อนจึงรู้ว่าดี** หมายถึง การทดสอบกำลังตามวิธีการเลือกม้า ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสมิงพระรามมีความชำนาญในเรื่องการเลือกม้า การสัมผัสหลังม้าเป็นหนึ่งในหลายวิธีในการประเมินความเหมาะสมในการขี่หรือบังคับม้า เช่น ความไวต่อการสัมผัส ซึ่งม้าที่มีหลังที่บอบบางอาจตอบสนองอย่างรุนแรงต่อแรงกดดันหรือความรู้สึกไม่สบาย ซึ่งอาจส่งผลต่อความสามารถในการขี่หรือบ่งบอกถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ การตอบสนองที่สงบและทนต่อการสัมผัสจึงเป็นที่ต้องการ

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดไม่ใช่สิ่งที่สมิงพระรามกล่าวเปรียบขณะเลือกม้าศึก

1. ผ้าแพรดีต้องได้ลองสวมใส่
2. สตรีงามต้องมีกิริยามารยาทงาม
3. ทองนพคุณแท้ต้องลองขีดกับหิน
4. ทหารที่รู้ว่าดีเมื่ออาสาออกสงครามทำศึก

(วิเคราะห์คำตอบ จากเนื้อความที่สมิงพระรามเป็นผู้กล่าวความเปรียบถึงคุณลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ที่ดีและควรเลือกโดยกล่าวว่า "ลักษณะช้างดีต่อเมื่อขี่จึงจะรู้ว่าดี ม้าดีได้ต้องเอามือต้องหลังดูก่อนจึงจะรู้ว่าดี ทแกล้วทหารก็ดี ถ้าอาสาออกสงครามทำศึกจึงจะรู้ว่าดี ทองนพคุณเล่าขีดลงหน้าศิลาก่อนจึงจะรู้ว่าดี สตรีรูปงามถ้าพร้อมด้วยลักษณะกิริยามารยาทต้องอย่างจึงควรนับว่างาม ถ้าจะให้รู้รสอร่อยได้สัมผัสถูกต้องก่อนจึงนับถือว่ามีโอชาร้อย ถ้าใจดีต้องทดลองให้สิ้นเชิงปัญญาก่อนจึงจะนับว่าดี" สิ่งที่ไม่ได้กล่าวถึง คือ ผ้าแพร ตอบข้อ 1.)

ขณะเมื่อพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องให้มีพระราชกำหนดออกไปแก่พระเจ้ากรุงจีนไปครั้งนั้น ไพร่พลทั้งสองฝ่ายและชาวบ้านชาวเมืองก็เที่ยวไปมา เดินซื้อขายแก่กันเป็นปรกติอยู่หาทำอันตรายแก่กันไม่

พวกเสนาข้าหลวงจึงเที่ยวจัดหาม้าเชลยศักดิ์[1]ไปใกล้กองทัพนอกเมือง พบม้าสองตัวแม่ลูก หญิงม่ายผู้หนึ่งเป็นเจ้าของเลี้ยงไว้ ม้าสองตัวนั้นกินหญ้าอยู่ริมมาบน้ำแห่งหนึ่งลึกเพียงขาม้า กว้างประมาณห้าวา ลูกม้านั้นโจนข้ามไปฟากข้างหนึ่งได้ทุกวัน หญิงม่ายเจ้าของตำข้าวฝัดรำไว้แล้ว ก็ร้องเรียกลูกม้านั้น ลูกม้านั้นก็กระโจนข้ามมาบน้ำมากิน แต่แม่ม้านั้นกำลังน้อยโจนข้ามลำมาบมิได้ ลงลุยข้ามน้ำมาแต่ดังนั้นทุกวันมิได้ขาด

เสนาบดีเห็นลูกม้าตัวนั้นมีกำลังมาก และประกอบด้วยลักษณะต้องอย่างก็ชอบใจ จึงให้พวกข้าหลวงช่วยกันล้อมเข้าจะจับเอาลูกม้า ลูกม้าเปรียวอยู่ก็ดีดขบกัดด้วยกำลังจับมิได้

เสนาบดีจึงให้เรียกหญิงเจ้าของมาแล้วบอกว่า บัดนี้พระเจ้าแผ่นดินมีพระราชประสงค์ม้า เราเห็นม้าของท่านงามดีต้องลักษณะในตำรา ท่านจงยอมให้เรานำไปถวายเถิด จะได้รับพระราชทานรางวัล แต่ท่านเป็นเจ้าของคุ้นเคยช่วยจับให้เราด้วย

หญิงเจ้าของจึงคำนับว่า ถ้าท่านจะให้ข้าพเจ้าจับให้แล้ว เชิญท่านกับข้าหลวงพากันหลีกไปเสียก่อนเถิด อย่าทำวุ่นวายเลย หญิงเจ้าของว่าดังนั้นแล้ว เสนาบดีกับข้าหลวงทั้งปวงก็ชวนกันถอยออกไปให้ห่างไกล หญิงเจ้าของจึงเอาข้าวเปลือกมาตำได้รำแล้วก็ร้องเรียกลูกม้าดุจดังทุกวัน แม่ม้านั้นก็ท่องน้ำข้ามคลองมา ลูกม้านั้นโจนข้ามคลองมากินรำ หญิงเจ้าของจึงยกมือขึ้นลูบหน้าลูบหลังลูกม้าแล้วก็ปลอบโยนให้กินรำ จึงค่อยเอาเชือกสอดผูกคอเข้าไว้กับต้นไม้ให้มั่นคง แล้วไปคำนับเชิญเสนาบดีกับข้าหลวงทั้งปวงให้ผูกเอาลูกม้านั้นไป เสนาบดีแจ้งแล้วก็ดีใจ จึงชวนกันมาดูให้ผูกม้านั้นจูงเข้าไปถวายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องเสด็จออกเสนาบดีนำม้าเข้าไปถวายกราบทูลโดยความที่ได้แต่หญิงม่ายนั้นทุกประการ

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทอดพระเนตรเห็นลูกม้ารูปร่างอ้วนงามดีก็ชอบพระทัย จึงตรัสสั่งให้สมิงพระรามมาดูม้าหน้าพระที่นั่ง

สมิงพระรามกราบถวายบังคมแล้ว ก็ออกไปพิจารณาดูเห็นลูกม้านั้นรูปงาม ประกอบด้วยลักษณะดีต้องอย่างสมเป็นม้าสำหรับรบศึก จึงเอามือต้องหลังดู ม้านั้นมิได้อ่อนหลังทรุดลงดุจม้าทั้งปวงที่เลือกมาแต่หนหลัง ก็รู้ว่าม้าตัวนี้ดีมีกำลังมาก หาม้าอื่นเสมอมิได้จึงให้เอาบังเหียนมาใส่ผูกอานเข้าแล้วก็กราบทูลว่าม้าตัวนี้ดี ได้ลักษณะตามตำรับที่เคยเชื่อถือชอบใจข้าพเจ้านัก ข้าพเจ้าจะขอทดลองฝึกหัดเสียให้เชื่องก่อน

กราบถวายบังคมแล้วก็จูงม้าออกมาพ้นหน้าพระที่นั่ง จึงถือทวนสะพายแล่เผ่นขึ้นหลังม้าพาควบออกไปนอกเมือง ผงคลีกลุ้มตลบมืดไป แลมิได้เห็นตัวม้าและคน

กรมวิชาการ เพื่อการศึกษาวิชาการ เพื่อความเป็นเลิศทางวิชาชีพ

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

2. ครูหยิบยกบางส่วนของคำประพันธ์มาชวนนักเรียนคิดวิเคราะห์และสร้างปฏิสัมพันธ์ในระหว่างที่อ่าน เช่น
   - จากคำกล่าวของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องต่อผู้คุมว่า "สมิงพระรามจะล่อลวงเราหนีไปจริงหรือประการใด" นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่ อธิบายยกตัวอย่างประกอบ
     (แนวตอบ *เห็นด้วย ที่กล่าวว่าสมิงพระรามเป็นชายที่มีความซื่อสัตย์ เพราะจากที่ผู้คุมกล่าวกับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องว่า "อันสมิงพระรามผู้นี้มีความสัตย์ซื่อมั่นคงนัก ซึ่งจะหนีพระองค์ไปนั้นข้าพเจ้าหาเห็นเป็นไม่" คำกล่าวของผู้คุมต่อสมิงพระรามเป็นสิ่งที่สนับสนุนว่าสมิงพระรามซื่อสัตย์*)
   - หลังจากที่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ฟังที่ผู้คุมกราบทูลแล้วทรงมีทีท่าอย่างไร
     (แนวตอบ *หลังจากที่ฟังผู้คุมกราบทูลว่า "สมิงพระรามคนนี้เป็นคนสัตย์ซื่อ เมื่อมามีกำลังเหนื่อยอ่อนก็จะกลับก็ไม่ทำให้พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องคลายความกังวลลงแต่อย่างใด อีกทั้งก็มีเหล่าเสนาบดีที่คอยกล่าวร้ายสมิงพระรามอยู่ตลอด" พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงรู้สึกไม่ค่อยไว้ใจสมิงพระราม*)

กิจกรรม สร้างเสริม

ให้นักเรียนสืบค้นและศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกรุงรัตนบุระอังวะและกรุงหงสาวดี อาณาจักรที่เคยเจริญรุ่งเรืองในอดีต เพื่อขยายความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองที่ปรากฏชื่ออยู่ในเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา

กิจกรรม ท้าทาย

ให้นักเรียนสรุปปัญหาความขัดแย้งระหว่างกรุงรัตนบุระอังวะ กรุงหงสาวดี และกรุงต้าฉิง โดยอธิบายสาเหตุ ช่วงระยะเวลา และผลที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้ง

นักเรียนควรรู้

[1] **ม้าเชลยศักดิ์** หมายถึง ม้าของชาวบ้านทั่วไปที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นม้าของหลวง ซึ่งสมิงพระรามเลือกมาจากเจ้าของที่เป็นหญิงชาวบ้าน ม้าที่นำมาออกศึกจัดเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้นักรบได้ชัยชนะ จึงมีความพิถีพิถันในการคัดเลือก โดยพิจารณาส่วนต่างๆ ของม้า เป็นการเลือกม้าตามวิธีของไทยตามตำรับที่เชื่อถือมาแต่โบราณ จึงนำมาใส่ลงในบทประพันธ์ ซึ่งสมิงพระรามให้ความสำคัญกับส่วนเท้า เพราะต้องการฝึกเท้าดีตามแผนการที่ตนวางไว้

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

3. ครูหยิบยกคำที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมมาชวนนักเรียนสนทนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ เช่น คำว่า เครื่องราชบรรณาการ
   - การส่งเครื่องราชบรรณาการมีลักษณะอย่างไร
     (แนวตอบ การส่งเครื่องราชบรรณาการจะส่งไปพร้อมกับพระราชสาส์นเพื่อแจ้งความประสงค์ของแต่ละฝ่าย ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อพระเจ้ากรุงจีนต้องการแจ้งความประสงค์ในการทำสงครามก็จะส่งพระราชสาส์นไปแจ้งพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง พร้อมกับที่มีการแต่งเครื่องราชบรรณาการไปด้วย เมื่อพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องมีพระราชสาส์นตอบรับการทำศึกก็มอบเครื่องราชบรรณาการให้แก่ล่าม คือ โจเปียวนำกลับไปถวายพระเจ้ากรุงจีนพร้อมกับพระราชสาส์นที่ตอบรับ)
   - การส่งเครื่องราชบรรณาการมีความสำคัญอย่างไร
     (แนวตอบ การส่งเครื่องราชบรรณาการแสดงให้เห็นถึงการให้เกียรติกับอีกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าหรือน้อยกว่า และการส่งเครื่องราชบรรณาการเป็นขั้นตอนแรกของวิธีการเจรจาต่อรอง ซึ่งจะทำให้ฝ่ายที่มีอำนาจน้อยกว่าอย่างพระเจ้าอังวะกรุงมีทางเลือกมากขึ้นด้วยการส่งเครื่องราชบรรณาการตอบแทนหรือหากไม่ยินดีกับข้อเรียกร้องก็จะเลือกวิธีต่อสู้ใช้กำลัง)

ฝ่ายเสนาบดีก็ร้องอื้ออึงขึ้นว่า อ้ายมอญโกหกมันลวงพระองค์หนีกลับไปเมืองหงสาวดีแล้ว พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังเสนาบดีว่าดังนั้นก็ตกพระทัย จึงให้หาผู้คุมเข้ามาตรัสถามด้วยพระองค์ว่า สมิงพระรามจะล่อลวงเราหนีไปจริงหรือประการใด

ผู้คุมก็กราบทูลว่า อันสมิงพระรามผู้นี้มีความสัตย์ซื่อมั่นคงนัก ซึ่งจะหนีพระองค์ไปนั้นข้าพเจ้าเห็นหาเป็นไม่ เพราะม้าตัวนี้เป็นลูกม้าหนุ่มยังมิได้พาดอานมีกำลังนัก สมิงพระรามจึงควบไปไกลหวังจะทรมานให้เหนื่อยอ่อนลง จึงจะฝึกสอนได้โดยง่าย ข้าพเจ้าเห็นคงจะกลับมา ขอพระองค์ทรงเสด็จคอยท่าอยู่ก่อนเถิด

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังผู้คุมดังนั้นก็ยังไม่คลายพระวิตก มิได้เสด็จเข้า ตรัสบัญชาการด้วยเสนาบดีทั้งปวง ตั้งพระทัยคอยท่าสมิงพระรามอยู่

ฝ่ายสมิงพระรามขึ้นม้าควบไปแต่เวลาเช้าจนสามโมงบ่าย ฝึกหัดม้านั้นให้รู้จักทำนองรบรับได้แคล่วคล่องสันทัดแล้ว ก็ชักม้าสะบัดย่างน้อยเป็นเพลงทวนกลับเข้ามา เสนาบดีทั้งปวงแลเห็นสมิงพระรามขี่ม้ามาแต่ไกล ก็ร้องอื้ออึงขึ้นว่า สมิงพระรามกลับมาแล้วเหมือนคำผู้คุมทูลจริงทุกประการ

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทอดพระเนตรเห็น ก็ดีพระทัยนักจึงตรัสสรรเสริญว่า สมิงพระรามนี้นับว่าเป็นชายผู้หนึ่ง มีความสัตย์ซื่อยิ่งนัก และกล้าหาญเข้มแข็งรู้ศิลปศาสตร์ (1) สันทัดหาตัวเปรียบเสมอมิได้

ฝ่ายสมิงพระรามก็ชักม้ารำเป็นเพลงทวนเข้ามา จนถึงหน้าพระที่นั่งก็ลงจากหลังม้าเข้าเฝ้ากราบถวายบังคมพระเจ้ามณเฑียรทองแล้วทูลว่า ข้าพเจ้าได้ม้าสมคะเนชอบใจแล้ว อันศีรษะกามะนีนั้นก็อยู่ในเงื้อมมือข้าพเจ้า จะเอามาถวายพระองค์ให้จงได้ ข้าพเจ้าจะขอรับพระราชทานขอเหล็กกับตะกรวยใบหนึ่งสำหรับผูกข้างม้า เมื่อข้าพเจ้าตัดศีรษะกามะนีขาดแล้ว จะได้รับเอาศีรษะมิให้ทันตกลงถึงดินใส่ในตะกรวยซึ่งแขวนไปกับข้างม้านั้นเข้ามาถวายพระองค์

ฝ่ายเสนาบรรดาเฝ้าอยู่พร้อมกัน ได้ยินสมิงพระรามทูลดังนั้นก็กระซิบเจรจากันว่า มอญพูดมากเห็นพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดสรรเสริญว่าดีแล้วกำเริบใจอวดตัวเหลือไปนัก พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็พระราชทานเครื่องน้ำทองคำประดับพลอยสำหรับม้า กับผ้าโพกศีรษะเสื้อชมพูขลิบทองจีบเอวทองต้นแขนปลายแขน (2) แหวนสอดก้อยแต่ล้วนประดับเนาวรัตน์สิ้น จึงสั่งให้มังนันทะมิตรจัดเครื่องยุทธนาการทั้งปวงให้สมิงพระรามตามปรารถนา แล้วให้มีพระราชสาส์นกำหนดนัดหมายออกไปถึงพระเจ้ากรุงจีนอีกฉบับหนึ่ง ให้จัดฉลองพระองค์อย่างดี ทาด้วยขนสมุนคู่หนึ่ง ให้มังมหาราชาเป็นผู้จำทูลคุมสิ่งของออกไปถวายพระเจ้ากรุงจีน

มังมหาราชาก็ถวายบังคมลา ถือพระราชสาส์นกำหนดคุมเครื่องราชบรรณาการออกไปยังกองทัพนอกเมือง ทหารทั้งปวงเห็นก็ไปแจ้งแก่เสนาบดี เสนาบดีจึงเข้ากราบทูล พระเจ้ากรุงจีนจึงโปรดให้รับ

ทรงใช้ผ้าน้ำมันห่อหุ้มประคำพระอัฐิ (เถ้ากระดูก) ของพระเจ้าปาเลปิ

นักเรียนควรรู้

(1) **ศิลปศาสตร์** หมายถึง การศึกษาที่มุ่งจะให้ความรู้ทั่วไปและทักษะเชิงปัญญา มิใช่วิชาชีพเฉพาะด้าน หรือความทักษะเชิงช่างเดิมนั้น คำว่า "ศิลปศาสตร์" เป็นศัพท์ภาษาสันสกฤต (ศิลฺป + ศาสฺตฺร) หมายถึง วิชาความรู้ทั้งปวง เป็นคำพูดที่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องตรัสชมสมิงพระราม

(2) **ทองต้นแขนปลายแขน** คือ ทองต้นแขนกับทองปลายแขน ทองต้นแขนเป็นเครื่องประดับชนิดหนึ่งใช้สำหรับสวมรัดต้นแขน เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "พาหุรัด" ส่วนทองปลายแขนใช้สวมรัดข้อมือ เป็นเครื่องทรงแบบบทละครรำ ซึ่งมักสอดแทรกในวรรณคดีไทย และวรรณคดีที่มีการแปลในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดมีความสัมพันธ์กับคุณค่าด้านปัญญาในเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา

1. "จีนทั้งปวงก็สรรเสริญว่า กามะนีมิใช่มนุษย์ดุจเทพยดาก็ว่าได้"
2. "เสนาบดีทั้งปวงจึงกราบทูลว่า กษัตริย์ที่จะมีทแกล้วทหารขี่ม้าสันทัดนั้นมีอยู่แต่กรุงรัตนบุระอังวะกับกรุงหงสาวดี"
3. "ถ้าจะสู้กันอยู่ฉะนี้เห็นจะเอาชัยชนะยาก ด้วยม้ากามะนีก็ยังมิถอยกำลัง จำจะลวงให้ม้ากามะนีหย่อนกำลังลงจงได้จึงจะทำถนัด"
4. "เสนาบดีทั้งปวงแลเห็นสมิงพระรามขี่ม้ามาแต่ไกล ก็ร้องอื้ออึงขึ้นว่า สมิงรามกลับมาแล้วเหมือนคำผู้คุมทูลจริงทุกประการ"

(วิเคราะห์คำตอบ จากข้อความที่ว่า "ถ้าจะสู้กันอยู่ฉะนี้..." แสดงถึงปัญญาของสมิงพระรามที่จะหาหนทางเอาชนะด้วยปัญญา ตอบข้อ 3.)

เข้าไป ณ พลับพลาในค่าย มังมหาราชาก็เข้าไปกราบถวายบังคมหน้าพระที่นั่ง ถวายพระราชสาส์นกำหนดกับเครื่องราชบรรณาการแก่พระเจ้ากรุงจีน

พระเจ้ากรุงจีนจึงรับสั่งให้ล่ามแปล ให้เจ้าพนักงานอ่านถวาย ในพระราชสาส์นกำหนดนั้นว่า

ซึ่งพระองค์มีพระทัยปรารถนาจะใคร่ทอดพระเนตรดูทหารขี่ม้ารำทวนสู้กันตัวต่อตัวนั้น ขอพระองค์ให้ตกแต่งการซึ่งจะทอดพระเนตรไว้จงพร้อมเถิด ถึง ณ วันพฤหัสบดี เป็นคำรบเจ็ดวันแล้วเมื่อใด จงแต่งทหารให้ออกมาสู้กันตามสัญญา จะได้ทรงชมสำราญพระทัย

พระเจ้ากรุงจีนได้แจ้งในพระราชสาส์นกำหนดนั้นแล้ว ก็ดีพระทัยนัก จึงสั่งให้จัดฉลองพระองค์มังกรห้าเล็บอย่างดี กับเครื่องม้าทองประดับพลอยลายหยกสำรับหนึ่ง เป็นราชบรรณาการตอบแทน มอบให้มังมหาราชาคุมเข้ามาถวายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง มังมหาราชาก็ถวายบังคมลาคุมสิ่งของตอบแทนกลับมาถวายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็มีพระทัยยินดี ครั้นกำหนดสัญญากันเสร็จแล้ว กษัตริย์ทั้งสองพระองค์ก็สั่งให้เสนาบดีแต่งที่ปลูกพลับพลาหน้าเมือง เสนาบดีฝ่ายพม่าและนายทัพนายกองฝ่ายจีนรับรับสั่งสองกษัตริย์แล้ว ก็ให้เกณฑ์พลมาจัดการปลูกพลับพลาทั้งสองข้างให้ตรงกัน ประกอบด้วยที่ข้างหน้าข้างใน และโรงใหญ่สำหรับเสนาข้าราชการใหญ่น้อยอันจะได้เฝ้าอยู่ตามตำแหน่งมีระยะห่างกันยี่สิบเส้น ① ไว้หว่างกลางเป็นสนามทวนซึ่งจะสู้กันในขบวนทวนนั้น เจ้าพนักงานก็ผูกพระวิสูตรแต่งพระที่รับเสด็จเตรียมไว้พร้อมทั้งสองข้าง

ครั้นถึงวันนัดกำหนดแล้ว กษัตริย์ทั้งสองก็พรั่งพร้อมไปด้วยพยุหเสนาแห่แหนหน้าหลังเป็นอันมาก ตามขบวนพิชัยสงคราม ② เสด็จไปสู่ท้องสนาม ขึ้นยังที่พลับพลาประทับพร้อมกัน

ฝ่ายกามะนีก็แต่งตัวใส่เสื้อหุ้มเกราะแล้วด้วยทองเป็นอันงาม คาดสายรัดเอวประดับหยกเหน็บกระบี่ ขึ้นขี่ม้ารำทวนออกมา ณ ท้องสนาม

ฝ่ายสมิงพระรามก็แต่งตัวใส่เสื้อสีชมพูขลิบทอง จีบเอว โพกผ้าชมพูขลิบแล้วไปด้วยทองใส่กำไลต้นแขนปลายแขนแหวนสอดก้อยแล้วไปด้วยเนาวรัตน์ แต่ล้วนทองเป็นอันงาม แล้วสอดดาบสะพายแล่งขึ้นม้า ฟ้อนรำเป็นเพลงทวนออกมายังท้องสนาม

แลเห็นกามะนีขี่ม้าแต่งตัวหุ้มเกราะอยู่ ไม่เห็นสำคัญที่จะหมายแทงได้ จึงคิดว่ากามะนีคนนี้ชำนาญในเพลงทวนว่องไวนักแล้วก็หุ้มเกราะใส่เสื้อบังอยู่ยังไม่เห็นช่องที่จะสอดทวนแทงแห่งใดได้ จำจะชวนให้รำดูสำคัญก่อน อนึ่งเล่ากำลังม้าก็ยังก้ำกึ่งกันอยู่กับกำลังม้าเรา จำจะขับเคี่ยวกันไปก่อนจึงจะหย่อนกำลังลง เห็นจะเสียทีทำนองจึงเอาชัยชนะได้โดยง่าย

คิดแล้วก็ให้ล่ามร้องแปลไปว่า เราทั้งสองเป็นทหารเอกอันประเสริฐ จะสู้กันครั้งนี้เป็นที่สุดจะไว้เกียรติยศการงานจนตลอดกัลปาวสาน ครั้นจะสู้กันเอาแพ้ชนะทีเดียวก็หาสิ้นฝีมือไม่ เราทั้งสอง

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

4. ครูสอนให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการวางแผนอย่างรอบคอบก่อนที่จะทำสิ่งต่าง ๆ โดยใช้แบบอย่างที่ดีในวรรณคดีมาสนทนา เช่น
   - สมิงพระรามมีแผนในการสู้รบครั้งนี้อย่างไร *(แนวตอบ สมิงพระรามสังเกตว่ากามะนีขี่ม้าแต่งตัวหุ้มเกราะอยู่ กามะนีมีท่าทางชำนาญในการรำทวนอย่างยิ่ง ไม่เห็นช่องที่จะใช้ทวนแทงเข้าไปได้ จึงวางแผนชวนให้รำเพลงทวนกันก่อน ให้ม้าอีกฝ่ายวิ่งจนอ่อนกำลัง ซึ่งจะทำให้สมิงพระรามมีโอกาสสอดทวนแทงตรงช่องเกราะเอาชนะ คิดได้ดังนั้นสมิงพระรามก็ร้องชวนกามะนีรำเพลงทวนถวายพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ให้ได้ทอดพระเนตร และให้ทหารทั้งสองฝ่ายได้ชมฝีมือแสดงไว้เป็นเกียรติยศสืบไป)*
   - สิ่งสำคัญที่ทำให้การออกอุบายของสมิงพระรามในการชักชวนให้กามะนีรำเพลงทวนประสบความสำเร็จคืออะไร *(แนวตอบ การใช้วาทศิลป์พูดจาโน้มน้าวเยินยออีกฝ่าย โดยการชี้ให้เห็นด้านดีของการรำเพลงทวนก่อน ทำให้ฝ่ายกามะนีตายใจยอมตกลงด้วยดี)*

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดคือเหตุผลที่แท้จริงที่สมิงพระรามชวนกามะนีรำทวนก่อนการสู้รบ

1. เพื่อแสดงฝีมือต่อหน้าพระพักตร์ของกษัตริย์
2. เพื่อให้พระเจ้ากรุงจีนเห็นความงามของการรำเพลงทวน
3. เพื่อทำตามประเพณีที่สืบต่อกันมาก่อนการรบ
4. เพื่อหาช่องทางเอาชนะศัตรูในการสู้รบ

(วิเคราะห์คำตอบ จากข้อความที่ว่า "แลเห็นกามะนีขี่ม้าหุ้มเกราะอยู่ไม่เห็นสำคัญที่จะหมายแทงได้ จึงคิดว่ากามะนีคนนี้ชำนาญในเพลงทวนว่องไวนักแล้วก็หุ้มเกราะใส่เสื้อบังอยู่ยังไม่เห็นช่องที่จะสอดทวนแทงแห่งใดได้ จำจะชวนให้รำดูสำคัญก่อน" แสดงถึงปัญญาของสมิงพระรามที่พยายามออกอุบายเพื่อหาช่องทางเอาชนะศัตรู ตอบข้อ 4.)

นักเรียนควรรู้

① **เส้น** ชื่อมาตราวัด 20 วา เป็น 1 เส้น โดยมีมาตราเทียบ ดังนี้

12 นิ้ว เท่ากับ 1 คืบ
2 คืบ เท่ากับ 1 ศอก
4 ศอก เท่ากับ 1 วา
20 วา เท่ากับ 1 เส้น

ซึ่งเป็นหน่วยวัดระยะทางที่นิยมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

② **พิชัยสงคราม** ชื่อตำราว่าด้วยกลยุทธวิธีการเอาชนะในศึกสงคราม อาทิ การรุก การตั้งรับ การใช้อุบายทำลายข้าศึก การแปรขบวนทัพ โดยมีความเชื่อทางด้านโหราศาสตร์แทรกอยู่ด้วย เช่น การดูฤกษ์ยามในการเคลื่อนทัพ การทำพิธีข่มขวัญข้าศึก เป็นตำราที่มีความสำคัญจึงมักปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทยประเภทประวัติศาสตร์หรือเกี่ยวกับการสู้รบ

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

5. ครูชวนนักเรียนสืบค้นและดูภาพชุดเกราะของทหารในสมัยก่อน แล้วชวนนักเรียนสนทนาแลกเปลี่ยน จากนั้นถามคำถามเชื่อมโยงกับเรื่อง เช่น
   - ช่องเกราะที่สมิงพระรามเห็นในตัวกามะนีอยู่ตำแหน่งใดบ้าง

     (แนวตอบ ช่องเกราะบนตัวกามะนีที่สมิงพระรามสังเกตเห็นมีอยู่สองที่ คือ "ของใต้รักแร้ทั้งสองเป็นหว่างอยู่พอสอดทวนได้" และ "เกราะซ้อนท้ายหมวกเปิดออก พอจะย้อนฟันได้แห่งหนึ่ง")
   - สมิงพระรามเอาชนะกามะนีได้อย่างไร

     (แนวตอบ
     1. *สมิงพระรามแกล้งควบม้าหนีให้กามะนีควบม้าไล่ตามตนเอง เมื่อเห็นกามะนีควบม้าเต็มกำลังก็รั้งม้ารอ เพื่อดูกำลังของม้ากามะนี*
     2. *พอเห็นว่าเหงื่อม้ากามะนีตกถึงกีบก็รู้ว่าม้าอ่อนกำลังลงแล้ว จึงชักม้าเป็นเพลงโคมเวียนตามด้วยเพลงผ่าหมาก จนม้ากามะนีหอบรวนกลับตัวตามเพลงไม่ทัน*
     3. *หาโอกาสสอดทวนแทงเข้าไปที่ช่องรักแร้ เมื่อกามะนีเอนตัวลงก็ฟันซ้ำอีกครั้งที่ศีรษะซึ่งเป็นช่องเกราะ)*

อย่าเพ่อทำอันตรายแก่กันก่อน ให้ท่านรำเพลงทวนถวายไปให้สิ้นฝีมือแล้ว เราจะรำตามท่านให้เหมือนจงได้ แล้วเราจะรำให้ท่านรำตามเราบ้างให้สิ้นฝีมือเหมือนกัน ให้พระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ทอดทัศนาเจริญพระเนตรและทแกล้วทหารทั้งสองฝ่ายดูเล่นเป็นขวัญตา ถ้าเรารำสิ้นเพลงหยุดหายเหนื่อยแล้วเมื่อจะสู้กันเอาแพ้และชนะนั้นจึงจะบอกกันให้รู้ตัวทั้งสองฝ่าย

กามะนีได้ฟังล่ามร้องออกมาดังนั้นก็มีความยินดีนัก จึงร้องตอบมาว่าชอบแล้ว แต่เราเป็นแขกมาท่านเป็นเจ้าของบ้าน เราจะรำก่อนให้ท่านทำตามเราไปเถิด

ว่าแล้วกามะนีก็ขับม้าสะบัดย่างเป็นเพลงทวนฟ้อนรำออกมา สมิงพระรามก็ขับม้าฟ้อนรำตามกามะนีได้ทุกเพลง

ขณะเมื่อสมิงพระรามรำตามกันนั้น พระเจ้ากรุงต้าฉิงและพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทอดพระเนตรเห็นทหารเอกทั้งสอง รำเยื้องกรายตามขบวนเพลงทวน ดูท่วงทีรับรองว่องไวนัก งามเป็นอัศจรรย์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย เปรียบประดุจได้เห็นเทพยดาและพิทยาธรอันรำณรงค์ประลองกันในกลางสนาม

นายทัพนายกองทแกล้วทหารทั้งสองฝ่าย ก็สรรเสริญกามะนีและสมิงพระรามว่า เหมือนเทพยดาลงฟ้อนรำกลางสนามงามยิ่งนัก มีตาสองตาดูมิทันเลย ดูกามะนีแล้วกลับมาดูสมิงพระรามเล่าดูสมิงพระรามแล้วกลับมาดูกามะนีเป็นขวัญตายิ่งนัก

ครั้นกามะนีรำสิ้นเพลงแล้ว สมิงพระรามก็รำให้กามะนีรำตามบ้าง

ขณะเมื่อสมิงพระรามรำสิ้นเพลงทวนแล้ว แกล้งทำกลอุบายหวังจะดูช่องเกราะหมายสำคัญที่จะสอดทวนแทงนั้น ก็แสร้งทำยกแขนซ้ายเหยียดตรง เหยียดแขนขวาเบื้องบนแล้วทำยืนควบม้าไปมา แล้วกลับห้อยศีรษะลงบ้าง แล้วทำกลับเอาหลังนอนลงควบวกเวียนไปต่าง ๆ กามะนีหารู้กลไม่สำคัญว่าเพลงทวนฝ่ายพม่าดังนั้นจริง ก็มิได้สงสัย รำตามไปสิ้นทุกประการ สมิงพระรามทอดตาแลดูเห็นเป็นช่องใต้รักแร้ทั้งสองเป็นหว่างอยู่ พอจะสอดทวนแทงได้ แล้วเมื่อกลับศีรษะลงมานั้นเห็นเกราะซ้อนท้ายหมวกเปิดออก พอจะย้อนฟันได้แห่งหนึ่ง หมายสำคัญได้ถนัดมั่นคงแล้ว ก็ชักม้าหยุดพักพอหายเหนื่อยจึงให้ล่ามร้องบอกว่า เราทั้งสองรำถวายก็สิ้นเพลงด้วยกันแล้ว ทีนี้เราทั้งสองจะสู้กันเอาแพ้และชนะแก่กัน

กามะนีได้ฟังดังนั้นก็ขับม้ารำเข้ามา สมิงพระรามก็ขับม้าออกไปสู้กันเป็นหลายสิบเพลงต่างคนต่างรับรองว่องไว ยังหาเพลี่ยงพล้ำแก่กันไม่

สมิงพระรามจึงคิดว่า ถ้าจะสู้กันอยู่ฉะนี้เห็นจะเอาชัยชนะยาก ด้วยม้ากามะนีก็ยังมิถอยกำลังจำจะลวงให้ม้ากามะนีหย่อนกำลังลงจงได้จึงจะทำถนัด คิดแล้วแกล้งทำเป็นเสียทีควบม้าหนีออกไป กามะนีเห็นได้ทีก็ควบม้าทะลวงไล่ตามม้าสมิงพระรามไป

ครั้นสมิงพระรามแลเห็นกามะนีควบม้าเต็มกำลังแล้วมิทัน ก็แสร้งรอม้าไว้หวังจะดูท่วงทีเห็นกามะนียังไกลเชิงนักอยู่ สำคัญได้ว่าเหงื่อม้ากามะนีตกจนถึงกีบ ก็รู้ว่าม้าหย่อนกำลังลงแล้ว

หนังสือเล่มนี้อยู่ในระหว่างแผ่นพระราชบัญญัติ เมื่อหาอาจนี้การปรับปรุงแก้ไข

สื่อ Digital

Audio

ครูให้นักเรียนใช้การฝึกอ่านออกเสียงบทประพันธ์ จากคลิปเสียงภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา https://www.aksorn.com/qrcode/TMAULTM10

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดไม่ใช่ข้อคิดที่ได้จากเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา

1. สติปัญญาเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและนำไปสู่ความสำเร็จ
2. บุคคลพึงรักษาสัตย์เพื่อให้เป็นที่สรรเสริญยกย่อง
3. ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมประจำตนของบุคคลผู้ประเสริฐ
4. ความมีน้ำใจช่วยให้ทุกคนรอบตัวประสบความเจริญก้าวหน้า

(วิเคราะห์คำตอบ ข้อคิดจากเรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา มุ่งหมายให้เห็นถึงการรักษาสัตย์ ความซื่อสัตย์จงรักภักดี และความสำคัญของสติปัญญาจึงสอดคล้องกับทุกข้อ ยกเว้นความมีน้ำใจซึ่งบทประพันธ์ไม่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ ตอบข้อ 4.)

จึงชักม้าวกเป็นเพลงโคมเวียน เข้ารับกามะนี กามะนีชักม้าเป็นเพลงผ่าหมากแลกเปลี่ยนกันต่าง ๆ ฝ่ายม้ากามะนีหอบรวนหย่อนกำลังลงกลับตัวตามเพลงไม่ทัน สมิงพระรามได้ทีก็สอดทวนแทงถูกซอกรักแร้กามะนี กามะนีเอนตัวลง สมิงพระรามจึงชักดาบกระทืบม้าเข้าฟันย้อนตามกลีบเกราะขึ้นไปต้องศีรษะกามะนีขาดออกตกลงมายังมิทันถึงดิน ก็เอาขอเหล็กสับเอาศีรษะกามะนีได้ ใส่ตะกรวยแล้วก็ชักม้าฟ้อนรำเป็นเพลงทวน[1]เข้ามาตรงหน้าพลับพลาพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

พระเจ้ากรุงจีนและนายทัพนายกองทแกล้วทหารทั้งปวงเห็นดังนั้นก็อัศจรรย์ยิ่งนัก จึงให้ทหารไปเอาศพกามะนีมาทำศีรษะต่อเข้า ใส่หีบไปฝังเสียในที่สมควร พระเจ้ากรุงจีนก็เสด็จกลับเข้าค่าย

สมิงพระรามก็เอาศีรษะเข้ามาถวายพระเจ้ามณเฑียรทอง พระเจ้ามณเฑียรทองทอดพระเนตรเห็นดังนั้นก็มีพระทัยยินดีนัก แล้วเสด็จกลับคืนเข้าสู่พระนคร ฝ่ายพม่าเสนาบดีขุนนางน้อยใหญ่ไพร่พลทั้งปวงก็สรรเสริญสมิงพระรามว่ามิใช่มนุษย์เลยเสมอเทพยดา แต่ศีรษะกามะนีนั้นก็มิให้ตกถึงดินเอาขอเหล็ก สับเอาได้ดังทูลไว้ทุกประการ

ฝ่ายเสนาบดีนายทัพนายกองจีนทั้งปวง ครั้นเห็นเสียกามะนีดังนั้นแล้วก็โกรธ จึงกราบทูลพระเจ้ากรุงจีนว่า พระองค์เสด็จยาตราทัพมาครั้งนี้ ตั้งพระทัยจะทำสงครามให้พระเจ้ากรุงอังวะอยู่ในเงื้อมพระหัตถ์ ถึงมาตรว่าเสียกามะนีทหารเอกแล้ว ใช่ข้าพเจ้าทั้งปวงนี้จะตีกรุงอังวะถวายไม่ได้นั้น หามิได้ เสียแรงดำเนินกองทัพเข้ามาเหยียบถึงชานกำแพงเมืองแล้ว จะกลับไปเปล่านั้นได้ความอัปยศแก่พม่านัก ทำไมกับเมืองอังวะสักหยิบมือหนึ่งเท่านี้จะเอาแต่มูลดินทิ้งเข้าไปในกำแพงเมืองคนละก้อน ๆ เท่านั้น ถมเสียให้เต็มกำแพงเมืองในเวลาเดียวก็จะได้

พระเจ้ากรุงจีนได้ฟังก็ตรัสห้ามนายทัพนายกองทแกล้วทหารทั้งปวงว่าเราเป็นกษัตริย์ผู้ใหญ่อันประเสริฐ ได้ให้คำมั่นสัญญาไว้แก่เขาแล้ว จะกลับคำไปดังนั้นหาควรไม่ พม่าทั้งปวงจะชวนกันดูหมิ่นได้ว่าจีนพูดมิจริง เรารักสัตย์ยิ่งกว่าทรัพย์ อย่าว่าแต่สมบัติมนุษย์นี้เลย ถึงท่านจะเอาทิพยสมบัติของสมเด็จอมรินทร์มายกให้เรา เราก็มิได้ปรารถนา ตรัสดังนั้นแล้วก็สั่งให้เลิกทัพเสด็จกลับไปยังกรุงจีน

พระเจ้ามณเฑียรทองเสด็จออกทรงบัญชาราชการพร้อมด้วยเสนาพฤฒามาตย์ราชปุโรหิตทั้งปวง จึงตรัสว่าโหรซึ่งดูชะตาเมืองว่าไม่ขาด พระชันษาเล่าก็ดีอยู่ นานไปจะได้ลาภอันประเสริฐอีกนั้นก็ต้องด้วยคำทำนาย จึงให้พระราชทานบำเหน็จและเครื่องอุปโภคบริโภคเป็นอันมาก แล้วพระราชทานบ้านส่วยแห่งหนึ่งให้เป็นค่าผลหมากด้วย และหญิงม่ายเจ้าของม้านั้นก็พระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคให้ตามสมควร และอำเภอแขวงบ้านซึ่งอยู่นั้นก็ให้ขึ้นแก่หญิงม่ายนั้น

แล้วตรัสว่าพระเจ้ากรุงจีนยกพลทแกล้วทหารมาเหยียบเมืองเราครั้งนี้ ประดุจดังแผ่นดินจะถล่มลงหามีผู้ใดที่จะรบสู้ต้านทานไม่ ครั้งนี้สมิงพระรามรับอาสากู้เมืองเราไว้ได้ชัยชนะแล้ว ศึกจีนยกทัพเลิกกลับไป สมิงพระรามมีความชอบมาก บัดนี้ควรเราจะให้สมิงพระรามเป็นมหาอุปราช

[1] ทวน หมายถึงเครื่องมือประจำตัวของทหารเอก เพื่อความได้เปรียบ

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

6. ครูชวนนักเรียนศึกษาเกี่ยวกับบทบาทความเป็นผู้นำในอดีตโดยการสืบค้นข้อมูล แล้วเชื่อมโยงสู่เรื่อง โดยใช้คำถาม เช่น
   - พระเจ้ากรุงจีนทรงมีคุณธรรมในฐานะที่เป็นกษัตริย์อย่างไร

   (แนวตอบ พระเจ้ากรุงจีนทรงมีคุณธรรมเรื่องการรักษาความสัตย์ จากที่พระเจ้ากรุงจีนตรัสกับเหล่าเสนาบดีนายทัพนายกองทหารทั้งหลายว่า "เราเป็นกษัตริย์ผู้ใหญ่อันประเสริฐได้ให้คำมั่นสัญญาแก่เขาไว้แล้ว จะกลับคำดังนั้นควรไม่ พม่าทั้งปวงจะชวนกันดูหมิ่นได้ว่าจีนพูดมิจริง เรารักสัตย์ยิ่งกว่าทรัพย์ อย่าว่าแต่สมบัติมนุษย์นี้เลย ถึงท่านจะเอาทิพยสมบัติของสมเด็จอมรินทร์มายกให้เรา ๆ ก็มิได้ปรารถนา" แสดงให้เห็นคุณธรรมเรื่องการรักษาความสัตย์ที่พูดแล้วไม่คืนค่าด้วยทรงเห็นว่าตนเป็นกษัตริย์ที่มีราชอำนาจมากกว่า ไม่ควรถือโอกาสในการศึกครั้งนี้ยึดครองกรุงอังวะที่เล็กกว่ามาเป็นของตนแสดงให้เห็นศักดิ์ศรีความทะนงตนของผู้เป็นกษัตริย์)

เกร็ดแนะครู

ครูอาจแนะแนวทางการดำรงตนให้เป็นคนรู้จักรักษาคำสัตย์ โดยนำข้อคิดจากเรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา มาแนะแนวทางให้นักเรียนว่า นอกจากจะเป็นคุณธรรมสำหรับผู้ปกครองและเหล่าทหารแล้ว นักเรียนสามารถนำคุณธรรมข้อนี้มาปรับใช้กับตนเอง เพื่อให้เป็นบุคคลน่าเชื่อถือ ได้รับความไว้วางใจให้รับผิดชอบงานสำคัญต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่โอกาสที่จะเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน และที่สำคัญเป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะเด่นให้เป็นคนที่มีเกียรติ มีคุณค่าน่านับถือ

ข้อสอบเน้น การคิด

เมื่อกามะนีเสียทีแก่สมิงพระรามแล้ว พระเจ้ากรุงจีนทรงกระทำตามข้อใด

1. เตรียมบุกเข้าตีกรุงอังวะ
2. ส่งทูตมาขอตัวสมิงพระรามไปอยู่ยังกรุงจีน
3. ส่งพระราชสาส์นมาท้ารบกับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง
4. ให้เลิกทัพกลับไปยังกรุงจีนตามที่ได้ให้สัญญาไว้

วิเคราะห์คำตอบ *เมื่อสมิงพระรามสู้ศึกชนะกามะนี เสนาบดีและเหล่านายทัพนายกองทหารทั้งหลายของพระเจ้ากรุงจีนไม่ยอมรับความพ่ายแพ้ต้องการที่จะทำสงครามกับกรุงรัตนบุระอังวะด้วยเห็นว่าฝ่ายตนมีกำลังมากกว่าการเอาชนะกรุงรัตนบุระอังวะเป็นเรื่องง่าย แต่พระเจ้ากรุงจีนเป็นกษัตริย์ที่ยึดมั่นในคำสัตย์จึงสั่งให้เลิกทัพกลับไปกรุงจีนตามที่ได้ให้สัญญาไว้ ตอบข้อ 4.)*

นักเรียนควรรู้

[1] ทวน จัดเป็นอาวุธสำคัญที่ใช้ในการสู้รบในเรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา เนื่องจากทวนจัดเป็นอาวุธยาวซึ่งทหารเอกของพระเจ้ากรุงจีนมีความชำนาญมาก จึงนำมาใช้ในการต่อสู้เพื่อความได้เปรียบ เป็นอาวุธยาวที่ค่อนข้างเบา จึงใช้กระบวนท่าได้พลิกแพลงหลากหลาย ตัวทวนเป็นโลหะแหลมยาว สวมเข้ากับด้ามทวนที่ทำจากไม้หรือโลหะ โคนทวนมักติดพู่ขนสัตว์

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

7. ครูให้นักเรียนเลือกหัวข้อตามประเด็นเกี่ยวกับความปรารถนา 4 ประการ ของสมิงพระรามที่ทูลขอ ได้แก่
   1. หวังจะหลุดพ้นจากการเป็นเชลยที่ต้องถูกจองจำ
   2. ต้องการจะฝากฝีมือไว้ให้เป็นเกียรติยศตลอดไป
   3. ให้พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องประหารชีวิตได้
   4. หากพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องไม่ฆ่าก็จะขอกลับไปกรุงหงสาวดี

   จากนั้นช่วยกันสรุปเกี่ยวกับลักษณะตัวละครสมิงพระราม

และราชธิดาเราจะประทานให้เป็นบาทบริจาริกาด้วยตามสัญญาจึงจะชอบ ท่านทั้งปวงจะเห็นเป็นประการใด เสนาพฤฒามาตย์ราชกระวีมนตรีมุขทั้งปวงยังมิทันจะกราบทูล

ขณะนั้นสมิงพระรามเฝ้าอยู่ด้วย ครั้นได้ฟังพระราชโองการก็กราบทูลว่า ข้าพเจ้ารับอาสาพระองค์ครั้งนี้ มีความปรารถนาสี่ประการ คือข้าพเจ้าต้องพันธนาการตรากตรำลำบากอยู่นานแล้ว หวังจะให้พ้นจากเครื่องจองจำหนึ่ง จะไว้ฝีมือให้เป็นเกียรติยศไปชั่วกัลปาวสานหนึ่ง จะให้พระองค์ฆ่าข้าพเจ้าหนึ่ง ถ้าพระองค์มิฆ่าข้าพเจ้าแล้วข้าพเจ้าจะขอกราบถวายบังคมลากลับไปเมืองหงสาวดีหนึ่ง เป็นความปรารถนาสี่ประการ ซึ่งพระองค์จะพระราชทานให้ข้าพเจ้าเป็นมหาอุปราช และพระราชทานพระราชธิดานั้นพระคุณหาที่สุดมิได้ ข้าพเจ้ามิได้รับพระราชทานแล้วจะขอคืนถวายไว้ดังเก่า

พระเจ้ามณเฑียรทองได้ทรงฟังก็ทรงพระดำริว่า สมิงพระรามคนนี้มิเสียทีที่เกิดมาเป็นเชื้อชาติทหารนับว่าชายชาตรีแท้ มิได้เกรงกลัวแก่ความตาย ทั้งราชสมบัติก็มิได้รักใคร่ แล้วองอาจแกล้วกล้าหาผู้ใดเปรียบเสมอมิได้ ครั้นจะฆ่าเสียตามคำบัดนี้เล่าก็มิควร เขาได้มีคุณแก่เรา ช่วยกู้พระนครไว้เป็นความชอบใหญ่หลวงยังเสียดายนัก ครั้นจะปล่อยให้กลับไปเมืองหงสาวดีเล่า การสงครามพระเจ้าราชาธิราชกับเราก็ยังติดพันกันอยู่หาขาดกันไม่ ทรงพระดำริดังนั้นแล้ว ก็ทรงนิ่งอยู่มิได้ตรัสประการใด แล้วก็เสด็จเข้าข้างใน

ฝ่ายเสนาที่เฝ้าผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงและสมิงพระรามก็กลับไปที่อยู่สิ้น พระเจ้ามณเฑียรทองเสด็จเข้าข้างในแล้ว ก็ทรงพระวิตกนัก จึงตรัสบอกแก่พระอัครมเหสีว่า สมิงพระรามนี้มีความซื่อสัตย์มั่นคงนัก เราจะให้ธิดาเป็นบำเหน็จรางวัล(1)และที่มหาอุปราชก็มิรับ จะขอให้ฆ่าเสีย ถ้าแม้นมิฆ่าก็จะลากลับไปเมืองหงสาวดี เราเสียดายนัก ด้วยเขารู้ศิลปศาสตร์สันทัด และฝีมือเล่าก็เข้มแข็งกล้าหาญยิ่งนักหาผู้เสมอมิได้ ทำไฉนจึงจะให้สมิงพระรามรับราชสมบัติอยู่ด้วยเราได้

พระอัครมเหสีได้ฟังดังนั้นจึงทูลว่า พระองค์จะทรงพระวิตกไปไย ซึ่งจะเกลี้ยกล่อมผูกพันสมิงพระรามไว้ให้ตั้งใจสวามิภักดิ์อยู่ด้วยพระองค์นั้น ตกพนักงานข้าพเจ้าจะรับอาสาผูกจิตสมิงพระรามไว้ให้อยู่จงได้ อุปมาดังแพทย์ผู้วิเศษผูกกัณหสัปปะชาติคืองูเห่าใหญ่ด้วยมนตราคมอันกล้าขลัง มิให้พ่นพิษและเลื้อยหนีไปได้ พระเจ้ามณเฑียรทองจึงตรัสถามว่า น้องจะคิดอ่านประการใด หรือมีมนตราวิเศษจึงจะผูกจิตสมิงพระรามไว้ได้ พระอัครมเหสีทูลว่า ข้าพเจ้าจะได้มีเวทมนตร์ผูกนั้นหามิได้ ซึ่งข้าพเจ้าจะคิดผูกสมิงพระรามให้อยู่ก็หวังจะผูกด้วยยางรัก เพราะธรรมดาชนอันเวียนวนข้องอยู่ในสงสารภพนี้ แต่ล้วนมีความกำหนัดยินดีในกามสังวาสรสสิ้นทั้งนั้น เพราะมูลตัณหาเครื่องเกี่ยวพันอุดหนุนเป็นปัจจัย แต่พระดาบสทรงฌานสมาบัติเหาะเหินไปได้ในอากาศแล้ว พอได้ยินเสียงสตรีขับร้อง(2)เพราะจับจิตเข้าก็ยังพลัดตกลงมาสู่ภูมิภาคปัถพี ด้วยความกำหนัดในรัชนียารมณ์ จะนับอะไรกับเจ้าสมิงพระรามนี้ ซึ่งว่ามิรับที่มหาอุปราชและราชธิดา เพราะยังมิได้เห็นราชธิดาของเราอันสมบูรณ์

หนังสือเรียนนี้เป็นสำหรับพระราชทานเพื่อการศึกษา ห้ามจำหน่าย

นักเรียนควรรู้

(1) **บำเหน็จรางวัล** เป็นการสร้างความรู้สึกที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชาที่ทำประโยชน์ โดยปกติจะพิจารณาจากผลงาน และในบางครั้งก็พิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งระบบการให้รางวัลจะช่วยกระตุ้นการปฏิบัติงาน สร้างขวัญและกำลังใจแก่พนักงานในการปฏิบัติงาน เช่นเดียวกับที่สมิงพระรามได้รับเมื่อเอาชนะในการสู้รบกับกามะนี

(2) **รัชนียารมณ์** หมายความว่า อารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความรักใคร่ เป็นคำทูลของพระอัครมเหสีต่อพระเจ้ามณเฑียรทองที่ต้องการยกพระราชธิดาให้อภิเษกกับสมิงพระราม โดยเชื่อว่าพระราชธิดาจะสามารถมัดใจให้สมิงพระรามอยู่ที่กรุงอังวะต่อไป ไม่ด่วนกลับกรุงหงสาวดี

กิจกรรม สร้างเสริม

นักเรียนสรุปประเด็นหลักของเรื่องตามที่นักเรียนเห็นว่าน่าสนใจ จากนั้นเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว

กิจกรรม ท้าทาย

จากการอ่านเนื้อเรื่องแล้วสรุปเป็นประเด็นสำคัญ นักเรียนยกสำนวนสุภาษิตไทยที่คิดว่าตรงกับประเด็นของเรื่องที่นักเรียนสรุปมา โดยยกเนื้อเรื่องตอนนั้นประกอบ

ด้วยลักษณะและสิริมารยาทงามยิ่งนัก ถ้าบุรุษผู้ใดได้เห็นและได้นั่งใกล้แล้วเมื่อใด ก็มิอาจจะดำรงจิตอยู่ได้ ดวงกมลก็จะหวั่นไหวไปด้วยความปฏิพัทธ์ อุปมาดังชายธงอันต้องลม ข้าพเจ้าคิดจะให้แต่งสุปะเพียญชนาหารเครื่องเลี้ยงอันประณีต เวลาพรุ่งนี้ขอพระองค์ให้หาเจ้าสมิงพระรามเข้ามากินเลี้ยงในพระราชมนเทียร แล้วจึงให้พระธิดาเราออกไปให้เจ้าสมิงพระรามเห็นตัวถนัดแต่ข้างเดียว เจ้าสมิงพระรามได้เห็นรูปโฉมธิดาเราเท่านั้น ยังมิทันจะเข้าใกล้ได้กลิ่น ก็จะมีความปลื้มปลาบจนสุดจิตไหนจะคิดกลับเมืองหงสาวดีได้ เพราะพระธิดาของเรางามเป็นเสน่ห์อยู่ทั่วกาย ซึ่งข้าพเจ้าคิดทำดังนี้เปรียบประดุจนางเมขลาเทพธิดาล่อแก้วให้รามสูรเห็น รามสูรหรือจะไม่รักแก้ว ซึ่งข้าพเจ้าว่าจะผูกจิตสมิงพระรามให้อยู่ด้วยยางรักนั้น ก็คือจะให้ใจสมิงพระรามมาผูกรักอยู่ด้วยสิ่งนี้ อันจะผูกด้วยมนตราคมและโซ่ตรวนเชือกพวนสรรพเครื่องจองจำทั้งสิ้นนั้น ก็พลันที่จะหลุดถอนเคลื่อนคลายไม่แน่นเหนียวเหมือนยางรัก ถ้าผู้ใดผูกติดอยู่ด้วยยางรักแล้ว ถึงจะเอาเชือกพวนเข้ามาฉุดชักก็มิอาจจะหลุดเคลื่อนคลายได้ เห็นสมิงพระรามจะสวามิภักดิ์อยู่ด้วยพระองค์เพราะสิ่งนี้เป็นมั่นคง

พระเจ้ามณเฑียรทองได้ทรงฟังพระอัครมเหสีทูลดังนั้น ก็เห็นด้วยจึงตรัสว่า การข้างในพระน้องเข้าใจจงช่วยคิดอ่านเถิด แล้วบอกกล่าวธิดาของเราให้รู้ตัวสั่งสอนเสียด้วย พระอัครมเหสีรับสั่งแล้ว เวลาค่ำก็เสด็จไปสู่ห้องตำหนักพระราชธิดา จึงตรัสบอกว่า บัดนี้สมเด็จพระราชบิดาจะโปรดให้เจ้าสมิงพระรามผู้มีความชอบเป็นมหาอุปราชแล้วพระราชทานพระลูกให้เป็นมเหสี พระลูกอย่ามีความโทมนัสเกี่ยงงอนขัดพระราชโองการเลย

พระราชธิดาได้ฟังก็ทรงพระกันแสง ซบพระพักตร์ลงทูลว่า ลูกนี้คิดจะไม่มีสวามีแล้ว หวังจะบวชเป็นชีบำเพ็ญกุศลหมายสวรรค์นิพพานฝ่ายเดียว เมื่อสมเด็จพระราชบิดาตรัสห้ามมิให้เดินทางตรงจะให้เดินทางอ้อมแล้วก็จนใจ แท้ว่ากรรมลูกทำมาแต่หลัง อนึ่งถ้าได้สวามีเป็นลูกกษัตริย์มีชาติตระกูลเสมอกันเล่าก็ตาม นี่จะได้ผัวมอญต่างภาษาเป็นเพียงนายทหาร อุปมาดังหงส์ตกลงในฝูงกา ราชสีห์เข้าปนกับหมู่เสือ ลูกมีความโทมนัสนัก พระอัครมเหสีจึงตรัสปลอบว่า ซึ่งลูกมีศรัทธาจะบวชเป็นชีหนีสงสารนั้นก็ชอบอยู่ แต่จะด่วนบวชเมื่อยังเจริญรุ่นสาวฉะนี้ แม่เกรงจะถือเคร่งบวชไปมิตลอดด้วยโรคสาวเป็นข้าศึกคอยเบียดเบียนนั้นมีอยู่ มักกระทำศีลให้เศร้าหมอง ค่อยบวชเมื่อแก่เถิดแม่จะบวชด้วย ซึ่งลูกจะถือชาติตระกูลว่ามีอิสริยยศอยู่นั้นหาควรไม่ ด้วยสมเด็จพระราชบิดาเห็นชอบแล้ว จึงจะทรงปลูกฝัง อันสมิงพระรามนี้เขามีความชอบในแผ่นดินเป็นอันมาก ช่วยกู้พระนครไว้ให้สมณพราหมณ์ราษฎรอยู่เป็นสุข เหมือนรักษาชาติตระกูลของลูกไว้ ถ้ามิได้สมิงพระรามแล้วเมืองเราก็จะเสียแก่กรุงจีน ซึ่งลูกเปรียบชาติเขาเหมือนกานั้นก็ชอบอยู่ แต่เขาประกอบศิลปศาสตร์วิชาการเป็นทหารมีฝีมือหาผู้เสมอมิได้ ก็เปรียบเหมือนกาขาวมิใช่กาดำ สมเด็จพระราชบิดา จะทรงชุบขึ้นแล้วก็คงเป็นหงส์ ซึ่งเปรียบเหมือนเสือนั้น ถ้าพระราชบิดาชุบย้อม(1)แล้ว ก็คงจะกลับเป็นราชสีห์

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

ระหว่างทาง

8. ครูชวนทำกิจกรรม "จับใจในวาจา" โดยทำสลากคำพูดของตัวละครใดกับตัวละครใดเพื่อให้นักเรียนทายชื่อ และฝึกแปลความตีความ จากคำพูดที่สุ่มหยิบได้ เช่น

> "นี่จะได้ผัวมอญต่างภาษาเป็นเพียงนายทหาร อุปมาดังหงส์ตกลงในฝูงกา"

(แนวตอบ เป็นสิ่งที่พระราชธิดาพูดกับพระมเหสีว่า การแต่งงานที่มีสามีเป็นชาวมอญต่างภาษาอีกทั้งเป็นเพียงทหารก็เปรียบตนเองเป็นหงส์ ส่วนทหารมอญที่จะมาเป็นสามีเป็นกา)

> "ถ้าบุรุษใดได้เห็นและได้นั่งใกล้แล้วเมื่อใด ก็มิอาจจะดำรงจิตอยู่ได้ ดวงกมลก็จะหวั่นไหวไปด้วยความปฏิพัทธ์ อุปมาดังชายธงอันต้องลม"

(แนวตอบ เป็นสิ่งที่พระมเหสีกล่าวกับพระสวามี พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ด้วยเห็นว่าบุตรธิดาของตนนั้นงดงามมาก ไม่มีชายใดที่จะไม่หวั่นไหวไปกับความงามของพระราชธิดา เปรียบชายทั้งหลายเป็นเหมือนธงที่เมื่อต้องลม ก็คือได้เข้าใกล้ความงามของพระราชธิดา ย่อมเป็นธรรมดาที่จะไหวเหมือนธง)

ข้อสอบเน้น การคิด

นักเรียนคิดว่า เพราะเหตุใดแรกเริ่มพระราชธิดาในพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงไม่ยินยอมที่จะแต่งงานตามคำสั่งพระราชบิดา ยกเหตุผลประกอบ

(แนวตอบ เพราะพระราชธิดายังไม่รู้จักนิสัยใจคอของสมิงพระรามและการที่สมิงพระรามเป็นเพียงทหารที่ถูกจับมาเป็นเชลย ทำให้พระราชธิดาตั้งแง่รังเกียจ คิดว่าไม่เหมาะสมกับตนซึ่งเป็นถึงเชื้อวงศ์กษัตริย์ จนกระทั่งพระราชมารดาได้ชี้ให้เห็นว่า การที่สมิงพระรามอาสาออกสู้ศึกและชนะนั้น แสดงว่าเป็นผู้เก่งกล้าสามารถ ต่อไปภายหน้าจะยิ่งใหญ่มีเกียรติยศ จึงลดทิฐิและยอมแต่งงานกับสมิงพระราม)

นักเรียนควรรู้

(1) **ชุบย้อม** หมายถึง อุปการะ เลี้ยงดู เกื้อกูล ตามบริบทของเนื้อหา แม้สมิงพระรามจะเป็นทหารเอกของเมืองหงสาวดี แต่ในกรุงอังวะตกอยู่ในฐานะเชลยศึก จึงมีความไม่คู่ควรต่อพระราชธิดา พระเจ้ามณเฑียรทองจึงใช้คำเปรียบเปรยเพื่ออธิบายว่าเหมือนพระสังข์ที่ชุบตัวในบ่อทอง

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

9. ครูหยิบยกคำพูดตัวละครที่มีการใช้ความเปรียบ แล้วใช้การสนทนาเพื่อให้นักเรียนฝึกการตีความเพิ่มเติม เช่น

> "อันบุรุษเปรียบประดุจพืชธัญญาหาร ถ้าโรยปลูกเพาะหว่านแล้ว ก็มีแต่งอกงามสูงใหญ่ขึ้นไป ลูกนี้ถึงเป็นราชบุตรี เกิดในวงศ์กษัตริย์มีชาติตระกูลสูง ก็เปรียบเหมือนตัณฑุลา จะโปรยหว่านเพาะปลูกมิอาจเจริญขึ้นได้"

- คำกล่าวในข้างต้นหมายความว่าอย่างไร
  (แนวตอบ ผู้ชายนั้นเปรียบได้กับพืชพันธุ์ข้าวอาหาร ถ้าเอาไปหว่านเพาะก็เจริญงอกงามขึ้นมาได้ ต่างกับผู้หญิงที่แม้จะเกิดในตระกูลสูงศักดิ์ก็เหมือนข้าวสาร จะเอาไปหว่านเพาะก็มิอาจเติมโตขึ้นมาได้)
- สารในคำกล่าวนี้คืออะไร
  (แนวตอบ แม่ต้องการให้ลูกสาวลดทิฐิมานะที่มีต่อชายต่ำศักดิ์กว่าตนเอง คือ สมิงพระราม โดยชี้ให้เห็นว่าแม้จะเป็นผู้ต่ำศักดิ์กว่า แต่ผู้ชายนั้นก็สามารถเติบโตก้าวหน้าเป็นใหญ่ ในภายภาคหน้าได้)
- นักเรียนยกสำนวนสุภาษิตที่มีความหมายตรงกับคำกล่าวของพระมเหสีในกิจกรรมข้างต้น
  (แนวตอบ สำนวนสุภาษิตว่า "ชายข้าวเปลือกหญิงข้าวสาร" ผู้หญิงมักเสียหายได้มากกว่าผู้ชาย กล่าวคือ ข้าวเปลือกตกไปไหนก็งอกขยายพันธุ์ได้ แต่ข้าวสารงอกใหม่ไม่ได้ หรือผู้หญิงมีโอกาสน้อยที่จะเจริญก้าวหน้าได้เท่ากับผู้ชาย)

อันบุรุษเปรียบประดุจพืชธัญญาหาร ถ้าโรยปลูกเพาะหว่านแล้ว ก็มีแต่งอกงามสูงใหญ่ขึ้นไป ลูกนี้ถึงเป็นราชบุตรี เกิดในวงศ์กษัตริย์มีชาติตระกูลสูง ก็เปรียบเหมือนตัณฑุลา จะโปรยหว่านเพาะปลูกมิอาจเจริญขึ้นได้ ลูกอย่าถือทิฐิมานะ(1)เลย สมเด็จพระราชบิดาได้ทราบจะทรงพระพิโรธนัก ถึงบุรุษจะมีชาติสูงต่ำเป็นประการใดเขาได้เป็นสวามีแล้วจงปฏิบัติเคารพนบน้อม นับถือดุจเจ้าของตน จึงจะเจริญสิริราศีเป็นสวัสดิมงคลอันยิ่ง พระอัครมเหสีตรัสสอนพระราชธิดาด้วยความอุปมาอุปไมยต่าง ๆ ให้พระราชธิดาคลายทิฐิมานะลงแล้ว พระนางก็เสด็จกลับมายังห้องพระตำหนัก มีพระราชเสาวนีย์ตรัสสั่งพวกวิเสท(2)ชาวเครื่อง ให้แต่งโภชนาหารของเลี้ยงอันเอมโอชทั้งปวงเตรียมไว้

ครั้นเวลาเช้าพระเจ้ามณเฑียรทอง จึงมีรับสั่งให้หาเจ้าสมิงพระรามเข้ามากินเลี้ยงบนพระราชมนเทียร สมิงพระรามรับพระราชทานเครื่องเลี้ยงพอควรแล้ว ก็เข้ามากราบถวายบังคมเฝ้าอยู่โดยลำดับ พระเจ้ามณเฑียรทองจึงตรัสว่า เราเป็นกษัตริย์อันประเสริฐได้ออกวาจาแล้ว ถึงจะตายก็หาเสียดายชีวิตไม่ เพราะรักสัตย์ยิ่งกว่ารักชีวิตได้ร้อยเท่า ซึ่งที่มหาอุปราชกับราชธิดาเรานั้น เราได้ออกปากแล้วว่าจะให้เป็นบำเหน็จความชอบแก่ท่าน ถึงมาตรว่าจะมิรับด้วยท่านคำนึงถึงพระเจ้าราชาธิราชอยู่ ก็จงรับเสียแต่พอเป็นเหตุตามสัญญาเถิด อย่าให้เราเสียสัตย์เลย อนึ่งเราเกรงคนทั้งปวงจะครหานินทาได้ ท่านรับอาสากู้พระนครไว้มีความชอบเป็นอันมาก มิได้รับบำเหน็จรางวัลสิ่งใดนานไปเบื้องหน้าถ้าบ้านเมืองเกิดจลาจลหรือข้าศึกมาย่ำยีเหลือกำลัง ก็จะไม่มีผู้ใดรับอาสาอีกแล้ว เห็นเราจะได้ความขัดขวางเป็นมั่นคง ตรัสแล้วจึงสั่งให้พระราชธิดายกพานพระศรีมาตั้ง ให้เจ้าสมิงพระรามกินต่อหน้าพระที่นั่ง พระราชธิดาก็อายพระทัยยิ่งนัก ด้วยเป็นราชบุตรีกษัตริย์ แต่ทรงพระเยาว์มาจนเจริญพระชนม์ ยังไม่เคยยกพานพระศรีให้ทหารและขุนนางผู้ใดกิน แต่ขยับขยั้นยั้งพระองค์อยู่มิใคร่จะแหวกพระวิสูตรออกมาได้ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็ตรัสเตือนว่ามาเร็ว ๆ พระราชธิดาเกรงพระราชอาญาขัดรับสั่งสมเด็จพระราชบิดามิได้ ก็ยกพานพระศรี(3)มาตั้งลงเฉพาะหน้าสมิงพระราม แต่ห่าง ๆ ช้อยชำเลืองดูสมิงพระรามไม่ทันจะเต็มพระเนตร ด้วยความอายก็เสด็จกลับเข้าไป เจ้าสมิงพระรามเห็นพระราชบุตรียกพานพระศรีออกมานั้น ประกอบด้วยเยาวรูปสิริวิลาส(4)ลักษณ์เป็นอันงาม ก็แลตะลึงลืมตัวไม่เป็นสมประดี จนพระราชบุตรีเสด็จกลับเข้าไป พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทอดพระเนตรเห็นแล้วก็ดีพระทัย ทรงดำริว่า เจ้าสมิงพระรามเห็นจะมีความรักธิดาเราว่ารูปงาม สมคำพระอัครมเหสีทูลไว้ ทรงพระรำพึงนิ่งอยู่ในพระทัยแล้วก็เสด็จขึ้น

ครั้นเวลาวันหนึ่ง เสด็จออกพร้อมด้วยเสนาบดีข้าราชการทั้งปวง พระองค์จึงตรัสแก่สมิงพระรามว่า ท่านอาสากู้พระนครเราไว้ได้ครั้งนี้ มีพระเกียรติยศปรากฏไปแก่ประเทศราชธานีทั้งปวงจนตลอดกัลปาวสาน ซึ่งท่านจะไม่รับรางวัลนั้นมิชอบ ดุจทำลายเกียรติยศเราให้เสื่อมเสีย เพราะจะเป็นที่ติเตียนแก่กษัตริย์ทั้งปวง ท่านดำริดูจงควรเถิด

หนังสือเล่มนี้อยู่ในระหว่างแผ่พระราชกุศลเนื่องจากอาจารย์ประเสริฐ ปรุงแก้ไข

นักเรียนควรรู้

(1) **ทิฐิมานะ** "ทิฐิ" หมายถึง ความเห็น ส่วนคำว่า "มานะ" หมายถึง ดื้อรั้น อวดดี หรือถือตัว ทิฐิมานะ จึงหมายถึง ความเห็นดื้อดึง แม้ว่าผิดก็ไม่ยอมแก้ไข

(2) **วิเสท** อ่านว่า วิ-เสด หมายถึง ผู้ที่ทำกับข้าวหลวง

(3) **พานพระศรี** เป็นคำราชาศัพท์ในหมวดเครื่องราชูปโภค เป็นสำรับสำหรับทรงใช้ประจำวัน พานใส่หมากพลูของพระเจ้าแผ่นดิน โบราณเรียก พานพระขันหมาก หรือพระขันหมาก เครื่องพานพระศรีแบ่งได้อีก 2 สำรับ คือ เครื่องทองลงยาและเครื่องนาก เครื่องทองลงยาใช้วันเวลาปกติ และเครื่องนากใช้สำหรับวันพระ

(4) **วิลาส** หรือพิลาส เป็นคำบาลีสันสกฤต แปลว่า งามมีเสน่ห์ งามอย่างสดใส เป็นความในตอนที่พระราชธิดายอมลดทิฐิมานะ ยอมมาพบกับสมิงพระรามในงานเลี้ยงฉลองชัยที่จัดขึ้น โดยให้พระราชธิดายกพานพระศรีที่จัดสำรับอาหารมาวางต่อหน้าสมิงพระราม และเมื่อเห็นพระราชธิดาสมิงพระรามก็เสียอาการในความงามเมื่อแรกเห็น

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดเป็นสาเหตุที่ทำให้กามะนีรบแพ้สมิงพระราม

1. เพราะมีม้ากำลังน้อยกว่า
2. เพราะอาวุธที่ใช้ไม่เหมาะสมในการรบ
3. เพราะขาดประสบการณ์ ด้อยฝีมือในการรบ
4. เพราะเสียรู้ เผยจุดอ่อนให้สมิงพระรามเห็น

(วิเคราะห์คำตอบ เนื่องจากกามะนีเป็นทหารที่มีฝีมือในการรบบนหลังม้าและการใช้ทวน จึงไม่คิดว่าจะมีใครเอาชนะตนได้ จนเสียรู้เผยจุดอ่อนใต้ชุดเกราะ ตอบข้อ 4.)

สมิงพระรามได้ฟังดังนั้นก็คิดว่า เรารับอาสาทำความชอบครั้งนี้คิดจะแก้ตัวกลับไปเมือง เมื่อพระเจ้ามณเฑียรทองมิทรงพระอนุญาตจะหน่วงเหนี่ยวไว้ฉะนี้ ครั้นเราจะหนีไปก็เสียสัตย์ หาควรไม่ ทั้งนี้ก็ตามแต่วาสนา เมื่อพระเจ้าอังวะจะโปรดพระราชทานพระราชธิดาแล้ว เราก็จะอยู่ชมรสนางพม่าเสียก่อน เผื่อจะมีโอชาหวานดีกว่ารสมอญกระมัง ถ้าแม้บุญยังจะกลับไปเมืองหงสาวดีได้โดยสัตย์

คิดแล้วจึงทูลว่า ซึ่งพระองค์ทรงพระราชทานที่มหาอุปราชแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามิรับนั้นเหตุด้วยพระราชบุตรของพระองค์ยังจะมีอยู่ อนึ่งข้าพเจ้าเล่าก็ต่างประเทศภาษา อุปมาดังนกเค้าถึงมีกำลังอยู่ก็จริงแต่ตกเข้าอยู่ในท่ามกลางฝูงกาเมื่อกลางวัน ข้าพเจ้าจะบัญชาราชกิจฉันใด ครั้นข้าพเจ้ามิรับบำเหน็จรางวัลเล่า ก็จะเสียราชประเพณีของพระองค์ไป ข้าพเจ้าจะยอมเป็นทหารอยู่กับพระองค์แล้วแต่จะขอรับพระราชทานความอนุญาตอยู่สองประการ ประการหนึ่งห้ามมิให้คนทั้งปวงเรียกว่าเชลย ถ้าผู้ใดมิฟังขืนเรียก ข้าพเจ้าได้ยินแล้วก็จะถวายบังคมลากลับไปเมืองหงสาวดี ประการหนึ่งถ้ามีสงครามสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชมาเมื่อใด ข้าพเจ้ามิขอเข้าทำสงครามด้วยทั้งสองฝ่าย แม้นมีสงครามกษัตริย์อื่นมา ข้าพเจ้าจะขอรับอาสาสู้รบกว่าจะสิ้นชีวิต ถ้าพระองค์โปรดอนุญาตความสองประการนี้แล้ว ข้าพเจ้าก็จะยอมรับพระราชทานรางวัลอยู่ด้วยพระองค์สืบไป

พระเจ้ามณเฑียรทองได้ทรงฟังก็ดีพระทัยนัก จึงตรัสว่า เหตุเท่านี้เราจะอนุญาตให้ได้ อย่าว่าแต่ท่านจะขออนุญาตเท่านี้เลย ถึงจะให้มากกว่านี้สักร้อยประการ ถ้าควรแล้วเราจะอนุญาตให้ท่านสิ้น

จึงสั่งให้เสนาบดีข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงให้ตีฆ้องร้องป่าวทั่วทั้งพระนครว่า ตั้งแต่วันนี้ไปให้คนทั้งปวงเรียกว่า เจ้าสมิงพระรามกู้เมือง ถ้าผู้ใดเรียกเชลยแล้ว จะฆ่าเสียให้สิ้นทั้งโคตร ถ้าเราแต่งการอภิเษก① สมิงพระรามขึ้นเป็นอุปราชแล้วให้ออกนามว่า พระมหาอุปราชผดุงพระนคร

เสนาบดีข้าราชการใหญ่น้อยรับรับสั่งแล้วก็ถวายบังคมลาออกจากเฝ้า จึงแต่งคนให้เที่ยวตีฆ้องร้องป่าวไปทั่วกรุงรัตนบุระอังวะ ชาวเมืองทั้งปวงรู้แล้วก็เกรงพระราชอาญา ต่างคนชวนกันสรรเสริญพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องว่า พระเจ้าอยู่หัวของเราทรงโปรดทแกล้วทหารรักยิ่งกว่าพระราชธิดาอันเกิดแต่พระอุระหวังจะบำรุงพระนครให้คนทั้งปวงอยู่เป็นสุข และจะให้ข้าศึกยำเกรงพระเดชานุภาพจึงทรงปลูกเลี้ยงสมิงพระรามไว้ ตั้งให้เป็นมหาอุปราชแล้วชมฝีมือและบุญญาธิการสมิงพระรามเป็นอันมาก

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงตรัสสั่งให้ปลูกตำหนักใหญ่อย่างที่มหาอุปราช และแต่งการเฉลิมพระตำหนักเครื่องภิเษกทั้งปวงเสร็จแล้ว พระโหราจึงถวายฤกษ์อันเป็นศุภมงคล เข้าพิธีเฉลิมพระตำหนักพร้อมด้วยพระญาติวงศา พราหมณ์พฤฒามาตย์ราชปุโรหิตทั้งปวง อภิเษกพระราชธิดากับเจ้าสมิงพระรามเป็นมหาอุปราชตามราชประเพณีมาแต่ก่อนแล้ว พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็พระราชทานเครื่องยศสำหรับที่ลูกหลวงเอกให้สมิงพระรามเป็นมหาอุปราช ครั้งนั้นกรุงรัตนบุระอังวะก็เงียบสงบศึกลง สมณพราหมณ์อาณาประชาราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

10. ครูชวนให้นักเรียนหาจุดสำคัญของเรื่อง โดยให้นักเรียนเขียนกระดาษโน้ตติดบนป้ายนิเทศ แล้วช่วยกันตีความ เช่น การทำข้อตกลงของสมิงพระรามกับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

> "...ห้ามมิให้คนทั้งปวงเรียกว่าเชลย ถ้าผู้ใดมิฟังขืนเรียก ข้าพเจ้าได้ยินแล้วก็จะถวายบังคมลากลับไปเมืองหงสาวดี..."

> "...ถ้ามีสงครามสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชมาเมื่อใด ข้าพเจ้ามิขอเข้าทำสงครามด้วยทั้งสองฝ่าย..."

(แนวตอบ สมิงพระรามยอมรับบำเหน็จรางวัลที่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจะพระราชทานให้ แต่มีเงื่อนไข 2 ข้อ ที่จะขอกับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง คือ ข้อแรกห้ามไม่มีผู้ใดเรียกตนว่าเชลย ถ้ามีผู้ใดเรียก แล้วตนได้ยิน จะลากลับเมืองหงสาวดี ข้อสองถ้ามีสงครามระหว่างพระเจ้าราชาธิราชกับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องเมื่อใด จะไม่เข้าทำสงครามกับทั้งสองฝ่าย นอกจากจะเป็นสงครามกษัตริย์อื่นจะขออาสาจนกว่าจะสิ้นชีพ)

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้องเกี่ยวกับเงื่อนไขสัญญาที่สมิงพระรามทูลขอจากพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

1. เมื่อเกิดศึกระหว่างพม่ากับมอญ สมิงพระรามจะช่วยพม่า
2. เมื่อเกิดศึกระหว่างพม่ากับมอญ สมิงพระรามจะช่วยมอญ
3. เมื่อเกิดศึกระหว่างพม่ากับมอญ สมิงพระรามจะช่วยทั้งสอง
4. เมื่อเกิดศึกระหว่างพม่ากับมอญ สมิงพระรามจะไม่ช่วยทั้งสอง

(วิเคราะห์คำตอบ สัญญาที่สมิงพระรามทูลขอจากพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็เพื่อรอมชอมกัน ไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบ เพราะไม่เช่นนั้นแล้วพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจะไม่ยินยอมรับเงื่อนไขสัญญา หากช่วยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ไม่อาจตกลงกันได้ และเมื่อเกิดสงครามก็เป็นไปไม่ได้ที่สมิงพระรามจะรบทั้ง 2 ฝ่าย ดังนั้น สิ่งที่สมิงพระรามจะเสนอ คือ ไม่ช่วยทั้ง 2 ฝ่าย ตอบข้อ 4.)

นักเรียนควรรู้

① **อภิเษก** หมายถึง แต่งตั้งโดยทำพิธีรดน้ำ เช่น พิธีเสวยราชย์ของพระเจ้าแผ่นดิน มักใช้คู่กับคำว่า สมรส เป็น อภิเษกสมรส ซึ่งมีพิธีรดน้ำ หรือคำว่า ราชาภิเษก สถาปนาขึ้นเป็นกษัตริย์ ซึ่งก็มีพิธีรดน้ำเช่นเดียวกัน ส่วนการอภิเษกในที่นี้เป็นพิธีเพื่อแต่งตั้งสมิงพระรามขึ้นเป็นอุปราช

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

15. ครูถามคำถามเพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นจากการอ่าน เช่น
    - จากที่สมิงพระรามตัดสินใจหนีกลับเมืองหงสาวดี นักเรียนคิดว่า สมิงพระรามมีลักษณะนิสัยอย่างไร

      (แนวตอบ สมิงพระรามเป็นผู้ที่ยึดมั่นกับคำสัตย์วาจา เป็นผู้ที่ทำตามคำสัตย์ที่ให้ไว้กับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องและคาดหวังว่าจะได้รับการยึดมั่น รักษาคำสัตย์ดุจเดียวกัน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ไม่บาดหมางกันก็ต้องเชื่อใจกัน การละเมิดคำสัตย์จะทำให้ไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ เพราะไม่ไว้ใจกัน สมิงพระรามจึงหนีกลับเมืองหงสาวดี)
    - นักเรียนคิดว่า สมิงพระรามตัดสินใจถูกหรือไม่ที่หนีไปทั้งที่มีความรักใคร่ห่วงใยพระราชธิดาและบุตร

      (แนวตอบ การที่สมิงพระรามหนีไป เกิดจากพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องไม่รักษาคำสัตย์ที่ตนเองเป็นผู้รับปาก หากอยู่ต่อไปก็อาจเกิดความระแวงสงสัยกัน นำความเดือดร้อนมาให้แก่ทั้ง 2 ฝ่าย เพราะเมื่อได้เสียสัตย์ไปแล้วครั้งหนึ่งก็ย่อมเกิดครั้งต่อไปได้ การทำตามสัญญาที่ให้ไว้จึงดีที่สุด เพราะตามสัญญาที่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องให้ไว้นั้น ผู้ที่เอ่ยว่าสมิงพระรามจะต้องถูกประหารทั้งโคตร แต่ผู้ที่ผิดสัญญากลับเป็นคนเดียวกับผู้ที่ให้สัญญา การจากไปจึงเป็นการเห็นแก่พระราชธิดาและบุตร)

ครั้นอยู่มาประมาณสามเดือน พระราชธิดาพระเจ้ามณเฑียรทองก็ทรงพระครรภ์ถ้วนทศมาส แล้วก็ประสูติพระราชโอรส พระเจ้ามณเฑียรทองได้ทราบก็มีพระทัยเสน่หายิ่งนักเสด็จไปรับพระราชนัดดาด้วยพระหัตถ์ของพระองค์ แล้วพระราชทานเครื่องประดับทั้งปวงสำหรับพระราชกุมารโดยขบวนลูกหลวงเอก ①

ครั้นพระราชกุมารมีชันษาได้ขวบเศษ พอย่างพระบาทดำเนินได้ พระเจ้ามณเฑียรทองเสด็จออกว่าราชการครั้งใด ก็ทรงอุ้มพระราชนัดดาขึ้นนั่งเหนือพระเพลาทุกครั้ง อยู่มาวันหนึ่งทรงอุ้มพระราชนัดดาเสด็จออก ณ พระที่นั่งพร้อมด้วยเสนาบดีทั้งปวง สมิงพระรามมหาอุปราชก็เฝ้าอยู่ที่นั้นด้วย

ฝ่ายพระราชกุมารเป็นทารกยังทรงพระเยาว์ไม่แจ้งความ กำดัดคะนองลุกจากพระเพลา ยืนขึ้นยุดพระอังสาพระเจ้ามณเฑียรทองไว้แล้วเอื้อมพระหัตถ์ขึ้นไปเล่นบนที่สูง พระเจ้ามณเฑียรทองผันพระพักตร์มา ทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ก็ทรัสพลั้งพระโอษฐ์ออกไปว่า ลูกอ้ายเชลยนี้กล้าหาญนักนานไปเห็นองอาจแทนมังรายกะยอฉะวาได้ ② สมิงพระรามได้ยินพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องดังนั้นก็น้อยใจ จึงคิดว่าครั้งนี้สิ้นวาสนากันแล้ว เป็นผลที่เราจะได้กลับไปเมืองหงสาวดีด้วยความสัตย์

ครั้นพระเจ้ามณเฑียรทองเสด็จขึ้นแล้ว ฝ่ายสมิงพระรามก็กลับมาที่อยู่ จึงเขียนหนังสือสองฉบับ ฉบับหนึ่งซ่อนไว้ใต้หมอน ฉบับหนึ่งเหน็บพกไว้ แล้วคิดเป็นห่วงอาลัยบุตรและพระราชธิดาแล้วหักจิตข่มลงได้ มิได้บอกผู้ใด พระราชธิดาอันเป็นที่รักนั้นก็มิแจ้งให้รู้ กลัวจะห้ามปรามขัดขวางความจะทราบถึงพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง จึงเอาเบาะบังเหียนมาผูกม้าซึ่งขี่สู้กับกามะนีนั้น แล้วจัดแจงแต่งกายนุ่งห่ม เสร็จถือทวนสะพายดาบเผ่นขึ้นหลังม้าควบหนีออกจากเมืองอังวะ

ฝ่ายพม่าชาวเมืองเห็นก็ร้องอื้ออึงขึ้นว่า มหาอุปราชผดุงพระนครหนีไปแล้ว ความทราบถึงเสนาบดี เสนาบดีก็รีบเข้าไปกราบทูลพระเจ้ามณเฑียรทอง พระเจ้ามณเฑียรทองได้แจ้งแล้วก็สะดุ้งตกพระทัยจึงสั่งให้จัดทัพม้าพันหนึ่ง ไปตามเจ้าสมิงพระราม สมิงพระรามก็ควบม้าหนีมาเต็มพักม้าแล้วก็หยุดพักม้านั่งคอยท่าอยู่กลางท้องนาใต้ต้นไม้แห่งหนึ่ง มีต้นตาลเรียงอยู่ที่นั้นสามต้น สูงประมาณสิบห้าวาสิบหกวา มีผลสุกต้นละสี่ทะลายบ้างห้าทะลายบ้าง

ครั้นแลเห็นทัพพม่ายกตามมาแต่ไกล จึงขึ้นบนหลังม้า ชักม้าฟ้อนรำเป็นเพลงทวน แล้วพุ่งผลตาลสุกทั้งสามต้นหล่นลงทีละผล มือขวารับทวนมือซ้ายรับผลตาลหล่นลงมาหาทันจะตกถึงดินไม่ แล้วก็โยนไปให้นายทัพนายกองพม่า นายทัพนายกองพม่าเห็นดังนั้นก็ตกใจหยุดยืนอยู่สิ้น กลัวขยาดฝีมือนัก ไม่มีผู้ใดจะสามารถเข้าหักหาญจับกุมได้ ก็ค่อยรอตามมาจนสุดแดน สมิงพระรามจึงเอาหนังสือนั้นใส่ไม้คีบปักไว้ แล้วก็รีบควบม้ากลับเข้ากรุงหงสาวดี

ฝ่ายนายทัพนายกองพม่าทั้งปวงที่ติดตามมานั้น ครั้นได้หนังสือแล้ว ก็พากันยกกลับไปยังกรุงรัตนบุระอังวะ จึงนำหนังสือเข้าถวายพระเจ้ามณเฑียรทอง พระเจ้ามณเฑียรทองทรงรับหนังสือนั้นมาทอดพระเนตรด้วยพระองค์เป็นใจความว่า

หนังสือฉบับนี้ประทานพระราชธิดาและบุตร เมื่อทราบการเป็นไปแล้ว

นักเรียนควรรู้

① **ลูกหลวงเอก** หมายถึง พระราชโอรสซึ่งประสูติจากพระมารดาซึ่งทรงเป็นพระราชธิดาของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน จึงมีฐานันดรศักดิ์เป็น "ลูกหลวงเอก" ซึ่งในเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา ก็กล่าวถึงพระโอรสที่ประสูติแด่พระราชธิดาและสมิงพระรามเช่นกัน

② **มังรายกะยอฉะวา** เป็นพระนามที่ใช้เรียกขานเจ้าชายที่ดำรงตำแหน่งรัชทายาทหรือทายาทที่มีสิทธิ์โดยตรงของกษัตริย์พม่า ซึ่งในท้องเรื่อง พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง กษัตริย์องค์ที่ 4 แห่งกรุงอังวะก็มีรัชทายาท

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดมิใช่เหตุผลที่สมิงพระรามกลับกรุงหงสาวดี

1. เกรงพระราชทัณฑ์ตัดศีรษะทั้งโคตร
2. เกรงจะเสียงานที่ได้รับมอบหมาย
3. เกรงว่าจะผิดประเพณีแผ่นดิน
4. ได้รับความอัปยศ

(วิเคราะห์คำตอบ ภายหลังพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องพลั้งเผลอเรียกลูกสมิงพระรามซึ่งก็เป็นหลานของพระองค์ว่า "ลูกอ้ายเชลย" สมิงพระรามรู้สึกอัปยศจึงตัดสินใจกลับกรุงหงสาวดี เพราะตามที่ได้สัญญากันไว้ ผู้ใดเรียกสมิงพระรามว่าเชลยจะได้รับโทษประหารชีวิตทั้งโคตร ในที่นี้หมายถึงพระราชธิดาและพระราชนัดดาของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง และหากไม่ทำก็จะเสียสัตย์ ผิดแผ่นดิน แต่การไปจากกรุงอังวะไม่เกี่ยวกับงาน สมิงพระรามไม่ได้รับหมายงานแต่อย่างใด ตอบข้อ 2.)

ข้าพเจ้าสมิงพระรามขอกราบถวายบังคมทูลไว้ให้ทราบใต้ฝ่าพระบาทยุคล ด้วยพระองค์ออกพระโอษฐ(1)ทรงพระอนุญาตให้ความสัตย์ไว้แก่ข้าพเจ้าว่า จะมิให้ผู้ใดเรียกว่าเป็นเชลย(2) ถ้าผู้อื่นเรียกแล้วจะให้ลงพระราชทัณฑ์ตัดศีรษะเสียสิ้นทั้งโคตร บัดนี้พระองค์กลับมาเรียกว่าอ้ายเชลยอีกเล่า ซึ่งข้าพเจ้าจะอยู่ด้วยพระองค์สืบไปนั้นก็เห็นว่าผิดประเพณีแผ่นดินเมืองอังวะแปรปรวนมิได้ยั่งยืนแล้ว ข้าพเจ้าจะขอถวายบังคมลา กลับไปเมืองหงสาวดีที่เคยอยู่ข้าพเจ้าแล้ว เชิญพระองค์จงเสวยสิริราชสมบัติเป็นสุขพระทัยเถิด ซึ่งพระราชธิดาและพระราชนัดดาของพระองค์นั้น ข้าพเจ้าขอฝากไว้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทด้วย ถ้าเจริญพระชนม์ยิ่งยืนแล้ว จะได้อยู่ทำราชการสนองพระเดชพระคุณแทนตัวข้าพเจ้าสืบไป

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้แจ้งดังนั้นก็ทรงทราบว่าเจ้าสมิงพระรามหนีไปทั้งนี้ด้วยมีความน้อยใจในถ้อยคำที่เราพูดพลั้งไปนั้น ก็มีพระทัยอาลัยเสียดายนัก มิได้ตรัสประการใดแก่เสนาบดีทั้งปวง เกรงข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยจะติเตียนได้ว่า พระองค์ไม่รักษาพระวาจาตรัสผิดไปเอง สมิงพระรามจึงได้หนีไป อุปมาดังคนปลูกพฤกษชาติให้ใหญ่สูงแล้วตัดยอดหักกิ่งเสีย จึงเสด็จเข้าข้างใน พระราชทานหนังสือนั้นให้แก่พระอัครมเหสี

พระอัครมเหสีรับมาอ่านแจ้งความแล้ว ก็เสียดายสมิงพระรามยิ่งนัก และเกรงว่าพระราชธิดาจะเป็นม่าย จึงทูลว่าเป็นธรรมดาสืบมา พลั้งปากก็ย่อมเสียการ พลั้งมืดพลั้งขวานมักจะบาดเจ็บ ซึ่งพระองค์เสียทแกล้วทหารที่ดีไปทั้งนี้ เพราะพลั้งพระโอษฐ์มิทันทรงดำริ ถึงกระนั้นก็อย่าเพ่อทรงพระวิตกเลย ด้วยพระราชนัดดาของพระองค์ยังมีอยู่ ถ้าเจริญพระชนม์เติบใหญ่ไปเบื้องหน้าแล้วเราจะให้ไปติดตามมา ถึงสมิงพระรามจะไม่สู้รักใคร่อาลัยแม่ก็คงอาลัยลูก ข้าพเจ้าเห็นทีจะเสียลูกมิได้คงจะกลับมา

ฝ่ายพระราชธิดาเมื่อสมิงพระรามหนีไปนั้น เป็นเวลาตะวันบ่าย พระราชธิดาบรรทมหลับอยู่ครั้นฟื้นบรรทมขึ้น นางสาวใช้เข้ามาทูลว่าพระมหาอุปราชหนีไปแล้ว พระราชธิดาได้แจ้งก็ตกพระทัยทรงพระกันแสงรำรัก แล้วเข้าไปดูดาบในที่นอนสมิงพระรามก็หายไป ดูผ้าโพกและแหวนเครื่องประดับมีค่าทั้งปวงก็หาเห็นไม่ จึงเหลือบพระเนตรเห็นหนังสือที่ใต้หมอน พระนางก็หยิบมาคลี่อ่านใจความในหนังสือนั้นว่า

สมเด็จพระราชบิดาปลูกเลี้ยงให้เราทั้งสองอยู่ครองกันเป็นสุขสถาพรแล้ว บัดนี้พระองค์เสียสัตย์ทำให้เราได้ความอัปยศ เราอยู่ด้วยมิได้จึงหนีไป ขอฝากแต่หลานหลวงไว้ด้วยเถิด ชาตินี้เรามีกรรมจึงจากกันทั้งรัก ไปในชาติเบื้องหน้าขอให้เราได้เป็นคู่ครองกัน อย่ารู้แรมนิราศจนบรรลุนฤพาน

หนังสือเล่มนี้เป็นของสำนักงานวิชาการ
เพื่อการศึกษาเพื่อประชาชน

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

12. ครูให้นักเรียนศึกษาข้อคิดจากการอ่าน โดยให้ลองยกตัวอย่าง เช่น
    - นักเรียนยกเหตุการณ์และเนื้อความที่นักเรียนเห็นว่าเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่สุดในเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา *(แนวตอบ เนื้อความตอนที่พระเจ้ากรุงจีนตรัสกับเหล่านายทัพนายกองของพระองค์ว่า "เราเป็นกษัตริย์ผู้ใหญ่อันประเสริฐ ได้ให้คำมั่นสัญญาไว้แก่เขาแล้ว จะกลับคำไปดังนั้นหาควรไม่ พม่าทั้งปวงจะขวนดูหมิ่นได้ว่าจีนพูดมิจริง เรารักสัตย์ยิ่งว่าทรัพย์อย่าว่าแต่สมบัติมนุษย์นี้เลย ถึงท่านจะเอาทิพยสมบัติของสมเด็จอมรินทร์มายกให้เรา เราก็มิได้ปรารถนา")*

เกร็ดแนะครู

ครูอาจเน้นเกี่ยวกับคุณธรรมเรื่องความกล้าหาญและการรักษาคำสัตย์ของตัวละครในเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา โดยแนะนำให้นักเรียนพิจารณาภาพที่สะท้อนจากเรื่องว่า ได้ส่งเสริมความดีงาม ให้คุณค่าทางจิตใจแก่ผู้อ่าน เป็นเครื่องหมายชี้ให้เห็นถึงค่านิยมที่ดีให้แก่คนในยุคสมัยนั้น ครูให้นักเรียนพิจารณาประเด็นนี้ภายหลังจากอ่านเนื้อเรื่องจบ

กิจกรรม สร้างเสริม

นักเรียนแบ่งกลุ่มช่วยกันระดมความคิดเห็นนำคุณธรรมจากเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา มาแต่งคำขวัญเชิญชวนเพื่อสร้างค่านิยมที่ดีของคนในสังคม นักเรียนนำคำขวัญที่ได้มาจัดป้ายนิเทศในชั้นเรียน

กิจกรรม ท้าทาย

นักเรียนแบ่งกลุ่มทำแผนผังความคิด (Mind Mapping) คุณธรรมของตัวละครหลักในเรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา จัดแสดงผลงานของนักเรียนหน้าชั้นเรียน

นักเรียนควรรู้

(1) **ออกพระโอษฐ์** หมายถึง ออกปาก ลั่นวาจา ในที่นี้สมิงพระรามได้กล่าวถึงการที่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องเคยลั่นวาจาว่าจะไม่ยอมให้ใครเรียกสมิงพระรามว่าเชลย ตามธรรมเนียมของกษัตริย์ เมื่อตรัสแล้วไม่คืนคำ

(2) **เชลย** ในที่นี้หมายถึง ผู้ที่ถูกข้าศึกจับตัวไว้ โดยมากจะคุมขังไว้เพื่อไม่ให้สามารถกลับไปมีส่วนร่วมในการสู้รบได้ คำว่า เชลย ในเรื่อง ราชาธิราช ยังมีอีกความหมายหนึ่ง คือ สิ่งที่ไม่ได้อยู่ในวัง เป็นของชาวบ้านทั่วไป เช่น ม้าเชลยศักดิ์ที่สมิงพระรามนำมาใช้ในการสู้รบ

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

13. หลังจากที่นักเรียนศึกษาเนื้อเรื่องจบ ครูพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ โดยให้ นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปเนื้อเรื่องที่กลุ่มของตนเองรับผิดชอบตามลำดับ

พระราชธิดาได้แจ้งในหนังสือนั้นแล้ว ก็ยิ่งทรงพระโศกด้วยความอาลัย แค้นสมเด็จพระราชบิดานัก

ฝ่ายสมิงพระรามเข้ามาถึงกรุงหงสาวดีแล้ว ชาวพระนครทั้งปวงเห็นก็ร้องชมอื้ออึงไปว่าเจ้าสมิงพระรามหนีกลับมาได้แล้ว เสนาบดีทั้งปวงรู้ ต่างคนก็ออกมาพูดไต่ถามกันแล้ว จึงพากันเข้าไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช เจ้าสมิงพระรามจึงกราบทูลตามกิจการทั้งปวง ซึ่งได้กระทำมาแต่หนหลังสิ้นทุกประการ

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ฟังดังนั้น ก็มีพระทัยโสมนัสยิ่งนัก จึงสั่งให้เล่นการมหรสพสมโภชเจ้าสมิงพระรามเจ็ดวันเจ็ดคืน แล้วพระราชทานเครื่องยศและเครื่องอุปโภคบริโภคเป็นอันมาก แล้วโปรดให้กินเมืองวาน ขณะเมื่อเจ้าสมิงพระรามกลับมาได้แต่กรุงอังวะครั้งนั้น จุลศักราชได้ ๗๘๗ ปี

บอกเล่าเก้าสิบ หงสาวดี

หงสาวดี หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า พะโค เป็นหนึ่งในหลายเมืองสำคัญของมอญที่ปรากฏอยู่ในเรื่องราชาธิราช ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศพม่า ในอดีต หงสาวดี(1)เคยเป็นเมืองของมอญ ก่อนที่พระเจ้าตะเบ็งชะเวตี้จะยึดครองได้ในพ.ศ. ๒๐๘๒ หงสาวดีเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดในรัชสมัยของพระเจ้าบุเรงนอง พระองค์ได้โปรด(2)สร้างพระราชวังที่ชื่อว่า กัมโพชธานี เป็นพระราชวังที่มีขนาดใหญ่ไว้เป็นที่ประทับ

พระราชวังกัมโพชธานี พระราชวังแห่งเมืองหงสาวดี ของพระเจ้าบุเรงนอง สร้างเลียนแบบของเดิมที่ถูกไฟไหม้ ซึ่งได้รับความเสียหายในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒

หงสาวดียังมีสถานที่สำคัญประจำเมือง ได้แก่ พระธาตุชเวมอดอ หรือที่คนไทยนิยมเรียกว่า พระธาตุมุเตา เป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์คู่เมือง เล่ากันว่า เมื่อพระเจ้าบุเรงนองจะทรงทำศึกครั้งใดจะเสด็จมาทรงสักการะพระธาตุแห่งนี้ทุกครั้ง แม้แต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อได้ประทับที่เมืองหงสาวดีก็ได้เสด็จมาทรงสักการะพระธาตุแห่งนี้ด้วยเช่นกัน

ชวนคิด ชวนคุย

นักเรียนประทับใจบทบาทของตัวละครใดในเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสามากที่สุด เพราะเหตุใด

นักเรียนควรรู้

(1) **หงสาวดี** เดิมเป็นเมืองศูนย์กลางของมอญ ต่อมาศูนย์กลางอำนาจได้ย้ายไปยังอังวะ อมรปุระ และมัณฑะเลย์ตามลำดับ จนถึงวันที่พม่าเสียเอกราชให้แก่อังกฤษ

(2) **กัมโพชธานี** เป็นพระราชวังใหญ่โต สร้างขึ้นเมื่อครั้งที่พระเจ้าบุเรงนองเสด็จขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. 2094 ด้วยการปราบดาภิเษก เพราะมีกบฏเกิดหลังการสิ้นพระชนม์ของพระเจ้าตะเบ็งชะเวตี้ ทรงสร้างพระราชวังกัมโพชธานี (Kamboza Thadi Palace) ของพระองค์ที่กรุงหงสาวดี

แนวตอบ ชวนคิดชวนคุย

(สมิงพระราม เพราะมีอุปนิสัยที่รักในศักดิ์ศรี รักษาสัจจะ และมีความกล้าหาญ)

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดไม่ใช่บุคลิกลักษณะของสมิงพระราม

1. รักศักดิ์ศรี รอบคอบ
2. รักษาคำสัตย์ ไหวพริบดี
3. โหดเหี้ยม มีเล่ห์เหลี่ยม
4. กล้าหาญ เฉลียวฉลาด

(วิเคราะห์คำตอบ การที่สมิงพระรามเอาชนะกามะนีทหารเอกของพระเจ้ากรุงจีนได้นั้นต้องอาศัยปัญญา ไหวพริบ ความรอบคอบ และที่สำคัญ คือ เมื่อสมิงพระรามเผชิญหน้ากับกามะนีก็รู้ทันทีว่ากามะนีเป็นทหารเก่งกล้ามีฝีมือ แต่สมิงพระรามก็ไม่ได้ขลาดกลัว คิดวางแผนพยายามที่จะเอาชนะให้ได้ แสดงให้เห็นความมุ่งมั่นและกล้าหาญ เมื่อชนะได้รับบำเหน็จรางวัล สมิงพระรามก็ปฏิเสธด้วยสำนึกว่าตนเป็นทหารของพระเจ้าราชาธิราช ควรยึดมั่นในศักดิ์ศรี ดังนั้น ความโหดเหี้ยมจึงไม่ใช่บุคลิกลักษณะเด่นของสมิงพระราม เพราะการตัดศีรษะของกามะนีนั้นทำไปตามหน้าที่ ตอบข้อ 3.)

๖ คำศัพท์

คำศัพท์	ความหมาย
กระทืบม้า	เร่งม้า
กัณหสัปปะชาติ	ในที่นี้หมายถึง งูเห่าใหญ่ (กัณห-ดำ สัปปะ-งู ชาติ-จำพวก)
กำดัดคะนอง	ในความว่า *ทารกยังทรงพระเยาว์ไม่แจ้งความ กำดัดคะนองลุกจากพระเพลา* หมายถึง วัยกำลังซน
กินเมือง	ครองเมือง
ค่าผลหมาก	รายได้ที่เป็นค่าเลี้ยงชีพ ในความว่า *พระราชทานบ้านส่วยแห่งหนึ่งให้เป็นค่าผลหมาก*
ตกพนักงาน	ในความว่า *ตกพนักงานข้าพเจ้า* หมายถึง เป็นหน้าที่
ตะกรวย	กรวย
ตัณฑุลา	ข้าวสาร
ถอยกำลัง	เหนื่อย
ทวน	อาวุธคล้ายหอกแต่เรียวเล็กกว่า เบากว่า ด้ามยาวมาก
ทแกล้ว	ผู้กล้า ทหาร
ที่สูง	ศีรษะ ในความว่า *เอื้อมพระหัตถ์ขึ้นไปเล่นบนที่สูง*
ธรรมยุทธ์	การรบในทางธรรม คือการรบในการแข่งขันสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
นอ	สิ่งที่งอกขึ้นเหนือจมูกแรด ยาวประมาณ ๑๒-๑๕ เซนติเมตร แข็งเหมือนเขาสัตว์
บรรณาการ ①	สิ่งที่ส่งไปด้วยความเคารพนับถือ
บาทบริจาริกา	หญิงที่มีหน้าที่รับใช้ปฏิบัติพระเจ้าแผ่นดิน
บ้านส่วย	หมู่บ้านที่ต้องส่งส่วย
ผ้าสักหลาด	ผ้าที่ทำด้วยขนสัตว์
ผู้จำทูล	ผู้นำสาส์นไปถวาย
พยุหเสนา	หมู่เสนา
พระราชสาส์น	จดหมายของกษัตริย์ที่ใช้ในการเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ
พฤฒามาตย์	อาจารย์ผู้เฒ่า พราหมณ์ผู้เฒ่า

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ประหยัดทรัพยากร เนื้อหาอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

14. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มเลือกคำศัพท์ แล้วสร้างเกมสำหรับทบทวนในแบบบัตรคำอย่างง่าย เช่น ปริศนาอักษรไขว้ เรียงต่อคำแบบอนุเฉท

อาสา	อุปราช
ร้องป่าว	พระนคร
ทั่ว	ทหาร
ไม่มี	ผู้ใด
เป็น	ทแกล้ว

(แนวตอบ ทหารร้องป่าวทั่วพระนคร ไม่มีผู้ใดอาสาเป็นอุปราช ความหมายของประโยคทหารประกาศไปทั่วเมืองแล้ว แต่ไม่มีใครอาสามาเป็นอุปราช คือ ผู้ที่มีสิทธิ์ในราชสมบัติ)

15. นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ

เกร็ดแนะครู

ครูชี้ให้นักเรียนเห็นว่าคำศัพท์ เรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา โดยทั่วไปแล้วเป็นคำอ่านง่าย ๆ ไม่ใช่คำศัพท์ยากจนไม่สามารถอธิบายความได้ แต่หากมีบางคำที่นักเรียนไม่รู้ความหมายของคำศัพท์นั้น นักเรียนควรพิจารณาบริบทรอบเนื้อความนั้น เพื่อนักเรียนจะเข้าใจได้ว่าคำศัพท์นั้นเกี่ยวข้องกับอะไร และนักเรียนจะเข้าใจความหมายได้ในที่สุด หรือถ้าหากนักเรียนไม่เข้าใจบริบทโดยรอบแล้ว นักเรียนควรจดคำศัพท์นั้นไว้และนำไปหาความหมายเพิ่มเติมจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ

กิจกรรม สร้างเสริม

นักเรียนทบทวนคำศัพท์ในวรรณคดี เรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา จากนั้นเลือกคำศัพท์ที่ไม่นิยมใช้ในปัจจุบันมา 2 คำ บอกความหมายและอธิบายเนื้อความที่ปรากฏคำศัพท์

กิจกรรม ท้าทาย

นักเรียนศึกษาคำศัพท์ในบทเรียน จากนั้นนำทักษะความรู้เกี่ยวกับการสร้างคำ ได้แก่ การประสม การสมาสอย่างมีสนธิ การสมาสอย่างไม่มีสนธิ มาเป็นแนวทางการวิเคราะห์คำศัพท์ โดยยกคำศัพท์ในบทเรียนมาแสดงให้เห็นวิธีสร้างคำ วิธีละ 1 คำ

นักเรียนควรรู้

① **บรรณาการ** หากเรียกเต็มตามรูปประเพณี เรียกว่า เครื่องบรรณาการ หรือเครื่องราชบรรณาการ ประเพณีการส่งเครื่องราชบรรณาการมีมาแต่สมัยสุโขทัย จนถึงสมัยรัชกาลที่ 4 มาในสมัยรัชกาลที่ 5 โปรดให้ยกเลิกประเพณีนี้ ในสมัยก่อนไทยมีสินค้าที่สามารถนำไปขายที่จีนได้มาก แต่ประเพณีจีนในครั้งนั้น ถ้าเมืองใดต้องการเข้ามาทำค้าขาย ต้องมีเครื่องบรรณาการถวายพระเจ้ากรุงจีน จึงจะค้าขายได้โดยสะดวก

ขั้นสรุป

1. ครูชวนนักเรียนสรุปข้อคิดที่ได้จากเรื่อง
   (แนวตอบ ข้อคิดที่ได้จากเรื่อง มีดังนี้
   1. *คนดีมีความสามารถแม้อยู่ในเมืองศัตรูก็ยังมีคนเชิดชูได้เสมอ*
   2. *ผู้เป็นกษัตริย์ย่อมถือความสัตย์เป็นสิ่งประเสริฐที่สุด*
   3. *ความประมาทเป็นหนทางแห่งความตาย เช่น กามะนี*
   4. *ผู้ที่ทำกิจโดยอาศัยปฏิภาณไหวพริบและความสามารถเฉพาะตนจะประสบความสำเร็จในชีวิตได้*
   5. *บ้านเมืองจะประกอบไปด้วยกษัตริย์ที่อยู่ในความสัตย์)*
2. นักเรียนทำใบงานที่ 5.1 เรื่อง การสรุปเนื้อหาตอน สมิงพระรามอาสา

ใบงาน

ขั้นประเมิน

ประเมินผลตามตัวชี้วัดระหว่างทาง

1. ตรวจแบบวัดและใบงานโดยเพื่อนตรวจเพื่อนและครูตรวจ
2. สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
3. สังเกตโดยการซักถาม แสดงความคิดเห็น

คำศัพท์	ความหมาย
พลับพลา	ที่ประทับชั่วคราวของพระมหากษัตริย์
พันธนาการ	การจองจำ
พานพระศรี	พานหมาก
พิทยาธร	อมนุษย์พวกหนึ่ง มีฐานะต่ำกว่าเทวดา เชื่อว่าสามารถเหาะเหินได้
เพลงโคมเวียน (1)	โคมเวียน หมายถึง โคมชนิดที่มีที่ครอบหมุนได้ เมื่อจุดไฟแล้วที่ครอบจะหมุนไปช้า ๆ เพลงโคมเวียน เป็นกระบวนวิธีรำดาบรำทวนในการต่อสู้ ลักษณะการเคลื่อนไหวเป็นวงกลม
เพลงผ่าหมาก	ผ่าหมาก ใช้เรียกอาการเตะเข้าหว่างขาของคู่ต่อสู้ว่าเตะผ่าหมาก เพลงผ่าหมาก หมายถึง วิธีรำดาบรำทวนในการต่อสู้แบบฝ่าเข้าไปตรงกลางวง
ฟากมาบน้ำ	บริเวณฝั่งแม่น้ำที่กว้างใหญ่
มนตราคม	เวทมนตร์คาถา มาจากคำว่า มนตร์และอาคม
ม้าเชลยศักดิ์	ม้าที่ไม่ใช่ม้าหลวงเป็นม้าของชาวบ้าน
ระมาด	แรด เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม มีขนาดใหญ่ มีนอ
วิเสท	ผู้ทำกับข้าวของหลวง
ศุภฤกษ์	คราว เวลาที่กำหนดหรือคาดว่าจะให้ผลดี
สันทัด	ถนัด จัดเจน
สุปะเพียญชนาหาร	อาหารจำพวกแกง (สุปะ) และที่ไม่ใช่แกง (เพียญชนะ)
หยก	หินแก้วมีลักษณะแข็ง เป็นสีต่าง ๆ ใช้ทำเครื่องประดับและเครื่องใช้ถือว่าเป็นของมีราคา
เหงื่อตกกีบ	สำนวน หมายถึง เหนื่อยมาก ในที่นี้กล่าวถึงลักษณะอาการของม้าที่เหนื่อยมากจนเหงื่อออกและไหลลงมาถึงเล็บเท้าม้า
อมรินทร์ (2)	พระอินทร์
อัปยศ	เสื่อมเสียชื่อเสียง น่าอับอาย
อาลักษณ์	ผู้ทำหน้าที่ทางหนังสือในราชสำนัก

พานพระศรี

นักเรียนควรรู้

(1) **เพลงโคมเวียน** เป็นเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้บรรเลงประกอบการร่ายรำ ซึ่งมักใช้ในละครใน แสดงอากัปกิริยาการเหาะเหินของเทวดานางฟ้าในอากาศ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในตอนที่สมิงพระรามรำทวนโดยเคลื่อนที่เป็นวงกลม

(2) **อมรินทร์** เป็นหนึ่งในคำไวพจน์ที่ใช้เรียกพระอินทร์ ซึ่งมีคำที่ใช้เรียกอื่นๆ อีก เช่น

- สหัสนัย (มีพันตา)
- วชิราวุธ (มีอาวุธเป็นสายฟ้า)
- เจ้าตรัยตรึงศา (ที่ประทับเป็นสวรรค์ชั้นที่ 2 จาก 6 ชั้น)
- มัฆวาน (ผู้มีกำลังความสามารถ)

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดมีความหมายตรงกับสำนวน "เหงื่อตกกีบ"

1. กระวนกระวาย ตัดสินใจไม่ได้
2. วิ่งไม่หยุดจนเหนื่อยหอบ
3. เหงื่อออกเพราะร้อนจัด
4. รีบร้อนจนลนลาน

(วิเคราะห์คำตอบ เหงื่อตกกีบเป็นสำนวนที่ใช้กับม้า ในเรื่องเป็นเหตุการณ์ที่สมิงพระรามกับกามะนีขี่ม้ารำทวนสู้กัน สมิงพระรามทดสอบกำลังม้าของกามะนีโดยการควบม้าหนี ให้กามะนีควบม้าตามปรากฏว่าม้าของกามะนีกำลังลดลงก่อน ข้อที่มีสำนวนตรงกับ "เหงื่อตกกีบ" คือ วิ่งไม่หยุดจนเหนื่อยหอบ ตอบข้อ 2.)

๗ บทวิเคราะห์

ราชาธิราชเป็นเรื่องแต่งที่มีเรื่องราวสนุกสนานเพลิดเพลิน การดำเนินเรื่องชวนติดตาม เรียบเรียงด้วยสำนวนภาษาสละสลวย นับเป็นวรรณคดีที่ถือเป็นแบบฉบับในการเขียนความเรียงที่ดีเรื่องหนึ่งและมีข้อคิดเป็นคติเตือนใจหลายประการ แบ่งตามหัวข้อได้ ดังต่อไปนี้

๗.๑ แนวคิดหรือสาร

ข้อคิดที่ได้รับจากเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา มีดังนี้

๑) **ปัญญาย่อมนำมาสู่ความสำเร็จ** แนวคิดสำคัญของเรื่อง คือ คุณค่าของสติปัญญา เพราะความสำเร็จเกิดขึ้นได้ด้วยสติปัญญาและฝีมือ ไม่ว่าจะตกอยู่ในสถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม ควรใช้ความรอบคอบ คิดไตร่ตรองให้ถ้วนถี่ ในการทำศึกสงครามนั้น ทหารที่ดีนอกจากมีฝีมือและมีความกล้าหาญแล้ว ยังต้องมีไหวพริบในการวางแผนอย่างฉลาดรอบคอบ จึงจะสามารถชนะศัตรูได้ ดังสมิงพระรามเมื่อครั้งอาสาประลองฝีมือทวนกับกามะนี ได้ทูลขอม้าฝีเท้าดีฝึกม้าจนรู้จักทำนองรุกรับได้ ทั้งยังใช้อุบายอันชาญฉลาด *"จำจะขับเคี่ยวกันไปก่อนจึงจะหย่อนกำลังลง เห็นจะเสียทีทำนองจึงเอาชัยชนะได้โดยง่าย"* สมิงพระรามสังเกต *"เห็นเป็นช่องใต้รักแร้ทั้งสองเป็นหว่างอยู่พอจะสอดทวนแทงได้"* ทำให้สามารถสังหารกามะนีได้ในที่สุด

๒) **การรักษาคำสัตย์ย่อมเป็นที่สรรเสริญ** ผู้รักษาวาจาย่อมได้รับความนับถือจากผู้คนทั่วไป ผู้ที่จะปกครองผู้อื่นได้นั้นต้องมีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้รู้ชนะ มีใจเป็นธรรม และรักษาคำสัตย์ ดังเช่นตัวละครเด่นหลายตัวในราชาธิราชที่ยึดถือความสัตย์เป็นที่ตั้ง ผู้ที่เอื้อนเอ่ยวาจาแต่มิสามารถปฏิบัติได้ดั่งคำพูด ย่อมได้รับการตำหนิจากผู้คนทั่วไป ดังพระเจ้ากรุงจีนและพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องที่ยึดมั่นในวาจายิ่งกว่าชีวิต

> พระเจ้ากรุงจีนตรัสว่า "...เราเป็นกษัตริย์ผู้ใหญ่อันประเสริฐ ได้ให้คำมั่นสัญญาไว้แก่เขาแล้วจะกลับคำไปดังนั้นหาควรไม่ พม่าทั้งปวงจะชวนกันดูหมิ่นได้ว่าจีนพูดมิจริง เรารักสัตย์ยิ่งกว่าทรัพย์..."
>
> พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องตรัสว่า "...เราเป็นกษัตริย์อันประเสริฐได้ออกวาจาแล้ว ถึงจะตายก็หาเสียดายชีวิตไม่ เพราะรักสัตย์ยิ่งกว่ารักชีวิตได้ร้อยเท่า..."

ขั้นนำ

ครูชวนนักเรียนทบทวนเนื้อเรื่อง โดยยกตัวอย่างสำนวนสุภาษิตที่เกี่ยวข้อง เช่น

- "พลั้งปากเสียสิน(ศีล) พลั้งตีนตกต้นไม้" แล้วให้นักเรียนบอกความหมาย

(แนวตอบ "พลั้งปากเสียสิน(ศีล) พลั้งตีนตกต้นไม้" หมายความว่า พูดหรือทำโดยไม่ระมัดระวังย่อมได้รับความเดือดร้อน นักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็น และครูสรุปในตอนท้ายว่า เรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา เน้นการรักษาคำสัตย์)

ขั้นสอน

การสังเกต ตระหนัก

ครูชวนนักเรียนสังเกตตัวอย่างการอธิบายข้อคิดที่มีคุณค่าจากเรื่องในบทวิเคราะห์ แล้วร่วมกันสรุปความเข้าใจโดยเชื่อมโยงกับเรื่องราว

(แนวตอบ

- *ปัญญาย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จ สมิงพระรามเป็นผู้ที่มีศิลปศาสตร์วิทยา รู้จักวางแผนในการศึก ดังที่กามะนีแม้จะมีฝีมือการต่อสู้ทัดเทียมกับสมิงพระราม แต่สมิงพระรามมีสติปัญญาไหวพริบดีกว่าก็เป็นฝ่ายชนะ*
- *การรักษาคำสัตย์ย่อมเป็นที่สรรเสริญ โดยเฉพาะผู้ปกครอง การรักษาคำสัตย์มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะผู้ปกครองที่รักษาคำสัตย์จะได้รับความนับถือและความจงรักภักดีเชื่อมั่นจากผู้ใต้ปกครอง)*

ข้อสอบเน้น การคิด

บุคคลใดมีพฤติกรรมสอดคล้องกับข้อดีของสมิงพระรามมากที่สุด

1. ดนัยสอบได้ลำดับที่ 1 ทุกปีการศึกษา
2. ดรุณีเลือกขี่ม้าเฉพาะตัวที่มีคนชื่นชมเท่านั้น
3. ดรัณประเมินคู่แข่งและเตรียมพร้อมอย่างดีในการแข่งขันกีฬา
4. ดนุชาสามารถพูดเล่าเรื่องโดยไม่รักษาเวลาได้ติดต่อกันหลายชั่วโมง

(วิเคราะห์คำตอบ จากข้อความที่ว่า "ดรัณประเมินคู่แข่งและเตรียมพร้อมอย่างดีในการแข่งขันกีฬา" สะท้อนให้เห็นว่า ดรัณยึดถือข้อดีของสมิงพระรามมาปฏิบัติ ในเรื่องการใช้ปัญญาในการประเมินคู่ต่อสู้ เช่น การหาหนทางต่อสู้ แม้ตนเองเสียเปรียบ จนกระทั่งเอาชนะกามะนีได้ในที่สุด จึงสอดคล้องกับพฤติกรรมดังกล่าว ตอบข้อ 3.)

สื่อ Digital

PowerPoint

อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณค่าด้านเนื้อหา จาก PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา

https://www.aksorn.com/qrcode/TMPPLTM10

ขั้นสอน

วางแผนปฏิบัติ

1. ครูและนักเรียนร่วมกันวางแผนการวิเคราะห์คุณค่าในด้านต่าง ๆ จากเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา โดยศึกษาแบบอย่างการวิเคราะห์ เช่น ตัวละคร แล้วอภิปรายตัวอย่าง เช่น
   - **สมิงพระราม**
     (แนวตอบ สมิงพระรามเป็นตัวละครที่ยึดมั่นในการรักษาวาจาสัตย์และเกียรติยศของตน เมื่อรับปากว่าจะอาสาออกรบก็ทำตามที่พูด ไม่หลบหนี และเมื่อได้รับบำเหน็จรางวัลก็ทำตามข้อตกลงที่ให้ไว้กับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง สมิงพระรามยึดเอาสัญญาในการตัดสินใจ)
   - **พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง**
     (แนวตอบ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องเป็นนักปกครองที่รักษาคำสัตย์ มุ่งมั่นในการรักษาบ้านเมือง ครั้นสมิงพระรามไม่ขอรับพระราชทานรางวัลใด ๆ พระองค์ทรงเกลี้ยกล่อมและให้เหตุผลว่า
     "ถึงมาตรว่าจะมิรับด้วยท่านคำนึงถึงพระเจ้าราชาธิราชอยู่ ก็จงรับเสียแต่พอเป็นเหตุตามสัญญาเถิด อย่าให้เราเสียสัตย์เลย อนึ่งเราเกรงคนทั้งปวงจะครหานินทาได้)

เกร็ดแนะครู

ครูอาจเชิญชวนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่มีการวิเคราะห์หรืออภิปรายในประเด็นคำถามต่าง ๆ โดยอาจแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม แล้วให้อภิปรายแสดงความคิดเห็นโต้แย้งกันอย่างมีเหตุผล ครูกล่าวชมเชยนักเรียนที่กล้าแสดงความคิดเห็น และครูสรุปความรู้ให้นักเรียนในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง

๗.๒ ตัวละคร

ลักษณะนิสัยของตัวละครสำคัญในเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา

๑) **สมิงพระราม** ทหารเอกของพระเจ้าราชาธิราชกษัตริย์มอญแห่งกรุงหงสาวดี มีฝีมือการรบเก่งกาจจนเป็นที่เลื่องลือว่า *"สมิงพระรามนี้ขี่ช้างขี่ม้าสันทัดดี ฝีมือเข้มแข็งแกล้วกล้าในการสงครามหาผู้เสมอตัวยาก"* สมิงพระรามนอกจากจะชำนาญการยุทธแล้วยังเปี่ยมไปด้วยไหวพริบสติปัญญา รู้จักกลอุบายศึกจนมีชัยเหนือกามะนีทหารฝีมือเก่งกาจของพระเจ้ากรุงจีนได้

สมิงพระรามเป็นตัวละครที่ยึดมั่นในการรักษาวาจาสัตย์และเกียรติยศของตน เมื่อรบชนะกามะนี จำต้องรับพระราชทานรางวัลจากพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง เพราะเหตุว่า *"ครั้นเราจะหนีไปก็จะเสียสัตย์หาควรไม่"* แต่ก็ตระหนักดีว่าตนเป็นคนต่างบ้านต่างเมือง ต่างภาษา อาจไม่เป็นที่ยอมรับของชาวอังวะ จึงยื่นวาจาเด็ดขาดเพื่อรักษาเกียรติยศของตนว่า ห้ามมิให้ใครเรียกตนว่าเชลย มิฉะนั้นจะขอกลับเมืองหงสาวดีทันที

สิ่งที่น่ายกย่องที่สุดของสมิงพระราม คือ ความจงรักภักดีต่อพระเจ้าราชาธิราชแต่ผู้เดียว สมิงพระรามตระหนักว่า ไม่สมควรอาสาพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องกษัตริย์พม่าสู้รบกับทัพจีน *"ครั้นจะรับอาสาบัดนี้เล่า ก็เหมือนหาบสองบ่าอาสาสองเจ้าหาควรไม่"* แต่เมื่อตริตรองอย่างถ้วนถี่ เห็นว่าถ้ากรุงอังวะต้านทานกำลังจีนไม่ได้ อันตรายอาจไปสู่เมืองหงสาวดีด้วยเพราะทัพจีนอาจแสดงแสนยานุภาพยกทัพไปตีบ้านเมืองของตน จึงคิดได้ว่า *"จำเราจะรับอาสาตัดศึกเสียจึงจะชอบ อย่าให้ศึกจีนยกลงไปติดกรุงหงสาวดีได้"* และเมื่อครั้งต้องอยู่กรุงอังวะในตำแหน่งมหาอุปราช ก็ทูลขอพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องว่าหากมีสงครามระหว่างพม่ากับมอญตนจะไม่ขอเข้าทำสงครามกับฝ่ายใดเลย

๒) **พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง** (1) หรือพระเจ้ามณเฑียรทอง กษัตริย์พม่าครองกรุงรัตนบุระอังวะ โปรดชุบเลี้ยงนักรบ ผู้ที่เก่งกล้ามีความสามารถ ทรงชื่นชมในความเก่งกล้าสามารถของสมิงพระราม จึงพระราชทานรางวัลเพื่อเหนี่ยวรั้งสมิงพระรามให้อยู่เป็นกำลังสำคัญให้กับบ้านเมืองของพระองค์

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องเป็นนักปกครองที่รักษาคำสัตย์มุ่งมั่นในการรักษาบ้านเมือง ครั้นสมิงพระรามไม่ขอรับพระราชทานรางวัลใด ๆ พระองค์ทรงเกลี้ยกล่อมและให้เหตุผลว่า

> "...ถึงมาตรว่าจะมิรับด้วยท่านคำนึงถึงพระเจ้าราชาธิราชอยู่ ก็จงรับเสียแต่พอเป็นเหตุตามสัญญาเถิด อย่าให้เราเสียสัตย์เลย อนึ่งเราเกรงคนทั้งปวงจะครหานินทาได้ ท่านรับอาสากู้พระนครไว้มีความชอบเป็นอันมาก มิได้รับบำเหน็จรางวัลสิ่งใด นานไปเบื้องหน้าถ้าบ้านเมืองเกิดจลาจลหรือข้าศึกมาย่ำยีเหลือกำลัง ก็จะไม่มีผู้ใดรับอาสาอีกแล้ว..."

นักเรียนควรรู้

(1) **พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง** เป็นกษัตริย์ต่อจากพระเจ้าฝรั่งมังศรีฉะวา ภาษาพม่าว่า ปฐมมินกอง เป็นกษัตริย์องค์ที่ 4 แห่งกรุงอังวะ ตั้งแต่ ค.ศ. 1400-1422 เป็นที่รู้จักในพงศาวดารพม่าเกี่ยวกับการทำศึกสงครามกับพระเจ้าราชาธิราช ซึ่งสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากเรื่อง ราชาธิราช ของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ตอน ศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

ข้อสอบเน้น การคิด

เหตุใดสมิงพระรามจึงไม่ประพฤติตนเป็นพวก "หาบสองบ่า อาสาสองเจ้า"

1. เพราะพอใจในสิ่งที่มีอยู่
2. เพราะมีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง
3. เพราะมีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าราชาธิราช
4. เพราะเห็นว่าชีวิตเป็นของไม่เที่ยง วาสนาเป็นสิ่งไม่ยั่งยืน

(วิเคราะห์คำตอบ เนื่องจากสมิงพระรามเป็นทหารมอญของพระเจ้าราชาธิราช ต่อมาถูกจับตัวเป็นเชลยของพระเจ้งมังฆ้อง แม้อาสาออกศึกแทนแต่ก็ไม่มีเจตนาที่จะทำเพื่อช่วยพม่า)

บรรดาชาวเมืองอังวะต่างพากันสรรเสริญพระเกียรติยศพระองค์ว่า *"พระเจ้าอยู่หัวของเราทรงโปรดทแกล้วทหารรักยิ่งกว่าพระราชธิดาอันเกิดแต่พระอุระหวังจะบำรุงพระนครให้คนทั้งปวงอยู่เป็นสุข และจะให้ข้าศึกยำเกรงพระเดชานุภาพจึงทรงปลูกเลี้ยงสมิงพระรามไว้"*

๓) **พระอัครมเหสีของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง** เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในเรื่องราชาธิราชตอนสมิงพระรามอาสาอย่างยิ่ง ทรงได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจากพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องให้ดูแลกิจการฝ่ายใน *"การข้างในพระน้องเข้าใจจงช่วยคิดอ่านเถิด"* พระอัครมเหสีมีความเฉลียวฉลาดรู้ซึ้งถึงจิตใจคน ทรงผูกใจสมิงพระรามด้วยความรักอันเป็นธรรมดาของมนุษย์ และโน้มน้าวใจพระราชธิดาให้ละทิฐิยอมอภิเษกกับสมิงพระรามเพื่อบ้านเมือง

๗.๓ กลวิธีการแต่ง

กลวิธีการแต่งวรรณกรรมเรื่องราชาธิราช มีลักษณะคล้ายกับนวนิยายในปัจจุบัน ทั้งการดำเนินเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก การเขียนบรรยายความที่ต่อเนื่องกันไป บทสนทนามิได้แยกให้เห็นชัดเจนอย่างนวนิยาย แต่ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ว่าส่วนใดเป็นบทบรรยาย ส่วนใดเป็นบทสนทนา โดยมีหลักสังเกตคือคำเชื่อม *"ว่า"* ดังเช่น จึงตรัสว่า จึงพูดว่า จึงตอบว่า กราบทูลว่า และสรรพนามแทนตัวผู้พูดในข้อความนั้น ๆ ดังตัวอย่าง

> "...สมิงพระรามจึงทูลว่าลักษณะช้างดีต่อเมื่อขี่จึงรู้ว่าดี ม้าดีได้ต้องเอามือต้องหลังดูก่อนจึงจะรู้ว่าดี ทแกล้วทหารก็ดี ถ้าอาสาออกสงครามทำศึกจึงจะรู้ว่าดี ทองนพคุณ(1) เล่าขีดลงหน้าศิลาก่อนจึงจะรู้ว่าดี สตรีรูปงามถ้าพร้อมด้วยลักษณะกิริยามารยาทต้องอย่างจึงควรนับว่างาม ถ้าจะให้รู้รสอร่อยได้สัมผัสถูกต้องก่อนจึงนับถือว่ามีโอชาอร่อย..."

บอกเล่าเก้าสิบ ราชาธิราช ฉบับตัวเขียน

ราชาธิราช ฉบับตัวเขียน เป็นวรรณกรรมที่แปลและเรียบเรียงจากราชาธิราชยุทธนาหรือราชาธิราชฉบับมอญพม่า (Razadarit Ayedawpon) แต่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากราชาธิราชยุทธนาและเรื่องราชาธิราชหลายฉบับที่เขียนด้วยภาษามอญ เพราะราชาธิราชฉบับตัวเขียนมีเนื้อเรื่องครอบคลุมตั้งแต่รัชสมัยของพระเจ้าฟ้ารั่วจนถึงรัชสมัยของพระเจ้าธรรมเจดีย์ ซึ่งไม่ปรากฏว่ามีเอกสารเรื่องราชาธิราชฉบับใดของพม่าและมอญที่แต่งขึ้นก่อน พ.ศ. ๒๓๒๘ มีเนื้อหาครอบคลุมในลักษณะเช่นดังที่กล่าว ดังนั้น เจ้าพระยาพระคลัง (หน) จึงน่าจะแปลและเรียบเรียงเรื่องนี้ขึ้นจากเอกสารภาษามอญหลายฉบับ

ขั้นสอน

ลงมือปฏิบัติ

1. ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม แล้วตั้งประเด็นการอภิปรายที่กลุ่มสนใจ จากนั้นร่วมกันอภิปรายประเด็นดังกล่าว เพื่อแสดงความคิดเห็นหรือโต้แย้ง เช่น
   - ตัวละครมีส่วนในการดำเนินเรื่องอย่างไร *(แนวตอบ ลักษณะนิสัยของตัวละครจะนำไปสู่เหตุการณ์ ปมปัญหา และการหาวิธีแก้ไขปัญหา ทำให้เรื่องดำเนินไปด้วยความสนุกสนาน น่าติดตาม)*
   - กลวิธีในการแต่งเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา มีลักษณะอย่างไร *(แนวตอบ กลวิธีในการแต่งเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา มีลักษณะคล้ายนวนิยายในปัจจุบัน มีความต่อเนื่องกัน)*
2. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันทำใบงานที่ 5.2 เรื่อง การวิเคราะห์และอธิบายคุณค่า ตอน สมิงพระรามอาสา

ใบงาน

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้องเกี่ยวกับกลวิธีการแต่งในข้อความต่อไปนี้ **"สมิงพระรามจึงทูลว่าลักษณะช้างดีต่อเมื่อขี่จึงรู้ว่าดี ม้าดีได้ต้องเอามือต้องหลังดูก่อนจึงจะรู้ว่าดี ทแกล้วทหารก็ดี ถ้าอาสาออกสงครามทำศึกจึงจะรู้ว่าดี ทองนพคุณเล่าขีดลงหน้าศิลาก่อนจึงจะรู้ว่าดี สตรีรูปงามถ้าพร้อมด้วยลักษณะกิริยามารยาทต้องอย่างจึงควรนับว่างาม ถ้าจะให้รู้รสอร่อยได้สัมผัสถูกต้องก่อนจึงนับว่ามีโอชาอร่อย..."**

1. บทสนทนา
2. บรรยายโวหาร
3. พรรณนาโวหาร
4. สานวนเปรียบเทียบ

วิเคราะห์คำตอบ กลวิธีในการแต่งของเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา มีลักษณะการดำเนินเรื่องด้วยบทสนทนาและการบรรยายวิธีการเลือกม้า โดยใช้สำนวนเปรียบเทียบกับการเลือกสิ่งอื่นเพื่อให้เห็นความสำคัญของการเลือกม้าเพิ่มขึ้น ดังนั้น ข้อที่กล่าวไม่ถูกต้องเกี่ยวกับกลวิธีการแต่งในข้อความข้างต้น คือ การใช้พรรณนาโวหาร ตอบข้อ 3.)

นักเรียนควรรู้

(1) **ทองนพคุณ** หรือทองคำเนื้อเก้า เป็นทองบริสุทธิ์ โบราณกำหนดราคาตามคุณภาพของเนื้อทอง หนัก 1 บาท เป็นเงิน 9 บาท เรียกว่า ทองเนื้อเก้า หรือทองนพคุณเก้าน้ำ เรียกสั้นๆ ว่า ทองนพคุณ ทองธรรมชาติ ทองเนื้อแท้ หรือทองชมพูนุท ก็เรียก เป็นเนื้อความตอนที่สมิงพระรามกำลังเลือกม้าศึกและกล่าวทูลเปรียบเทียบม้าที่ดีแด่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

1. ครูแนะนำหัวข้อเพิ่มเติมเพื่อให้นักเรียนแต่ละกลุ่มมีประเด็นที่หลากหลาย โดยกระตุ้นผ่านการถามคำถาม เช่น
   - เรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา สะท้อนสังคม ค่านิยม และความเชื่ออย่างไร (แนวตอบ
     - *ความเชื่อในเรื่องฤกษ์ เช่น ตอนพระเจ้ากรุงต้าฉิงยกทัพมายังกรุงรัตนบุระอังวะ ก็ต้องรอให้ฤกษ์ดีก่อนจะยกทัพมาได้*
     - *ขนบธรรมเนียมในการส่งเครื่องราชบรรณาการ ไปเพื่อตอบแทน เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งประพฤติปฏิบัติตามที่ฝ่ายตนร้องขอ หรือส่งเครื่องราชบรรณาการไปเพื่อขอให้อีกฝ่ายหนึ่งทำตามที่ตนเองขอ เช่น การส่งพระราชสาส์นจากพระเจ้ากรุงต้าฉิงเพื่อจะให้พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องออกมาถวายบังคมและต้องการจะดูทหารรำทวนขี่ม้าสู้กัน*
     - *การรักษาสัจจะของบุคคลที่อยู่ในฐานะกษัตริย์ เช่น การรักษาคำพูดของพระเจ้ากรุงต้าฉิง เมื่อกามะนีแพ้ก็ยกทัพกลับไปโดยไม่ทำอันตรายแก่ผู้ใดเลยตามที่ได้พูดไว้*
     - *ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เช่น สมิงพระรามแม้จะอาสารบให้กับพระเจ้าอังวะ แต่โดยใจจริงแล้วก็ทำเพื่อบ้านเมืองของตนและยังคงจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ของตน*
     - *การปูนบำเหน็จรางวัล ให้แก่ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ เป็นการสร้างกำลังใจและผูกใจคนไว้ได้)*

๗.๔ คุณค่าด้านเนื้อหาและวรรณศิลป์

๑) คุณค่าด้านสังคม ค่านิยม และความเชื่อ

ความเชื่อถือในเรื่องฤกษ์ เช่น ตอนพระเจ้ากรุงต้าฉิงยกทัพมายังกรุงรัตนบุระอังวะ ต้องรอให้ได้ฤกษ์ดีก่อนจะยกทัพมาได้ ดังความว่า *"...พระเจ้ากรุงจีนได้ทรงฟังก็พระทัยยินดีนัก จึงสั่งให้จัดพลพยุหเสนาทั้งปวงเป็นอันมากจะนับประมาณมิได้ ครั้นได้ศุภฤกษ์แล้วพระองค์ก็เสด็จทรงม้าพระที่นั่งยกทัพบกมายังกรุงรัตนบุระอังวะ..."*

ขนบธรรมเนียมของการส่งเครื่องราชบรรณาการไปเพื่อตอบแทน เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งประพฤติปฏิบัติตามที่ฝ่ายตนร้องขอหรือส่งเครื่องราชบรรณาการไปเพื่อขอให้อีกฝ่ายหนึ่งทำตามที่ตนเองขอ เช่น การส่งพระราชสาส์นจากพระเจ้ากรุงต้าฉิง เพื่อจะให้พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องอยู่ในอำนาจออกมาถวายบังคมและมีพระราชประสงค์จะดูทหารรำทวนขี่ม้าสู้กัน

การรักษาสัจจะของบุคคลที่อยู่ในฐานะกษัตริย์ เช่น การรักษาคำพูดของพระเจ้ากรุงต้าฉิงเมื่อกามะนีแพ้ก็ยกทัพกลับไปโดยไม่ทำอันตรายแก่ผู้ใดเลย ตามที่ได้พูดไว้ ดังตอนที่ว่า

> "...พระเจ้ากรุงจีนได้ฟังก็ตรัสห้าม นายทัพนายกองทแกล้วทหารทั้งปวงว่า เราเป็นกษัตริย์ผู้ใหญ่อันประเสริฐ ได้ให้คำมั่นสัญญาไว้แก่เขาแล้ว จะกลับคำไปดังนั้นหาควรไม่ พม่าทั้งปวงจะชวนกันดูหมิ่นได้ว่าจีนพูดมิจริง เรารักสัตย์ยิ่งกว่าทรัพย์..."

ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น สมิงพระรามแม้จะอาสารบให้กับพระเจ้าอังวะ แต่โดยใจจริงแล้วก็ทำเพื่อบ้านเมืองของตนและยังคงจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ของตนเสมอ ดังความตอนหนึ่งว่า

> "...เห็นศึกจีนจะกำเริบยกล่วงเลยลงไปติดกรุงหงสาวดีด้วยเป็นมั่นคง ตัวเราเล่าก็ต้องจองจำตรากตรำอยู่ ถ้าเสียกรุงอังวะแล้วจะหมายใจว่าจะรอดคืนไปเมืองหงสาวดีได้ก็ใช่ที่ จำเราจะรับอาสาตัดศึกเสียจึงจะชอบ อย่าให้ศึกจีนยกลงไปติดกรุงหงสาวดีได้..."

การปูนบำเหน็จรางวัลให้แก่ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ เป็นการสร้างกำลังใจและผูกใจคน ดังตอนที่พระเจ้าอังวะให้เหตุผลต่อสมิงพระราม เมื่อครั้นรู้ว่าสมิงพระรามจะไม่รับบำเหน็จจากการอาสารบ

> "...อนึ่งเราเกรงคนทั้งปวงจะครหานินทาได้ ท่านรับอาสากู้พระนครไว้มีความชอบเป็นอันมาก มิได้รับบำเหน็จรางวัลสิ่งใด นานไปเบื้องหน้าถ้าบ้านเมืองเกิดจลาจลหรือข้าศึกมาย่ำยีเหลือกำลัง ก็จะไม่มีผู้ใดรับอาสาอีกแล้ว..."

สื่อ Digital

PowerPoint

ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับ คุณค่าด้านวรรณศิลป์ จาก PowerPoint ภาษาไทย วรรณคดีฯ ม.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ราชาธิราช ตอนสมิงพระรามอาสา

https://www.aksorn.com/qrcode/TMPPLTM10

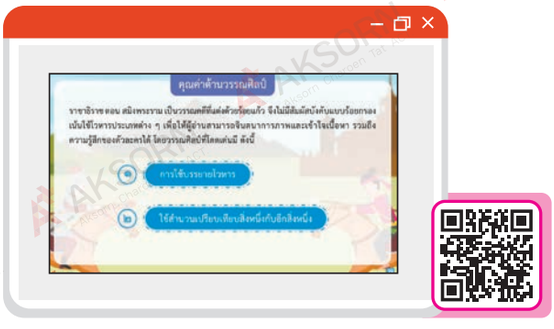

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดเป็นค่านิยมที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

1. การรักษาคำสัตย์
2. ความเชื่อถือในเรื่องโชคลาง
3. ขนบธรรมเนียมการส่งเครื่องราชบรรณาการ
4. การปูนบำเหน็จรางวัลให้แก่ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ

(วิเคราะห์คำตอบ ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่สังคมถือว่ามีค่าพึงปรารถนา ต้องการให้เป็นเป้าหมายร่วมกันของสังคม และปลูกฝังให้สมาชิกของสังคมยึดถือเป็นเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ค่านิยมเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาได้และมีความแตกต่างกันไปตามสังคมและวัฒนธรรม ดังข้อ 1. การรักษาคำสัตย์ ซึ่งทุกคนสามารถปฏิบัติได้ การรักษาคำสัตย์ช่วยส่งเสริมให้สังคมน่าอยู่ จัดว่าเป็นค่านิยมที่เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม ตอบข้อ 1.)

ด้วยเหตุผลของพระเจ้าอังวะข้างต้น สมิงพระรามจึงต้องรับรางวัลในครั้งนี้

๒) คุณค่าด้านวรรณศิลป์

ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสามีความดีเด่นด้านวรรณศิลป์ ดังนี้

การใช้บรรยายโวหาร① เล่าเรื่อง รูปประโยคไม่ซับซ้อนแต่ว่าผูกประโยคได้เหมาะสม เลือกสรรถ้อยคำได้จินตภาพเด่นชัด ภาษาที่ใช้สละสลวย ดังเช่น บทชมโฉมพระราชธิดาพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องว่า

> "...สมบูรณ์ด้วยลักษณะและสิริมารยาทงามยิ่งนัก ถ้าบุรุษผู้ใดได้เห็นและได้นั่งใกล้แล้วเมื่อใดก็มิอาจจะดำรงจิตอยู่ได้ ดวงกมลก็จะหวั่นไหวไปด้วยความปฏิพัทธ์..."

ส่วนสำนวนถ้อยคำบางคำเป็นคำเก่า อาจต้องศึกษาความหมายจึงจะเข้าใจความทั้งหมด แต่ผู้อ่านก็สามารถเข้าใจความหมายได้ ดังเช่นลีลาการเขียนที่อธิบายความหมายของคำไปพร้อม ๆ กัน ดังความว่า

> "...อุปมาดังแพทย์ผู้วิเศษผูกกัณหสัปปะชาติคืองูเห่าใหญ่ด้วยมนตราคมอันกล้าขลังมิให้พ่นพิษและเลื้อยหนีไปได้..."

การใช้สำนวนเปรียบเทียบ②คมคาย ราชาธิราชตอนที่จัดมาให้เรียนนี้ มีความโดดเด่นด้านความเปรียบเกือบตลอดทั้งเรื่อง เช่น เปรียบกับตำนานเรื่องเล่าที่เป็นที่รับรู้ในสังคมไทยเป็นอย่างดี ดังความว่า

> "...เวลาพรุ่งนี้ขอพระองค์ให้หาเจ้าสมิงพระรามเข้ามากินเลี้ยงในพระราชมนเฑียร แล้วจึงให้พระธิดาเราออกไปให้เจ้าสมิงพระรามเห็นตัวถนัดแต่ข้างเดียว เจ้าสมิงพระรามได้เห็นรูปโฉมธิดาเราเท่านั้น ยังมิทันจะเข้าใกล้ได้กลิ่น ก็จะมีความปลื้มปลาบจนสุดจิตไหนจะคิดกลับเมืองหงสาวดีได้ เพราะพระธิดาของเรางามเป็นเสน่ห์อยู่ทั่วกาย ซึ่งข้าพเจ้าคิดทำดังนี้เปรียบประดุจนางเมขลาเทพธิดาล่อแก้วให้รามสูรเห็น รามสูรหรือจะไม่รักแก้ว..."

นอกจากนี้ยังใช้การเปรียบเทียบที่แฝงข้อคิดและให้ภาพชัดเจนดังตอนที่ว่า

> "...พระองค์เสด็จยาตราทัพมาครั้งนี้ ตั้งพระทัยทำสงครามให้พระเจ้ากรุงอังวะอยู่ในเงื้อมพระหัตถ์ ถึงมาตรว่าเสียกามะนีทหารเอกแล้ว ใช่ข้าพเจ้าทั้งปวงนี้จะตีกรุงอังวะถวายไม่ได้นั้นหามิได้ เสียแรงดำเนินกองทัพเข้ามาเหยียบถึงชานกำแพงเมืองแล้ว จะกลับไปเปล่านั้นได้ความอัปยศแก่พม่านัก ทำไมเมืองอังวะสักหยิบมือหนึ่งเท่านี้จะเอาแต่มูลดินทิ้งเข้าไปในกำแพงเมืองคนละก้อนๆ เท่านั้น ถมเสียให้เต็มกำแพงเมืองในเวลาเดียวก็จะได้

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

ระหว่างทาง

2. ครูชวนนักเรียนแต่ละกลุ่มวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ โดยถามคำถาม เช่น
   - เรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสาสะท้อนคุณค่าด้านวรรณศิลป์อย่างไร
     (แนวตอบ การเล่าเรื่องด้วยการใช้บรรยายโวหาร และใช้สำนวนเปรียบเทียบได้อย่างคมคาย)
   - ยกตัวอย่างการใช้บรรยายโวหารที่มีความสัมพันธ์ในการดำเนินเรื่อง
     (แนวตอบเช่น "กามะนีได้ฟังดังนั้นก็ขับม้ารำเข้ามา สมิงพระรามก็ขับม้าออกไปสู้กันเป็นหลายสิบเพลง ต่างคนต่างรับรองว่องไว ยังหาเพลี่ยงพล้ำแก่กันไม่ สมิงพระรามจึงคิดว่าถ้าจะสู้กันอยู่ฉะนี้เห็นจะเอาชนะยาก ด้วยกามะนีก็ยังมิถอยกำลัง จำจะลวงให้กามะนีหย่อนกำลังจงได้จึงจะทำถนัด คิดแล้วแกล้งทำเป็นเสียทีควบม้าหนีออกไป กามะนีเห็นได้ทีก็ควบม้าหนีทะลวงไล่ตามม้าสมิงพระรามไป" จากเนื้อความที่ยกมา แสดงให้เห็นว่าการเล่าเรื่องโดยใช้บรรยายโวหารมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบรรยายเหตุการณ์การต่อสู้ระหว่างสมิงพระรามกับกามะนี)

เกร็ดแนะครู

ครูเพิ่มเติมความรู้ด้านวรรณศิลป์ในการอ่านเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา โดยครูเสนอมุมมองให้นักเรียนได้พิจารณาในแง่ที่ว่าวรรณกรรมที่ประสบความสำเร็จนั้น คือ วรรณกรรมที่สามารถทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตาม ทั้งยังไม่ได้แสดงข้อมูลให้รู้เท่านั้น แต่เป็นการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกเข้าแทรกด้วย เมื่ออ่านแล้วนอกจากจะเข้าใจเนื้อเรื่องยังเป็นการส่งให้เรื่องมีความสมจริงอีกด้วย

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดใช้โวหารต่างจากข้ออื่น

1. อันตัวข้าพเจ้าบัดเดี๋ยวนี้อุปมาดังวานรนั่งอยู่บนตอไม้ อันไฟไหม้มาเมื่อวสันตฤดูนั้นจะงามฉันใด
2. การสงครามเปรียบดังฟองอัณฑชะจะหมายแน่ว่าผู้เมียแพ้และชนะนั้นมิได้
3. ครั้งนี้พระเจ้าราชาธิราชเปรียบเหมือนอสรพิษหาเขี้ยวแก้วมิได้
4. ครั้งนี้แขนเราขาดไปสองข้าง คิดอะไรก็ขัดขวาง

(วิเคราะห์คำตอบ ข้อ 4. ใช้ภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ในการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง อุปลักษณ์จะไม่กล่าวโดยตรงเหมือนอุปมา แต่ใช้วิธีกล่าวเป็นนัยให้เข้าใจเอาเองดังว่า "ครั้งนี้แขนเราขาดไปสองข้าง คิดอะไรก็ขัดขวาง" อุปลักษณ์จะไม่มีคำเชื่อมเหมือนอุปมา ซึ่งปรากฏในข้ออื่น ๆ ตอบข้อ 4.)

นักเรียนควรรู้

① **บรรยายโวหาร** เป็นกระบวนการแต่งที่มีเนื้อเรื่อง มีบทบาทดำเนินเรื่องว่าใคร ทำอะไร ทำอย่างไร ที่ไหน และเมื่อไร บรรยายโวหารใช้ในการเล่าเรื่องทำให้ทราบว่าเรื่องราวดำเนินไปอย่างไร รวมถึงเข้าใจความรู้สึกหยั่งลึกในจิตใจของตัวละคร

② **สำนวนเปรียบเทียบ** เป็นการกล่าวเปรียบของสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะใกล้เคียงกันเพื่อสื่อให้เกิดความหมายที่ชัดเจนแบบมีชั้นเชิง โดยมากมักมีความหมายโดยนัยซ่อนอยู่ กินความกว้างหรือลึกซึ้ง

ขั้นสอน

พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

3. ครูพัฒนาความรู้โดยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสืบค้นเหตุการณ์ปัจจุบันจากงานเขียนประเภทต่าง ๆ เช่น ข่าว บทความ
4. ครูให้นักเรียนร่วมกันสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่ม และคาดคะเนแนวทางการประยุกต์ข้อคิดกับเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างสมเหตุสมผล
5. ปลายทาง ครูมอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนทำชิ้นงานรวบยอด โดยเขียนเรียงความ เรื่อง สมิงพระรามอาสา จากแง่คิดสู่ชีวิตจริง โดยให้ครอบคลุมประเด็นตามที่กำหนด ดังนี้
   1) การสรุปเนื้อหาของวรรณคดี เรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา
   2) การวิเคราะห์และอธิบายคุณค่าของวรรณคดี เรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา
   3) การสรุปความรู้และข้อคิดจากวรรณคดี เรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา

> "พระเจ้ากรุงจีนได้ฟังก็ตรัสห้ามนายทัพนายกองทแกล้วทหารทั้งปวงว่า เราเป็นกษัตริย์ผู้ใหญ่อันประเสริฐ ได้ให้คำมั่นสัญญาไว้แก่เขาแล้ว จะกลับคำไปดังนั้นหาควรไม่ พม่าทั้งปวงจะชวนกันดูหมิ่นได้ว่าจีนพูดมิจริง เรารักสัตย์ยิ่งกว่าทรัพย์ อย่าว่าแต่สมบัติมนุษย์นี้เลย ถึงท่านจะเอาทิพยสมบัติของสมเด็จอมรินทร์มายกให้เรา ๆ ก็มิได้ปรารถนา ตรัสดังนั้นแล้วก็สั่งให้เลิกทัพเสด็จกลับไปยังกรุงจีน..."

บทสนทนาในเรื่องใช้โวหารเปรียบเทียบที่คมคายและให้แง่คิดสอนใจ ดังบทสนทนาระหว่างพระอัครมเหสีและพระราชธิดาของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง พระราชธิดาตรัสว่า *"อนึ่งถ้าได้สวามีเป็นลูกกษัตริย์ มีชาติตระกูลเสมอกันเล่าก็ตาม นี่จะได้ผัวมอญต่างภาษา เป็นเพียงนายทหาร อุปมา*(1) *ดังหงส์ตกลงในฝูงกา ราชสีห์เข้าปนกับหมู่เสือ ลูกมีความโทมนัสนัก"* พระอัครมเหสีตรัสโน้มน้าวใจว่า

> "...ซึ่งลูกเปรียบชาติเขาเหมือนกานั้นก็ชอบอยู่ แต่เขาประกอบศิลปศาสตร์วิชาการเป็นทหารมีฝีมือหาผู้เสมอมิได้ ก็เปรียบเหมือนกาขาวมิใช่กาดำ สมเด็จพระราชบิดาจะทรงชุบขึ้นแล้วก็คงเป็นหงส์ ซึ่งเปรียบเหมือนเสือนั้น ถ้าพระราชบิดาชุบย้อมแล้วก็คงจะกลับเป็นราชสีห์..."

จะเห็นได้ว่ามีการเปรียบเทียบกับสิ่งตรงกันข้าม(2)ต่างเผ่าพันธุ์กัน (กา-หงส์ เสือ-ราชสีห์) ทำให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันอย่างชัดเจน หงส์และราชสีห์ย่อมมีศักดิ์และเกียรติสูงกว่า แต่ด้วยฝีมือความสามารถ กาก็อาจกลายเป็นหงส์ เสือก็อาจกลายเป็นราชสีห์ได้เช่นกัน

จากการศึกษาข้างต้น นับได้ว่าราชาธิราชเป็นหนังสือที่มีคุณค่าอย่างสูง เนื้อเรื่องช่วยเพิ่มพูนความรู้ทางสติปัญญาแก่ผู้อ่าน การดำเนินเรื่องสนุกสนานชวนติดตามและมีศิลปะแห่งการร้อยเรียงถ้อยคำสละสลวย เป็นวรรณคดีที่ถือเป็นแบบฉบับได้เป็นอย่างดี หากมีเวลาผู้เรียนควรหาโอกาสอ่านราชาธิราชในตอนอื่น ๆ ประกอบ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และสติปัญญา

หนังสือเรียนเล่มที่ประวัติศาสตร์ราชาธิราช เรื่องราชาธิราช ตอนที่ 1

สรุปสาระสำคัญ ตอนที่ ๕ หน่วยที่ ๕ ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา

นักเรียนควรรู้

(1) **อุปมา** มักต่อด้วยข้อความที่ยกมาเปรียบ เป็นการกล่าวเปรียบโดยนัย โดยใช้คำเชื่อม เช่น ดุจ ดั่ง ราว เสมือน

(2) **การเปรียบเทียบกับสิ่งตรงกันข้าม** คือ การใช้คำหรือข้อความที่มีความหมายตรงกันข้ามหรือแตกต่างกันมาเทียบกัน เพื่อให้ความหมายคมชัดขึ้น

ข้อสอบเน้น การคิด

จากเนื้อความ "พระเจ้ากรุงจีนได้ฟังก็ตรัสห้ามนายกองทแกล้วทหารทั้งปวงว่า เราเป็นกษัตริย์ผู้ใหญ่อันประเสริฐ ได้ให้คำมั่นสัญญาไว้แก่เขาแล้ว จะกลับคำไปดังนั้นหาควรไม่ พม่าทั้งปวงจะชวนดูหมิ่นได้ว่าจีนพูดมิจริง เรารักสัตย์ยิ่งกว่าทรัพย์ อย่าว่าแต่สมบัติมนุษย์นี้เลย ถึงท่านจะเอาทิพยสมบัติของสมเด็จอมรินทร์มายกให้เรา ๆ ก็มิได้ปรารถนา" ตรงกับสำนวนใดในโคลงโลกนิติ เพราะเหตุใด

(แนวตอบ *เนื้อความที่ยกมาตรงกับโคลงโลกนิติบทที่ว่าด้วยเรื่องการให้ความสำคัญกับการรักษาคำสัตย์ ดังว่า*

เสียสินสงวนศักดิ์ไว้ วงศ์หงส์
เสียศักดิ์สู้ประสงค์ สิ่งรู้
เสียรู้เร่งดำรง ความสัตย์ ไว้นา
เสียสัตย์อย่าเสียสู้ ชีพม้วยมรณา)

คำถาม พัฒนาการคิด

๑. คำเปรียบเทียบที่ว่า "หาบสองบ่าอาสาสองเจ้าหาควรไม่" เป็นความคิดของตัวละครใด มีความหมายว่าอย่างไร และนักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับคำเปรียบเทียบนี้

๒. นักเรียนคิดว่าเงื่อนไขของพระเจ้ากรุงต้าฉิงในตอนต้นเรื่องมีความยุติธรรมหรือไม่ เพราะเหตุใด

๓. ข้อคิดจากเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสาสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง

กิจกรรม การเรียนรู้เชิงรุก

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

ความสามารถด้าน	
✓ การคิด	✓ การสื่อสาร
✓ การใช้ทักษะชีวิต	○ การแก้ปัญหา
	○ การใช้เทคโนโลยี

กิจกรรมที่ ๑ นักเรียนรวมกลุ่ม กลุ่มละ ๓-๔ คน ศึกษาบทบาทของตัวละครจากเรื่องสมิงพระราม ตัวละครใดก็ได้ตามความสนใจ เพื่อวิเคราะห์คุณค่า แล้วอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พร้อมสรุปแนวทางการนำคุณค่าไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การเจรจาต่อรอง การวางแผน

กิจกรรมที่ ๒ นักเรียนเลือกฉากที่ประทับใจจากเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา มาคนละ ๑ ฉาก พร้อมระบุเหตุผล เช่น ให้ข้อคิด ให้อารมณ์สะเทือนใจ แล้วเขียนบทความวิพากษ์ เพื่อถ่ายทอดทัศนะเกี่ยวกับฉากดังกล่าว จากนั้นเผยแพร่ให้เพื่อนอ่าน พร้อมแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

กิจกรรมที่ ๓ นักเรียนยกตัวอย่างตัวละครหรือบุคคลที่นักเรียนรู้จัก ที่มีอุปนิสัยและคติธรรมคล้ายกับตัวละครในเรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา มาคนละ ๑ ตัวละคร หรือ ๑ บุคคล พร้อมอธิบายและให้เหตุผลประกอบ โดยตัวละครอาจจะมาจากเกม ภาพยนตร์ การ์ตูน หรือบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริง จากนั้นออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ไม่ใช่หนังสือเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นสรุป

1. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปการเรียนรู้จากการอ่านวรรณคดี เรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา
2. ครูให้นักเรียนเขียนเรียงความเกี่ยวกับแนวทางการนำข้อคิดจาก เรื่อง ราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา ไปประยุกต์ใช้

ขั้นประเมิน

การวัดผลตามตัวชี้วัดระหว่างทาง

1. สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
2. สังเกตโดยการซักถาม แสดงความคิดเห็น

การวัดผลตามตัวชี้วัดปลายทาง

1. ตรวจและประเมินชิ้นงานรวบยอด (วัดเชิงคุณภาพ)
2. ตรวจแบบทดสอบประจำหน่วยการเรียนรู้ 5 (วัดเชิงปริมาณ)

แนวตอบ คำถามพัฒนาการคิด

1. *คำเปรียบเทียบที่ว่า "หาบสองบ่าอาสาสองเจ้าหาควรไม่" เป็นความคิดของสมิงพระราม มีความหมายว่า การที่สมิงพระรามอาสาออกรบรับใช้กรุงอังวะทั้งที่ตนเองเป็นทหารของกรุงหงสาวดี ต้องมารับอาสาทั้งสองเมือง รับใช้กษัตริย์ทั้ง 2 พระองค์ ทั้งพระเจ้าราชาธิราชและพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ซึ่งทั้ง 2 เมืองทำสงครามกันอยู่มิได้ขาด สมิงพระรามอยู่ในสถานะที่ตัดสินใจยาก*
2. *พระเจ้ากรุงต้าฉิงมีความยุติธรรม เพราะหากทำศึกสงครามกันจริง ๆ กรุงอังวะไม่มีโอกาสที่จะต้านทานกองทัพที่แสนยานุภาพอย่างกรุงต้าฉิงได้ การที่พระเจ้ากรุงต้าฉิงเสนอให้มีการประลอง ก็เพื่อให้โอกาสในการสู้ที่เท่าเทียมกัน ไม่รังแกเมืองเล็ก ๆ ที่ไม่มีทางสู้*
3. *สมิงพระรามเป็นตัวละครที่ยึดมั่นในการรักษาวาจาสัตย์ เป็นที่น่านับถือ จึงเป็นแบบอย่างที่ควรนำมายึดถือปฏิบัติ เมื่อเราให้คำมั่นสัญญากับผู้ใด จึงควรทำให้สำเร็จ*

ภาคผนวก

Active Learning คืออะไร

Active Learning คือ การจัดการเรียนรู้ที่เน้น “กระบวนการเรียนรู้” มากกว่า “เนื้อหาวิชา” โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นด้วยตนเอง โดยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีผู้สอนเป็นผู้แนะนำ ซึ่งใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา และคิดสร้างสรรค์

Active Learning มีหลักการที่เป็นองค์ประกอบ ดังนี้

การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ

เน้นให้ผู้เรียนมีโอกาสลงมือปฏิบัติผ่านการร่วมมือกัน วางแผน วิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างชิ้นงานหรือนวัตกรรม

การเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน

เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ได้ภายใต้การแนะนำของผู้สอน หรือการทำงานร่วมกันกับเพื่อน รวมถึงมีการสื่อสารและนำเสนอผลงานให้ผู้อื่นได้รับรู้

Active Learning

การเรียนรู้จากการสำรวจ และค้นหา

เน้นกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นหาโดยเชื่อมโยงความสนใจและประสบการณ์โดยตรงระหว่างเรื่องที่สอนกับความสนใจของตนเอง

การเรียนรู้ผ่านการคิด

เน้นวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้เรียนจะมีส่วนสำคัญในกระบวนการคิด เพื่อต่อยอดการเรียนรู้ของตนเอง

การจัดการเรียนรู้ Active Learning มีอะไรบ้าง

การจัดการเรียนรู้ **Active Learning** ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับตัวชี้วัด จุดเน้นของสาระ ธรรมชาติวิชา เพื่อทำให้การจัดการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะตามเป้าหมายที่ถูกกำหนดไว้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมีหลากหลาย เช่น

- การจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-Based Learning)
- การจัดการเรียนรู้ ด้วยกระบวนการสืบสอบ (Inquiry-Based Learning)
- กระบวนการเรียนรู้ ภูมิศาสตร์ (Geo Literacy)
- รูปแบบการสอน แบบสืบสอบความรู้ (5Es Instructional Model)
- การจัดการเรียนรู้ โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning)
- วิธีสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving Method)
- รูปแบบการสอน "โมเดลซิปปา" (CIPPA Model)
- วิธีสอน แบบใช้กรณีตัวอย่าง (Case Study)
- กระบวนการปฏิบัติ (Practice Teaching)
- การเรียนการสอนเน้นมโนทัศน์ (Concept Based Teaching and Learning)
- วิธีสอน โดยการอภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group Discussion)
- วิธีสอน โดยใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation)

AKSORN Aksorn Charoen Tat ACT

Active Learning กับ สมรรถนะ สัมพันธ์กันอย่างไร

Active Learning เป็นการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้นำความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณค่า มาลงมือปฏิบัติผ่านกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ เพื่อสร้างความรู้ของตนเองและสื่อสารได้ด้วยความเข้าใจ จนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้และเกิด **สมรรถนะ**

สมรรถนะ เป็นเป้าหมายหรือสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน
Active Learning เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะนำพาผู้เรียนไปสู่สมรรถนะ

ความรู้
+
ทักษะ
+
เจตคติและคุณค่า

รวมเป็นหนึ่งเป้าหมายเชิงสมรรถนะ

ผ่านกิจกรรม Active Learning

ตัวอย่าง
- สถานการณ์จำลอง
- Project Presentation
- กิจกรรมเสริมหลักสูตร
- Independent Study
- Open House

สมรรถนะ
- ความสามารถในการสื่อสาร
- ความสามารถในการคิด
- ความสามารถในการแก้ปัญหา
- ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
- ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

Active Learning กับ การเปลี่ยนบทบาทใหม่ ของผู้สอน

บทบาทของผู้สอนจะเปลี่ยนไป จากผู้ให้ความรู้สู่ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

เตรียมสอน

ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ แล้วออกแบบการจัดการเรียนรู้ Active Learning

ระหว่างสอน

ผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนและกระตุ้นให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง โดยใช้รูปแบบการสอน วิธีการสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ เช่น เกม เพลง การระดมสมอง การรวมกลุ่ม และอื่น ๆ

หลังการสอน

สังเกต และประเมินผู้เรียน
1. ประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน
2. ประเมินว่าผู้เรียนสามารถทำได้ตามเป้าหมายหรือไม่

บันทึก

AKSORN
Aksorn Charoen Tat ACT